setmanari d'informació general

el Temps

Any VI • Del 9 al 15 d'octubre 1989 • 250 ptes. Núm. 277

ENTREVISTES
J.L. Aranguren
Ramon Espasa
Antoni Escarré
Gila

CINEMA CATALÀ
DEU TÍTOLS ESPEREN L'ESTRENA

CARA I CREU DE LA TVV

BILINGÜE, CONTROLADA I AMB COMPLEX D'INFERIORITAT

PLA DE PENSIONS

La diferència és la confiança

Si pensa a subscriure un Pla de Pensions, tingui present aquests consells de Caixa de Catalunya:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

— Com que tots els Plans de Pensions són molt semblants, triï una entitat que li mereixi confiança i l'assessori bé.

Pensi-s'ho bé, el seu Pla de Pensions és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

SUMARI

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. Redacció de Barcelona: Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011-Barcelona. Tel. (93) 323 00 71. President del Consell d'Administració: Rafael Mansanet. Editor: Eliseu Climent. Director: Josep Ramon Lluch. Redacció València: Miquel Alberola, Carles Gàmez, Antoni Robles, Xulio Ricardo Trigo, Remei Blasco, Albert Vicent, Esther Roig, Ismael L. Belda. Col·laboradors: Enric Sòria, Rafael Castelló, Víctor Mansanet, Tona Català, Jesús Prats. Redacció Barcelona: Delegat: J. M. Pasqual. Redacció: Eduard Company. Col·laboradors: Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Blanca Lucas, Andreu Sotorra, Joan Vila, Silvia Montfort, Vicent Partal. Secretària de redacció: Mercè Montoliu. Corresponsalia Alacant: Onofre Sanmartín. Corresponsalia Castelló: Antoni Albalat, Teresa Violeta. Corresponsalia Mallorca: Francesca Sastre. Corresponsalia Andorra: M. Carme Grau Ribot. Corresponsalia Lleida: Olga Sánchez. Corresponsalia Madrid: J. M. Sanmartí, Julio Trujillo. Fotògrafs: Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). Documentació: Ma. J. Castellote. Disseny i maquetació: L. Casanovas. Cartografia: Alonso. Correcció lingüística: Francesc Sellés i Pasqual Alapont. Promoció i publicitat: Jordi Enguix. Subscripcions: Begonya Pardo. Impressió, composició i enquadernació: Tip. Art. Puertes, S. L. Palleter, 47. Tl. (96) 325 06 77. 46008-València. Col·laboradors: Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Máñez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Muñoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions: Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13, 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Depòsit legal: V. 853-1984.

País

8. Cara i creu de la TVV. *Pasqual L. Pla.*.
15. Menú federal: per una nova concepció d'estat. *I. L. Belda, M. Payeras i A. Punsola.*
18. Atles federal. *V. Partal.*
20. Entrevista a ramon Espasa, cap de llista per Barcelona d'Iniciativa per Catalunya. *J. Ma. Pasqual.*

Estat

26. L'Ertzaintza, entre dos focs. *C. Torras.*

Internacional

31. Ferdinand Marcos: els dictadors moren sols. *J. Morell.*
34. La rebel·lió eslovena. *V. Partal.*

Economia

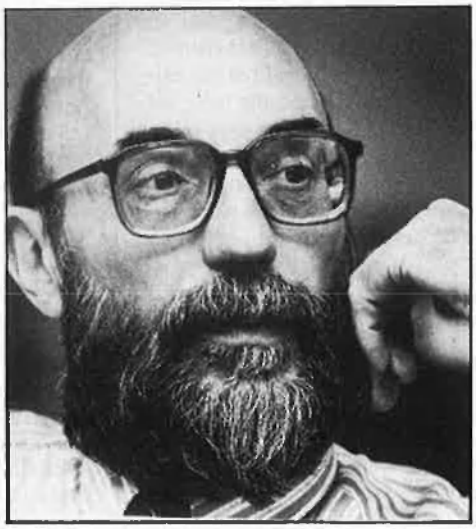
37. El miratge d'Oriola. *A. Vicent.*
40. D'impura fusió. Les caixes d'estalvi busquen fórmules de creixement. *V. Satorre.*
42. Tarragona, segon complex petroquímic d'Europa. *C. S. Bellmunt.*

Temps obert

48. El suïcidi, epidèmia no patològica. *E. Company.*
51. Entrevista a José Luis Aranguren. *R. Xambó.*
54. Saura, trenta anys de pintura. *C. Gàmez.*
56. 'No se'n vagin, avui hi ha Gila'. *A. Satorra.*
58. Esperant l'estrena (I). *J. Romaguera i J. Ma. López.*
64. L'inútil viatge de Cristóbal Colón. *J. Comellas.*
66. L'art valencià davant el repte «Finisecular». *R. de la Calle.*

Ciència i medi ambient

73. Quan bufa el vent. La tecnologia ajuda a prevenir les catàstrofes. *J. Ma. Trigo.*
75. Dinosaures en moviment al Museu de la Ciència de Barcelona. *X. Duran.*

Cultura

77. Curiositats i confessions de Joan Coromines en el volum VIII del 'Diccionari Etimològic'. *Ll. Bonada.*
80. Antoni Escarré: la transició pacífica. *M. Alberola.*
84. La crisi de l'Aula de Música. *A. Agramunt.*
87. Històries de Palau. La reforma del Palau de la Música Catalana. *J. Comellas,.*
89. Festival Mundial de Fotoreportatge. *U. Bertrana.*

Cartes dels lectors

Escola i televisió

Des de fa quinze anys, les persones que treballem a l'ESCOLA GAVINA tenim clares una sèrie d'idees que presideixen el nostre treball pedagògic. Així, creiem:

• Que l'escola ha d'estar arrelada al seu entorn.

• Que el nostre, és el País Valencià.

• Que la llengua pròpia del nostre País és el valencià, variant lingüística que els filòlegs i experts anomenen també català occidental.

• Que cal que recuperem l'ús de la llengua amb dignitat, correcció i estima —tant en l'àmbit familiar com públic— si volem recuperar la personalitat i força que tinguérem en altres temps.

• Que el treball de normalització lingüística no és competència tan sols de l'escola i de les persones que hi treballen, sinó de tota la societat, i en particular del govern que deté el poder sobre els mitjans de comunicació.

• Que entre els mitjans de comunicació social el que té major incidència en la població infantil i juvenil és, sense cap dubte, la televisió. I que, en el cas concret de l'ensenyament d'un idioma, aquest mitjà esdevé un instrument d'una eficàcia extraordinària.

L'any 1986, després d'haver col·laborat en la Campanya d'Acció Cultural subscrita per més de 100.000 persones, celebrarem la possibilitat de veure a casa nostra la TV3. Malgrat dir noi en lloc de xic, nen en lloc de xiquet, malgrat emprar un digui que nosaltres no emprem i quatre detalls més, els nostres xiquets i xiquetes veien, escoltaven i *sentien* per primera vegada, que la llengua que aprenien a l'escola servia també per informar sobre el món, per a fer publicitat i per a que s'expresse qualsevol actor o actriu de moda igual que passa amb el castellà.

Mentrestant esperàvem també amb il·lusió disposar d'una Televisió Valenciana i, per descomptat, la reclamàvem en valencià.

I ara, davant la situació d'haver de renunciar a la TV3 per a veure la TVV, ens sentim indignats i decebuts.

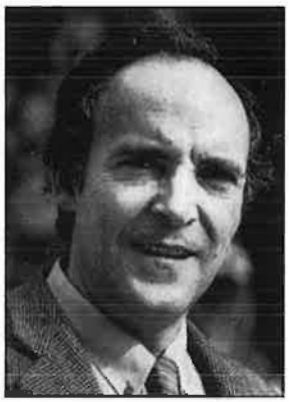
D'una banda, les excuses tècniques esgrimides ens semblen de molt poca credibilitat, de l'altra, davant del pròxim procés electoral, queda massa de manifest la intencionalitat política d'aquesta forçada reducció d'oferta televisiva. Així, com a ciutadans i com a professionals de l'educació, ens veiem en l'obligació de protestar davant aquest nou intent de segregació i empobriment.

Volem una Televisió Valenciana en la nostra llengua i volem, al mateix temps, poder continuar veient la TV3 com hem fet fins ara. Sumar dóna força i riquesa. Haver de restar és un mal símptoma.

Equip de Mestres de l'Escola Gavina. Picanya (Horta Sud)

Pas de ratlla

Ramon Barnils

Publicitat i exèrcit (espanyol)

Permeteu-me una informació de primera mà: tot aquest rebombori sobre si exèrcit professional o no, si més *mili* o no, té origen en una idea, brillantíssima segons es veu, de publicitari. Quan amb motiu de les anteriors eleccions estatals el duc de Suàrez va voler ressuscitar, el programa electoral li va sortir una mica ensopit: no prometia res de l'altre món. El programa va passar de les mans dels ideòlegs a les mans dels tècnics en màrqueting, publicitat i relacions públiques de la campanya, i:

—En aquest programa hi falta sal —va indicar el tècnic en cap de la matèria—. Has de prometre alguna cosa picant, Adolfo. Per exempleee... ¿per què no promets una *mili* de tres mesos?

—Tu mateix, tu mateix —va beneir el duc, entre volea i *smash*.

Unes eleccions després, aquestes, el servei militar sí-servei militar no, s'ha convertit en el gènere estrella del mercat de vots. L'oferta del quadrienni. La Gran Venda del Duro.

La confusió és enorme. No tothom pot ser tècnic en cap de la matèria competent, encara que la gran part dels polítics immediatistes s'ho pensin: es pensen que és fàcil copiar un eslògan com ara «fes una pausa i beu coca-cola», quan resulta que, tècnicament, és impossible.

La confusió és enorme, doncs, i les falses esperances imperen. S'imposa, segons les regles de la tècnica, assossegar-se i, abans de vendre coca-cola, veure si la fàbrica que tenim fabrica coca-cola, o bé una altra cosa.

Primer. Els partits de dretes no poden prometre una reducció del servei militar sense haver-ne demanat permís a l'exèrcit.

Segon. Els partits espanyols, siguin de dretes o siguin d'esquerres, han de ser partidaris d'un exèrcit professional, ja que ha estat, és, i si volen continuar existint serà, la força de les armes la que manté, de fet i de dret (vegeu la Constitució llur) la unitat de l'estat espanyol (Espanya per a ells). Exèrcit professional perquè, amb la consolidació de la democràcia dins l'estat, cada cop són menys de fiar els militars forçosos: els «ciutadans d'uniforme», segons l'expressió cara a l'Alemanya postnazi.

Tercer. Els partits nacionalistes, de dretes o d'esquerres, han de ser contraris a l'exèrcit professional, per la mateixa raó que els partits nacionalistes espanyols (vegeu punt segon) hi han d'anar a favor.

Quart. El ciutadà partidari de les vies democràtiques, i que sàpiga, o es temi, què és Espanya, ha de ser contrari a l'exèrcit professional, per la raó exposada al punt segon. Sempre i que no sigui ideologia nacionalista espanyola, és a dir, un xovinista normal i corrent.

I cinquè. Qualsevol ciutadà del punt quart que, a més, no es mami el dit, ha de preguntar-se si amb la reducció del servei militar, es reduirà també el gran obsequi que ens van fer del servei social.

Realment, hi ha idees de publicitari que valen un imperi. □

Per a tot qui la demane

Els sotasignats, des del repetidor de la Carrasqueta, després de viure un moment màgic a la llum de la Lluna, cantant en castellà i en valencià cançons d'amor i de dol de cara al mar i mirant les Illes (veient la de Tabarca físicament)...

Conscients que tota la nostra tasca per valencianitzar i fer bilingües els nostres xiquets i xiquetes serà inútil si no comptem amb l'ajuda d'uns quants canals de TV que anivellen l'actual aclaparadora influència del castellà en la nostra societat...

Conscients que el bilingüisme que nosaltres disfrutem és positiu, i desitjosos que la TVV tinga en les autonomies que ens envolten tot el prestigi que ja ha assolit la TV3 al País Valencià i als indrets on s'ha pogut veure...

Conscients que un mercat potencial de 15 milions de televidents és millor que 10 i millor que 3, proposem i demanem:

Que la TV3 es puga veure també a tot Aragó i la part de França que la demanen, inclòs Madrid, on hi ha més de 100.000 emigrants catalanoparlants.

I demanem que la puguen

veure, fruir (no controlar) el ministre Barrionuevo, el Sr. D. Alfonso Guerra, el Sr. Pons (Corts) i el Sr. Carvajal (Senat) i fins i tot D. Felipe González... Així podran fàcilment saber alguna llengua europea que els resulte familiar i fàcil. Aquest manifest podria acabar demanant un himne per als Països Catalans, però ja seria massa.

J. J. Ponsoda i tres firmes més
Ibi (l'Alcoià)

Ernest Nabàs i la legalitat vigent

Aquests dies, arran de la decisió del govern de tancar la TV3 al País Valencià, s'han omplert els diaris d'enceses proclames, totes elles apel·lant a «la legalidad vigente» (LV per abreujar). A ella han apel·lat des del president Lerma fins a Barrionuevo, R. Conde, A. Fabregat, E. Nabàs, passant per algun paleofeixista nostrat. Tots hi apel·len i, per algun motiu inconfès, l'èmfasi que li posen confereix a la LV no sé quin aire sacrosant que desqualifica qualsevol altra argumentació.

Voldria recordar que diàriament es cometen massacres selectives o indiscriminades a Palestina, la Xina o Sud-àfrica (per posar uns pocs exemples) apel·lant a la seua LV. Se'm dirà que hi ha diferències entre la seua i la nostra. I tant! Allà la

LV, quan cal, es defensa amb bales de plom, ací amb pilotes de goma. Allà és imposada formalment per una minoria, aquí formalment per una majoria. Tot plegat, una qüestió de formes i de números. Quede desmentit, doncs, que ací les lleis tinguen ascendència divina.

És normal,quan dos persones o institucions entren en conflicte, que apel·len a la LV. Però quan una d'elles és el govern, la cosa té gràcia. Les lleis, les fabrica el poder, apel·lar del poder a la llei ni justifica més una acció, ni en realça la categoria moral. Poder i llei serien una redundància, un subterfugi que evita haver d'apel·lar al poder des del poder. Quedaria horrorós un titular que digués «El gobierno cierra TV3 apelando al gobierno».

El Sr. Nabàs, després de forçats circumloquis, acaba per confessar que a ell la TV3 sí però no, i, a pesar d'això, no però sí. Això és el que es desprèn de les seues declaracions. Mire, davant d'una acció del govern del qual participa i que afecta directament la comunitat que representa, no valen els mitjos pronunciaments. O s'està d'acord, o no s'hi està.

Crec que era Plató qui classificava els actes humans en tres categories: les intrínsecament bones, les intrínsecament dolentes i aquelles (dissortadament la majoria) que *a priori* no eren carn ni peix. Era clar que les lleis de la república havien d'afavorir les bones, reprimir les dolentes i regular la resta. ¿De quan, Sr. Nabás, aprofundir en un esperit d'amistat, comunicació i intercanvi entre dos pobles germans i veïns cau entre les accions dolentes a reprimir? ¿O potser és d'aquelles que cal regular?

Un últim apunt. «La TV3 està agrediendo TVV». ¿Què signifiquen aquestes declaracions, Sr. Lerma? Vostè deu saber que el missatge subliminal (directe diria jo) és «Los catalanes agreden a los valencianos». I també deu saber vostè que això i allò són falsedats. Qui d'alguna forma està «agredint» TVV és Acció Cultural amb el suport directe de 100.000 valencians i valencianes i més de 100 corporacions municipals del País Valencià. I tampoc deu desconèixer vostè qui es féu universalment famós amb aquestes tècniques confusionistes.

Potser, he estat pixant llargament fora de test, però a falta d'informacions, bones són les especulacions. ¿Sabrem realment algun dia què i qui ha motivat aquest conflicte? Interessos polítics, mercantilistes, mala consciència, complexos, submissió incondicional. Perquè, Sr. Nabás, les raons tècniques, com als aeroports, sols serveixen per amagar raons més impresentables o de vegades tenebroses.

Casimir Naida
Piles (la Safor)

Rectificació

En relació a l'entrevista a Josep Ma. Benet i Jornet, autor de teatre, publicada en el darrer número de EL TEMPS (núm. 276), hem de rectificar alguns errors que hi apareixen i que es produïren als tallers d'impressió de la revista, a València. L'autora de l'entrevista parlava d'una crisi del teatre de text de 20 anys, dada que li fou canviada per vuit anys. Al mateix temps, al final de l'entrevista (pàg. 84) hi ha dues preguntes que esdevenen desorientatives i contradictòries en el context en haver-se retallat, a la impremta, part de les respostes anteriors del personatge entrevistat.

Butlleta de subscripció

1r. cognom _____ 2n _____

Nom _____ Domicili _____

Població _____ Tel. Part. _____

Professió _____ Lloc de treball _____

Lloc de naixement _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes)
(Sols en el cas de pagaments per bancs)

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt ☐ Gir postal núm. ____

(Firma)

• La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.

Distingits senyors:

Caixa/Banc _____ Agència _____

Adreça _____

Població _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:

☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals

siguen pagats amb carrec: ☐ al compte corrent ☐ a la llibreta d'estalvis

núm _____

NOM I ADREÇA DEL TITULAR DEL COMPTE _____

_____

_____ de _____ 198__ (Firma)

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ, S. A. • C.I.F. A-46186821 • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALÈNCIA

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

9 d'octubre: la festa buida

El 9 d'octubre de 1989 serà, finalment, un 9 d'octubre com els altres. Serà el mateix que ha estat aquests darrers cinc o sis anys: un dia que la gent pot aprofitar encara per anar a la platja, un dia en què les autoritats fan les seues recepcions oficials, i poca cosa més. Sense pretensions de ser cap altra cosa que allò que és formalment: el *dia de la Comunitat*. Cada comunitat autònoma de l'estat de les autonomies té el seu dia, i aquest és el de la Comunitat Valenciana. Que ningú pretenga anar més enllà ni, sobretot, fer memòria.

Hi ha dues coses, però, de les quals caldria fer alguna memòria: ¿on som els valencians, després d'una història pròpia de 750 anys?, i si no som on hauríem de ser, ¿cap on anem i per quin camí? Aquestes preguntes no apareixeran en els discursos oficials: ni la primera, ni la segona. Perquè, oficialment, la història dels valencians no té més problemes ni conflictes que la de qualsevol *regió espanyola* (la desaparició del 25 d'abril n'és la prova), i per tant no hi ha base històrica per a un conflicte nacional, no hi ha reivindicacions de fons, no hi ha projecte a curt o a llarg termini diferent del present. I perquè, si la història és així, els valencians ja estem on havíem d'estar, anem on havíem d'anar, i anem pel bon camí.

Així, si el 9 d'octubre d'enguany —ja que el de l'any passat es va perdre— podia haver estat motiu d'una profunda reflexió sobre el sentit i la direcció de 750 anys d'història, finalment no ho serà. L'any del 750 aniversari haurà passat amb molta més pena que glòria, i s'haurà perdut, a consciència o per simple desinterès, l'ocasió de promoure una reflexió col·lectiva, de fer arribar a tot el País Valencià la consciència d'un origen i d'un destí comuns. Sembla que això no entra en els projectes oficials.

En els projectes oficials —liberalisme econòmic, gestió administrativa, control de la cultura— no entra res que signifique un canvi de direcció de la història: en sis anys de govern autònom, de vigència de l'estatut, els canvis respecte a l'etapa anterior sovint són tan petits (si exceptuem la reorganització formal de l'administració *perifèrica*) que no són ni perceptibles. La llengua de la política, dels rètols de carreteres i carrers, de l'ensenyament i de la comunicació, continua sent tan castellana com abans. Hem hagut d'esperar sis anys a tenir una simple emissora de ràdio en llengua pròpia (ara en tindrem dues, Ràdio 4 i Canal 9: ¡benvingudes siguen, encara que tan tard!), o una televisió que ha tingut el poc encert de nàixer matant-ne una altra. Esperem encara, després de sis anys, una política clara i decidida de recuperació lingüística en l'escola, en la vida pública, en la premsa. Inútilment.

En això, com en tantes altres coses, estan fonamentalment d'acord el partit del govern i l'oposició majoritària: al País Valencià no hi ha cap conflicte nacional sense resoldre, no hi ha cap opressió per combatre, no hi ha cap llengua ni cultura per restaurar en el seu lloc, no hi ha cap consciència per refer. I si hi ha algun conflicte o problema, cal negar-lo oficialment, dissimular-lo, amagar-lo. Així, cada 9 d'octubre es podrà celebrar en pau el *Dia de la Comunitat*: l'Ajuntament de València portarà la senyera a l'estàtua del rei Jaume, la Generalitat farà una recepció. La gent se n'anirà, si fa bon dia, a prendre el sol a la platja, i no sabran massa bé ni per què és festa. □

BILINGÜE, CONTROLADA I AMB COMPLEX D'INFERIORITAT

Cara i creu de la TVV

Enmig de la polèmica per la supressió de TV3 al País Valencià, amb una programació tòpica i plena de sèries en castellà, el pròxim 9 d'octubre arrancarà la Televisió Valenciana-Canal 9.

Pasqual L. Pla

Quan el pròxim dilluns 9 d'octubre, a les 16.00 h. la carta d'ajust done pas a un avanç de la programació i, immediatament després, a un especial informatiu sobre els actes que commemoraran el *Día de la Comunidad Valenciana,* culminarà el projecte comunicatiu institucional més ambiciós del País Valencià. Amb un any just de retard sobre la data inicialment prevista per al començament de les emissions, la Televisió Valenciana-Canal 9 naix en un moment realment difícil. En primer lloc perquè d'ací a uns mesos no només hi haurà com a competidors els dos canals de TVE i la TV3 quan tornarà a poder ser sintonitzada, sinó també els tres canals de televisió privats aprovats recentment pel govern central. En conseqüència, la competència per una audiència tan cobejada es presenta dura i difícil i obligarà la TVV a assolir uns nivells tècnics i de programació que no es corresponen amb el pressupost de què disposa ni amb el breu rodatge que han pogut realitzar els professionals que hi treballen.

D'altra banda, la decisió del govern central —encoratjada pel president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma

Amadeu Fabregat.

Rafael Cano, director de Canal 9-TV.

i pel director general de RTVV, Amadeu Fabregat— de concedir a la TVV les mateixes freqüències amb què de fa més de tres anys ha arribat la TV3 al País Valencià ha provocat un gran malestar entre els vora dos milions de persones que constituïen l'audiència de TV3 entre Vinaròs i Oriola, els quals no entenen que per assegurar l'èxit de la TVV s'haja acabat amb la recepció de TV3.

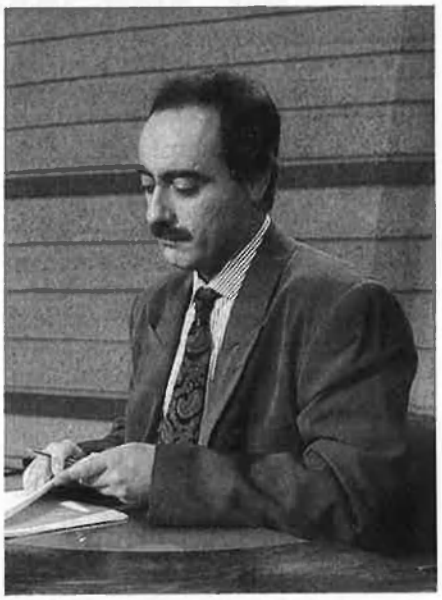
Tal i com ha explicat EL TEMPS, darrere l'ordre de tancar els emissors d'Acció Cultural del País Valencià hi ha una maniobra tendent a evitar les comparacions entre la programació i execució de TVV i de TV3, el propòsit de preservar un mercat publicitari important per a la TVV, el primer pas per a ampliar la utilització del castellà en la programació (que sense l'exemple de TV3 —monolingüe en català— seria menys escandalós) com també assegurar-se una única orientació ideològica en la informació quan tot just s'enceta la campanya per a les eleccions generals del pròxim 29 d'octubre.

La coincidència de la campanya electoral amb l'eixida a l'aire de les primeres emissions regulars de la TVV és un element propagandístic a favor del partit que sustenta el govern autonòmic, el qual, gràcies a la proliferació de les imatges laudatòries d'aquest esdeveniment i a l'impacte que en l'opinió pública tindrà la posada en marxa del nou canal de televisió, rep uns beneficis publicitaris subliminals que ja voldrien els partits de l'oposició.

Canal 9 televisió estrena en aquesta primera etapa una programació on el cinema i les retransmissions esportives tenen un pes fonamental. Segons l'avanç facilitat pel gabinet de relacions externes, les emissions començaran de dilluns a divendres poc després de les set de la vesprada i es tancaran a mitjanit. Dissabtes i diumenges la programació va de les tres de la vesprada a la una de la matinada. Set espais dedicats a projeccions cinematogràfiques i onze sèries televisives per capítols, com també quatre programes esportius que inclouen la retransmissió setmanal de partits de futbol i de bàsquet són els eixos d'aquesta programació on hi ha, a més, un concurs diari conduït per Joan Monleon tot just a l'hora del *telenotícies vespre* de TV3 i del *Telediario* segona edició, un *talk-show* cada dijous que pretén ser el programa estrella, un gran concurs setmanal, un parell de sèries de caire antropològic de producció pròpia i sèries de dibuixos animats cada dia per a l'audiència infantil. L'únic noticiari s'emetrà a les nou de la nit durant mitja hora i comptarà amb la participació dels dos únics corresponsals que TVV ha destacat, a Madrid i a Brussel·les, i també amb les imatges i cròniques servides per la federació de televisions autonòmiques on a més de TVV s'han integrat Canal Sur, Euskal Telebista, TV3 i les televisions de Galícia i de Madrid.

Cal destacar que de les onze sèries estrangeres que es començaran a emetre: *Mary, Los objetivos de Andros, Newhart, Super agente 86, Allo, alio,*

Les noves cares de la TVV: Chelo Miralles, Vicent Rubio i Pilar Algarra.

George y Mildred, Flash Gordon, Pan comido i Cagney y Lacey es passaran en la versió en castellà i només dues, *Phyllis* i *Els Borja* doblats al valencià La proliferació de serials en castellà és conseqüència, segons la direcció de la TVV, de la impossibilitat de doblar-les al valencià per falta de professionals i d'infrastructura, tot i que els estudis de doblatge que hi ha a València han denunciat el retard amb què la TVV els ha lliurat els originals per a doblar-los i la manca de previsió, ja que malgrat que de fa molts mesos se sabia que Canal 9 començaria a emetre el 9 d'octubre, no s'ha enllestit un estoc suficient de material doblat per a cobrir ni tan sols el curt període d'emissions inicial.

La Televisió Valenciana naix, doncs, amb complex d'inferioritat, controlada i bilingüe. Contradiu per la via dels fets consumats les promeses fetes pel president Joan Lerma que seria totalment en valencià i l'exigència de milers i milers de ciutadans que han exigit que la TVV emetera en la llengua del país tota la programació. Després que ha deixat d'emetre TV3 al País Valencià, l'oferta televisiva en la llengua pròpia s'ha reduït radicalment, ja que enfront de l'aclaparadora oferta en castellà dels dos canals de TVE, la TVV només significa un grau mínim de compensació. I d'ací a alguns mesos, quan arriben les televisions privades, la preponderància del castellà serà ja absoluta.

Aquesta situació s'arriba per la política regressiva del president Lerma, per la por del mateix president a les reaccions crítiques dels sectors anticatalanistes i pel projecte dissenyat pel director de la RTVV, Amadeu Fabregat, el qual opta per un canal complementari —un més— dòcil al govern autonòmic, sobretot, que suscite poques crítiques. Una televisió arrelada al país, diferent, competitiva, crítica, enriquidora culturalment i lingüísticament, vertebradora d'aquest país és un somni massa fantàstic per a Joan Lerma i Amadeu Fabregat. □

MÉS DE 4.500 MILIONS PER A L'EDIFICI DE LA TVV

El castelll d'Amadeu, a punt

Després de dos anys i mig de treballs i amb diverses modificacions respecte al projecte original, l'edifici de la TVV ha quedat enllestit a Burjassot, i preparat per a ser utilitzat plenament pels seus usuaris.

Jordi Sebastià

El passat primer de juny es va efectuar la recepció oficial de l'obra i les instal·lacions tècniques del centre de producció de programes de la Televisió Valenciana a Burjassot. Finalitzava, així, a falta de les liquidacions finals, una de les obres més ambicioses realitzades per la Generalitat valenciana.

Malgrat els diversos reajustaments que ha sofert el pressupost respecte a les adjudicacions inicials, el cost final de tot el projecte, al voltant de 4.500 milions de pessetes que podrien allargar-se en 300 amb les liquidacions, ha quedat dins les previsions que la Generalitat havia efectuat. El projecte és obra del *consulting* Cast-Telling, coordinat per Luis Sanz, que s'encarregà també de l'enginyeria i de la direcció d'obra, malgrat que aquesta quedava supeditada en el contracte a la realització efectiva de la RTVV, que aleshores no es veia gens clara.

Pel gener de 1987 s'adjudicà l'obra civil, la construcció de l'edifici, a la unió temporal d'empreses DYCTEVA, Dragados y Cubiertas-Televisión Valenciana, per un pressupost de 1.389,6 milions i un termini de construcció de 15 mesos. L'oferta era, sens dubte, la millor, perquè representava la unió de dues de les empreses més fortes del sector i una baixa de tres mesos en el temps demanat per la presidència de la Generalitat i de 226 milions respecte al preu de licitació. És significatiu que l'obra s'adjudicara a la constructora abans que el *consulting* Cast-Telling obtinguera la direcció d'obra, cosa que fa pensar que aquest no participà en l'elecció i per tant desconeixia els plans de la constructora.

RAFA GIL

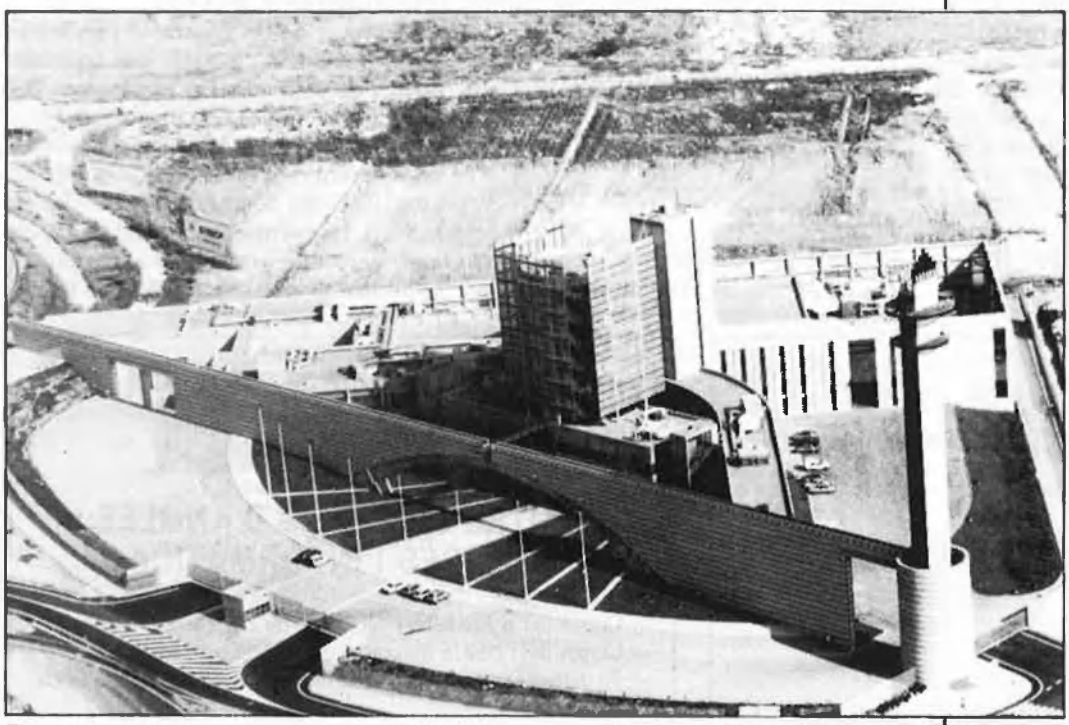
Encara faltava l'arc que tant ha retardat les obres.

Pel març de 1987 es realitzava la primera reforma del pressupost, de 169,4 milions, que deixava ben palesa la impossibilitat d'ajustar-se a l'adjudicació inicial i de respectar uns preus i uns terminis que, per a tots els implicats consultats, tant en presidència de la Generalitat com en la direcció d'obra, eren absolutament irreals. Pel novembre de 1988 es va afegir una segona ampliació, de 281,6 milions de pessetes, que situava el cost en 1.840,6 milions.

El resultat final, amb revisió de preus, despeses d'aigua, gas, etc., i unes obres complementàries motivades per les demandes d'Amadeu Fabregat en ser nomenat director general de l'ens RTVV, és de 2.086,5 milions i una durada de 30 mesos, just el doble del previst.

Les causes que han motivat aquest retard són diverses. A més de la primera descoordinació entre la direcció de l'obra i la constructora, Francisco Vercher, cap d'obra, manifesta la dificultat tècnica de l'edifici, la torre de 60 metres, que va ser alçada en 18 dies i «sobretot l'arc, de més de 70 metres i que ha resultat realment complicat de

El pressupost per a equipament i instal·lacions tècniques ha pujat a 2.312 milions.

realitzar» i també algunes interferències entre la instal·lació dels equipaments electrònics i la construcció. DYCTEVA ha subcontractat vora 200 empreses per la construcció de diferents parts de l'edifici i, com és pràctica habitual en els grans projectes, amb preus a la baixa respecte a l'adjudicació feta per la Generalitat, amb la qual cosa s'aconsegueix un benefici actuant únicament com a mitjancer.

Per a l'equipament electrònic i les instal·lacions tècniques, el pressupost, dividit en onze lots, ha pujat a 2.312 milions. Això permet a la Televisió Valenciana disposar d'uns equipaments situats entre els millors d'Europa i, com manifesta Luis Sanz, «a molt bon preu, perquè en el moment de fer la compra hi havia molt poca demanda en el mercat i aconseguírem retallar-la prou; això va permetre fer adquisicions que no estaven previstes al principi per tal d'aprofitar-se'n i dotar així el centre d'un equipament a l'última». Entre aquest material addicional destaca un magnetoscopi BCN d'una polzada B, que permetrà rebre directament els productes de TVE, que és l'única televisió que encara utilitza aquest sistema, que en tot Europa ha estat substituït per la polzada C. Això pressuposa una alfuència de productes de TVE cap a la nova TVV.

Quan, pel maig de 1988, Amadeu Fabregat és nomenat director general

Un edifici emblemàtic i tecnologia punta

La relació usual en aquests projectes entre els pressupostos de l'enginyeria i els equipaments tècnics i els de l'obra civil és de 2 a 1, però en el cas de la TVV l'enginyeria només supera en uns 250 milions el cost de la construcció. La raó és ben evident: l'edifici de la TVV és més que un edifici funcional i molts dels seus additaments són purament decoratius, entre els quals el famós arc que tants problemes causà. Hi havia una voluntat institucional ben clara de construir un edifici singular que poguera representar, fins i tot esquematitzar com a logotip, la Televisió Valenciana.

Segons Luis Sanz, «l'edifici ha resultat bé, és cert que en les darreres pluges trobàrem goteres, però això és natural i ens permetrà eliminar-les ja i a més, el més important és que no entrà gens d'aigua pels fonaments».

Sobre una superfície de 14.000 metres quadrats, l'edifici conté un estudi de 800 metres, un de 400, un de 200 destinat a informatius i un locutori de continuïtat de 50 metres. En total hi haurà 16 cadenes de càmera de l'empresa Ikegami, que permeten l'intercanvi total entre les diferents classes, d'estudi, lleugeres i portàtils. L'estudi central té unes grades flexibles, telescòpiques, i unes característiques que el fan ideal per a l'execució de programes d'espectacles, especialment musicals i concursos. Altres produccions, com la dels dramàtics, queden en unes condicions una mica inferiors.

Per als informatius, la TVV tindrà 13 càmeres amb gravadores incorporades i 6 grups de muntatge, gravació i reproducció. Tot l'arxiu i la recepció de les notícies d'agència estaran automatitzats i funcionaran amb elements informàtics que en conjunt situaran els equipaments de la Televisió Valenciana entre els capdavanters. □

de la RTVV, el client virtual de l'edifici canvia i, per tant, el projecte d'utilització. La nova Direcció General de l'ens demana uns canvis en l'estructura de l'edifici que augmenten en 92 milions el pressupost i ocasionen un nou retard. Les modificacions, a banda d'algunes decisions puntuals d'Amadeu Fabregat, com ara canviar-se el despatx de la vuitena planta a la quarta, responen al fet de portar tota la direcció general de l'ens RTVV a l'edifici. Això implica una reestructuració del model de funcionament previst per Ma. García Lliberós (que preveia una Direcció General simplement coordinadora i dues societats autònomes ben fortes: TVV i Ràdio Autonomia Valenciana RAV), per un altre molt més centralitzat on la direcció de RTVV intervé en tots el processos, fins i tot en producció, i l'autonomia de TVV i RAV és només nominal. La reestructuració de l'edifici ha fet que alguns espais previstos com a ampliables en el projecte queden ja ocupats i que les instal·lacions queden utilitzades al màxim ja d'eixida. Els aparcaments han quedat ocupats per oficines i menjadors i mentre es construeixen els nous, els cotxes ocupen els marges dels accessos. □

TVV INTENTA FER-SE LLOC EN EL MERCAT PUBLICITARI

Per un grapat d'espots

La publicitat, el mannà de les televisions, obsessiona ja els directius de la TVV. Amb unes tarifes a la baixa tracten d'aconseguir un bon tros del pastís publicitari. Els estudis d'audiència, però, seran els encarregats de situar l'oferta al seu lloc.

Albert Vicent

Un automòbil de la marca Renault serà l'encarregat d'inaugurar l'autopista publicitària de la TVV el pròxim 9 d'octubre. Serà el primer signe públic que demostrarà que l'engranatge comercial del canal autonòmic està en marxa. Pels 45 segons que durarà l'espot, TVV ingressarà dos milions i mig de pessetes a càrrec de l'empresa madrilenya Iniciativas de Medios, la qual va guanyar l'adjudicació del primer anunci en subhasta, com ja va fer amb motiu de la inauguració de la televisió autonòmica andalusa, Canal Sur.

Un preu excepcional que contrasta amb les tarifes de publicitat ordinària que Radiotelevisió Valenciana ha establert per a aquesta primera etapa de funcionament. Així, el departament comercial de la TVV ha estipulat que 20 segons en les franges horàries de major audiència tenen un cost de duescentes mil pessetes. Tota una ganga si les comparem amb les set-centes mil pessetes que pel mateix concepte factura actualment la TV3.

El sector de les empreses publicitàries no ha dubtat a qualificar aquestes tarifes de «salvatges», alhora que les justifiquen com una maniobra de l'ens autonòmic d'introduir-se amb força en un mercat en el qual han de competir amb TVE, les companyies privades de ràdio i la premsa escrita. Un pastís molt ajustat que encara registrarà l'aparició de més aspirants quan les ca-

Centre
Carles Salvador

CURSOS PER CORRESPONDÈNCIA

1. Llengua i Literatura:

- Curs d'Iniciació.
- Curs d'Iniciació (per a castellanoparlants).
- Curs Bàsic.
- Curs Progressiu de Llengua.
- Curs de Professorat.

2. País Valencià:

- Geografia i Història del País Valencià.

Matrícula oberta tot l'any, tret del mes d'agost. Per a més informació, adreçeu-vos al

Centre Carles Salvador

Moratín, 15, 6a. 46002-València

CEI

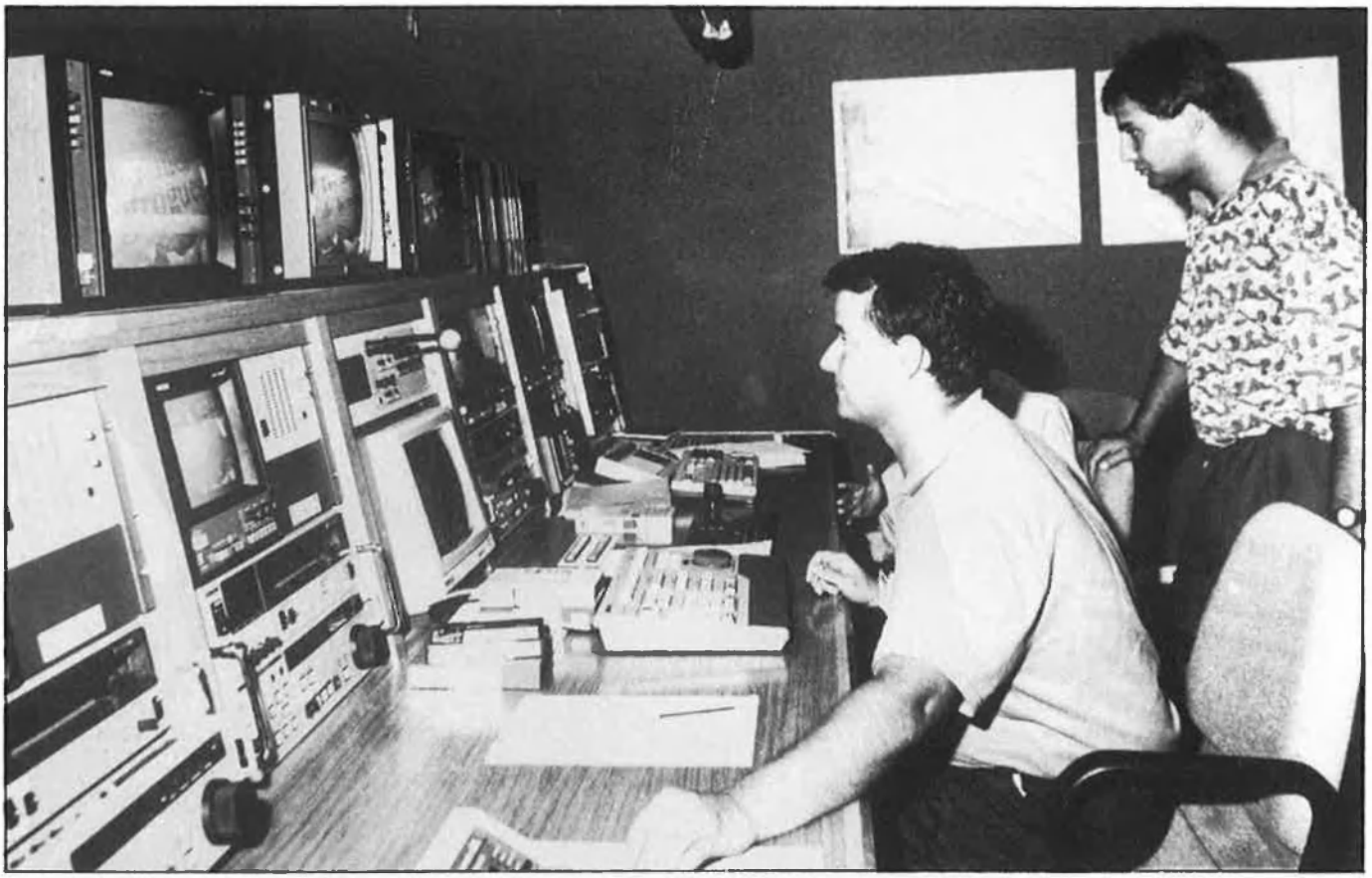
CENTRE D'ESTUDIS D'ANGLÈS, FRANCÈS I INFORMÀTICA

— Cursos per a ADULTS i XIQUETS de 2 i 3 hores setmanals.
— Cursos INTENSIUS trimestrals de 6 hores setmanals.
— Preparació i matriculació per als exàmens lliures de l'Escola Oficial d'Idiomes.
— Horaris de matí, vesprada i nit.
— Grups reduïts.
— Professors natius i titulats.

INFORMÀTICA
— Ordenador per alumne des del primer dia (IBM i compatibles).
— Grups de 2, 3 i 6 hores setmanals.
— Cursos de programació BASIC, PASCAL i COBOL.

MECANOGRAFIA (només a la acadèmia de Campanar)
— Horari de matí, vesprada i nit. Grups molt reduïts. Atenció molt personalitzada.

Per a més informació crideu o personeu-vos en:
Central: Garrigues, 2, baix. 46001 València. Tel. 352 21 02.
Sucursal: Gravador Enguídanos, 51 (cantó Vall de la Ballestera). Campanar. Tel. 347 12 84.

No falten les veus que critiquen el model de televisió que es pretén oferir, de competència difícil amb els canals estatals i privats.

denes privades de televisió comencen a emetre.

Així les coses, amb unes tarifes tan accessibles en comparació a la relació audiència-preu que ofereixen la resta dels *mass-media,* alguns anunciants no han dubtat a exclamar «¿¡Que la TVV paga per anunciar-se!?». Tampoc és per a tant, però sí que és cert que les agències publicitàries han vist amb sorpresa la presentació d'unes tarifes excessivament baixes. Això no obstant, no és intenció de la direcció de TVV mantenir durant molt de temps aquests preus i als despatxos de Burjassot —seu de la direcció de la TVV— ja s'estudia una considerable pujada de les tarifes per a la pròxima campanya de Nadal. Un gest que no s'ha rebut gens bé en les agències, que veuen «una considerable manca de professionalitat» en aquest comportament.

El cert és que hi ha altres actituds que els professionals de la publicitat no veuen amb bons ulls. Com el fet que TVV haja entrat en contacte directe amb els anunciants saltant-se les agències i practicant una competència que aquestes qualifiquen de «deslleial». Tampoc falten veus que critiquen el model de televisió que es pretén oferir, amb una programació —segons el que s'ha previst— que difícilment podrà competir amb els canals estatals i privats que cobriran tot el territori. I ja se sap, sense una programació competitiva no hi haurà prou audiència per a resultar atractiva a les marques que destinen una considerable partida de milions de pessetes a publicitat televisiva.

Els estudis d'audiència seran els que marcaran l'evolució del tros del pastís publicitari que li correspon a la TVV. Així, per a Josep Segura, de TANGRAN, «en un primer moment el comportament de les agències és d'expetació, com ja va passar amb TV3». Per a Segura, «serà necessari que passe almenys un any per a poder avaluar el comportament del canal autonòmic, si bé és previsible que durant dos o tres anys les agències es bolquen per a entrar finalment, en un període en el qual serà l'Estudi General de Mitjans el que, en funció dels estudis d'audiència, resitue el mercat en el seu lloc».

Com la resta de les televisions autonòmiques, la TVV se situa en la línia d'eixida amb la seguretat de comptar amb les campanyes oficials de la Generalitat. A banda d'aquest tractament preferent per part de les institucions autonòmiques, també es dóna per segura la presència als espots de les grans empreses estatals, si bé aquestes escapen del control de les agències publicitàries valencianes ja que les grans empreses valencianes —aquelles que destinen més de 100 milions de pessetes al capítol de publicitat— operen mitjançant les agències de Madrid i Barcelona.

Diferent serà el comportament d'altres societats de capital valencià, com ara Mercadona, la Caixa d'Estalvis de València o Porcelanosa, que ja han estudiat les seues campanyes al nou canal televisiu. Finalment, el ventall es completarà amb l'aparició de nous anunciants de capital mitjà amb productes dirigits a ames de casa. Seran productes que no troben el seu espai publicitari als diaris i que ara inverteixen en falques radiofòniques.

És difícil encara preveure quin impacte causarà en la resta dels *mass media* l'aparició d'una nova oferta publicitària. Per a Josep Catalan, de l'agència PIVOT, «seran les desconnexions regionals de TVE les que sofriran el primer impacte de l'oferta de TVV. El fet de coincidir en territori de recepció farà que els anunciants es decanten pel canal autonòmic».

Al final, en el que tots coincideixen és a afirmar que l'audiència marcarà tant l'interès dels anunciants com les tarifes que l'ens autonòmic establirà. Per als publicistes el mercat sempre mana. □

Se tracta de tu.

Un dia qualsevol en la vida d'un home actiu que, a més, es preocupa de la seua imatge.

I sobretot que ha escollit un estil còmode, lleuger i fàcil de combinar. Per a vestir a totes hores. És el SPORT CIUDAD. La nostra proposta per a aquesta tardor.

Americana Emidio Tucci, en pura llana verge, 22.900.
Armilla Emidio Tucci, en llana i caixmir, 5.200.
I pantalons Panther de pana, 8.500.

PURA LANA VIRGEN

El Corte Inglés

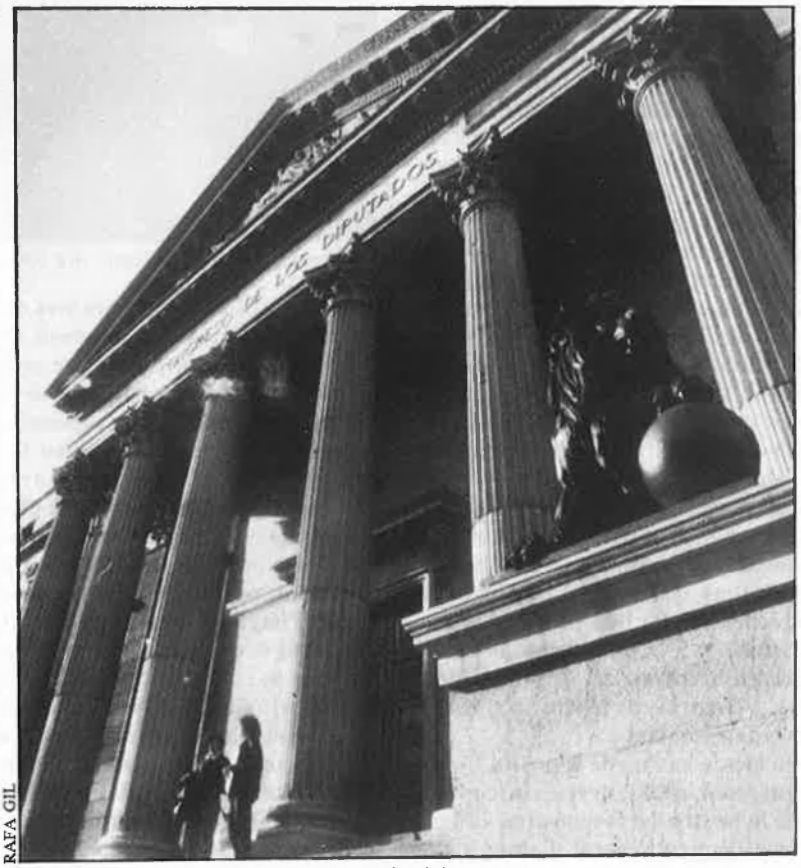
ES TRACTA DE MODA.

LA LLIURE UNITAT, PUNT COMÚ AL PROGRAMA DELS PARTITS

Menú federal: per una nova concepció d'estat

Les candidatures que acudiran a les urnes el pròxim 29-O defensaran en la seua majoria una nova concepció d'estat basada en la lliure unitat. La idea avança amb força, tan sols amb l'oposició del centre i la dreta. Excepte CDS i PP, tots estan d'acord que demà passat siguem federals.

I. L. Belda, M. Payeras, A. Punsola

RAFA GIL

Molts partits volen un Parlament territorial.

Consolidar i desenvolupar l'Estat de les Autonomies, fins a bastir un model de tall federal» és l'eix de ferro del vuitè punt del programa polític del PSOE, aprovat pel darrer Congrés, el 31. La pressió dels socialistes catalans i mallorquins va ser decisiva en l'adopció d'aquest projecte de convivència territorial. La via que els socialistes han triat pretén evolucionar de l'actual ordre autonòmic a un mapa federal, segons Joan Marcet, membre de la Comisió Executiva del PSC, mitjançant la reforma del Senat «per a convertir-lo en més efectiu i en una Cambra de representació territorial», per la participació de les Comunitats Autònomes en afers d'estat, «per exemple, decisions sobre temes de la CEE», i per mitjà de la reforma del sistema de finançament autonòmic, amb una solidària corresponsabilitat fiscal. L'empenta del PSC i la Federació Socialista Balear al si del PSOE és ben clara. Josep Moll, secretari general dels socialistes illencs, ho aclareix: «Dins del partit, els dos grups veiem clarament que hem d'arribar a completar les autonomies i al federalisme».

El partit que lidera Jordi Pujol pensa que «dins del federalisme cap un concepte ben ampli i de moltes accepcions», segons comenta Miquel Roca. El diputat de CiU creu que «de fet, la redacció de la Constitució ja suposava l'entrada en una concepció de règim federal. Un altra cosa és que els socialistes han preferit una simple descentralització administrativa, en lloc de dur endavant l'evolució plena de l'estat de les autonomies. Aquest continua sent per a nosaltres —subratlla Roca— encara el repte».

Esquerra Republicana de Catalunya acarona l'horitzó estratègic d'una Unió Europea Federal: «Això implica transformar-ne progressivament l'actual estructura perquè desapareguen els estats amb caràcter artificial». La modificació de l'organització territorial —Catalunya província única—, i la reforma de la Constitució i l'Estatut, és necessària per a «incloure el dret d'autodeterminació mitjançant referèndum». El procés cap a l'autodeterminació de Catalunya, destaca ERC, ha d'anar acompanyat «d'una iniciativa similar al País Valencià i les Illes», en la perspectiva que «els Països Catalans siguen una unitat política».

De signe ben diferent són les propostes d'Unió Valenciana, conjunt polític per al qual «l'objectiu prioritari és el desenvolupament de l'estat de les autonomies, reivindicant el màxim sostre competencial». Amb aquesta operació político-jurídica finalitzada, UV es pregunta quina diferència hi haurà entre el nostre estat autonòmic i un de federal. «Algunes regions integrades en estats federals tenen menys competències que les nostres autonomies», observa la formació, que idea una renegociació de les transferències amb el poder central i la reforma de l'Estatut. UV proposa un model de *concert econòmic* amb el govern central, «per a obtenir recursos suficients de cara a unes competències plenes».

«Per a resoldre els conflictes d'una situació plurinacional, l'estat de les autonomies no és la millor solució, ni tan sols l'adequada», argumenta Unitat del Poble Valencià que, mostrant-se decididament a favor d'un estat confederal, aposta per una «reforma completa i a fons de la Constitució», sobretot en aquell capítol que impedeix la federació entre comunitats autònomes, «un greuge per a la reconstrucció nacional», en opinió d'UPV. La supressió de les províncies i els governadors civils, com també demanen altres formacions, és el primer plat en el menú del seu programa, que considera igualment inajornable l'abolició de l'article que permet a l'estat dictar lleis

L'alternativa federal

*Vicent Franch i Ferrer**

Que l'estat espanyol actual no pot esdevenir federal si no es reforma la Constitució vigent, hauria de considerar-se una afirmació tan precipitada com assegurar que sense modificacions constitucionals es pot arribar fàcilment al federalisme. En totes dues afirmacions cal establir la prèvia convenció de sobre quin federalisme s'està parlant.

Efectivament, la concepció jurídico-política del federalisme és hereva d'una doble tradició: d'una banda, la que s'enceta amb el concepte de *consociatio symbiotica* d'Althusius (1603), i que inspirarà amb diferents apreciacions i entre altres les tesis de Proudhon i Pi i Margall (font immediata de la tradició *federal* entre nosaltres); de l'altra, aquella que pren el principi federal com a paradigma operatiu a aplicar a l'estructuració del poder territorial al si d'un estat, que s'ha emprat fins i tot de manera contradictòria en les diferents experiències federals existents. En aquest sentit, i seguint el professor Gonzàlez Encinar, caldria ressenyar que hi ha un mínim institucional que ens permet identificar les característiques estructurals bàsiques d'un estat federal, en contraposició, no a l'estat unitari sinó al simplement no federal (perquè la clàssica definició de l'estat *unitari* com a contraposat al *federal* ha perdut legitimitat teòrica). Aquelles característiques serien: 1) Inclusió en l'estat d'ens de base territorial amb competències legislatives i capacitat de decisió política (més enllà, per tant, de la simple competència administrativa fruit de la descentralització o delegació). 2) Assignació de recursos financers d'acord amb el repartiment de funcions al si de l'estat. 3) Participació institucional dels susdits ens territorials a través d'una Segona Cambra. 4) Participació dels ens territorials en l'execució de les lleis de l'organització central (superior, federal...). 5) Constitucionalització d'aquelles competències dels ens territorials; i 6) Solució dels conflictes entre els dos àmbits (central-ens territorials) encomanada bàsicament a un òrgan judicial.

Des d'aquestes bases, una atenta lectura de la nostra Constitució avisa immediatament, com ha assenyalat entre altres el professor Solé Tura, que la nostra llei fonamental és susceptible d'un progressiu desplegament federal si ningú s'entesta a voler trobar en el terme uns continguts que el dret constitucional comparat no sanciona. Per diverses que siguen les experiències *federals* (els EUA, la RFA, Suïssa, com a exemples més reeixits) sobre les quals es teoritza a l'hora de reivindicar l'alternativa *federal* per a l'estat espanyol i més enllà de l'oportunitat *política* de la demanda cal analitzar les possibilitats *federals* de la Constitució vigent, sobretot essent sabedors d'allò que, en tot cas, aquesta Constitució no contempla: el dret a la lliure autodeterminació de nacionalitats i regions. D'altra banda, aquesta possibilitat no és tampoc qüestió diàfana per als estats membres dels països amb estructura *federal.* I encara, un apunt més, on aquest dret està *nominalment* admès, la realitat ens estalvia teoritzar-hi balderament (l'URSS).

Així les coses, i des d'una posició raonable, caldria assumir que efectivament el desplegament del model espanyol pot dur a un funcionament federal en el sentit adés esmentat, i que, potser, si es donaven una sèrie de processos en el desplegament dels màxims constitucionals, el model resultant no s'allunyaria gaire dels realment existents. Així, i a títol indicatiu, si s'esgotaven les vies de la *cooperació* entre estat central i Comunitats Autònomes, es desenvolupava l'Art. 131 de la CE, es primava allò que es disposa a l'Art. 150 de la CE i s'aclarien els mecanismes de finançament de les Comunitats Autònomes, la seua presència en els processos que afecten els interessos d'aquestes en la política exterior i, finalment, el Senat assumia per convenció formal més que per reforma el paper de Cambra de primera lectura per a les proposicions de llei procedents de les Comunitats Autònomes, es donaria un pas de gegant a partir del qual i més endavant les CCAA podrien exigir una ampliació competencial que hauria d'implicar la reforma constitucional. Amb això el que estic dient és que l'alternativa federal s'hauria d'encerclar en dos tipus de consideracions que es complementen: d'una banda, l'oportunitat de la reivindicació federal com a succedani o hipotètic marc de l'improbable exercici del dret a l'autodeterminació, desconeix el veritable sentit i abast del federalisme tal com ve formulat en els models vigents; de l'altra, la incipient estructura autonòmica resultat del pacte constituent i consegüent desplegament, farcida de retalls i gasiveries imputables al centralisme, hauria de tenir una lectura oberta i «federalitzadora» que consolidara els màxims constitucionals. Des d'aquesta consolidació potser seria més fàcil que les nacionalitats recuperaren drets que ara encara no tenen reconeguts. Malgrat això, convindrà no oblidar que en cap de les formulacions doctrinals del federalisme es reputa aquest com a antítesi de la *unitat* i que com a fórmula sancionadora del dret a l'autodeterminació de les parts (estats federats, *lander,* cantons, repúbliques, etc.) no resulta el camí adient. Conciliar la pluralitat amb la unitat és l'actiu del federalisme. L'autodeterminació com a capacitat, fins i tot per a mantenir en precari algun tipus d'associació, és, es vulga o no, una fita que el federalisme no contempla.

Així, per tant, si és que hi ha d'haver un debat sobre el màxim desplegament del model autonòmic espanyol en un sentit *federal,* les al·lusions a l'autodeterminació no tenen res a veure amb aquest camí. □

DOMÈNEC UMBERT

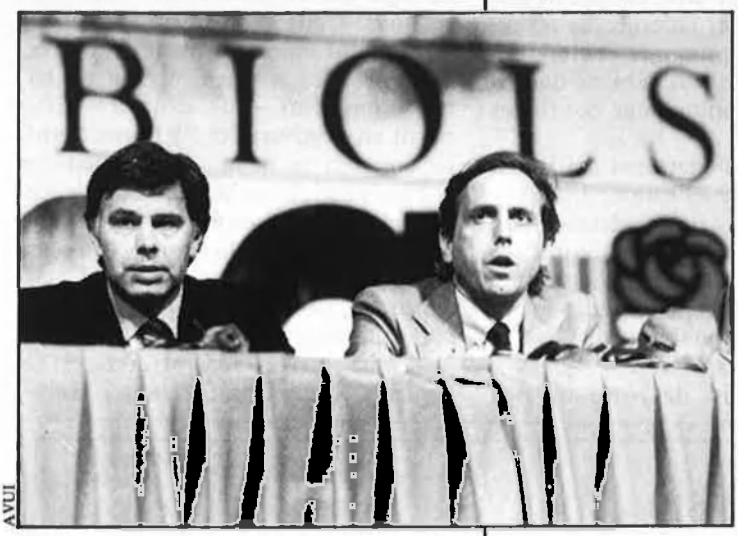
«Els pares de la Constitució. Ara tothom vol reformar-la».

** Professor titular de Dret Constitucional a la Universitat de València-Estudi General.*

d'harmonització, i una reforma fiscal que no obligue les comunitats a ser simples delegacions dels impostos cedits pel govern central.

«Modificar alguns articles de la Constitució» és ben necessari per a desbloquejar l'estat de les autonomies que, segons Iniciativa per Catalunya, «s'ha quedat a mitjan camí entre la descentralització administrativa i un veritable projecte que reconega la naturalesa plurinacional de l'estat».

Aquesta reforma hauria de permetre la desaparició voluntària de diputacions i governs civils. No obstant això, la columna dorsal per a avançar en la vertebració del federalisme «sols pot ve-

AVUI

El PSC d'Obiols obrí el foc federal a pesar del govern.

nir avui seriosament si el Senat deixa de ser una Cambra provincial, per a convertir-se en un hemicicle autonòmic», assenyala Iniciativa. La versió catalana d'Esquerra Unida defensa amb aquesta opció estatal una necessària reforma dels Estatuts d'Autonomia, i un sistema de finançament basat en la màxima independència en les despeses i la solidaritat interregional.

Reforma de la Constitució i, per tant, dels Estatuts emanats d'ella, és la clau nacional de la campanya per a la illenca Esquerra Nacionalista-PSM que dirigeix Mateu Morro. Ho comenta ell mateix: «Es tracta d'iniciar un procés tendent a la desaparició de l'estat centralista a partir de l'establiment d'unes noves relacions entre els pobles sobre la base d'un sistema confederat». A Morro s'afegeix el número u d'Unió Balear, Gregori Mir: «Reivindiquem el sistema més descentralitzat i el que manifeste un respeste major, absolut, a les cultures nacionals. Ens sembla que el més adequat és el model canadenc-suís». □

De la perifèria al centre

*Josep M. Colomer**

Hi ha dues qüestions sobre la distribució territorial del poder d'un estat. Una, si hi ha descentralització política (que implica capacitat legislativa autònoma) o només administrativa (és a dir, executiva). L'altra, si s'estableix una fórmula general d'organització de l'estat o només una fórmula particular per a algunes nacionalitats o regions.

Trobem així quatre possibles posicions. Primera: la descentralització administrativa particular, que a l'estat espanyol ha estat contemplada, fins i tot en els moments de més centralisme (com ara per exemple en els Plans de Desenvolupament i la Llei de Règim Local del franquisme). Segona: la descentralització administrativa general, que segurament era la intenció d'una certa política governamental d'UCD als anys 1977-1978 coneguda amb el lema *café para todos,* tot i que va ser desbordada a partir de la iniciativa autonòmica andalusa de 1980. Tercera: l'autonomia política particular, que és el programa tradicional dels nacionalismes català i basc, i que tant pot ser satisfeta si la resta de l'estat està organitzada també en autonomies polítiques, com si ho està en regions administratives o fins i tot si manté simplement les províncies. Quarta: l'autonomia política general, que és la proposta del federalisme per a la construcció de l'estat, sostinguda des de Pi Margall per les esquerres hispàniques, sobretot en l'àmbit perifèric mediterrani que va de l'Empordà a Andalusia.

Aquestes quatre posicions no sempre corresponen exactament a forces polítiques organitzades. Així, des dels orígens del nacionalisme català s'hi han barrejat hereus d'una tradició particularista pairal que ve del carlisme i del bisbe Torras i Bages, i de federalistes o ex-federalistes laics, desenganyats i escèptics respecte de l'esquerra mesetària, de l'estil del periodista romàntic Rovira i Virgili o d'un cert Almirall (no tot, perquè al final també es va desenganyar del nacionalisme).

Igualment passa a les esquerres, on el federalisme polític més avançat pot conviure amb la resistència a tot el que vagi més enllà d'una descentralització administrativa. Per citar un text de publicació recent, es pot veure per exemple com el que fou representant del PSOE a la ponència constitucional del Congrés el 1977-1978 explica ara que la seva proposta era la d'un «federalismo funcional u organizativo» i que es va decantar cap al «otro federalismo» per «la influencia de los socialistas catalanes [que] fue decisiva para que yo me alinease con esa última postura, con reticencia y sin demasiado entusiasmo» (Gregorio Peces-Barba: *La elaboración de la Constitución de 1978,* Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1988).

De fet, la fórmula que va ser aprovada a la Constitució i que avui està en vigor, és una superposició de les estructures que es deriven de les diverses posicions esmentades. D'una banda, s'han mantingut les províncies per a la descentralització administrativa del govern de l'estat, a través dels governs civils. D'altra banda, es van establir dues vies a l'autonomia política i dos nivells inicials de competències, uns per a les nacionalitats històriques» i uns altres per a la resta, per donar satisfacció al nacionalisme català. Finalment, en una línia federal, es va preveure una generalització autonòmica i es va establir que, al cap de cinc anys, totes les comunitats autònomes podrien assolir un mateix nivell de competències.

Ara, aquest període previst ja s'ha complert. La temptació particularista dels nacionalismes català i basc està frustrada per la generalització autonòmica i les expectatives creixents d'assumpció de poder de totes les comunitats, fins i tot algunes que fa uns anys a penes tenien cap cultura regionalista. Es produeix, doncs, un decantament més clar cap a l'esquema federalista. Però la pròpia lògica d'aquest desenvolupament hauria d'empènyer cap a l'eliminació dels elements de continuïtat del provincialisme. No avançar en aquesta direcció vol dir mantenir una superposició d'estructures que responen a dos models diferents. I que de fet no és ni tan sols *funcional.* □

** Professor de Ciència política a la Universitat Autònoma de Barcelona.*

UNA SOLUCIÓ ALS CONFLICTES NACIONALS DEL SEGLE

Atles federal

Als cinc continents hi ha territoris nacionalment organitzats sota la fórmula del federalisme. Nigèria, Índia, Malàisia, Austràlia, Veneçuela, Mèxic, els EUA i l'URSS, són alguns dels principals. Districtes, 'länder', cantons o repúbliques, qualsevol fórmula serveix per a enfortir la identitat.

Vicent Partal

La setmana passada el Senegal i Gàmbia decidiren trencar la confederació que els unia des de 1982. Senegàmbia tornà a deixar pas als vells països. Poques hores abans, el Partit Comunista de la Unió Soviètica discutia com encarrilar l'actual federació cap a fórmules més innovadores. L'estat federal, doncs, viu també les seues convulsions. Arreu del món.

A l'Àfrica només hi ha un estat federal: Nigèria. Però hi ha alguns estats —com el Camerun o Tanzània— que ho van ser en el seu temps i han deixat de ser-ho. El traçat de les fronteres africanes és hereu del colonialisme i això provocà que hagueren de mesclar-se poblacions molt distintes en un primer moment de la independència.

A Amèrica adopten fórmules federals Brasil, els Estats Units, Mèxic i Veneçuela. Tots tenen en comú el seu extens territori (entre els 32 més grans del món) i la pràctica absència de problemes nacionals. Per tant, cal deduir que en aquests casos el federalisme representa més una forma, que es creu més eficaç, d'administració pública, que no una manera de solucionar conflictes nacionals.

La República Federativa del Brasil és constituïda per 23 estats, 3 territoris federals i 1 districte federal. Cada estat redacta la seua pròpia constitució, però aquesta ha d'adequar-se a la brasilera. Els estats poden unir-se entre ells (Rio i Guanabara ho feren el 1975), o trencar-se.

Els Estats Units de Nord-amèrica són 50. Cadascun d'ells elabora una constitució que reconeix explícitament que l'autoritat deriva del poble de l'estat i no del Congrés dels EUA. Tots els estats són regits per un governador, un Parlament bicameral (excepte Nebraska que només té una cambra) i una administració de justícia pròpia. El poder dels distints estats és molt gran. Fins i tot una part de l'exèrcit, la Guàrdia Nacional, està a les ordres directes del governador, i no del president dels Estats Units.

Els Estats Units Mexicans són 31 més un districte federal. Cada estat té dret a imposar els seus propis impostos i a legislar sobre matèries pròpies. És regit per un governador triat cada sis anys. Cada estat té un Parlament unicameral renovable cada tres anys. En la pràctica, a Mèxic, el control central és molt fort —sobretot a través del partit en el govern, el PRI, que domina completament la vida pública.

Finalment, hi ha la República de Veneçuela, amb 20 estats i 4 àrees federals, entre les quals la capital, Caracas. Cada estat té poder legislatiu i executiu propi, però no té cap poder judicial autònom.

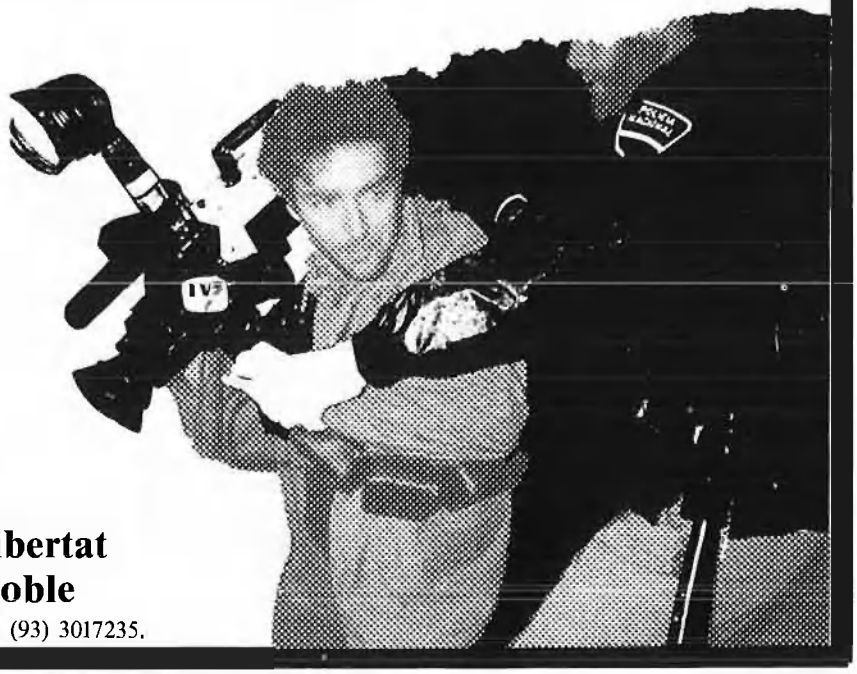
A Àsia els estats federals són tres: els Emirats Àrabs Units, l'Índia i Malài-

OCTUBRE-89

contra l'agressió espanyola

MANIFESTACIÓ PER LA TV3

dissabte, 7 d'octubre
6 de la vesprada
plaça de Sant Agustí,
ciutat de València

CATALUNYA LLIURE

Acudeix a defensar la llibertat i la dignitat del nostre poble

Sortida d'autobusos des de Barcelona. Tel. (93) 3017235.

sia. En el cas dels Emirats i de Malàisia la federació ve motivada sobretot per criteris pràctics, perquè els seus integrants són països molt petits amb afinitats entre ells.

Els Emirats Àrabs Units són set estats, governats conjuntament pels seus soldans. Entre altres particularitats d'aquesta peculiar monarquia federal hi ha el fet que el cap de l'estat —és a dir, el monarca— és escollit pel Consell Suprem i pel Parlament.

També el president de Malàisia (que rep el pompós nom de cap suprem de la Federació) és escollit pels representants dels 9 estats malais. Governa per un període de cinc anys. Les pràctiques polítiques occidentals són prou desconegudes en aquest país, que en realitat és una federació de taifes regides per un soldà o per un rajà en la majoria dels casos.

El cas de la Unió Índia és diferent. Primer que res per la seua enormitat —és el segon país més poblat del món, amb 750 milions d'habitants. Però també perquè el federalisme a l'Índia busca solucionar els importants problemes nacionals del país (cosa que no sempre aconsegueix, com ho demostra la independència consolidada del Paquistan o de Bangla Desh). L'Índia està formada per 22 estats i 9 territoris. Tots els seus governadors són nomenats directament pel president central. Sis estats tenen un Parlament bicameral i la resta el tenen unicameral. En alguns estats indis hi ha forts moviments nacionalistes partidaris de la secessió.

A Oceania hi ha Austràlia, una monarquia federal que té per cap la reina d'Anglaterra. És ella també qui nomena els governadors dels sis estats. En general pot dir-se que a Austràlia els estats tenen un poder residual respecte al que emana de la Commonwealth australiana.

Queden els països federals europeus. Aquests són la República Federal Alemanya, Àustria, Txecoslovàquia, el Regne Unit, Suïssa, l'URSS i Iugoslàvia. En la majoria dels casos el federalisme ve determinat per les fortes tensions nacionals que hi ha o que podrien crear-se. Potser les úniques excepcions a aquesta tesi són la RFA i Àustria.

En la República Federal Alemanya hi ha 11 *länder,* un dels quals és Berlín Oest. El govern federal es reserva les competències d'afers estrangers, drets ciutadans, duanes i acords econòmics amb l'estranger, trànsit aeri i ferrocarrils, correus i telecomunicacions, estadístiques, registre de marques, policia federal i navegació marítima. La resta queda com a competència de cada estat.

A la República austríaca hi ha nou estats, cadascun amb una assemblea parlamentària. Però el poder del govern central és fort. La cambra alta del Parlament austríac representa directament aquests estats davant el govern central.

En el cas suís, més que de federació cal parlar de confederació, la Confederació Helvètica. Aquesta està formada per 23 cantons. Tot i que les competències d'aquests no són massa distintes de les dels estats alemanys hi ha un factor distint: la sobirania rau en els ciutadans de cada cantó i no en l'estat central. Malgrat això, aquest té una sèrie important de competències que inclou, a més de les que són tradicionals en aquests casos, la creació d'universitats o la construcció de les autopistes.

En el cas de la República Federal Socialista de Iugoslàvia cadascuna de les sis repúbliques que la integren té la seua pròpia constitució i tres cambres parlamentàries. La Lliga dels Comunistes (que és el nom que adopta el partit comunista) no té estructura federal. També hi ha dues regions autònomes dins Sèrbia. Precisament el conflicte ètnic esdevingut en una d'elles, el Kosovo, ha posat de relleu la gran tensió existent: a Iugoslàvia l'estat federal es basa en nacions que no sempre tenen interessos comuns.

També Txecoslovàquia es basa en dues nacions. Segons la Constitució de 1969, el país està format per dues repúbliques, la dels txecs i la dels eslovacs, iguals en dret. Cada república és administrada per un consell nacional que delega en algunes matèries (afers estrangers i constitucionals, defensa i decisions econòmiques importants) en un consell federal format per representants dels dos consells nacionals. L'estat reconeix, a més, l'existència de minories nacionals poloneses, alemanyes, ucraïneses, russes i gitanes.

Als Estats Units l'autoritat deriva del poble de cada estat i no del Congrés dels EUA.

Queda el cas de l'URSS. La Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques és formada per 15 repúbliques sobiranes que conserven el dret constitucional a la separació (en la pràctica, però, la sobirania republicana és constantment limitada des de Moscou). D'aquestes repúbliques hi ha dues —Bielorússia i Ucraïna— que tenen representació pròpia davant l'ONU, i una —Rússia— que és federal ella mateixa. A un nivell inferior hi ha les repúbliques autònomes (20), les regions autònomes (8) i les àrees autònomes (10).

La nova situació política ha desencadenat una allau de reivindicacions de les repúbliques que arriba a les demandes de canvi de fronteres o l'establiment de monedes pròpies. □

RAMON ESPASA, CAP DE LLISTA PER BARCELONA D'INICIATIVA PER CATALUNYA

«Si el PSOE no pacta amb nosaltres, pactarà amb Minoria Catalana»

Membre del Comitè Executiu del PSUC i de la Comissió Política Nacional d'Iniciativa per Catalunya, el doctor Ramon Espasa ha estat el portaveu adjunt d'Izquierda Unida-IC al Congrés dels Diputats al llarg de la tercera legislatura, 1989. Ara podria tornar a ser-ho.

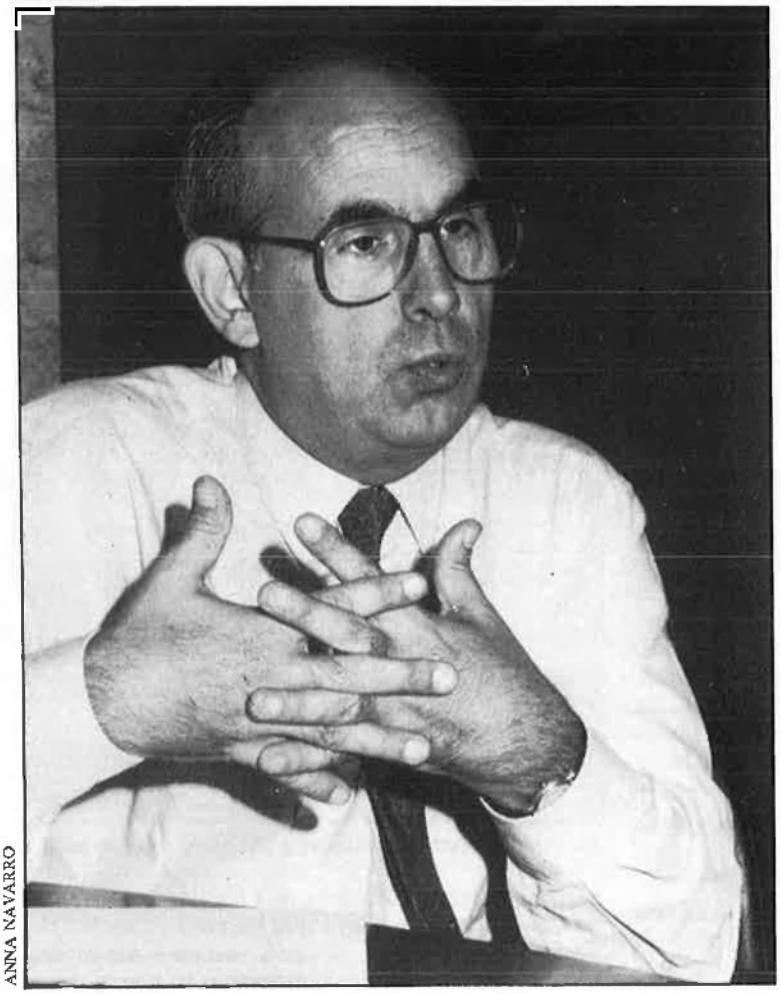
Josep Maria Pasqual

Senyor Espasa, ¿arriben les eleccions d'octubre amb allò que vostès n'han dit nova esquerra europea ja en marxa?

—Es va plasmar amb la nostra adscripció en el grup europeu per l'esquerra unitària, amb els comunistes italians i els socialistes danesos bàsicament, i a l'espera que s'hi incorpori més gent.

—Si li sembla que comentem alguns punts destacats del programa electoral que acaba d'aprovar Iniciativa per Catalunya. Referèndum cap a un exèrcit voluntari...

—L'esquerra tradicionalment sempre ha estat favorable a la circumscripció obligatòria, com a més democràtica i més igualitària. Abans els que pagaven les quotes no anaven a la guerra d'Àfrica i els pobres, sí. O dels exèrcits professionals, que en definitiva es nodreixen de la púrria de la societat. Per tant, l'exèrcit obligatori té un caràcter molt democràtic, encara que els joves d'ara no en vulguin saber res. Per passar eventualment a la tesi de l'exèrcit professional, abans volem que hi hagi un referèndum, i perquè un tema tan important, com si l'exèrcit ha de ser o no professional, no és decisió de les cúpules dels partits, sinó de l'opinió de la gent.

ANNA NAVARRO

«L'exèrcit obligatori té un caràcter molt democràtic».

—Integració de l'ecologia en l'economia...

—No val a fer un desenvolupament industrialista i després prendre algunes mesures per a evitar la pluja àcida..., al revés, s'ha d'incorporar la concepció de cooperació amb la natura en l'economia.

—Pensions mínimes igualades al salari mínim interprofessional...

—Això ja ho va prometre el PSOE després del 14-D. Va dir que ho faria en aquesta legislatura i no ho ha fet. Una mentida més de Felipe González i d'Alfonso Guerra. No ho han fet, nosaltres ho proposem i també proposem la creació d'una pensió assistencial per als que no tenen dret a la seguretat social contributiva, i un salari social, lligat a formes de prestació compensatòria o formació professional, no com a assistencialisme clientelar.

—Eixugar el diferencial social europeu...

—L'estat espanyol està en protecció social 10 punts per sota d'Europa, en pressió fiscal també 10 punts per sota i en despesa del conjunt de les administracions públiques també 10 punts per sota d'Europa. Per tant, cal que les administracions gastin, ben gastat, més; que hi hagi més pressió fiscal, no només sobre les rendes del treball; i que es gasti més en protecció social. D'això en diríem eixugar el diferencial social europeu.

—Municipalització del sòl urbà...

—El parc públic de vivendes a les ciutats europees mitjanes és del 40% de vivenda pública i el 60% de privada. No sé a València en concret, però en el conjunt de l'estat la vivenda pública no va més enllà del 7%. La resta és oferta de vivenda privada, que per això té el preu que té.

—Drets i llibertats individuals...

—Vam ser els únics que vam demanar la destrucció de totes les fitxes policials d'homosexuals. En la comissió del Congrés el ministre Barrionuevo em va dir que ho faria, però aquest estiu encara sortien fitxats a l'ordinador tots els gais i les lesbianes com a possibles delinqüents.

—Pla extraordinari per a modernitzar l'administració de justícia...

—És un dels forats antidemocràtics del que ha estat l'acció del PSOE. Arreglar l'administració de Justícia no és car, en canvi no s'ha fet res. I la lentitud i el retard amb què s'administra la justícia la fan gairebé inservible i la converteixen en un agent antidemocràtic.

—Desgovernamentalització de les televisions públiques...

—Voldríem que els consells d'administració, siguin de TVE, de TVV o de

ANNA NAVARRO

«En IC volem que els directors generals de Televisió no siguen nomenats pel govern».

TV3, siguin elegits pels Parlaments respectius, amb majories qualificades, i que els directors generals dels ens surtin de l'elecció d'aquests consells d'administració, no nomenats pel govern. En definitiva, és el model de la BBC, on regeix un consell cívic nomenat pel Parlament i que després és absolutament independent del govern de torn. I per això tothom alaba la independència de la BBC.

—Reforma del Senat...

—Per a això cal la reforma d'alguns articles de la Constitució. No ens fa por dir això. El que no volem és que ens diguin que volem reformar la Constitució, només es tracta de canviar els articles que faci falta per tal de permetre que el Senat sigui una cambra de les autonomies i no de les províncies com és ara.

—El projecte polític que vostè representa, ¿com està de lluny del projecte socialista?

—De l'acció de govern d'aquests set anys sí que està lluny. Del que hauria de ser un projecte socialista emprès per un partit que es reclama Partit Socialista Obrer Espanyol no hauria d'estar tan lluny. Si nosaltres, sense fer propostes rupturistes, estem lluny, és perquè el govern del PSOE ha practicat una política molt a la dreta durant aquests anys. Una política econòmica monetarista, d'ajustament dur, de rebutjar la concertació social. El PSOE era el campió del diàleg social, i ho utilitzava com a arma contra Comissions Obreres. Ara que els sindicats tenen una plataforma conjunta, diu que són corporativistes.

—¿Com s'explica l'hostilitat entre socialistes i comunistes a Madrid?

—A l'estat governen els socialistes i nosaltres estem a l'oposició. Els acusem que fan una política de dretes i ells es molesten per aquesta acusació. Les relacions són crispades.

—¿Iniciativa per Catalunya és menys contundent que Izquierda Unida o entén millor que un projecte d'esquerres no es pot fer sense els socialistes?

—Intentem dosificar la crítica amb les bones relacions amb els socialistes perquè no creiem que nosaltres sols puguem representar una alternativa completa, acabada i única per un projecte nacional català d'esquerres. Som més prudents i anem portant la nostra preocupació al si d'Izquierda Unida, que va dosificant també alguna de les seves posicions, en bona part per feina nostra.

—I un PSOE sense majoria absoluta, ¿governaria amb vostès o sense vostès?

—Els partits, si són seriosos i honestos, han de fer el que mana el poble a través de la votació. Si la votació del 29 indiqués un reequilibri important, que ens fes pujar a nosaltres i el PSOE baixés, de manera que es mantingués la majoria d'esquerres votada pel poble espanyol, nosaltres ens oferirem a negociar tant com calgui un projecte comú de programa. No diem que pactarem amb el PSOE per tal de fer el que ells diguin. Pactarem un programa. Si no el pactem, serà perquè el PSOE no haurà volgut mirar cap a nosaltres i mirarà cap a la dreta. Ja arrossegarà les conseqüències si no vol complir el manament popular.

Dit en concret, hi pot haver tres hipòtesis. Una: el PSOE treu la majoria absoluta. Crec que no passarà. Dues: el PSOE està a prop de la majoria absoluta. Pot governar en minoria i anar pactant amb un i altre. I tres: el PSOE queda lluny de la majoria absoluta. Necessita pactar un govern estable i té dues alternatives. Una, pactar amb nosaltres i l'altra, mirar cap a la dreta. Si mira cap a la dreta, el meu pronòstic és Minoria Catalana. Estic disposat a les juguesques que calgui. □

LES EMISSORES PÚBLIQUES, PIONERES EN LA RÀDIO EN VALENCIÀ

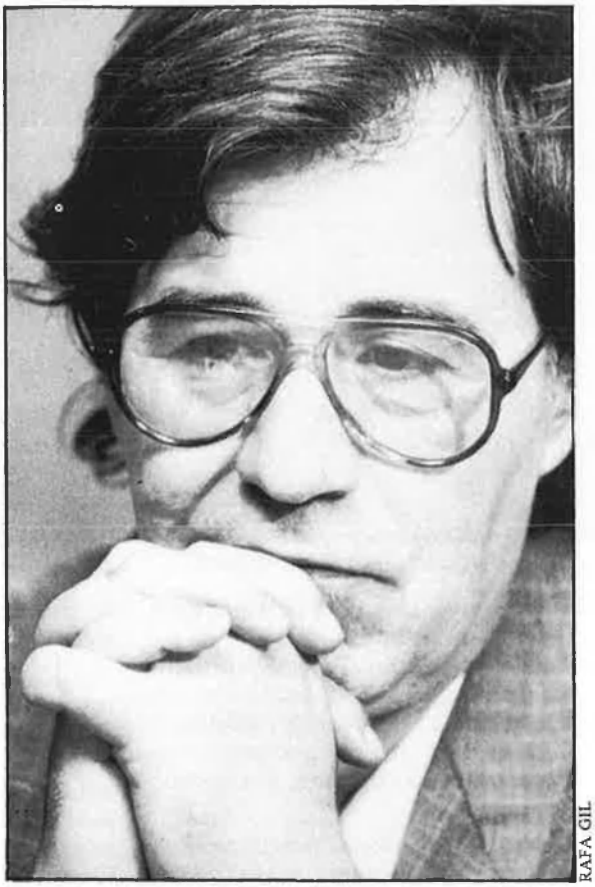
Canal 9 i Ràdio 4, l'alternativa

Del no-res a dues emissores que emeten totalment la seua programació diària en la llengua del país. L'oferta radiofònica dóna un tomb important que significa el primer pas cap a una normalització que en aquest camp encara estava pendent.

Pasqual L. Pla

Des del passat dilluns 2 d'octubre, el País Valencià compta —per primera vegada— amb dues emissores, públiques, que emeten la seua programació íntegrament durant les 24 hores diàries, tots els dies de la setmana, en la llengua del país. En el panorama comunicatiu valencià és un fet històric, sense cap dubte.

Canal 9-ràdio, l'emissora de la Generalitat valenciana que acaba de nàixer (amb més ambició que mitjans, però sabent que el camí que enceta marcarà el model i l'estàndard lingüístic d'una ràdio en valencià inexistent fins ara), comparteix els honors del bateig amb Ràdio-4 de Radio Nacional de España. Aquesta emissora, dependent de l'ens RTVE, s'arrisca a posar en marxa una programació de 24 hores en valencià per a complir el compromís que el director general de RNE, Enric Sopena, va conuna graella de programació improvisada i una plantilla que s'ha reforçat durant els últims dies i que no ha tingut materialment temps per a conjuntar-se, Ràdio-4 afronta el complex de mirarse en l'espill de Canal-9, però amb la voluntat de competir amb l'oferta de les emissores privades que copen l'audiència, segons manifestà durant la presentació de la programació el director de la delegació de RNE al País Valencià, Joan Mascarell.

RAFA GIL

Joan Mascarell, director de RNE al País Valencià.

El camí seguit fins que s'ha posat en marxa l'objectiu d'oferir 24 hores de ràdio en valencià no ha estat fàcil. Tal i com ha explicat EL TEMPS en diferents números, les vacil·lacions de Joan Mascarell, la falta de pressupostos suficients, l'existència d'una plantilla totalment curta i inadequada, la marginació d'alguns dels professionals més vàlids i l'absència d'un projecte que responguera a l'esperit de Ràdio-4 en aquells territoris amb llengua pròpia diferent del castellà, com s'esdevé de fa temps a Catalunya, Euskadi, Balears i Galícia han estat a punt d'abortar el propòsit anunciat per Enric Sopena.

La direcció de RNE ha incrementat el pressupost de Ràdio-4 al País Valencià en vora cinc milions de pessetes per a cobrir les despeses de programes i contractacions durant l'últim trimestre de 1989. Alhora —segons Joan Mascarell— «el pressupost previst el mes de maig per a 1990 s'haurà de revisar a l'alça ja que en aquell avanç no es preveia l'actual programació de 24 hores en valencià...». Després d'aquesta primera etapa en què l'objectiu fonamental és no perdre l'estol de Canal-9 «i per això s'ha forçat —segons ha explicat a EL TEMPS un dels treballadors de RNE— una programació absolutament improvisada i s'ha contractat gent a corre-cuita», s'esperen canvis profunds en aquest grup d'emissores i sobretot, una reordenació del *staff* de direcció a fi de conjuntar un equip i d'integrar els professionals que n'han quedat marginats.

Nova programació do Ràdio-4 a Catalunya

El mateix dia que al País Valencià s'han estrenat dues emissores en català, RNE a Catalunya ha presentat importants novetats que incrementen la presència del català en Ràdio-5, ja que des de les vuit del matí fins a les dues de la vesprada emet conjuntament amb Ràdio-4, i que incorporen destacats noms del món de la política, el periodisme i la cultura a la nòmina de col·laboradors de l'emissora que dirigeix Andreu Manresa.

Segons fonts de RNE a Catalunya, entre els programes diaris —de dilluns a divendres— destaca *El gran matí*, que de la mà de Xavier Foz comptarà amb la participació d'Ignasi Riera, Maria Aurèlia Capmany, Joan Rigol, Magda Oranich, etc. El matí es completarà amb *Ciutadans de Catalunya* que dirigeix i presenta Antoni Serra, pioner de la ràdio en català. Un altre *magazine* a la vesprada, conduït per Alfred Picó i el complement de diferents programes musicals i d'altres temàtics (paraciència, parapsicologia, col·leccionisme, etc.) incrementen l'atractiu de la programació de RNE a Catalunya. Pel que fa als informatius, des que el passat dia 18 s'estrenà el nou format d'aquests espais hi ha *Catalunya a les 8, Les notícies del migdia* i *notícies del vespre*, a més dels butlletins horaris que s'emeten sense interrupció. □

LA LLIBRERIA CREIX

1.000 TÍTOLS EDITATS 200 TEMES TRACTATS

NOVETATS

Catalunya Hotels 1989

Funció Pública de la Generalitat de Catalunya, Marc legal 1989

Olimpisme, Guia de lectura

Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

Manual de requeriments i recomanacions nutricionals

Recull legislatiu de la Generalitat de Catalunya, tom III, volum II

La llengua en el món del comerç

El gust per la lectura

Centre de conservació i restauració de béns culturals mobles, memòria d'activitats 1982-1988

Generalitat de Catalunya

Llibreria. Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona Tel. 302 64 62

CATALUNYA 1.000 ANYS

Cafè del temps

Fins que va arribar la seua hora

El 9 d'octubre s'acaba l'hora del 750-A. Li arriba el seu santmartí. La commemoració del naixement del poble valencià ha suscitat tanta indiferència que ni l'anticatalanisme més arravatat s'ha alterat davant l'exposició sobre l'art romànic català que, amb motiu del final de la festivitat, visita València. Els primordials objectes que **Alfons Llorens**, el comissari de la cosa, s'havia marcat per a l'efemèrides, com era fàcil d'intuir, encara són objectes primordials en la seua recta final. I ho seran després de sobrepassar la meta.

Per un costat, haver volgut fer del Palau de la Generalitat «el gran símbol d'autogovern dels valencians» és un propòsit que, si escapa al seu honorable inquilí, ¿com havia d'estar entre les possibilitats del comissariat festiu? I per l'altre, pretendre atribuir al 750-A propietats per a «retrobar-nos com a valencians» és d'una falta de continència colossal. Continuem extraviats i sense saber els duros que s'han consumit en la distracció. El pressupost, a punt de botar foc a la metxa de la traca final, és un secret. No ens hauria d'amoïnar que Llorens tinga ganes de jugar a «secretitos feber», si el 750-A haguera fet prosperar alguna cosa més que el compte corrent del comissari i dels seus col·laboradors intestinals. Se'ls ha passat el temps sense que haja passat res. ¿Què ens quedarà del 750-A després del 9 d'octubre? Un dubte: ¿quina direcció general li donaran ara a Alfons Llorens?

¿Quina direcció general tindrà ara Alfons Llorens?

Una situació anòmala

ENV (Esquerra Nacionalista Valenciana) concorre a les generals per les circumscripcions del País Valencià i les de Catalunya. D'entrada, el fet que els *blaveros heretges* es presenten per Catalunya pot fer pensar que el seu secretari general, **Xavier Marí,** ha sopat amb **Pepito Guia.** I no. Això no ha passat. Ni tampoc es tracta d'una *ruiz-mateada*, segons m'ha reflexionat Marí. ENV pretén provocar una situació anòmala. Vol aprofitar l'espai publicitari electoral de Catalunya per fer-los saber que la relació entre els dos països ha de ser de tu a tu. Per explicar-los que el moviment que representen és nacionalista valencià i no catalanista ni blavero, que els blaveros són els d'Unió Valenciana (UV) i que el PSOE serà més blavero que UV. I que catalans i valencians, políticament, només tenim una cosa en comú: l'enemic, Espanya. Arrasaran.

TVVETO

La direcció general de RTVV, probablement amb la connivència del seu consell d'administració, ha de-

Amadeu Fabregat, ni pa ni sal per a EL TEMPS.

Miquel Alberola

Xavier Marí, «el PSOE, més blavero que UV».

Jordi Pujol: el triple de desproporció.

cidit vetar informativament i publicitàriament EL TEMPS. Aquest setmanari no tindrà dret a més informació que la programació i no podrà publicitar més que pel seu compte aquella iniciativa pública. Tot són facilitats. EL TEMPS pot donar gràcies de no emetre per cap freqüència, perquè ho tindria més arrupit. El veto, comunicat piramidalment pel conducte reglamentari —d'**Amadeu Fahrenheit** a **Rafael Cano,** el director, i de Rafael Cano a **Tomàs Álvarez,** el cap de relacions exteriors—, no és perquè aquest setmanari s'ha posicionat a favor de la llibertat d'informació en el cas de TV3, sinó perquè la direcció general n'està en contra, de forma practicant i entusiasta.

El director general ha equivocat la professió. Hauria fet un guàrdia jurat esplèndid. Primer va voler precipitar la Guàrdia Civil a la notificació correcta del ministeri en els repetidors. Després ha volgut precipitar la concessió d'un segon canal a l'informe tècnic previ. I ara vol administrar de forma privada una parcel·la pública. I entre una cosa i l'altra li fot el protagonisme a **Paquita la Rebentaplenaris** i declara a l'*Avui* que farà «tots els possibles per tal que la TV3 no arribi a València». Deu pensar-se que és el delegat del govern i, per molt que balle la lambada amb **Lerma,** no és més que un director general. I el *fürher* era pintor.

Sevilla, 3; Barcelona, 1

El president de la Generalitat catalana ha recalcat, durant la passada setmana, que les inversions de Madrid per a l'Expo i els Jocs estan en una desproporció de tres a u. El resultat, segons els càlculs de **Jordi Pujol,** afavoreix l'Expo amb una diferència de 32.000 milions de pessetes. El president Pujol així ho va comunicar al president **González.** I el president González, als quatre dies, demana als seus ministres amb relacions olímpiques que s'esmeren i desbloquegen els temes que afecten els Jocs. Probablement, la reacció a González no és conseqüència de la denúncia de Pujol.

La reacció de González si més no és conseqüència del mal funcionament organitzatiu, a banda del seu lògic interès per usufructuar els Jocs. L'única cosa clara pel que fa als Jocs és això: mal funcionament. La resta tot són especulacions i un servidor troba a faltar un *grupo contadora* entre el PSC i CiU, alguna institució auspiciada per l'ONU que ens expliquen la proporció de les inversions. Que ens mostre quina implicació ha de tenir l'estat i quina la ciutat. I sobretot, que castigue amb la disciplina que pertoque a aquells que confonen l'opinió pública i aquells que han realitzat una mala gestió.

A partir d'ací, ens podrem divertir molt. Encara que Madrid sempre ens ha guanyat, com a mínim, per tres a u. No podien fer excepcions ara des de Sevilla.

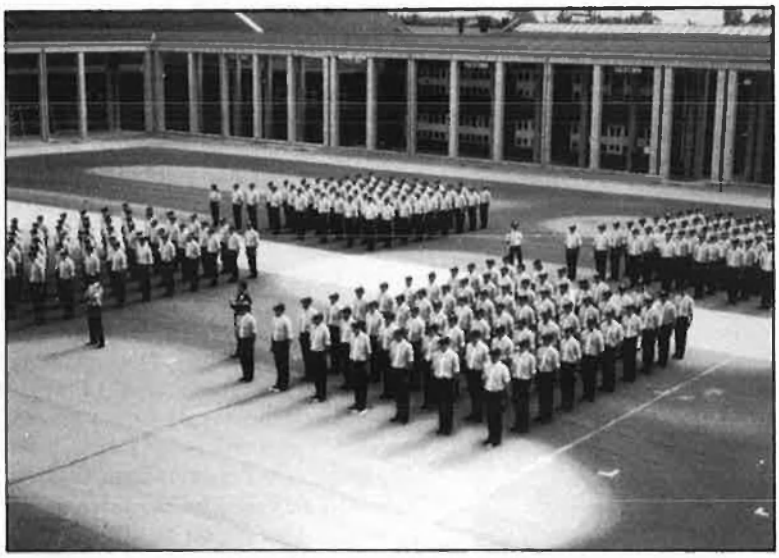
EL GRAN MAL DEL COS, LA LLUITA ENTRE LES ADMINISTRACIONS BASCA I CENTRAL

L'Ertzaintza, entre dos focs

Les últimes detencions d'ertzaines estan fent perillar l'assumpció de competències antiterroristes per part de la policia autonòmica. Com a teló de fons d'aquests fets hi ha una batalla latent per controlar aquest cos de seguretat.

Carles Torras

Pocs cossos de policia es deuen haver trobat, al llarg de la història, en circumstàncies més traumàtiques que l'Ertzaintza. Tot i que la seva existència és prevista en dos documents molt diferents, com són l'Estatut de Gernika i l'Alternativa KAS, el cos autonòmic s'ha vist enfrontat, des dels seus orígens, a contínues pressions provinents tant dels governs de Madrid i de Gasteiz com de l'organització armada i les formacions polítiques que li són afins. Durant les últimes setmanes, coincidint amb la reaparició —¿electoral?— del vell tema de l'assumpció de competències antiterroristes per part de l'Ertzaintza, les detencions de tres ertzaines presumptament vinculats a ETA han alçat un important rebombori. No obstant, més que un gran interès de la cúpula etarra per infiltrar-se dins les files de la policia autonòmica, el gran mal d'aquest cos de policia és la lluita política entre les administracions basca i central.

Acadèmia Arkaute, on es formen els ertzaines.

Des que es va constituir l'Ertzaintza, el gener del 1981, només nou agents han estat detinguts per militar o col·laborar amb ETA. És cert que durant els primers anys de funcionament del cos, alguns diaris madrilenys clarament marcats políticament van publicar informes que comprometien ertzaines o aspirants a ertzaines amb tota mena de delictes, entre els quals no podien faltar la pertinença o col·laboració amb la banda armada. En realitat, però, fins al cap de quatre anys, el 21 de juny de 1985, no va ser detingut el primer ertxaina, José María Lizarraga Goikoetzea, alumne en fase de pràctiques destinat al quarter de Beasaín, durant una operació de la guàrdia civil a Ataun (Guipúscoa).

Una de les detencions més sonades va ser la de Pedro Alfonso María Briones, capturat per la policia a finals de juny del 1986. Un any més tard, aquest ertzaina era condemant per l'Audiència Nacional a penes que sumaven 55 anys per l'assassinat d'un policia nacional a Sant Sebastià, per pertinença a banda armada, per depòsit d'armes i per estralls. Aquest cas va donar peu a especulacions de tota mena sobre l'arma de doble full que representava l'Ertzaintza per a la seguretat de l'estat, perquè la policia autonòmica era vista com un cos fortament armat a la mercè de les infiltracions etarres.

De fet, la cosa anava per aquí, perquè l'únic interès que ETA ha demostrat per l'Ertzaintza ha estat pel seu sofisticat armament. Ho demostra l'acció del febrer del 1983, quan un escamot d'ETA va assaltar el quarter de la policia autonòmica i en va sostreure 118 pistoles i abundant munició.

Malgrat les accions puntuals, ningú ha pogut demostrar, com van suggerir algunes informacions malintencionades, que existís una certa permissivitat dels caps de l'Ertzaintza quan es trobaven enfront d'infiltracions etarres o quan tenien coneixement de plans de l'organització armada. Ben al contrari, aquests rumors es van ofegar ràpidament arran de dos esdeveniments concrets: la primera mort d'un ertzaina per atemptat d'ETA i les reivindicacions del govern autonòmic per assumir competències en matèria de lluita antiterrorista. Tot això, amanit amb l'obligada bona entesa entre PNB i PSE-PSOE, socis en un govern de coalició a partir del 1986.

El març del 1985, un artefacte explosiu va esclatar sota el cotxe del màxim responsable operatiu de l'Ertzaintza, Carlos Díaz Acocha, que va morir a l'instant. Acocha era nascut a Bilbao i va fer carrera a l'exèrcit de Terra, on va aconseguir el grau de tinent coronel. En una ocasió, va manifestar públicament: «El meu pare em va educar en el sentiment basc, sense excloure allò espanyol o a l'inrevés». Això va ser suficient per a signar la seva sentència de mort als ulls d'ETA-militar. En un comunicat posterior a l'atemptat, els activistes bascos puntualitzaven que l'atemptat anava dirigit «contra l'exèrcit d'ocupació espanyol, i qualsevol altra interpretació és errònia».

Simultàniament amb aquesta mort, l'aleshores ministre de l'Interior, José Barrionuevo, va fer una crida força explícita: «la participació en la lluita antiterrorista no figura de moment entre les competències específiques de l'Ertzaintza, però això no és cap obstacle perquè aquest cos col·labori en la persecució del crim». L'atemptat d'ETA semblava que havia situat l'Ertzaintza, de sobte, en el bàndol de la lluita antiterrorista. Encara ara, els caps de l'Ertzaintza s'escuden en aquella frase per dur a terme iniciatives policials contra ETA, quan, en principi, aquesta és una de les matèries reservades a la Policia

J.A. MIRANDA

Ardanza, president del govern basc de coalició.

Nacional i la Guàrdia Civil. Així ho han recordat en repetides ocasions els responsables polítics del Ministeri de l'Interior, que mai han acabat de veure clar això de perdre el monopoli de la lluita contraterrorista.

Encalç des de l'altre bàndol

Coincidint amb la formació del govern basc de coalició, format per nacionalistes i socialistes, es va engegar una guerra dialèctica entre uns i altres basada en els criteris de selecció dels aspirants a policies autonòmics, polèmica que va posar seriosament en perill l'estabilitat del pacte de govern. D'una banda, sectors pròxims als socialistes van denunciar que el PNB utilitzava una xarxa d'informació pròpia que, basada en criteris polítics, funcionava paral·lelament a les proves legals de selecció (físiques i escrites), i donava el vist-i-plau definitiu per a l'ingrés dels aspirants al cos, sempre que observessin certes simpaties, si no militància, amb el PNB.

El president del partit nacionalista, Xabier Arzallus, va respondre amb les mateixes armes acusant el PSOE «d'intentar infiltrar guàrdies civils i policies dins l'Ertzaintza». «La meva opinió —va afegir— és que darrere de tot això hi ha una operació per controlar la policia autonòmica».

Aquest va ser el resultat de les desconfiances que va generar l'Ertzaintza a Madrid des del 1981. Desconfiances que no eren del tot infundades, encara que més tard han desaparegut per la dinàmica en què s'ha vist implicada la policia autonòmica basca. És cert que les primeres promocions van estar marcades per un bon nombre d'aspirants de clara trajectòria nacionalista, i que alguns d'ells havien col·laborat o militat a ETA durant la dictadura, i probablement també després de la mort de Franco. I també és cert que, dins de l'Ertzaintza, existia i existeix un sub-cos d'elit anomenat Ekintza, que alguns veuen com la policia política del PNB. Alguns no es van estar de recordar que el mateix partit nacionalista, a través d'una de les seves branques armades, havia creat l'embrió d'ETA durant els anys 50.

Finalment, la batalla política entorn a l'Ertzaintza, a part de perjudicar la imatge del cos, no ha contribuït a aclarir gaires coses sobre les infiltracions que hagi rebut des de les diverses fonts de poder que conviuen a Euskadi, i molt menys de les línies d'actuació que adopta ETA de cara a un cos de policia que reconeix necessària la plataforma reivindicativa KAS. Tampoc es pot suggerir la possibilitat d'un pacte de no-agressió entre l'Ertzaintza i ETA, perquè tots dos s'han trobat cara a cara en alguna ocasió i el resultat ha estat el mateix que en trobades amb altres cossos de seguretat de l'estat —vegeu el cas de Genaro García Andoaín, responsable de l'Ertzaintza, mort en l'operació d'alliberament de l'empresari segrestat Lucio Aguinagalde—. Potser el que més espanta els uns i els altres és un enfrontament entre bascos, perspectiva que no sembla gens inversemblant a mitjà o llarg termini donada l'evolució dels esdeveniments. □

J. A. MIRANDA

El Ministeri de l'Interior no vol perdre el monopoli de la lluita antiterrorista.

Des d'El Retiro

El nou govern de Boyer

Hi ha dues classes de polítics a Madrid: els mortals i els immortals. En aquest moment els polítics mortals fan campanya i els immortals formen govern. Hi ha molta diferència. **Txiki Benegas, Narcís Serra, Enrique Múgica, José Luis Corcuera,** per exemple, i —no cal dir-ho— tota l'oposició, fan campanya electoral, o pre-campanya, que tant és. També, ai, el vice-president del govern i vice-secretari general del PSOE, **Alfonso Guerra,** és mortal i fa, potser més que ningú, campanya electoral.

Els altres, els immortals, són dos: **Miguel Boyer** i **Felipe González.** Ells no fan campanya, no en tenen temps. Ells fan govern. És una altra cosa totalment diferent, molt més important, una altra manera de fer política que quasi ni tan sols és fer política. Es tracta no de baralles ni de lluita quotidiana, sinó de problemes, d'assumptes d'estat.

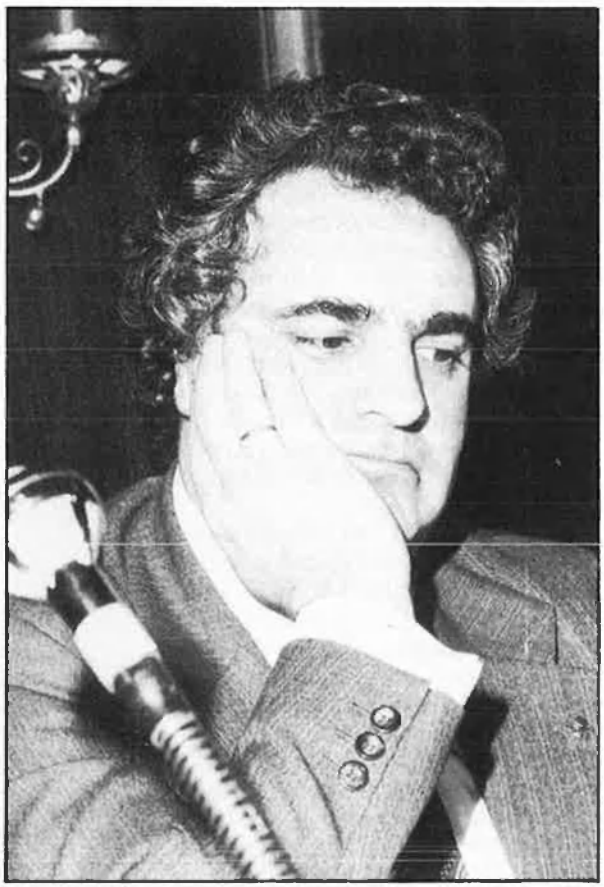
Els crítics han desaparegut de les llistes del PSOE. No ha estat gens casual. Ja se sap que les fotografies per a les eleccions es fan en exposició i moure's no és bo per a la qualitat del resultat final. Qui fa les fotos és Alfonso Guerra que, malgrat ser un polític mortal, té tota la influència sobre González quan es tracta d'assumptes del partit.

Quan es tracta d'assumptes de govern, d'assumptes d'estat, és una cosa totalment diferent. És Miguel Boyer, l'ex-ministre d'Economia, qui escolta el president del govern. Felipe González té el cor trencat: una part és d'Alfonso Guerra, l'altra, de Miguel Boyer. Guerra controla el partit i Boyer controla el govern. Boyer no ha intentat mai ficar la mà en el partit, i millor que no ho haja fet, perquè Guerra no l'hauria deixat. Guerra, en canvi, ha intentat algunes vegades controlar el govern i no ha aconseguit mai passar per damunt dels desitjos de Miguel Boyer. Fins i tot, quan Boyer dimití, aconseguí, com **el Cid,** una victòria després de mort, amb el nomenament de **Carlos Solchaga** com a ministre d'Economia.

Boyer, doncs, ha mantingut la seua influència sobre Felipe González i sobre l'àrea econòmica del govern, que no ha deixat de fer la seua política. Ara Boyer, polític immortal, prepara el govern per a després de les eleccions. Només si el PSOE no obtinguera la majoria absoluta podrien trencar-se els plans de Boyer. Potser hauríem de veure **Miquel Roca** de ministre d'Educació i Ciència i el trencaclosques seria una mica imprevisible. L'exsuperministre, però, no compta amb aquesta possibilitat i dedica el seu temps preciós a formar govern.

Txiki Benegas, un dels mortals.

Enrique Múgica albira la immortalitat.

Manuel Muñoz

Serra, candidat a Afers Estrangers.

Corcuera és fàcil que mantinga Interior.

Francisco Fernández Ordónez, que és polític mortal malgrat haver passat per diverses administracions, deixarà el departament d'Afers Estrangers. Sembla que el candidat més ben col·locat per a ocupar aquest càrrec és **Narcís Serra.** Ell —diuen— voldria ser ministre d'Economia, però aquest departament està reservat al seu titular actual, Carlos Solchaga. Defensa, llavors, canviarà de mans, i els candidats són **Luis Roldán,** director general de la Guàrdia Civil, i **José Barrionuevo,** que sembla segur que deixarà el Ministeri de Transports.

El ministre d'Educació i Ciència, **Javier Solana,** és possible que torne a ser portaveu del govern i tant **Enrique Múgica** com **Jorge Semprún** semblen candidats segurs a mantenir Justícia i Cultura, respectivament. No es fa venir un escriptor com Semprún de França només per a un any, diu un alt càrrec. Potser, amb Economia, són els ministeris on es respira un aire més pur de continuïtat.

La resta depèn. Corcuera és fàcil que mantinga de moment Interior i els altres poden canviar.

La guerra de la televisió

I mentre Guerra ha fet les llistes i fa campanya, mentre Boyer prepara el govern, l'oposició acusa Televisió Espanyola de manipulació i inventa inestables maneres de control per als espais informatius polítics. És almenys divertit veure **Manuel Fraga,** exministre d'*Información y Turismo,* i **Adolfo Suárez,** ex-director general de TVE i ex-president del govern, denunciant que els informatius de Televisió Espanyola manipulen i que fan informació a favor del govern. Si la feren a favor d'algun partit de l'oposició no estarien massa segurs en els seus càrrecs el director general, **Luis Solana,** i el seu equip.

La guerra de la televisió, de tota manera, és els darrers dies el tema central de la campanya. Com sempre, es fa política sense fer política; es parla d'assumptes superstructurals per a no parlar de la realitat, és a dir, de l'estructura. Tot el gran debat polític de l'estat espanyol es fa al voltant de la televisió, els mesos de *mili* i els diners que (no) ha rebut Càritas del govern.

No és, realment, gaire divertit. Aquesta campanya té un caire més avorrit encara que la de les eleccions al Parlament Europeu. Dues televisions autonòmiques, però, naixen en campanya, Telemadrid i Canal 9-Televisió Valenciana, aquesta darrera a ritme de colzades contra TV-3. Més pel·lícules a l'hora del sopar i més manipulació, al cap i a la fi. Política, doncs.

Miguel Boyer, mentrestant, no pensa en coses inútils i fa govern. El cor de Felipe González està trencat. □

"A la meva mida"

Programa Personal de Pensió

Pere Riera, 37 anys, advocat. casat.

"Quan em vaig plantejar fer un pla de jubilació, el que més m'interessava en aquell moment era aconseguir un bon nivell de desgravació

Gràcies a l'assessorament del Banc de Sabadell em vaig poder fer un pla de jubilació a la meva mida. Vaig aconseguir els avantatges fiscals que necessitava, obtenint una bona rendibilitat dels meus estalvis i conservant-ne la disponibilitat d'una part. A més, vaig assegurar el futur de la meva família".

Ara Vostè també pot fer-se el seu Programa Personal de Pensió a mida, en funció de les seves necessitats i possibilitats Podrà fixar la quantitat que desitgi invertir cada any i determinar el grau de disponibilitat que vulgui donar als seus estalvis. Beneficiar-se quan a deducció i desgravació d'impostos (1) i obtenir una bona rendibilitat. Escollir el nivell de seguretat que vulgui oferir els seus. I tot això, podrà fer-ho amb l'ajud i l'assessorament d'un professional.

Si vol un pla de jubilació a la seva mida vingui a veure'ns o truqui'ns de franc al telèfon **900 323 323.** Junts estudiarem un pla a la seva mida, el que millor s'ajusti a la seva situació personal.

(1) Sempre que es compleixin els requisits establerts per Reial Decret número 1.307/1988 de 30 de setembre

Un gran Programa al seu servei.

BANC DE SABADELL

AGE 17393

L'OMBRA DE FERDINAND MARCOS ENCARA PLANA SOBRE FILIPINES

Els dictadors moren sols

Després de la mort de l'ex-dictador filipí Ferdinand Marcos, a l'exili i sol, el país que governa Cory Aquino s'apressa a recuperar el temps perdut per tants anys de dictadura i espoli econòmic.

Josep Morell

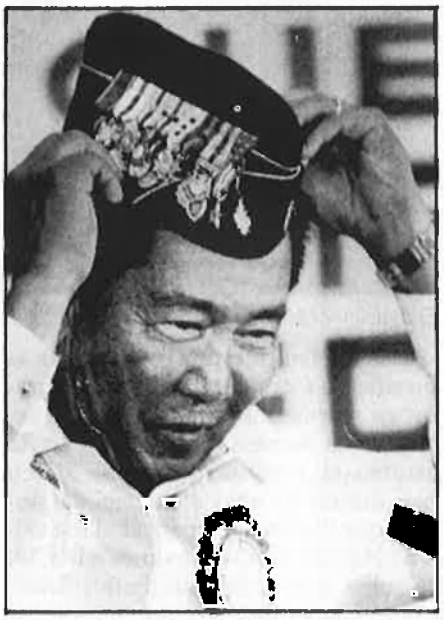
—*El qualifiquen de vegades de dictador. ¿Quina impressió l'hi produeix?*

—M'alegra molt impressionar la gent fins el punt que sigui capaç de considerar-me un dictador. Miri, per ser un dictador cal ser una mena d'home fort i crec que sóc dels que tenen més aviat sentit de l'humor i riuen de tot, fins i tot de la mort, si és necessari.

Quatre anys després d'aquestes declaracions, fetes a un parell de periodistes francesos, Ferdinand Marcos, el petit dictador filipí, moria en el seu exili de Hawaii. No se sap si Marcos va morir rient de la mort que havia anat burlant en els últims vuit mesos. No es fàcil de creure. Va morir com moren bona part dels dictadors, connectats a desenes de tubs i aparells mèdics en un intent d'allargar la vida artificialment. Les cròniques oficials diuen que, poc abans de morir, Marcos va obrir els ulls i va mirar per última vegada la seva dona Imelda i el seu fill Ferdinand.

Ferdinand Marcos va morir la matinada de dijous en una sala asèptica de l'Hospital St. Francis de Honolulu, a milers de quilòmetres del país al qual va treure-li el suc durant els anys del seu regnat. Ara s'ha desencadenat la polèmica. Un portaveu de la família va informar que encara no se sabia on seria enterrat el cos de Marcos. La seva dona, Imelda, va declarar fa uns dies que no permetria que l'enterrament es fes en territori nord-americà. Poc després de fer-se pública la mort del dictador, el Departament d'Estat nord-americà va deixar ben clar que no deixaria sortir cap avió dels Estats Units que transportés el cadàver de Marcos.

Fa uns mesos, el matrimoni Marcos va pressionar el govern filipí de Corazón Aquino perquè els deixés tornar al seu país per morir-hi, però la presidenta filipina s'hi va negar, argumentant que el seu retorn podria posar en perill la seguretat nacional. De fet, vint-i-quatre hores després de la mort de Marcos, l'exèrcit filipí va ser posat en estat d'alerta vermella per evitar qualsevol intent colpista o possibles incidents per part dels seguidors de Marcos.

Les heroïcitats de Marcos, en dubte.

L'exili a Hawaii

Marcos va esclatar en un atac de còlera el març de l'any passat quan va llegir el missatge que li havia enviat el seu amic, el president dels Estats Units, Ronald Reagan. En una breu nota, Reagan comunicava a Marcos que no disfrutaria d'immunitat legal als Estats Units i que no podia fer res per a protegir-lo de les investigacions que havia posat en marxa el congrés nord-americà. «Aquest no és l'acord a què vaig arribar amb el president». Les paraules de Marcos van ser pronunciades amb un to amarg i anaven dirigides al senador Paul Laxant, amic íntim de Reagan, i l'home que havia donat l'ordre a Marcos d'abandonar, quan les coses anaven mal dades, el palau de Malacanang. El dictador filipí sabia que l'havien deixat sol, ell que havia servit amb fidelitat els americans, rebia ara el silenci per tota recompensa.

El matrimoni Marcos va desfalcar 103 milions de dòlars del tresor filipí.

Des de feia mesos el govern de la presidenta Corazón Aquino havia posat en marxa una campanya per a recuperar la immensa fortuna que havia arrabassat Ferdinand Marcos al seu país durant els anys d'exercici del poder i que l'havia acompanyat al seu exili de Hawaii. Fonts pròximes a la CIA calculen que només als Estats Units Marcos tenia béns per un valor superior als 3.000 milions de dòlars, més de 450.000 milions de pessetes. Aquesta quantitat no té en consideració els diners que la família Marcos ha anat depositant durant tots aquests anys en comptes corrents d'entitats bancàries suïsses, en diferents *holdings* financers, companyies situades en diferents paradisos fiscals, obres d'art, tota mena de joies i un edifici de sis pisos al carrer 66 de Manhattan. En una primera aproximació, el govern filipí va valorar els diners que s'havia apropiat Marcos del seu país en una xifra que oscil·lava entre els 5.000 i els 10.000 milions de dòlars.

Mai es coneixerà la veritat, però moltes de les ajudes internacionals que el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional va atorgar durant l'última dècada van anar a parar als fons privats del dictador, que al mateix temps era qui controlava tot el mercat negre del seu país. Mentrestant, Imelda Marcos, en feia de les seves col·leccionant més d'un miler de parell de sabates, tota mena de joies fetes per Van Cleef, Arpels o Cartier i ballant fins a la matinada en una discoteca que va fer-se construir a l'edifici que la família Marcos té a Nova York.

El que no podia ni imaginar-se per un moment Ferdinand Marcos era que el somni que havia construït després d'anys de dictadura a les Filipines podia esvair-se de sobte. El passat 21 d'octubre, el fiscal de Nova York, Rudolph Giuliani, candidat republicà a l'alcaldia de Nova York, va anunciar el processament de Marcos, la seva dona Imelda i el milionari saudita traficant d'armes, Adam Kashogui. Aquest havia actuat com a intermediari del matrimoni per a utilitzar els milions de dòlars adquirits il·legalment per comprar secretament propietats a Manhattan. El processament presentat per Giuliani remarcava que entre els anys 1972 i 1986, el matrimoni Marcos va desfalcar 103 milions de dòlars, quasi 13.000 milions de pessetes, del tresor filipí, i va defraudar 165 milions de dòlars en diferents bancs nord-americans, entre els quals destaquen el Citibank i el Security Pacific National Bank de Los Angeles.

Les mentides del passat

L'escàndol va sortir a la llum de mica en mica. L'any 1982, un diari de Manila, *We Forum,* va publicar un article en què explicava que les més de 32 medalles al valor que s'havia autoatorgat Marcos per accions de valor durant la segona guerra mundial podien ser falses. La resposta del governant filipí no es va fer esperar i el director de la publicació, juntament amb els 14 membres de la plantilla, van ingressar directament a la presó. Setmanes més tard, el Tribunal Suprem filipí va decretar il·legal la detenció i el judici contra el director de la publicació. Tot va quedar aturat, però les intencions de Ferdinand Marcos van quedar clares per a tothom. Per això, quan l'any 1983 el diari nord-americà *Washington Post* va publicar noves acusacions que deixaven en fals les accions *heroiques* de Marcos, cap diari filipí va publicarles.

Fa un parell d'anys, els arxius nacionals dels Estats Units van fer públics un conjunt de documents sobre la guerrilla filipina que havien estat perduts durant prop d'un quart de segle. Aquest documents van permetre als historiadors fer una reconstrucció, per primera vegada objectiva, de l'historial de guerra del dictador filipí. En acabar la segona guerra mundial, Marcos va demanar a l'exèrcit nord-americà que reconegués la seva unitat, Maharlika, i recompensés els seus components amb pensions de guerra i amb el pagament retroactriu dels seus serveis com a combatents. Aquesta petició estava fonamentada en el compromís adquirit pel president Roosvelt després de la derrota nord-americana a les Filipines, l'any 1942, on es comprometia a pagar pensions de guerra a tots els filipins que s'oposessin a l'ocupació japonesa de l'arxipèlag.

Després de tres anys d'intenses investigacions, els responsables de l'exèrcit nord-americà van establir que aquesta unitat comandada per Ferdinand Marcos «mai havia existit» i que per tant, tota l'operació de petició de dos anys de sou per a Marcos i els més de 1.800 presumptes combatents filipins, era un gran frau.

El principi de la fi

Poc s'imaginava Ferdinand Marcos que aquell 21 d'agost de 1983 marcaria per sempre el principi de la fi del seu règim. Aquell dia, Benigno Aquino, *Ninoy,* considerat el Kennedy filipí, el principal dirigent de l'oposició democràtica al règim autoritari del president Marcos, era assassinat a boca de canó, d'un tret al caltell, en el moment que baixava acompanyat d'una escorta militar de l'avió que el portava de l'exili.

De la nit al dia, un antic senador, president del Partit Liberal, empresonat durant vuit anys per ordre de Marcos, condemnat a mort l'any 1977, posteriorment indultat i exiliat als Estats Units es convertia en un heroi nacional. Caigut com un màrtir, Benigno Aquino va representar un paper unificador i catalitzador de l'exasperació de capes molt àmplies de la societat filipina cansades de l'autoritarisme, la corrupció i la desastrosa política econòmica del règim. El gran error de Marcos va ser el de no saber valorar que la mort de *Ninoy* representava per a ell un perill molt més gran que si hagués continuat viu. Havia començat el compte arrere per al règim del dictador. □

FERIA INTERNACIONAL DE ANTICUARIOS y ALMONEDISTAS

Del 14 al 22 d'Octubre 1989 València

Horari de Fira: 11.30 h. a 20.30 h.

Venda directa al públic

Inversió de futur

ARPA

RENFE

IBERIA
TRANSPORTISTA OFICIAL

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA D'INDUSTRIA, COMERÇ I TURISME
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

ESLOVÈNIA DECIDEIX QUE TÉ DRET A SEPARAR-SE DE IUGOSLÀVIA

La rebel·lió eslovena

Els eslovens han donat un pas important cap a la independència en reconèixer en la seua Constitució el dret a l'autodeterminació. La resta dels iugoslaus, però, semblen disposats a frenar-los. El conflicte no ha fet sinó començar.

Vicent Partal

Iugoslàvia és un país inventat pel mariscal Tito. Circula un acudit que diu que Iugoslàvia és una nació amb dos alfabets (el ciríl·lic i el llatí), tres religions (catòlics, ortodoxos i musulmans), quatre llengües oficials (el serbi, el croat, l'eslovè i el macedònic), cinc minories nacionals (italians, hongaresos, albanesos, búlgars i grecs) i sis repúbliques federades (Bòsnia i Hercegovina, Macedònia, Montenegro, Croàcia, Eslovènia i Sèrbia —aquesta darrera amb els territoris autònoms de la Voivodina i el Kosove). El cafarnaüm, doncs, és considerable.

Aquest poti-poti, l'ha dirigit des del final de la segona guerra mundial el partit comunista, que allà rep el nom de Lliga dels Comunistes. Però no un partit comunista, sinó sis. Un en cada república. Mentre Tito va viure no hi hagué massa problemes, pel fet que ell era líder dels sis partits. Però el mariscal morí ja fa quasi una dècada i cada república tirà pel seu cantó. Des d'aleshores les tensions entre elles han estat sempre fortes.

El principal problema polític semblava el provocat per la minoria albanesa del Kosove, però, de sobte, ha esclatat l'afer Eslovènia.

El Parlament eslovè, la república més al nord i més pro-occidental, votà la setmana passada una sèrie d'esmenes constitucionals que han desencadenat la fúria de les altres repúbliques, especialment dels serbis.

Entre les esmenes, n'hi ha dues que destaquen. La primera afirma que Eslovènia té dret a exercir quan vulga el dret a l'autodeterminació i ha matisat que aquest dret vol dir el dret a separar-se de la federació iugoslava. La segona rebaixa la preponderància del partit comunista i introdueix elements de pluripartidisme en la vida política del país.

Eslovènia, amb un 8% de la població de Iugoslàvia, produeix el 25% dels productes exportats per la federació. Els eslovens gaudeixen d'una situació econòmica molt millor de la que tenen la resta dels ciutadans de Iugoslàvia. I, sempre que poden, al·ludeixen a la seua voluntat de lligar contactes amb la CEE.

Els serbis fa anys que tornen a intentar fer créixer el seu poder dins Iugoslàvia i tornar-se a convertir en la nació dominant que mai han deixat de ser. La seua virulència amenaça Macedònia i Montenegro i, d'una manera molt més seriosa, l'autonomia de les dues regions autònomes que hi ha dins seu. Un líder populista i demagog, Bronislav Milosevic, ha retornat als serbis la creença que ells han de dirigir, no només Iugoslàvia, sinó també els balcans. Aquests serbis són els que, després de la decisió eslovena, han cridat els tancs de l'exèrcit (potser l'únic organisme comú iugoslau) a intervenir contra Eslovènia. Abans, fa mesos, ja els havien demanat actuar contra els albanesos.

Passe el que passe en les pròximes setmanes —i potser passarà de tot—, Eslovènia ha donat un pas del que serà difícil fer marxa enrere. Ara, la seua constitució diu que si els dos milions d'eslovens ho decideixen així, Eslovènia serà independent. També s'ha vist que la majoria dels altres iugoslaus no volen que ho siguen. Una bomba, una altra, enmig del *puzzle*. □

¿VOLS REBRE INFORMACIÓ GRATUÏTA PER CORREU DE PUBLICACIONS EN CATALÀ?

Envia aquesta butlleta (retallada o fotocopiada) a l'Apartat de Correus 303. 46080 València

Nom _____

Cognom _____

Adreça _____

Població _____

Internacional House

- Classes d'anglès per a adults i xiquets.
- Grups reduïts.
- Curs especial convocatòria desembre Cambridge First Certificate.
- Cursos de valencià i castellà.
- Professors natius i titulats.

Pasqual i Genís, 16 - 46002 València
Telèfon (96) 352 06 42

L A B I E N N A L

La Biennal
de Barcelona

Joves Creadors
Europeus

Casa de
la Caritat

Del 5 al
30 d'octubre
1989

Ajuntament de Barcelona

PROJECTE jove

El Periódico

D E B A R C E L O N A

C A R L O S R O L A N D O

EL M19, DE LA LLUITA ARMADA A LA SOCIALDEMOCRÀCIA

Esperança de pau a Colòmbia

Antoni Castel

L'acord signat fa unes dies entre el govern colombià i la guerrilla del Moviment 19 d'abril (M-19) obre esperances de pau en un país on la violència és present a tot arreu. El M-19, bastant afeblit després del fracàs en l'intent de prendre el Palau de Justícia, l'any 1985, abandona la lluita armada i s'integra en la vida política colombiana, segurament com a formació socialdemòcrata, una ideología que atrau els seus dirigents, en especial el comandant Carlos Pizarro. Assolida la pau amb el M-19, resten tres grups insurgents: les Forces Armades Revolucionàries Colombianes (FARC, comunistes), l'Exèrcit d'Alliberament Nacional (EAN, castristes) i l'Exèrcit Popular d'Alliberament (EPA, maoistes). El més intransigent dels tres és l'EAN, dirigit pel sacerdot aragonès Francisco Pérez i actua a les zones d'extracció de petroli, on ha aconseguit una certa influència i prestigi entre els camperols. L'EAN, on militià el ja mític Camilo Torres, es nega a dialogar amb el govern, prosseguint els atacs contra els oleoductes de les empreses que no li paguen l'impost i segrestant industrials i terratinents per recaptar fons.

Les FARC i l'EPA mantenen reunions periòdiques amb delegats governamentals per acabar de dissenyar un acord que permeti la integració dels guerrillers en la vida civil, un objectiu encara complicat. Les FARC, el grup guerriller numèricament més important, veu amb un cert recel les promeses d'un govern que ha estat incapaç d'aturar les matances dels militants de la Unió Patriòtica (UP), una coalició dominada pels comunistes, vinculada a l'organització insurgent. En menys de tres anys han mort 800 membres de la Unió Patriòtica en mans dels grups paramilitars dirigits pels narcotraficants i en connivència amb l'Exèrcit. □

Membres del M-19.

L'ESTAT HEL·LÈNIC, DE LA CATARSI A LES URNES

La tragèdia grega

Antoni Reig

Grècia viu en plena *catarsi* i en pre-campanya electoral. Les eleccions del passat 18 de juny van posar fi a vuit anys de govern dels socialistes del PASOK i va crear-se un gabinet impensable en condicions de normalitat ja que la dreta conservadora va aliar-se amb els comunistes. La raó està en el fet que els vuit anys de govern socialista han donat per a molt i han multiplicat els escàndols per afers de corrupció. D'aquí la necessitat d'un període de *catarsi* o purificació de la vida política grega que implica la compareixença als tribunals de justícia de l'ex-primer ministre Andreas Papandreu i els seus més immediats col·laboradors.

El passat 28 de setembre el Parlament grec decidia per majoria absoluta aixecar la immunitat parlamentària a Papandreu i enviar-lo a judici per la seva presumpta implicació en l'afer Koskotas. Ja abans s'havia decidit també que fossin els tribunals els que establissin la seva suposada implicació en un altre afer d'escoltes telefòniques i en un afer d'exportació fraudulenta

Papandreu i Dimitra Liani.

de blat de moro, i queda pendent un afer de comissions en una compra d'avions militars. En tots aquests afers apareixen implicats Papandreu i alguns dels que eren els seus ministres, però el mes seriós es l'afer Koskotas, un banquer que dirigia el Banc de Creta que ha denunciat un seguit de corrupteles econòmico-polítiques en favor del PASOK i de Papandreu de les quals va ser protagonista.

El fet es que la *catarsi* es produeix en període pre-electoral donat que el 6 d'octubre dimiteix el govern conservador-comunista per donar pas a unes noves eleccions legislatives.

Grècia viu moments agitats, amb una forta efervescència política deguda al seguit d'escàndols político-econòmics que impliquen una figura tan popular com Papandreu, que ha vist augmentada la seva fama durant els últims anys amb la seva agitada vida particular i amb el recent casori amb l'exhostessa Dimitra Liani, molt més jove que ell. En definitiva hi ha tots els ingredients necessaris per atreure l'atenció del gran públic: poder, corrupció, sexe, diners... □

LA MANCA DE LIDERAT RESTA FORÇA A LES REINVIDICACIONS EMPRESARIALS

El miratge d'Oriola

Els darrers atacs de Joan Lerma a l'empresariat valencià han evidenciat l'absència de plantejaments unitaris en la patronal. L'esperit de la cimera d'Oriola sembla haver-se apagat en un moment en què els empresaris troben a faltar un líder i els diferents caps visibles discrepen sobre les estratègies a seguir.

Albert Vicent

Sis mesos separen el present d'aquell memorable 14 d'abril en el qual, sota el nom de *Cimera d'Oriola,* es reunien per primera vegada en la història del País Valencià la totalitat de les institucions lligades a la patronal per tal de plantejar allò que necessitavan per arribar amb garanties al Mercat Únic. Una data que va servir per a demostrar que cambres de comerç, confederacions empresarials, institucions firals i borsa eren capaces de trencar l'aïllament que s'havien autoimposat per tal de fiar sobre el paper una llista de mancances, que alhora eren reivindicacions, davant dels governs central i autonòmics.

RAFA GIL

Lerma i Cerdà. Complicitat en escena.

Onze ponències amb més de 100 conclusions puntuals radiografiaven la situació econòmica i infrastructural del País Valencià i prioritzaven necessitats. Tot un exemple de com la patronal havia sabut superar el victimisme per a passar a propostes concretes.

En aquest mig any, però, algunes coses han canviat. La mateixa Oriola ha estat víctima de l'enèsima riuada que ha sofert el País Valencià a causa de la manca d'infrastructures. Tot un indici que en aquest apartat es continua igual.

Un altre torrent, anomenat Pere Agramunt, ha canviat el seu llit i, de liderar la Confederació Empresarial Valenciana (CEV), ha passat a encapçalar la llista de PP per la província de València amb tot el suport possible de l'incombustible Manuel Fraga. L'*ànima* de la cimera empresarial ha traslladat a l'escena política les conclusions oriolanes i, amb el toc de la vareta màgica del seu ex-cap de premsa i ara assessor d'imatge, Inaki Zaragüeta, les ha reconvertides en programa polític.

També Joan Lerma ha donat un gir en la seua actitud davant l'empresariat. Si a Oriola es va mostrar comprensiu amb moltes de les peticions i, fins i tot, es va manifestar disposat a encapçalar les demandes empresarials si a canvi la patronal coordinava la iniciativa privada amb la pública, ara el president de la Generalitat valenciana ha apujat el to i, amb motiu del «debat sobre l'estat de la Comunitat», no ha dubtat a llançar un directe als empresaris acusant-los de no saber preparar-se per a 1993 i de preferir l'especulació a la modernització.

El discurs de Lerma

Si aquestes declaracions hagueren coincidit amb la presència d'Agramunt al despatx principal de la CEV, a hores d'ara les relacions entre la patronal i la Generalitat anirien plenes d'acusacions mútues. El moviment empresarial, però, encara no s'ha adonat que el nou curs ha començat amb l'acceleració que les eleccions generals imposen. La dispersió, les tímides respostes i algunes peticions d'antic origen és tot el que la patronal ha sabut articular en aquesta *rentrée.*

Així, des de la Cambra de Comerç de València, el seu president, José Enrique Silla, tan sols ha entrat en matèria per a criticar la política econòmica del govern central. El darrer ple d'aquesta institució va servir perquè Silla censurara la política monetària socialista, amb una pesseta forta que perjudica les exportacions valencianes. La manca d'infrastructures, la restricció creditícia i la necessitat de fomentar la inversió, han estat tot el que Silla s'ha atrevit a criticar.

Pel que fa al màxim portaveu de la Fira de València, el seu president, Ramon Cerdá, ha seguit una tàctica similar: demanar més inversions en infras tructures per al País Valencià si es vol fer rendible l'esforç realitzat en els darrers mesos al recinte firal. Demandes que tenen per destinatària l'administra-

RAFA GIL

Amb el pas d'Agramunt al PP la patronal ha perdut el seu líder natural.

ció central. De cara al gabinet que presideix Joan Lerma, tan sols agraïments. No en va, tant el càrrec de Cerdá com els 2.000 milions que la Fira ha rebut en concepte d'aval per part de la Generalitat han de tenir una compensació.

La recent inauguració de la Fira del Moble de València ha servit a Cerdá per a manifestar: «Devem al govern de la Generalitat tot el desenvolupament que en matèria firal hem tingut». Així li les posaven a Ferran VII. Lerma ho va tenir tan summament fàcil, que va obviar el discurs que els seus assessors li havien escrit i va eixir a la tribuna disposat a exhibir les seues millors dots seductores.

L'estratègia de Lerma ha estat la mateixa que ja va practicar a Oriola: pujar al carro de les reivindicacions com un defensor més. Com el primer dels defensors. I així, Lerma, amb la seguretat que li proporciona una auditori còmplice, ha fet la carambola a tres bandes que els seus correligionaris esperavan: «Les demandes de millors i majors infrastructures no són cap acusació per a la Generalitat valenciana, ben al contrari, són un repte que estem disposats a assumir i assumim amb satisfacció», assenyalà el president de la Generalitat Valenciana.

De manera que Lerma ha tornat a recitar la coneguda lliçó que comença apuntant que les crítiques són un impuls més per a la seua gestió que continua assenyalant que els sectors econòmics valencians exerceixen un alt deure a reivindicar millores, i remata la faena enumerant que cal millorar els canals de comercialització, associar les nostres empreses amb les europees i millorar en innovació. Fins i tot podria pensar-se que, des que el Pla Econòmic Valencià I va ser subscrit, Lerma tan sols ha pronunciat un discurs. El Discurs.

¿Què passa a la CEV?

Mentre Lerma passeja el seu programa econòmic tant als fòrums polítics que li són propicis, vegeu les Corts valencianes, com als econòmics, la Confederació Empresarial Valenciana (CEV) sembla haver perdut el liderat que va assolir a Oriola.

No hi ha hagut una resposta oficial a les acusacions llançades per Lerma des de les Corts, ni s'ha fixat un calendari on es continue pressionant sobre les conclusions la cimera del 14-A.

Sembla que serà a mitjan octubre quan els presidents de les entitats convocats a Oriola tornen a reunir-se. Si d'aquest conclave no ix un pla d'actuació per al pròxim exercici, podrà concloure's que la cimera va ser un foc d'artificis amb un únic beneficiat, Pere Agramunt, i de rebot, el PP.

Mentrestant, a la CEV es funciona de manera bicèfala. El president de l'entitat, José María Jiménez de Laiglesia, llança tímides crítiques als socialistes, però prefereix bastir ponts d'enteniment amb el Consell. La tasca crítica ha quedat en mans de la secretaria general de la CEV, des d'on Lluís Espinosa maneja els fils que regeixen el destí de l'entitat.

En aquest sentit, el secretari general ha estat l'inspirador d'un document intern on s'adverteix de la necessitat que té l'empresariat del País Valencià d'enllaçar amb l'esperit de la cimera d'Oriola, si no es vol cremar una etapa difícilment recuperable. Les conclusions d'Oriola són, si més no, un punt sense retorn que cal traslladar, amb un pla d'actuacions, a la societat civil.

El que cal preguntar-se ara és si l'actual president de la CEV serà capaç, i si té voluntat, d'enllestir una nova campanya reivindicativa, i més quan els altres dos caps visibles, com són els presidents de la Cambra de Comerç de València i de la Fira, Enrique Silla i Ramon Cerdá respectivament, es mantenen reticents a participar en l'operació.

Si el moviment empresarial no troba prompte un líder natural capaç de parlar directament amb Lerma, la cimera d'Oriola passarà a la història com un miratge del que hauria pogut ser i no fou. O com la plataforma que li servia a Pere Agramunt per a preparar amb tranquil·litat la seua confrontació amb Lerma en els pròxims comicis autonòmics de 1991. □

EL NOSTRE SÍMBOL

EL NOSTRE SERVEI

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

El nostre símbol és conegut.
El nostre servei, reconegut: visió de futur,
creació constant de nous productes,
una experiència de 85 anys
i l'atenció més personalitzada
que reben els nostres clients.
Resultat de la formació dels professionals
que atenen les més de 1500 oficines de "la Caixa".
En qüestió de serveis,
és prudent escollir cinc estrelles.

GGK

LES CAIXES D'ESTALVI VALENCIANES BUSQUEN FÒRMULES DE CREIXEMENT

D'impura fusió

Les dues grans entitats financeres del País Valencià, CAM i Caixa de València, han reprès els seus intents de créixer a costa de les caixes més petites. Una operació que lesiona els interessos del projecte en comú de la Corporació Financera de Caixes Valencianes. La falta d'una política clara per part de la Generalitat dóna pas a les més singulars ofertes.

V. Satorres

Després de la negativa de l'assemblea de la Caixa de Carlet a fusionar-se amb la Caixa d'Estalvis de València, la reestructuració del sector financer autòcton del País Valencià ha tornat a quedar en l'aire. En aquest moment, al País Valencià hi ha deu caixes d'estalvi, dues de les quals es troben en processos de fusió. La Caixa del Mediterrani està a l'espera de l'aprovació dels beneficis fiscals que li donarà el Banc d'Espanya per acord amb la Caixa de Torrent i per la seua banda, la Caixa de València es troba en un *impasse* similar per l'absorció de la Caixa de Sogorb.

Aquestes dues operacions de fusió han dibuixat, en el sector financer valencià, dos models ben diferenciats d'integració. D'una banda, la caixa del Mediterrani integra en l'entitat fusionada *la mare* inicial i dota la seu de Torrent d'un marge d'autonomia per a decidir operacions de préstec i risc que haurà de decidir el consell d'administració de zona. El model estrenat per la Caixa de València és més car. L'entitat absorbent es va comprometre amb el consell d'administració de Sogorb amb unes inversions quantioses (vora els 500 milions de pessetes) per a crear una fundació que viurà, en un futur, a costa del pressuposts de la nova Caixa de València. D'aquesta manera, Sogorb podrà recuperar part dels beneficis que genera l'estalvi particular de la comarca.

La Caixa de València va proposar a Carlet un esquema de fusió similar, però una campanya d'oposició a la fusió d'algun sector del partit polític Unitat del Poble Valencià va fer fracassar l'operació, aprovada ja pel consell d'administració de la Caixa de Carlet. El president d'aquesta entitat de la Ribera es va apressar a declarar que la decisió de l'assemblea era una decisió sobirana i que ell acatava. Aquesta declaració, però, no ajudava a aclarir el futur de les caixes valencianes.

RAFA GIL

La Caixa de València ha vist fracassar la seua fusió amb la de Carlet.

Ara per ara, trobem que hi ha una caixa com la de València, una altra com la del Mediterrani i un altre grup (Castelló, Provincial de València, Provincial d'Alacant, Ontinyent, Sagunt i Carlet) que estan decidides a portar endavant un projecte (anunciat ara fa un any) de constitució d'una Corporació Financera de Caixes Valencianes d'Estalvi. Aquesta Corporació, de moment, té forma jurídica de societat anònima, amb un capital social de 500 milions de pessetes, ampliable a 750.

Per tant, el futur, sembla que gira al voltant de tres grups diferents: Caixa de València, del Mediterrani i Corporació de *caixetes*. Totes juntes (les 10 caixes) no arriben a sumar un volum de passiu d'un bilió, 100.000 milions de pessetes.

Entre els sectors que s'oposen a la fusió de les caixes destaca la figura de l'actual conseller d'Adminsitració Pública, Emèrit Bono, qui defensa l'especial forma d'actuar de les caixes menudes per promoure l'activitat econòmica de la comarca a què pertanyen. També s'hi oposen les caixes de Castelló i Provincial d'Alacant (la CAPA), que amb un volum considerable de recursos han aconseguit fer unes entitats rendibles i pròsperes en el seu àmbit provincial, però totes dues entitats mantenen una forta vinculació amb el PSOE.

Aquest és el panorama que envolta les caixes valencianes. Falta, per tant, una decisió política per part de la Generalitat o de la Conselleria d'Economia i Hisenda. Joan Lerma i el titular de la cartera autonòmica d'economia, Antonio Birlanga, s'han pronunciat en repetides ocasions a favor de la integració de les caixes valencianes, però encara no han definit clarament el model que volen. Potser aquesta és una de les raons per les quals es refusa una proposta de fusió o s'enforteix una Corporació Financera, que només busca compartir serveis, tot siga dit, cada dia més cars i més difícils de mantenir en un sector d'alta competitivitat.

Una interpretació lliure del que ha representat la negativa de Carlet a fusionar-se amb la Caixa de València, seria la de pensar en un parèntesi. El que és clar és que les caixes del Mediterrani i de València no pensen posar frens als plans d'expansió. I els plans comporten també una continuada ofensiva per a convèncer les caixes menudes de la necessitat de les fusions. Així ho demostren els oferiments realitzats en repetides ocasions per la Caixa de València a la d'Ontinyent i a la de Sagunt, i més ara que Emèrit Bono se n'ha anat a la Conselleria d'Administració Pública.

La decisió que prenguen les caixes serà transcendental a l'hora de portar a terme els projectes que ha posat en marxa la Federació Valenciana de Caixes d'Estalvi. Entre els esmentats projectes figura la constitució d'un *merchant bank* i la creació de la figura del defensor de la clientela. Aquestes dues novetats s'han quedat, una vegada més, en l'aire. □

BADALONA KNOWS HOW

BADALONA LA FÀBRICA D'EUROPA

SAP COM FER-HO
SAIT COMMENT LE FAIRE
SABE COMO HACERLO

Cada dia, 400 empreses —entre les més de 2.000 que operen a la ciutat— demostren la seva competitivitat i qualitat tecnològica exportant més de 1000 productes diferents a 100 països d'arreu del món per un valor anual superior als 200 milions de dòlars. **SI NECESSITA**

TROBAR una oferta competitiva per a una peça, un recanvi, un producte, una màquina, un robot o una fàbrica claus a la mà,... en el camp dels envasos, l'electrònica, les arts gràfiques, la química fina, el paper, la pintura, els plàstics, l'equipament domèstic, la manutenció, la comunicació via cable o via satèl·lit...

DISTRIBUIR els seus productes i serveis en un mercat professional d'empreses o de consum massiu.

ACCEDIR a serveis terciaris —sonorització i doblatge per a pel·lícules i TV; formació professional; disseny (gràfic, de producte, moda, interiorisme o arquitectura); distribució,...— i als nous serveis quaternaris emergents —ofertes tecnològiques; centres privats de R/D; Teledocumentació,...— de característiques avançades i elevat nivell tècnic... **CONTACTI DIRECTAMENT AMB:**

REACTIVACIÓ
BADALONA

Reactivació Badalona, S.A.
Societat creada per l'Ajuntament per contribuir al desenvolupament social, econòmic i tecnològic.

- Serveis per empreses i organismes públics.
- Informació. Assessorament. Intermediació. Ajuts Oficials.
- Promoció exterior de l'oferta econòmica, industrial i tecnològica.
- Foment de la cooperació interinstitucional.
- Servei de Teledocumentació:
  - — Connexió telemàtica directa amb els principals centres mundials de documentació, tecnologia, comerç internacional, patents...
  - — Base de dades amb l'oferta industrial i tecnològica de Badalona.
- Formulació d'iniciatives estratègiques.
- Captació de noves activitats, capitals i tecnologies.

Carrer Sant Miquel, 34 - 08911 BADALONA - Tel. 93/ 389 41 04 - Telefax: 93/ 389 42 16 - Minitel: 3616 PCATALA

ÀNGEL CATENA

LES INVERSIONS PREVISTES ASCENDEIXEN A 90.000 MILIONS DE PESSETES

Tarragona, segon complex petroquímic d'Europa

El sector químic català s'ha situat al front del rànquing estatal. L'aportació de les inversions realitzades al pol industrial de Tarragona n'és el principal factor. La producció ha experimentat en els darrers 30 anys un increment del 5.000%.

ÀNGEL CATENA

El 40% de la producció del sector químic espanyol prové de Catalunya.

Cinta S. Bellmunt

Les previsions d'inversions de la totalitat d'indústries químiques del pol de Tarragona configuren aquesta zona de Catalunya com un dels centres industrials petroquímics més importants d'Europa. Amb els 90.000 milions de pessetes que es pensen utilitzar per ampliar o augmentar la capacitat productiva d'algunes factories en el trienni que va de 1989 a 1991, Tarragona aconsegueix ocupar el segon lloc en el rànquing europeu després d'Alemanya.

El procés de creixement del pol industrial petroquímic de Tarragona està en plena expansió, i aquest fet ha contribuït a consolidar Catalunya com la comunitat autònoma de major pes en el sector, amb una producció superior al 40% del total de l'estat espanyol

i amb un valor que s'estima en més de 600.000 milions de pessetes en l'exercici de 1988.

Amb els anys 80, tot i no haver sortit de la crisi energètica, la indústria química ha apostat pel futur, a la vegada que s'ha plantejat afrontar el repte de la integració a Europa. Tot això ha provocat que iniciés una fase de reconversió que implica el desenvolupament de considerables inversions per tal d'augmentar la capacitat de producció, a la vegada que la millora i modernització de la tecnologia productiva, dissenyada amb criteris de major seguretat i millor control de l'impacte industrial sobre el medi ambient. En aquest últim aspecte s'han invertit, en el que va de dècada, més de 100.000 milions de pessetes.

Cal assenyalar que les ampliacions —inversions— que tenen previst efectuar diverses indústries químiques en els propers anys no es refereixen en gairebé cap cas a un creixement en superfície, a la construcció d'una nova planta, sinó a una transformació tecnològica que impliqui un augment de producció.

Del total de 16 empreses de les 29 que configuren el pes central del pol petroquímic de Tarragona, sis d'elles han confirmat les seves inversions per al trienni 1989-1991. Aiscondel invertirà 1.705 milions de pessetes, Aliada Química 60 milions, Carburos Messer Griesheim 3.200 milions, Cros, SA 1.500 milions, Taqsa 6.000 milions i Terminals Portuàries 100 milions.

La resta no han confirmat encara els projectes d'ampliació, però EL TEMPS ha pogut saber que sobre la taula hi ha les següents inversions per part de 10 indústries petroquímiques: Energía e Industrias Aragonesas, SA compta amb un pressupost per aquests afers de 600 milions de pessetes; Asfaltos Espanoles, SA (ASESA), 2.000 milions; Bayer, 20.800 milions; Ceratonia, SA, 300 milions; Dow, 23.000 milions; Hoescht, 467 milions; Repsol Química, 1.500 milions; Repsol Química Taqsa, 434 milions; i Repsol Petróleo-Basf, 22.000 milions.

Augment de la producció

Aquesta expansió immediata suposarà un augment molt considerable de la producció que, prenent com a punt de partida el valor que aquesta tenia l'any 1958, quan va començar a crear-se el pol de Tarragona, el valor de la producció des d'aquells anys ha crescut un 5.000%. En milers de milions de pessetes, ha passat de 0,616 el 1958 als 600.000 de 1988. Per calcular aquest augment s'ha tingut en compte l'escala del valor adquisitiu de la pesseta, que en 1958 era d'1 i en 1988, en relació a fa 30 anys, era de 0,056, cosa que significa que per a igualar el valor de la producció en relació a 1958 aquesta hauria d'aconseguir almenys els 28 milions, quan en realitat va ser de quasi un bilió.

Les indústries que estan ubicades al pol de Tarragona ocupen una superfície de 1.300 hectàrees, que és un 3,8% del territori de la província, i es troben repartides en 10 termes municipals que en la seva majoria pertanyen a la comarca del Tarragonès.

És també en aquesta comarca on hi ha la major concentració industrial com hem pogut comprovar. Aquí localitzem els dos principals polígons, el Nord i el Sud. La proximitat al port, la continuïtat del sòl industrial i l'excel·lent infrastructura de la xarxa viària, han estat factors determinants que han contribuït a consolidar aquestes zones com a nuclis de producció petroquímica.

D'altra banda, la interdependència productiva, en tant que el producte d'una factoria esdevé matèria prima en una altra, ha definit més encara l'estret cercle d'indústries petroquímiques especialitzades que es vertebren a través dels *racks* (feixos de canonades) de distribució de productes. □

Previsions d'inversions per al trienni 1989-1991 (per confirmar)

Empresa	*Milions de pessetes*
Aragonesas	600
Asesa	2.000
Bayer	20.800
Ceratonia	300
Dow	23.000
Hoeschst	467
Repsol Química	1.500
Repsol Química Taqsa	4.500
TDESA	434
Repsol Petróleo-Basf	22.000
Total	**75.000**

Previsions d'inversions per al trienni 1989-1991*

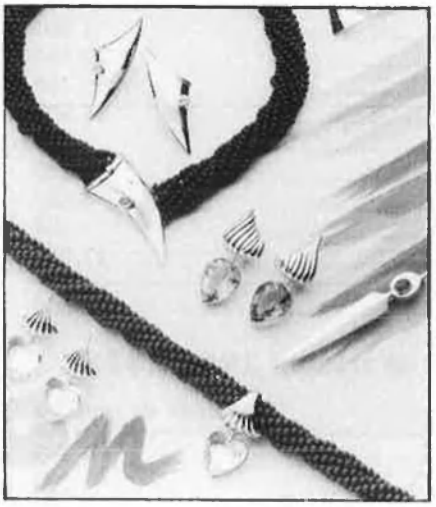
Empresa	*Milions de pessetes*
Aiscondel	1.705
Alcúdia Química	60
Carburos	3.200
S. A. Cros	1.500
Taqsa	6.000
Terminals portuàries	100

*** Aquestes inversions han estat confirmades per les mateixes empreses, segons dades i informacions facilitades per l'Associació Empresarial Química de Tarragona (AEQT).**

La transformació tecnològica absorbeix la major part de les inversions.

■ FIRES

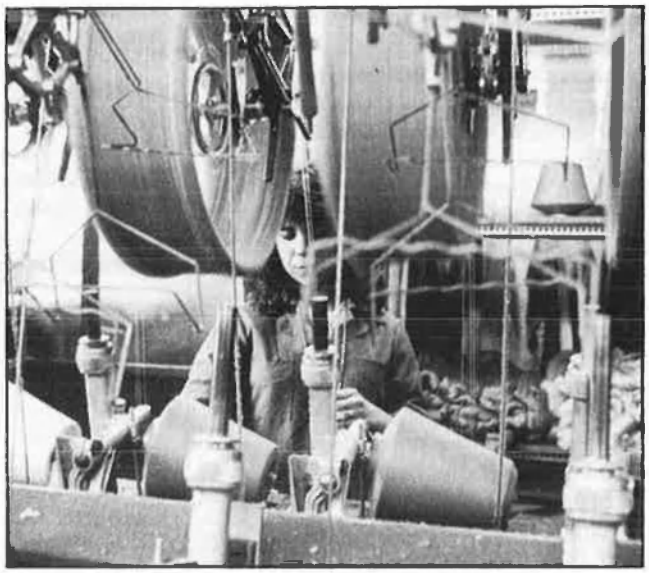
Joies

Del 30 de setembre al 5 d'octubre la Fira de Barcelona obre les portes a quatre salons: Expohogar, saló internacional del regal i articles per a la llar; Mundifher, saló monogràfic de la ferreteria, subministraments industrials, eines de jardineria i bricolatge; Barnajoya, dedicat a la joieria, rellotgeria, plateria i maquinària, i, finalment, un saló dedicat exclusivament a la bijuteria que, a partir del pròxim febrer, tindrà una convocatòria específica.

Pel·lícules a la carta

Mercafilm, la fira de la indústria cinematogràfica, televisiva i videogràfica, arriba enguany a la seua sisena edició. Del 4 al 8 d'octubre, coincidint amb la Mostra de Cinema del Mediterrani, les transaccions comercials del món àudio-visual tenen la seua cita a l'Hotel Feria de València.

El tèxtil fila prim

Diferents xifres permeten afirmar que el sector tèxtil-confecció passa per moments de recessió. Així, el consum industrial de fibres ha registrat una disminució del 4'6% respecte al darrer exercici. Igualment el consum intern, on queden reflectits el consum industrial, les importacions i les exportacions de manufactures, ha anotat un descens del 2'4% amb una traducció de consum per habitant de 11'6 kg, davant dels 12'1 del 1987.

Igualment preocupant és el retrocés en la inversió de maquinària, que el 1988 va ser d'un 2% inferior a la de l'exercici precedent. Les importacions de maquinària tèxtil van créixer únicament un 0'4%, en contrast amb el 24% i el 99% d'augment anotats el 1987 i 1986 respectivament.

Respecte a la distribució del sector cal indicar que el 70% de les empreses són catalanes, seguides en el rànquing pel País Valencià, amb un 14% de les societats.

Respecte a la població activa del sector, assenyalarem que ascendeix a 188.000 persones, xifra a què cal afegir un 30% més d'ocupació submergida.

Albert Vicent

Evolució del sector tèxtil

Milions de tones	1986	1987	1988
1. Consum industrial fibres	456,8	490,7	468,0
2. Importacions manufactures	73,2	113'3	129,6
3. Exportacions manufactures	141,9	149,6	154,3
4. Consum intern fibres	388,1	454,4	443,3
5. Consum per càpita (kg/hab/any)	10,5	12,1	11,6

La vida en un xip

El Centre Nacional de Microelectrònica de Barcelona (CNM) disposarà a finals d'any de dos nous edificis de 5.400 metres quadrats en total, on haurà invertit 2.000 milions de pessetes, incloent-hi l'obra civil i l'equipament a mitjan 1990, segons ha comentat a EL TEMPS el director del CNM, Francesc Serra.

Fins ara, el CNM havia desenvolupat la seva tasca als locals de la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Els nous edificis es van començar a construir pel juny de 1988 al campus de Bellaterra.

El Centre Nacional de Microelectrònica és un organisme que depèn del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). Amb un pressupost de 300 milions de pessetes, el seu principal objectiu és la investigació aplicada, és a dir, que funciona com una cadena pilot on s'inclouen tots els processos que configuren el desenvolupament d'una tecnologia. A Europa, només hi ha quatre centres d'aquestes característiques.

La nova sala blanca de 600 m2 la utilitzarà el departament de tecnologia de silici, material amb què es fabriquen els xips. Les instal·lacions seran de classe 10 a 10.000, extrems que defineixen el nivell de puresa ambiental. A l'espai de classe 10, destinat a les aplicacions més crítiques (xips més petits), només hi haurà 10 partícules de pols per cada 16 centímetres cúbics d'aire.

Al departament de disseny es treballa només amb el *software* (programes) i el *hardware* (equips). «En aquest àmbit es treballa amb la indústria, en funció de les necessitats d'aquesta —diu Maria Dolors Àlvarez, responsable de les relacions externes del centre—. Per posar un exemple, ací s'han dissenyat xips per encàrrec de la companyia

Bloc

II Premis a la Gestió Innovadora

L'Institut de Promoció i Foment del Cooperativisme, dependent de la Conselleria de Treball de la Generalitat valenciana i Caixa Popular convoquen els II Premis a la Gestió Innovadora per a cooperatives. La convocatòria està oberta a les cooperatives valencianes que, al llarg del 1989, hagen realitzat innovacions en l'àmbit de les seues tasques productives, comercials, o qualsevol altre aspecte.

La dotació dels guardons és de mig milió de pessetes per al primer premi; 300.000 pessetes per al segon i 200.000 pessetes per al tercer. El termini d'entrega finalitza el 30 de novembre.

La informàtica en el comerç

Noves tecnologies aplicades al comerç és el curs programat per la Cambra de Comerç de Castelló per al darrer trimestre d'enguany. Dividit en tres grans blocs, aquest curs de 200 hores abordarà la informàtica aplicada al comerç, la codificació comercial i els sistemes de pagament.

d'electrodomèstics Balay».

Entre els objectius del CNM hi ha la intenció d'impulsar el desenvolupament de la microelectrònica a tot l'estat, de manera que no s'hagi de comprar tot al Japó o als Estats Units. «És clar, puntualitza Maria Dolors Àlvarez, que no podem, ni de moment podrem, produir disseny a gran escala, però sí que es poden fer moltes coses a un nivell ASIC (circuits integrats a la mesura del client) i aquest és un camp que es va eixamplant a causa de les diferents necessitats de la indústria».

F. Rovira

Patronat Municipal de Turisme de Reus

I PREMI CIUTAT DE REUS DE COMUNICACIÓ

REUS 1989

El *Patronat Municipal de Turisme de Reus* convoca aquest premi de periodisme, fotografia, vídeo, televisió i ràdio amb el propòsit d'estimular la producció creativa i, alhora, de fer promoció turística i d'imatge de la ciutat de Reus.

1.—Hi poden concórrer els autors de treballs o reportatges en general que hagin produït o desenvolupat, a través dels mitjans de comunicació dels Països Catalans, una important aportació en el desenvolupament de la imatge de la ciutat i la seva promoció turística.

2.—Cada participació hi pot presentar més d'un treball, que no hagi estat premiat en cap altre concurs.

3.—La tècnica utilitzada és lliure.

4.—Els treball i reportatges s'han d'haver realitzat en llengua catalana i s'han de presentar per duplicat.

5.—La dotació econòmica és de 250.000 pessetes.

6.—Els treballs i reportatges s'han de lliurar al Patronat Municipal de Turisme, carrer de Sant Joan, 27, 43201 Reus (Baix Camp), abans del dia 20 d'octubre, acompanyats d'una fotografia de l'autor i del currículum personal.

7.—El jurat tindrà en compte els aspectes següents:

- L'anàlisi de la realitat estructural del treball.
- La seva difusió.
- La valoració del contingut en relació amb la realitat ciutadana.
- La promoció del turisme interior dins l'àmbit dels Països Catalans.

8.—El veredicte del jurat és inapel·lable.

9.—El veredicte i l'atorgament del Premi es faran públics «La nit dels Premis Reus», que tindrà lloc el dia 10 de novembre de 1989.

10.—El premi pot ser declarat desert.

11.—La participació en aquest premi pressuposa l'acceptació d'aquestes bases i la renúncia a tota reclamació legal.

• La companyia **Iberia** disposarà a partir del pròxim estiu de cinc vols setmanals **al** Japó. Si bé fins ara eren tres els trajectes setmanals que enllaçaven Madrid i Tòquio, els bons resultats del darrer exercici han estat la base de la futura ampliació. Durant 1988 Iberia va transportar un total de 49.000 passatgers en aquesta línia, mentre que les previsions per al present exercici apunten que se sobrepassaran els 70.000, amb un augment del 46% i un factor d'ocupació mitjana del 78%. En els plans de la companyia entra també realitzar el trajecte per la ruta transsiberiana, sensiblement més curta que la utilitzada fins ara.

• **Sesamtel**, servei de reserves hoteleres, amb 4 mesos de funcionament ha aconseguit que més de 200 hotels de tot l'estat s'hagin acollit a aquest sistema de reserves. Aquest sistema, que ja funciona en altres països europeus com Itàlia, Bèlgica i Alemanya, permet que, a partir d'una base de dades accessible des de 4 milions de terminals d'agències i empreses, es pugui consultar sobre l'oferta de servei d'un hotel, el tipus d'habitació, les tarifes i la confirmació immediata de la reserva.

Aquests establiments es troben a la Costa Brava, Balears, Canàries i la Costa del Sol. Entre aquests hotels hi ha per exemple l'Hotel Capri de Mahó, Columbus de Platja d'Aro o Golf de la Costa Brava.

• **Manuel Lage Marco** és el nou director de marqueting de **Pegaso**. En aquest nou càrrec (abans director de Planificació del Producte en la mateixa empresa), Lage haurà d'establir, dirigir i controlar les estratègies de mercat, promoció de vendes, publicitat i imatge. Aquest nomenament s'inscriu en la nova etapa del grup Pegaso que vol potenciar els serveis al client, el llançament de nous productes i un nou missatge de tecnologia i desenvolupament. Pegaso pensa invertir aquest any més de 4.000 milions en la seva modernització industrial i en un pla de formació professional.

• **Hoechst**, empresa d'indústria química, ha incrementat en un 15% el seu nivell mundial de vendes i ha arribat a 1,5 bilions de pessetes en el primer trimestre de l'any. D'aquestes, un 3% correspon a la consolidació de **Sigri GmbH** després de l'adquisició de la majoria del seu capital a començaments d'any. Cal destacar, per sectors, el de productes químics, amb un augment del 12,5%; el de fibres, amb un 19,4% de creixement; els plàstics, amb un 10,3%, i el sector farmacèutic amb un 10% més. Els resultats de Hoechst, abans impostos, és de 132.615 milions de pessetes, que representa un 8,3% d'augment respecte al mateix període de l'any anterior.

• **Agrotex** és un nou servei que el Departament d'Agricultura Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya posa en servei amb un sistema informàtic que possibilita a l'usuari poder accedir a la informació agrària continguda en un banc de dades i que fa referència a temes com ara les plagues i malalties dels vegetals, previsions de collites o els preus dels mercats estatals i internacionals. Aquest servei és un conveni entre **Darp** i **Banesto**, el qual es farà càrrec de les despeses de material, de la seva difusió i de l'accés de les oficines comarcals al banc de dades. Això significarà un finançament de 80 milions de pessetes.

• **Tagra**, un dels principals fabricants estatals d'antenes per a TV i satèl·lit, ampliarà el seu capital amb 100 milions de pessetes subscrites pels actuals accionistes, **Eplicsa**, societat instrumental de la Generalitat, i **Konaksa**. Aquesta ampliació servirà per a augmentar les inversions en I+D. Una de les fites de Tagra és la d'incrementar la producció i rellançar l'empresa. Per això, Pedro Raventós Cucurull ha estat nomenat nou conseller delegat.

• **Petrocat**, Societat Catalana de Petrolis, pensa obrir quatre noves gasolineres, dues de les quals se situaran en l'autopista Terrassa-Manresa, i dues més, una a Taradell i una a Alella. Amb aquestes noves quatre instal·lacions Petrocat té adjudicat el 30% de les gasolineres noves a Catalunya. Les altres 11 que es pensen instal·lar es repartiran de la següent manera: 3 per a **Elf**, 3 per a la **Shell**, 2 a **Campsa**, i 1 a **Total**, 1 a **Repsol** i 1 a **Petroliber**.

TEMPS OBERT

REPORTATGE

El suïcidi, epidèmia no patològica

PERSONES

José Luis L. Aranguren "Prohibir les drogues és contraproduent"

EXPOSICIÓ

Saura, trenta anys de pintura

CINEMA

Deu films catalans en la sala d'espera

El suïcidi, epidèmia no patològica

No és aventurat afirmar que en el món occidental les taxes de mortalitat a causa del suïcidi són cada volta més elevades. Això ho avala el fet que no disminueix el nombre de morts voluntàries en els països secularment afectats per una mitjana alta de suïcidis —països de l'Est, per exemple Hongria, amb 35,2 morts per cada 100.000 habitants—, i perquè, d'altra banda, augmenten els casos d'aquest tipus de mort en els estats considerats com a mitjans o baixos quant al percentatge de suïcidis.

A finals d'aquest mes de setembre, l'INSERM (Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale) —entitat creada el 1968 per a avaluar les causes mèdiques de les morts dins del territori francès—, feia públic el seu informe anual sobre la mortalitat a l'estat veí. Els suïcidis, que des del 1982, tot superant els accidents de trànsit, ocupaven el segon lloc quant a mortalitat, continuaven experimentant un preocupant augment. En concret, el 1987, 12.161 francesos havien mort de forma voluntària, per 9.000 morts —xifra que darrerament es manté estable— d'accidents de trànsit. L'estat francès ha passat dels 15 suïcidis per cada 100.000 habitants el 1976, a una mitjana de 21 per cada 100.000 el 1987. L'alarma s'ha estés en el Ministeri de Sanitat francès perquè, a més, hi ha una elevada progressió d'augment de suïcidis entre la gent jove.

L'increment de suïcidis és una realitat que comença a notar-se igualment en els Països Catalans, encara que a causa de les nostres determinants culturals —i la falta d'una infrastructura político-sanitària més eficaç— és un fet que estadísticament resulta complex de determinar. En aquest sentit, l'Institut Nacional d'Estadística a penes si contempla la meitat dels suïcidis ocorreguts a l'estat espanyol, perquè les fonts de què es nodreix la citada entitat no li proporcionen la totalitat dels casos de suïcidi reals.

Augment oficial i oficiós

Això no obstant, si ens cenyim a les xifres oficials, el 1978 a l'estat espanyol van morir per suïcidi 1.518 persones, i el 1987, nou anys després, 2.105; l'augment és d'un 38,6%. Quant a la gent jove —fins als 29 anys—, l'increment de suïcidis de 1978 a 1987 ha estat d'un 24,2%. Aproximadament, doncs, els suïcidis a l'estat espanyol augmenten un 4% cada any.

A causa de l'escassa representativitat de les xifres oficials, l'OMS (Organització Mundial de la Salut) ha considerat l'estat espanyol com un dels llocs «baixos» quant a índex de suïcidis, establert en 5,7 morts per cada 100.000 habitants (1983). Altres estadístiques, més localitzades i fidedignes, doblen les quantitats oficials.

Entre les últimes s'han d'assenyalar els estudis conjunts duts a terme per Dr. J. Martí, de l'Institut Anatòmic Forense de l'Hospital Clínic de Barcelona, i el Professor J. Corbella, catedràtic de Toxicologia i Legislació Sanitària de la Universitat de Barcelona, «Evolució del suïcidi consumat a Barcelona»; i el del Dr. J. L. Martí i Tusquets, professor de Psiquiatria de la Universitat de Barcelona, i M. G. Murcia Grau, «Arees d'alta freqüència de suïcidi consumat a Barcelona».

En el primer dels estudis citats se situa la taxa mitjana de suïcidis a la ciutat comtal en 10,1 per cada 100.000 habitants, i en el segon en 14,9. Si bé la projecció d'aquestes mitjanes no pot aplicar-se a la globalitat dels Països Catalans, perquè el medi urbà presenta més casos de suïcidis que el medi rural, sí que poden ser representatives, més que les xifres oficials, de la realitat del suïcidi en el nostre país. Tots aquests estudis han estat realitzats a partir de dades de l'Institut Anatòmic Forense de Barcelona i, a més, amb l'eventualitat que han hagut de ser confeccionats basant-se en uns mínims, perquè un nombre indeterminat de suïcidis hi ha metges que no els certifiquen com a tals.

Tòpics i raons

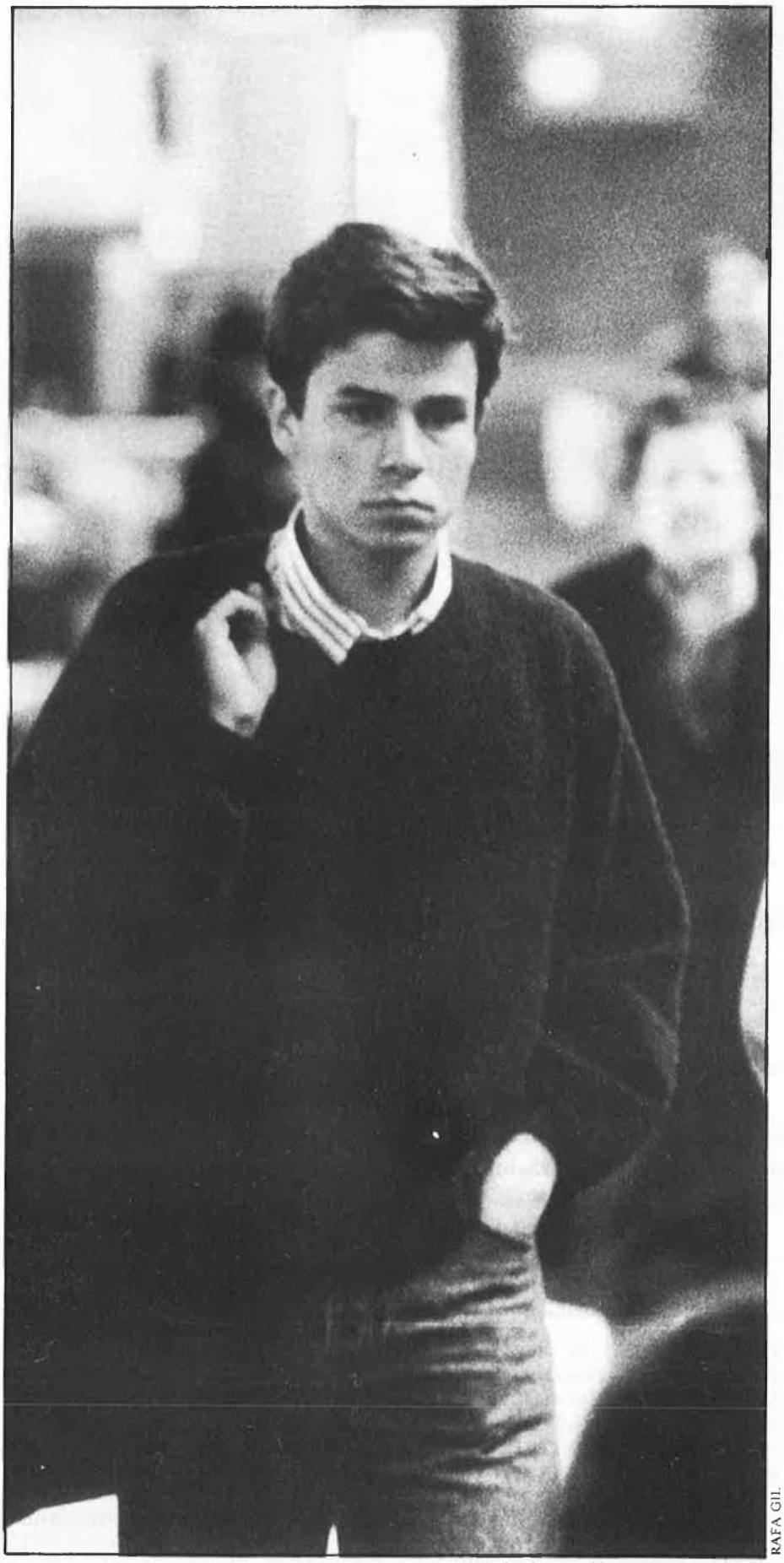
La tendència a l'augment de suïcidis constatat oficialment a l'estat francès té la seva rèplica, si bé en una fase més primitiva, en el nostre país, encara que les autoritats sanitàries espanyoles no sembla que hi parin gaire atenció; difícilment se'n pot fer una altra valoració a la vista de la poca fiabilitat de les estadístiques oficials.

Aquest fet, però, no és casual. Des de sempre, el suïcidi, sobretot en l'àrea d'influència catòlica, ha estat considerat un tema tabú. Són remarcables la vergonya social que representa el suïcidi en aquest col·lectiu, i l'interès genèric per ocultar morts d'aquest tipus quan afecten el propi àmbit familiar. És per aquesta causa que al voltant del suïcidi s'han anat bastint una sèrie de tòpics que no sempre són certs. Potser un dels més usuals, que preserva de la possible *culpabilitat* —manca d'ajuda— a les persones properes al suïcida, és el de la malaltia, és a dir, considerar el suïcida com un malalt mental.

Totes les fonts mèdiques consultades sobre el tema coincideixen a afirmar que el tòpic no és cert. Per contra, el tema del suïcidi cada vegada és mes lluny dels dogmes, i científicament se'l considera com un fenòmen complex, multidisciplinar i, en últim terme, enigmàtic. Ningú sembla capaç d'afirmar, davant de molts casos de suïcidi, la raó última de l'acte, el perquè. En darrera instància sempre és el suïcida qui s'endú, junt amb l'exercici de la pròpia llibertat, les causes de la seva volguda mort a la tomba.

Malalts i tothom

Donada la complexitat de la figura del suïcida, és difícil establir-ne una tipologia vàlida, ja que hi ha característiques que es consideren o se subestimen en funció del nivell des del qual se l'estudiï. On sembla que hi ha un cert consens, però, és en afirmar que el suïcida es pot dividir en dos grans grups. L'un, el que presenta una de-

RAFA GIL

Entre els col·lectius de risc que poden entrar en un estat de depressió per factors externs a si mateixos hi ha els adolescents.

pressió o malaltia psíquica endògena, i l'altre, el que pateix una depressió exògena, circumstancial.

El nombre de suïcides que pateixen una depressió endògena sembla que ha anat disminuint, perquè cada vegada més depressions patològiques reben l'adequat tractament psiquiàtric. Els que les pateixen, però, acostumen a explicar la seva voluntat de morir utilitzant la metàfora del túnel, túnel en què es troben immersos i l'única llum a la fi del qual poden veure és la mort. El seu sofriment resulta incomprensible per a qui no l'experimenta, però és tan intens que la mort se'ls representa com un únic i definitiu alliberament. El grau de consumació d'aquests suïcidis és molt alt.

Quant al segon grup, pot dir-se que tothom hi participa. Malgrat això, s'estableixen uns col·lectius de risc, és a dir, persones que, circumstancialment, poden entrar en un estat de depressió per factors externs a ells mateixos. Són els adolescents, època de la vida marcada per la conflictivitat, els vells, persones que han basat la seva socialització en el treball i que, en faltar-los aquest, perden amistats i efecte; alcohòlics i drogaddictes, i les persones a les quals se'ls ha detectat una malaltia letal.

Qüestió existencial

En tots els grups de risc es dóna un factor comú que apunta a ser determinant de cara al suïcidi: la marginalitat, que sovint significa solitud. La solitud davant de la mort i el sofriment en el malalt crònic, davant de l'addicció en alcohòlics i drogaddictes, davant de la decadència física en els vells, i davant de la independència i autoafirmació en els adolescents, genera un abatiment i una impotència que pot dur, en segons quines persones, fàcilment a desitjar la mort.

És per això que la majoria de suïcidis són homes o dones sense parella —per solteria, divorci o viduïtat—, amb una xarxa psico-social reduïda, amb més de 65 o menys de 25 anys, i habitants sovint d'una zona urbana o amb alta densitat de població.

Aquestes circumstàncies apareixen sovint potenciades per uns trets caracterològics prou definits: hipersensibilitat, impotència davant dels petits problemes que comporta la vida quotidiana, falta de seguretat i de maduresa personal, fàcil vulnerabilitat de l'amor propi, i alt grau de por a la realitat. El que s'aconsella davant d'aquests casos és buscar l'associacionisme, ja sigui mitjançant la parella, els amics o els confidents, ja que la com-

La majoria de suïcides són persones amb una xarxa psico-social reduïda.

Tipologia de suïcidi en la literatura universal

Personatge	*Obra*	*Autor*	*Causa de suïcidi*
Romeo i Julieta	***Romeo i Julieta***	**W. Shakespeare**	**Pèrdua del ser estimat**
Werther	***Les desventures del jove Werther***	**Goethe**	**Romanticisme**
Anna Karènina	***Anna Karènina***	**L. Tolstoi**	**Rebel·lia social**
Quasimodo	***Nostra Senyora de París***	**V. Hugo**	**Sacrifici amorós**
Alejandra	***Sobre heroes y tumbas***	**E. Sábato**	**Conflicte existencial**
Dorian Gray	***El retrat de Dorian Gray***	**O. Wilde**	**Impotència contra el pas del temps**
Otel·lo	***Otel·lo***	**W. Shakespeare**	**Sentiment de culpa**
Madame Bovary	***Madame Bovary***	**G. Flaubert**	**Idealització de la realitat**

panyia obliga a compartir i compartir allibera de l'ansietat i l'angoixa, aproxima la fantasia a la realitat, fa veure que molts problemes que semblen propis són comuns, i facilita la comunicació que, per ella mateixa, és ja satisfactòria.

Tot i això, hi ha opinions que expliquen la progressió ascendent de suïcidis a causa de factors socials contemporanis, com són l'aïllament causat per l'individualisme i la vida solitària; l'hermetisme que generen els automòbils, la televisió i l'alt grau de contaminació sonora; la incapacitat per a resoldre insignificants conflictes ordinaris produïda per un augment de les comoditats de la vida quotidiana; la circumscripció al present que ocasiona la pèrdua de consciència de pertànyer a la història col·lectiva de la humanitat; la indiferència pura que comporta la falta d'imperatius morals, ètics o religiosos; la vacuïtat produïda en l'individu per la banalització o crisi de les ideologies; i la constant autoqüestió que provoca la psicologització de la societat postmoderna. Factors, com pot veure's, que apunten cada volta més cap a imperatius existencials que psico-patològics.

E. Company

Aranguren: «Prohibir les drogues és contraproduent»

Consciència vigilant d'una societat instal·lada en la desmoralització, Aranguren continua reivindicant el valor de la utopia des dels 80 anys carregats d'experiència i saviesa. *Ética y política, Moral y sociedad, Propuestas morales, Ética de la felicidad y otros lenguajes,* són algunes de les seues obres.

—Vostè ha estat pioner dels estudis sobre la joventut a l'estat espanyol. ¿Com veu els joves dels 80?

—Allò es referia als finals dels 40 i principis del 50. Els joves dels 80 són bastant diferents. Aquells eren plens d'esperances, utòpics en sentit positiu. Avui, a tot estirar, mantenen utopies negatives, que no hi haja guerra. Aquells xics eren molt més problemàtics, més compromesos també. Els d'ara, per la força de les coses, acudeixen a la Universitat com qui va a una acadèmia d'oposicions i tampoc tenen un compromís polític comparable al d'aquells joves.

—Ha calat molt entre els joves la raó instrumental, ¿no?

—Sí, sí (*fa un somrís burleta*).

—¿I quant al comportament sexual?

—Bé, la moral reaganiana i, després, la sida, han fet que la sexualitat es transforme en alguna cosa molt menys en la línia de... realment hi havia un paral·lelisme entre l'èxtasi místic, l'èxtasi sexual i l'èxtasi de les drogues. La droga, als anys 60, almenys als EUA, tenia un sentit molt més positiu.

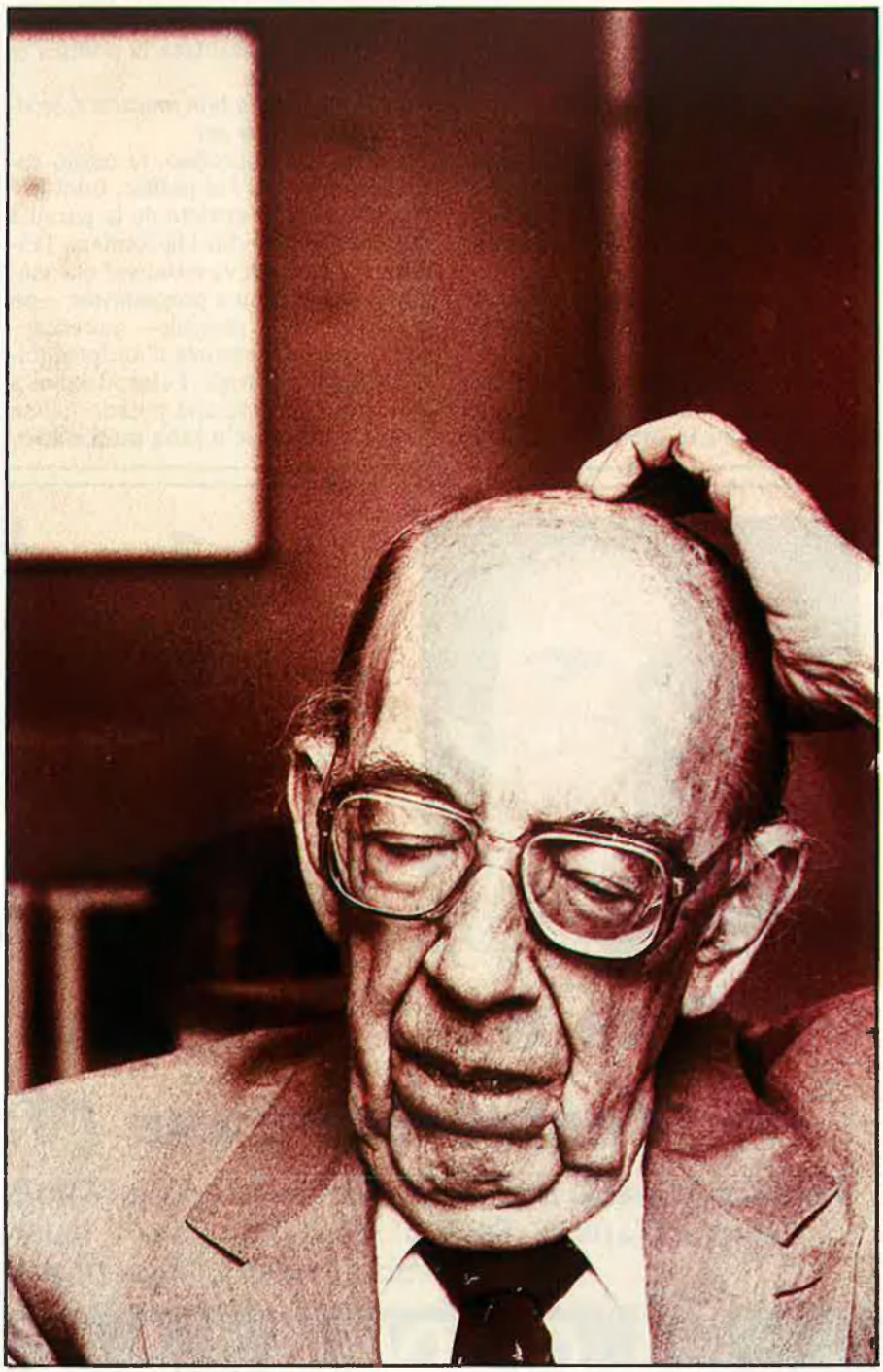
—Un cert sentit de comunió.

—De comunió i de recerca, mentre que ara el que es vol és fugir de la realitat —heroïna— o produir —cocaïna i amfetamina.

—L'extensió de la dita premsa del cor...

—Sí, als diaris ja tenen la seua pàgina.

—I la moral pública nord-americana que no tolera les aventures sexuals dels polítics... Tot això, ¿ens porta a pautes conservadores?

RAFA GIL

«No voldria córrer el risc d'eixir diputat».

—De moment, sí. No obstant, això va en contra de... no m'atrevesc a dir de la direcció de la història, però crec que no es mantindrà durant massa temps. El dia que es resolga el problema de la sida, i espere que siga prompte, jo crec que aquests fantasmes s'esvairan, perquè això no té sentit en la nostra època.

—Vostè també fou pioner en el camp de la comunicació. El seu llibre, 'La comunicación humana', el citen pràcticament tots els teòrics de l'estat com un punt de partida. ¿L'existència de les televisions privades ens farà més lliures?

—No confie gens en això. He viscut onze anys als EUA, on hi ha un grapat de televisions privades, totes eren més o menys iguals. Per a mi, l'única interessant era la TV d'educació que s'obtenia per cable i les altres eren iguals. No crec que la TV comercial òbriga la consciència pública cap a altres perspectives tal com esperen els polítics de la dreta.

—¿Ha seguit el conflicte que s'ha produït el País Valencià amb la retirada de la TV3?

—Sí, em sembla vertaderament absurd. No sé molt bé el que volen, però supose que hi ha la intenció política de desvincular al País Valencià dels Països Catalans...

—Que ja ve de lluny.

—Sí, però em sembla tan elemental i tan simple tot això que, certament, no acabe d'entendre aquest disbarat d'impedir la recepció de la TV3, i més ara que vénen les privades i hi ha les parabòliques. Em sembla molt ridícul.

—Fa temps, vostè va dir: «Nulla politica sine ethica». *¿Troba aquest impuls ètic entre els nostres polítics?*

—Ho vaig dir parafrasejant el bon amic José María Valverde, que em va dedicar aquella frase de «Nulla aesthetica sine ethica». Quant a la meua frase, així hauria de ser, però no ho és ni remotament. Quasi tota la política és «sine ethica».

—Vostè, com a bon moralista, se situa en l'haver de ser.

—Clar. És l'oposició, la tensió entre l'intel·lectual i el polític. Intel·lectual en el sentit estricte de la paraula des de l'afer Dreyfus i la Setmana Tràgica. Per això em va estranyar que vingueren uns italians a proposar-me —no sé si legalment és possible— que encapçalara una candidatura d'antiprohibicionistes de la droga. I clar, deixant a banda que no tinc una posició massa ferma, perquè me'n falta informació, tot i que pense, després de l'experiència de la *llei seca* als EUA, que el prohibicionisme és contraproduent, jo no sóc un polític i —*riu*—, a més, no voldria córrer el risc d'eixir diputat de cap de les maneres.

—Ja ho han intentat altres vegades; concretament, tinc entès que Felipe González li ho va demanar. ¿És així?

—Sí, els socialistes s'inventaren allò de Senadors per la Democràcia i em proposaren formar-ne part, però jo no, no...

—Per cert, parlant dels socialistes, després de set anys al poder, ¿quina valoració faria de la seua gestió?

—Que... —*s'ho pensa*— ha estat molt insatisfactòria. D'altra banda, però, no es veu una alternativa, almenys una de pròxima. En qualsevol cas, tampoc és qüestió de votar el fill adoptiu de Fraga.

—¿La tendència del poder a hipostasiar-se és inevitable? ¿Ho porta en si mateix?

—Jo diria que sí, em tem que sí. Vostè o jo mateix, si ens caiguera el poder damunt, esdevindríem uns altres o hauríem de dimitir immediatament. ¿No li sembla?

—Per això la seua prevenció sistemàtica de no tenir poder.

SÍ A TVV
SÍ A TV3

LLUÍS LLACH

Dies 6 i 7 d'octubre - 11 nit

Teatre Princesa (València)

Venda anticipada: Bastida (Ontinyent), Tres en Ratlla (Sagunt), Xúquer (Alzira), La Costera (Xàtiva), Farístol (Castelló), Tres i Quatre (València), La Màscara (València), Cafè Lisboa (València)

CRIDA A LA SOLIDARITAT

—Sí, sí —*somriu i al seu rostre s'insinua un pillet octagenari.*

—El paper del PSOE en aquesta dècada, ¿li sembla que té a veure amb una tendència neoregeneracionista per a l'estat espanyol.

—No. Hi tingué a veure només en la primera campanya electoral de 1982. Més aviat, jo diria que és ara quan poden sorgir nous regeneracionismes i em sembla que, potser, apareixeran després de tota aquesta història del 92.

—Del desencant de la segona meitat dels 70 a la indiferència, el creixement de l'abstenció, ¿com seria possible allò que vostè anomena el «rearmament moral»?

—Bo, ja no m'agrada l'expressió pel seu regust militar, preferesc parlar de *remoralització.*

—Llavors, ¿com estimular la remoralització de la societat? ¿Quin paper hi poden fer els intel·lectuals, si realment en poden fer algun? Perquè també hi ha molt de descrèdit de la seua funció...

—Sí. Estan molt domesticats. Han dimitit de la seua funció ètico-política i s'han tancat en l'estudi de Habermas i altres. No sé. Per ara no veig jo...

—¿Pot recuperar-se la idea d'utopia?

—Jo espere que sí. Utopia en el sentit positiu i regeneració.

—¿Allò que vostè anomena la «democràcia moral»?

—Aquest concepte, per a mi és una utopia en el sentit fort. Partia de la idea de tornar de l'inrevés la famosa frase de Churchill: «La democràcia és un règim dolent, el que passa és que és el menys dolent que tenim». Jo el que he afirmat és que la democràcia, en el sentit plenari, és un règim tan bo que és inaccessible, irrealitzable. Així, doncs, hem de tendir cap a ell.

—¿Ha de ser l'impuls?

—L'impuls i la meta, però una meta a què no arribarem mai.

—En la construcció de l'Estat de les Autonomies hi ha hagut molts alts i baixos. La situació actual, ¿la veu positiva o pensa que hi ha greuges difícils de resoldre?

—¿Què vol dir?

—Des del nacionalisme el PSOE és percebut, és a dir, el poder, com el representant màxim del neoespanyolisme, en el sentit més negatiu i trist del terme. Per exemple, la mesura que hem comentat de suprimir la TV3, la manipulació informativa de TVE quant a la imatge de Catalunya, els conflictes de competències...

—Jo sóc conegut a Catalunya, sobretot com a simpatitzant d'una autonomia plena i, precisament per això, amb el pretext dels meus 80 anys, acabe de rebre un homenatge, al qual se sumà el president de la Generalitat, que conec d'aquella època del CCC. Jo he estat dels pocs intel·lectuals castellans —bo, sóc mig castellà i mig basc— amb sensibilitat per a les nacionalitats. I, de fet, m'adone que a Madrid es tendeix a frenar les autonomies. I aquesta mesura estúpida cap a TV3 mostra la seua dèria sobre els Països Catalans.

RAFA GIL

«Les televisions privades no obriran la consciència pública cap a altres perspectives».

—Vostè ha manifestat, moltes vegades, simpaties cap al moviment feminista...

—Sí, i a més, n'han eixit bones intel·lectuals.

—¿Com veu la discriminació positiva de la quota del 25 per cent?

—Potser és l'únic punt amb què coincidesc amb el PP. Em sembla una mica pueril. El que cal és que les dones participen, amb el 50, el 40, el 70%, depèn del que hi haja disponible. No és bona aquesta aritmetització de la política.

—¿Pensa votar a les pròximes eleccions?

—Sí, en qualsevol cas, votaré. Ho faré en blanc o, potser, votaré per Esquerra Unida de manera testimonial.

—Tot el que vostè ha escrit a favor de l'ecologisme i el pacifisme, sobre un estil nou de vida més pausada, ¿creu que ho pot representar Esquerra Unida?

—Podrien assumir-ho. No sé si són capaços. No estic convençut que tinguen una mentalitat prou oberta cap a aquestes realitats noves.

—Parlant de memòries, ¿s'ha perdut la memòria col·lectiva?

—Sí. La major part de la gent no viu ni en el passat ni en el futur. Viuen el present del cotxe, el xalet... Això, d'una banda. De l'altra, l'individualisme i l'atomització de la societat. La memòria col·lectiva exigeix formar part de la col·lectivitat. El subjecte és la col·lectivitat en aquest cas. És a dir, exigeix participar de la comunitat. Això ja no passa ni tan sols en comunitats petites. S'ha perdut el sentit del barri, de la classe. Ja no hi ha classes socials des d'aquesta perspectiva.

—Hi ha consumidors.

—Les paraules proletari, obrer, ja són insòlites. El proletariat s'ha aburgesat i això també dificulta la memòria col·lectiva.

—Aquesta pèrdua de memòria, ¿pot arribar a ser perillosa?

—Sí. Entre moltes altres coses, perquè la utopia necessita la memòria.

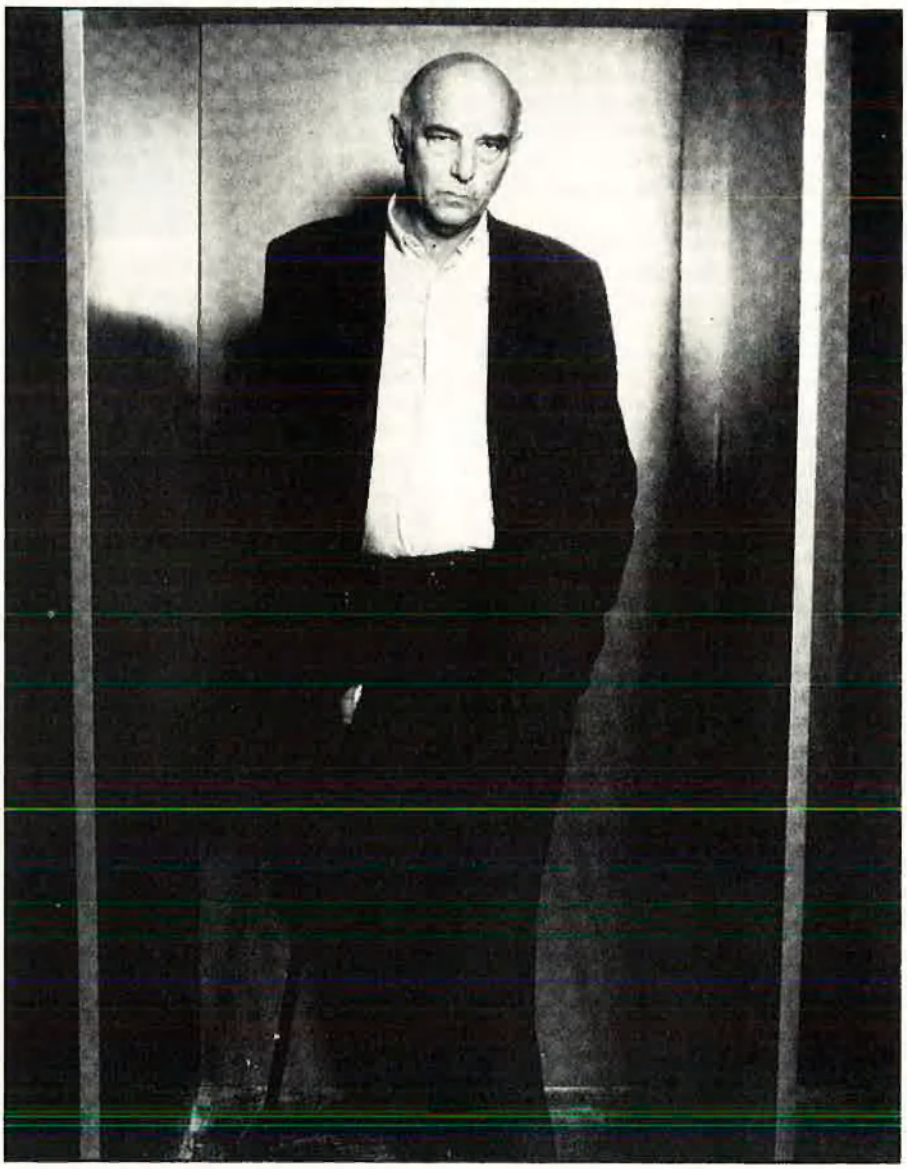
Rafael Xambó

Saura, trenta anys de pintura

Després de l'exposició de Claes Oldenburg —la primera celebrada a l'estat espanyol— i de l'artista novaiorquès Richard Prince, l'IVAM —l'Institut Valencià d'Art Modern— acaba d'inaugurar una gran exposició retrospectiva dedicada a l'artista Antonio Saura (Osca, 1930). L'exposició, que es podrà veure fins al mes de desembre, ha estat presentada anteriorment al Museu d'Art i Història de Ginebra amb motiu del 50 aniversari de la presentació de les col·leccions del Museo del Prado. Després del seu pas per l'IVAM, l'exposició viatjarà al Centro de Arte Reina Sofía de Madrid.

L'exposició s'ha situat cronològicament entre els anys 1956 i 1985. Per a l'artista no ha estat aquesta una elecció capritxosa. «El primer que s'ha de dir —diu Antonio Saura— és que l'exposició està realitzada per Rainer Michael Manson, per tant no és una exposició meua. Tampoc és una exposició total sinó temàtica, que vol, això sí, mostrar d'una forma exhaustiva quatre imatges que jo he utilitzat al llarg de tots aquests anys. La data d'inici és lògica perquè l'any 1956 és quan jo vaig començar a pintar en blanc i negre i a utilitzar la figura com un suport estructural per a realitzar el quadro. Es també el moment en què la meua pintura es radicalitza, quan apareix aquesta forma més violenta, més expressiva». El 1956 Saura presenta en la Biblioteca Nacional de Madrid un conjunt antològic, com també les primeres *Damas* realitzades en blanc i negre exclusivament. «En aquell moment —assenyala Saura— conflueixen diferents factors que provoquen una espècie de catalització; són factors estètics, factors ètics i també polítics que moti-

Dalt, Crucifixion Rouge, 1963. Baix, Saura.

ven aquesta radicalització; una cosa que ja estava latent, acaba per aflorar, tot coincidint amb la situació espanyola d'aquell moment, i en mi es produeix un motor de radicalització que no cessa, que no vol dir fer un art polític. Jo sempre he cregut en l'artista com a exemple ètic. L'art com a reflex d'una idea política mai m'ha semblat possible».

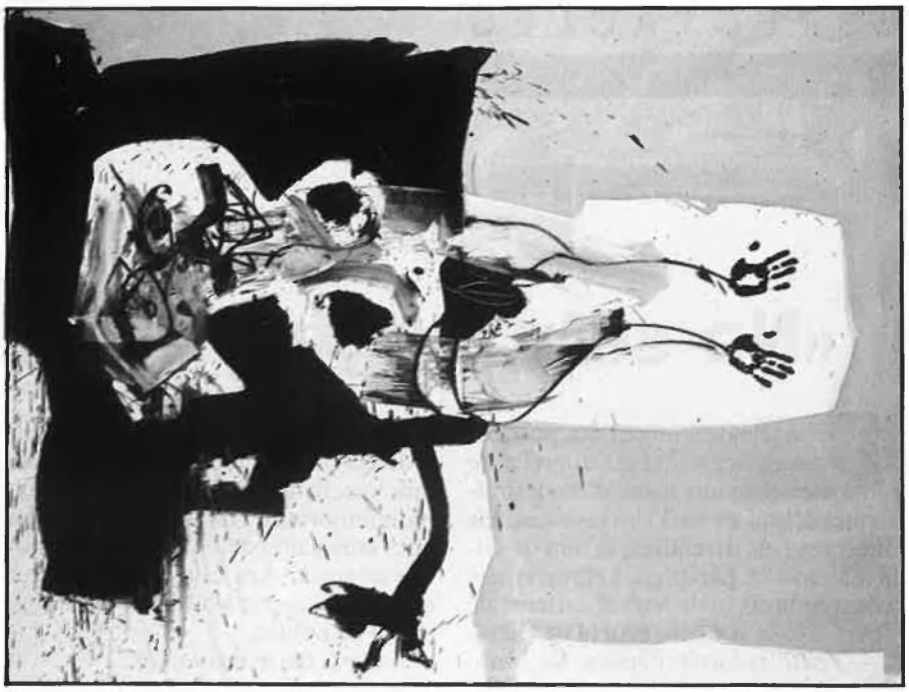
Aquesta exposició, que es presenta com la més important dedicada al pintor en els últims anys, està composta de 70 pintures provinents tant d'institucions públiques com de col·leccions privades internacionals.

Dins del seu caràcter singular destaca el fet que l'obra de l'artista és abordada a través de quatre temes o sèries temàtiques. «Si he de ser sincer —precisa Saura— he de reconèixer que en un primer moment tenia por d'aquesta idea, perquè pensava que la crítica i el públic podien creure que això suposava una limitació de la meua obra, o que se'n podria deduir que era un pintor repetitiu. Vaig donar-li total confiança a Mason, i ara estic content d'haver-li donat aquesta forma a l'exposició perquè ha permès veure una exposició parcial però al mateix temps molt completa, inclús a mi mateix m'ha demostrat que no hi ha repetició.

Malgrat treballar sobre quatre temes hi ha molta varietat en el resultat. I això es correspon amb una convicció molt ferma en mi: jo crec que els pintors som molt limitats, som necessàriament limitats, com passa en altres professions, amb els músics o els escultors, on l'obra sempre gira al voltant d'uns determinats fetitxes o obsessions adquirits per l'experiència.

Hi ha molts artistes que han sabut crear-se un univers personal, però desconfie molt dels artistes camaleònics que giren i canvien segons la moda, segons les vel·leïtats artístiques del moment».

Crucifixions, multituds, *El perro de Goya* —«des de petit m'he sentit fascinat per aquest quadro de Goya del Museu del Prado», escriu el pintor al catàleg de l'exposició—, i les dones, formen els quatre grans blocs obsessius sobre els quals es basteix la retrospectiva. «La dona ha estat un tema permanent en el meu treball; per descomptat que no es pot definir la meua pintura com eròtica, que suggerisca imatges sensuals, això no és la meua pintura; però sí que respon a un rerefons eròtic indubtable en

Gran Nu, 1959-1960.

aquesta dualitat entre amor i destrucció, entre el desig i la possibilitat de realitzar-lo, sí que hi ha aquesta dualitat contradictòria a banda de l'erotisme. Per exemple, de Picasso, tampoc podem dir que siga un pintor eròtic. Hi ha pintors, com és el cas de Picasso, que podríem definir com «molt atapeïts sensualment». Per a mi hi ha una pintura plena de sensualitat que s'evidencia en la forma de treballar en el quadro, en la forma de resoldre l'espai».

Un dels adjectius més comuns a l'hora de definir l'obra sauriana ha estat la seua condició ibèrica, Saura vist com un pintor «dramàticament espanyol», uns qualificatius, per altra banda, rebutjats per l'artista. «Jo mai he pretés fer una pintura ni espanyola ni dramàtica. He fet allò que m'agradava fer. El que crec que mai he fet ha estat fer concessions, ni en la meua vida, ni al client. Evidentment hi ha unes certes imatges, una determinada literatura espanyola que m'atrau, i és clar que m'interessa Goya, però també Rembrandt; el meu interès és molt ampli, per exemple les imatges de la prehistòria per a mi són fonamentals, l'art africà o l'art oceànic; tot aquest art per a mi és tan important com puga ser-ho Goya, Picasso o Miró. Un gust eclèctic, però dirigit». Sobre l'exposició de l'IVAM, Saura considera que «és segurament la mostra més important que he fet fins ara. Per primera vegada s'ha reunit obra de tot arreu. Per a mi està resultant traumàtic veure quadros que feia trenta anys que no havia vist, i això em produeix autèntics maldecaps. Ara hi ha quadros que m'agradaria destruir, quadros que ara mire i no recorde ni com ni quan he realitzat, i ací entren qüestions com el pas dels anys, l'alteració de la grafologia personal...».

Des de la seua creació, l'obra de Saura ha estat present a l'IVAM. D'altra banda l'artista no s'ha privat de manifestar la seua admiració per la institució, «un centre paradigmàtic a l'estat espanyol», en paraules seues. Amb tot, Saura no oculta les seues crítiques sobre l'actual panorama cultural espanyol: «Estem passant per una indigestió cultural. Després de molts anys de sequera, tot ha arribat massa de pressa, crec que encara ens falta aquesta perspectiva per a decantar les coses, com sí que va passar a França, a Alemanya o Itàlia en acabar la segona guerra mundial, ací tot ha vingut de sobte, i això ha creat una situació conflictiva que repercuteix, per exemple, en la crítica que menysprea coses per superades quan encara no estan ni assimilades. Vivim un període de fascinació per la moda, de tot allò que ens arriba de fora, on les formes artístiques són rebudes com a objectes de consum. Cal una certa decantació, una certa dosificació per a que tot això es transforme en signe positiu, no d'una forma mimètica per influència de l'exterior, sinó d'una manera creativa.

Carles Gàmez

«No se'n vagin, avui hi ha Gila»

Quan la televisió només era possible a «Amèrica», ací els aparells de ràdio eren com una mena d'escurabutxaques d'avui als bars i les tavernes. Els dimecres i els divendres, la veu de Gila marcava un parèntesi. I els taverners avisaven la clientela amb el cartellet de rigor: «No se'n vagin, avui hi ha Gila».

—Vostè recorda l'època de ràdio com una de les millors, senyor Gila. ¿Se sentia protagonista o una excepció del sistema imperant a la postguerra?

—No, ni protagonista ni excepció. Però sí que exercíem la funció que ara pot fer la pantalla. Als bars érem com el partit de futbol. És clar que la processó anava per dins, per darrere els *micros*. Lluites amb la censura molt dures. ¿Sap que em van suspendre dos mesos de ràdio? ¿I que vaig pagar cent mil pessetes de multa per no obeir un censor? ¿O que em van retirar el passaport i me'l van retenir durant un temps? Potser per això em sembla una de les èpoques millors. I el públic ho devia notar.

—¿No se sent cansat després de cada actuació diària?

—No, no. És que em trobo físicament com si tingués trenta anys. Jo, amb 69 anys, nado com si res, faig qualsevol esport, caça submarina, el que sigui. I faig tranquil·lament teatre.

—¿Vostè canviaria el seu típic telèfon per un telèfon polític i una poltrona, senyor Gila?

—No, en absolut. Rebutjo totalment la política. La política vol dir ser obedient, complir unes normes, les del partit. No, jo sóc molt anàrquic i desobedient i m'agrada fer el que vull, quan jo vull i sense molestar ningú.

—Però sí que s'ha definit sovint com a republicà...

—Bé, però la República ja la vaig perdre. Hi vaig lluitar, però s'ha acabat.

—¿Vol dir, senyor Gila, que no està fent de l'escenari la seva república particular?

—Doncs... potser sí, d'alguna manera. Potser sí... És que a mi la República em va donar molt. Jo, essent d'una família humil, vaig tenir accés a una escola d'oficis, a una formació molt important, i a més, perquè els polítics tenien un pes impressionant i molta categoria. Ara estem en un balanceig molt desagradable. L'economia mana al polític.

—Però sense economia...

—¿Per què no? Cadascú ha de ser feliç amb el que té.

—¿Ho diu potser perquè vostè havia estat molt ric? ¿Les seves èpoques de xofer, cotxes, pisos i barcos són una faula?

—Ser ric és molt incòmode. Ho vaig deixar anar tot.

—¿Si existissin les vocacions de convent, senyor Gila, no se'n faria franciscà, vostè?

—No. Sóc feliç amb una porta de balcó, una escletxa de sol, el que m'envolta. Ja en tinc prou. No és cap vocació.

—La seva trajectoria és molt polifacètica: teatre amb diferents comèdies estrenades, conegut sobretot a tots els països sud-americans per la seva estada de molts anys allí, més de vint-i-cinc discos, quaranta pel·lícules, molts guardons artístics, acudits a la premsa, escrits, i llibres publicats... ¿No ens sortirà un escriptor frustrat?

—Miri, sóc escriptor. Però dels llibres no es viu. I per això he de fer totes les altres coses a l'escenari, en l'espectacle. Però molt modestament he de dir que el que m'agrada i el que sembla que sé fer bé és precisament escriure.

—¿És un home que vol la solitud?

—Sí. Per això em trobo tan bé escrivint. No m'agrada el rebombori ni tenir molta gent al voltant. M'agrada la solitud, la tranquil·litat. Tinc la dona, la filla. Sóc feliç. Veu, aquí sí que, ni que sembli de molt franciscà, em tancaria i no faria res més.

—Els seus espectacles tenen un guió molt premeditat. ¿No ha tingut mai cap guionista?

—A vegades n'ha aparegut algun, però volien fer de Gila i per això ja servia jo mateix. Una certa línia, la segueixo, però vaig variant de tant en tant.

—¿No li molesta fer el seu tipus d'espectacle coincidint amb un ambient d'eleccions i de campanya política com la d'aquesta tardor? ¿Se'n sap estar, de l'ambient de carrer?

—Sí. En prescindeixo totalment. Miri, surti al carrer i veurà tots aquests pòsters tan estàndards que passen per alt. Tots retratats amb les seves fotos de carnet ampliades sense ànima ni força de fons. Els cartells de la República transmetien la idea, el sentiment. Ara no. I acaben sent tots iguals.

—¿Què s'ha fet d'aquell públic anònim, incondicional, massiu, de la televisió en blanc i negre dels anys 60?

—Doncs, suposo que deuen estar a les residències d'avis, o en balnearis. Miri, ara em trobo amb algú que em ve després de la funció i em diu: «¡Gila, quan jo tenia vuit anys reia moltíssim amb vostè!» I això et deixa clavat. ¿Com pot ser que hi hagi algú que recordi aquella època?

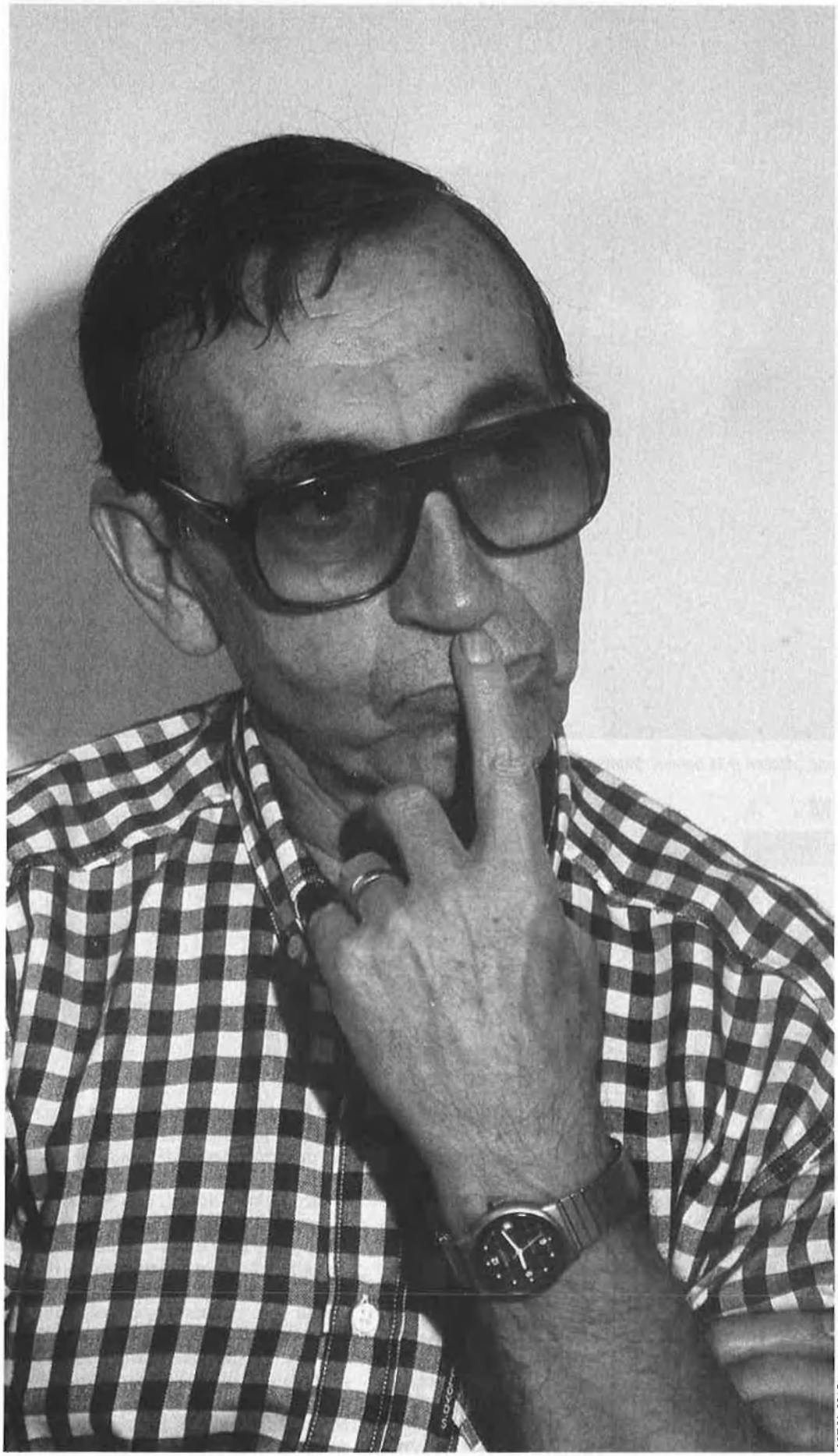
—¿No hi ha una nostàlgia en aquest retorn a Barcelona després de setze anys? ¿Potser per trobar una època passada i deixada amb la seva marxa a Sud-amèrica?

—No del tot. A mi m'interessa molt l'ésser humà. I des d'aquest contacte amb el públic m'hi integro. Potser per compensar una infància molt dura i òrfena de família. El meu passat exigeix una necessitat de trobar estima en la gent. La gent i el públic són com una família meva.

—¿Es repetirà aquesta experiència?

—Doncs, probablement sí. Al mateix Villarroel hi ha projectes. Ja hi estem treballant, amb més actors, dirigits per mi mateix. Però depèn de la programació del Villarroel i hi estem al damunt. No ho descarto gens.

Miguel Gila recorda la seva infància en unes golfes atapeïdes amb els avis, els cinc germans, els oncles i ell mateix. Amb un lavabo comú per a set habi-

ANNA NAVARRO

«La política vol dir ser obedient».

tatges farcits igualment de famílies nombroses. Recorda el col·legi de frares i molt de catecisme. Els cent catorze esglaons per pujar a les golfes que deixaven sense ganes de resar. L'aprenentatge en un taller de mecànica. Les vagues dels obrers d'una fàbrica. Com descobreix els que manen i els que obeeixen. L'allistament com a voluntari en el comandament de Líster. L'afusellament de què se'n surt gràcies a la mala punteria dels moros. Els camps de presoners. La mili de propina i la *segona guerra* amb els maquis. Els seus primers dibuixos a *La Codorniz*. El seu treball de ràdio a Zamora i posteriorment a Ràdio Madrid. Les censures. La primera comèdia *Tengo momia formal*. La companyia de teatre, els deu anys d'empresari. Les seves travetes amb els censors farcint els textos de *culos, tetas* i *muslos* per fer-los despistar del contingut ideològic. Recorda Mèxic, Argentina i el seu pare, que mor en una cadira a la porta de l'Hospital Clínic de Barcelona. El Gila orfe surt molt subtilment a l'escenari cada nit. Des de fa més de quaranta anys diu, per exemple, allò tan senzill i entranyable: «Deixin que els ho expliqui, quan jo era petit vaig nàixer en una perruqueria i la meva mare em va embolicar amb fulls de revistes, d'aquelles del cor...» I la gent somriu. Perquè Gila és dels pocs que fa somriure i que aconsegueix que mai s'acabi de riure del tot. De segur que si encara no hi hagués televisions i la ràdio fos com abans, als bars continuarien penjant el mateix cartellet cada dimecres i cada divendres: «No se'n vagin, avui hi ha Gila».

Andreu Sotorra

'Repressió', l'un fred, l'altre distant. ¿Ballen o la ballen? Montse Bayó i Josep Pla.

C I N E M A

Esperant l'estrena (I)

Els espectadors de cinema normals d'aquí i d'allà de les terres catalanes es pregunten, o s'haurien de preguntar, per què els films catalans no s'estrenen tan bon punt s'enllesteixen, tan pocs com n'hi ha. Ells saben, o haurien de saber, si llegissin la premsa pròpia —ara no cal recórrer a l'especialitzada—, que la meitat, o sovint més de la meitat, del pressupost «real» dels films comercials que es fan des de fa uns anys arreu l'estat espanyol prové d'ajudes institucionals: Ministeri de Cultura, Conselleries de Cultura autonòmiques i, a voltes, avançaments pels drets d'antena de TVE o de TV3 o de qualsevol altra TV autonòmica que juga i ajuda a l'existència d'un cinema propi.

Resulta, però, s'ho preguntin molt o poc els espectadors normals de les terres catalanes, que l'estrena de films catalans no és moneda corrent, i la cartellera dels nostres pobles i llogarrets, n'és la millor i més fefaent prova d'aquesta escadussera moneda (no cal remarcar aquí el dret que té l'espectador de veure allò a què, en una ínfima part, ha contribuït que existeixi...). La qüestió és la següent: ¿hi ha films catalans que no arriben a l'espectador normal? Doncs sí. I uns quants, massa, que esperen pantalla d'estrena, més que sigui, compartida en programa doble, per tal de presentar-se a l'opinió pública, la destinatària natural i última dels productes i per la qual es gestiona, s'inverteix i es crea en equip. No és admissible, doncs, que sedassos intermedis privin la visió d'allò que ha estat creat amb una substanciosa part de cabals públics, nostres en definitiva. Però, un cop més, la realitat contradiu un procés lògic que només s'acompleix en productes aliens, no nostres. I encara més: com més alienadors són, més facilitats troben d'arribar a un potencial públic amb el qual res els connecta: ni llengua, ni cultura, paisatge, tarannà, política, família... un etcètera inacabable.

Tenim, doncs, avui mateix, pel cap baix, una desena de films catalans recents «a punt d'estrena», i això per no remuntar-nos ara més enrere, films que troben en definitiva serioses dificultats per exhibir-se, quan no de distribució, arreu dels pobles i llogarrets de les terres catalanes. Fins i tot falla el corró que podria substituir el circuit comercial: és a dir, la xarxa cultural fornida de cine-clubs i cine-fòrums, els casals i casinos, els centres cívics i les escoles, una xarxa força espessa que des de fa anys tampoc no acompleix el paper «normalitzador i alternatiu» que hauria d'exercir.

Vegem, d'una manera sumària aquesta setmana, cinc dels films aparcats en «la sala d'espera».

Una ombra al jardí és la primera obra rodada a mitjan 1988 per Antonio Chavarrías (l'Hospitalet de Llobregat, 1956), amb guió propi, un pressupost de 90 milions de pessetes, ajudes del Ministeri de Cultura (20 milions) i de la Generalitat de Catalunya (15 milions més una beca atorgada per a confegir el guió previ), i producció de Quasar, S. A., de Barcelona. Es tracta d'una història d'amor i follia, servida en clau d'intriga policíaca per quatre personatges que acaben víctimes de les seves situacions i relacions de parella, així com de les seves pors i obsessions. El seu plat fort sembla ser el d'un guió ben travat i un quadre interpretatiu sòlid amb ganxo comercial: Mathieu Carrière, Mar Tarragona, Fermí Reixach i María Barranco, a més de noms locals tan coneguts com Oriol Tranvia, Jaume Ros, Mercè Managuerra, Carles Pastor, Joan Dalmau i Joan Pueyo. La música és de Javier Navarrete i la fotografia de Carles Gusi, el treball del qual és un altre dels al·licients del film, juntament amb la direcció artística a cura de Miquel Llorens.

La coneixença que Mathieu Carrière va fer durant un rodatge de María Barranco (una de les dones que Almodóvar menava a la ratlla de l'abisme i que Iborra li feia ballar l'ànec) va fer que aquest la contractara per intervenir en el seu primer film, *Fool's Mate* (1989), protagonitzat per ell mateix i que s'exhibí durant l'últim Festival de Barcelona. D'Antonio Chavarrías recordem el seu últim treball com a eficient productor executiu de la inquietant *Més enllà de la passió* (1987), de Jesús Garay, i anotem que ja té en preparació el que pot ser el seu segon llargmetratge: *En la ciudad de la noche.*

Repressió (Tempesta d'estiu), és també una primera obra, deguda a l'acreditat director de fotografia de cinema i televisió Josep Lluís Valls (Barcelona, 1945), realitzador també de nombrosos films publicitaris i industrials. *Repressió* és va rodar entre el 1986 i el 1987 i encara no s'ha estrenat a Barcelona, si bé s'ha projectat amb caràcter de pre-estrena mundial al cinema Principal de Terrassa, per tal de figurar en la llista de llargs a tenir en compte per als Premis de Cinematografia de la Generalitat. Després ha participat en diversos festivals i setmanes (Arbúcies, Mostra de València, Platja d'Aro, Donòstia, Múrcia). En aquests moments Valls prepara una nova obra: *Les aventures de l'Elisa.*

Repressió fou produït per ell mateix i obtingué una subvenció de la Generalitat de dos milions de pessetes. Es basa en un guió original seu i de Lluís Ondarra i Maria Empar Albiol, fotografiat per Julio Bragado i música d'Àngel Santamaria.

És una història d'amor entre dos joves a través de tres èpoques ben marcades: 1960, 1968 i 1978; això vol dir

'L'acte'. Els dos amics. Pedro Díez del Corral i Juanjo Puigcorbé.

'Una ombra al jardí'. Mathieu Carrière i María Barranco ens fan dentetes.

que el context sòcio-polític de l'estat espanyol en cada moment és un teló de fons condicionador que afectarà les vivències de tots els personatges, des de la dictadura fins a la democràcia incipient, tot passant per un mític 68 que aquí fou més una il·lusió-ficció que una realitat tangible.

Aquesta peripècia feia quasi deu anys que li ballava pel cap a Valls, que, tossut, no es desinflà quan la hi tombaren al Ministeri de Cultura. La va refer diverses vegades fins que es decidí a tirar-la endavant sense ajudes grosses, només amb la de dos milions de la Generalitat *de dalt,* que sols li serviria per fer la versió catalana. Al risc evident de la producció s'hi afegeix el de la trama, ja que toca aspectes de la influència del franquisme sobre les persones i la societat en el seu conjunt, que poden ser interpretats com discrepants, fora de to o poc versemblants, a parer dels qui han tingut l'oportunitat de veure l'obra. I encara un altre risc, fort en el cinema comercial d'avui, que és la presència d'uns intèrprets que són desconeguts, o quasi, del públic: els joves David Artiga, Josep Pla, Tània Celaya i Montse Bayó, encara que entre els més grans hi trobem Josep Maria Blanco, Mara Vador, Xavier Tor, Pere Ponce, Víctor Israel i Josep Maria Domènech. Malgrat tot, creiem que «reprimir» l'exhibició normal de *Repressió* no pot considerar-se com una passatgera tempesta d'estiu i sí un cas més que palesa certes falles en el funcionament de la indústria cinematogràfica catalana en el conjunt.

'Blue Gin', 1987

El nom de Santiago Lapeira (Barcelona, 1958) és força conegut, i no sols per haver presidit el Col·legi de Directors de Cinema de Catalunya, sinó per haver dirigit abans algunes cintes, com ara *Asalto al Banco Central* (1983) i *Escrito en los cielos* (1984), a més d'altres que no han gaudit de cap fortuna fins ara, perquè romanen inèdites, com ara *El invernadero* (1982) i més recentment *Biue Gin* (1987). Realitzador també de curt-metratges, productor i guionista, Lapeira pertany a la fornada de joves cineastes que malden per obrir-se camí mentre defineixen un estil personal a través d'unes històries pròpies i una formalització particular. Mentre aquest zenit no s'aconsegueix, Lapeira, com altres cineastes catalans, roden films amb pressupostos ajustats i alguna que altra subvenció de rigor que els permet cridar «¡acció!». Un d'aquests és *Blue Gin,* una, en aparença senzilla, història d'amor entre dos

'Blue Gin', de Santiago Lapiedra.

adolescents encarnats per Sílvia Sabaté i Camilo Rodríguez, que transcorre a l'illa de Formentera i que es veurà fortament alterada per un parell d'estranys assassinats, al voltant dels quals emergeixen uns personatges prou singulars, com un escriptor cec (L'increïble Orlando), el seu secretari (Naco Nadal) i la propietària del Gin Bar, que interpreta Serena Vergano, actriu feliçment recuperada per al cinema després d'anys de silenci interpretatiu. Un altre intèrpret és Ovidi Montllor, que ja va protagonitzar *El invernadero,* aquí fent de mariner sospitós. En el guió intervingué Manel Valls, coproductor de *Blue Gin* amb la seva empresa Septimània Films, la fotografia és d'Ernest F. Sala i la música es deu a Jordi Nogueras. Dels seixanta milions que sembla que costà el producte. deu en provenen de la Generalitat.

'L'acte', 1986-1987

L'acte és el debut cinematogràfic de l'argentí Héctor Fáver (Buenos Aires, 1960), que aviat farà vint anys que viu a Barcelona, on ha desenvolupat una intensa labor com a professor de cinema (fins al punt de crear una escola pròpia, el Centre d'Estudis de Cinematografia de Catalunya), al temps que constitueix la seva productora, Llenguatge Films, P. C., per dur a terme *L'acte* (1986-1987). El film narra l'amistat entre dos xicots conscienciats i responsables que amb el pas dels anys es distancien per fer cadascú la seva vida, un distanciament que trasbalsarà l'existència d'un d'ells, fins al punt que trenca amb tot, però, abans de fer-se fonedís, deixa un film sense muntar com a missatge-misteri-secret personal per al seu amic, que l'haurà de desxifrar. Aleshores, aquest, al seu torn, també quedarà força neguitejat, però coneix una xicota amb la qual conviurà uns dies, en el decurs dels quals afloraran en ells una tirallonga de records, vivències i sentiments, al temps que ambdós s'esforcen en escatir les imatges i el sentit del film heretat.

Obra hermètica, intimista, que exigeix un esforç d'interpretació evident per part de Pedro Díaz del Corral, l'amic que es queda, i Juanjo Puigcorbé, l'amic que se'n va, al costat dels quals hi trobem Magüi Mira, l'amiga, Eugènia Kleber, Antonio Banderas, Patxi Bisquert, Lydia Bosch, Claudia Gravi, Ovidi Montllor, Emma Suárez, Manuel Tejada, Walter Vidarte, tots ells prou coneguts, que aquí fan papers episòdics, però que potencien el conjunt de cara a la comercialitat d'aquesta obra fotografiada per Gerard Gormezano (*El vent de l'illa*) i musicada per Lito Vitale.

No sols a Barcelona es fan pel·lícules. Figueres es va animar d'allò més l'estiu del 1987 quan un reduït grup d'afeccionats locals es va atrevir a rodar un film comercial. Era, és, *El Teatre-Museu Dalí tanca a les set,* i l'atreviment anava comandat per l'inquiet i polifacètic Josep Montalat (Figueres, 1928), autor del guió, mentre la producció la conduïa Francesc Giró, un altre figuerenc de soca-rel, com la majoria dels actors, llevat de l'experimentat Emilio Gutiérrez Caba, fincat a l'Empordà fa anys, i de Mercedes Molina. De la resta hi reconeixem les populars Montse Domingo, Empar Moreno i Josefina Güell. La història és confegida per un seguit d'anècdotes que corren paral·leles i a voltes s'interfereixen. Hi surt un professor d'art que ve d'Estats Units, un grup de narcotraficants, una colla de *punkies,* uns gitanos de la terra i una tropa de còmics que canten havaneres al peu del Museu Dalí. En definitiva, una esforçada i dinàmica comèdia d'aventures innocents tocades d'algunes pinzellades agre-dolces, les habituals en el món d'avui entre el jovent. Fins ara només s'ha estrenat a Figueres, és clar.

Joaquim Romaguera/J. Ma. López i Llaví

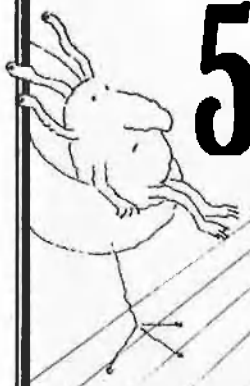
continuem fent realitat el somni del teatre

SALA ESCALANTE
DE
DIPUTACIÓ VALÈNCIA
TEATRO DE LOS SUEÑOS
SALA ESCALANTE
TEATRE DELS SOMNIS

CENTRE PERMANENT DE PRODUCCIÓ TEATRAL
PER A ESCOLARS I PÚBLIC FAMILIAR

5ENA TEMPORADA

PROPER ESPECTACLE
A PARTIR DEL 2 D'OCTUBRE

LA GUERRA DELS MONS

diccionaris de l'Enciclopèdia Catalana, totes les paraules

ENCICLOPÈDIA CATALANA

- Castellà-Català
- Català-Castellà
- Anglès-Català
- Català-Anglès
- Francès-Català
- Català-Francès
- Alemany-Català
- Rus-Català
- Portugués-Català
- Japonès-Català / Català-Japonès
- Diccionari de la Llengua Catalana
- Diccionari Enciclopèdic
- Diccionari Jurídic
- Diccionari de l'Esport

de pròxima publicació:

- Català-Alemany
- Català-Hongarès
- Català-Portuguès
- Català-Rus
- Diccionari Enciclopèdic de Medicina
- Diccionari Ortogràfic

de venda a llibreries

Enciclopèdia Catalana
Diputació, 250. 08007 Barcelona

ANNA NAVARRO

Marques il·lustrades

A la Sala Vinçon de Barcelona es pot contemplar fins al dia 21 d'octubre la col·lecció «Marques il·lustrades». Les creacions sobre parets del dissenyador **Claret Serrahima** i el pintor **Jaume Roure**, pretenen acostar la realitat del carrer a les galeries mitjançant la combinació de conegudes imatges corporatives amb pastitxos de grans firmes del món dels pinzells.

ANNA NAVARRO

Al recull de murals, se'n poden trobar de realitzats a partir de famoses marques de cigarrets —com ara Camel—, de vermut, bronzejadors, iogurt, llana, pneumàtics, Cola, *whisky* i moda —l'inevitable cocodril de la casa francesa Lacoste—, entre altres.

Un dels fets que confereix molt d'encant a l'exposició és el seu caràcter efímer. El dia 22 d'octubre, les parets de la Sala Vinçon tornaran al seu aspecte habitual i de l'obra de Serrahima i Roure només en quedarà el record.

Sí a TVV, sí a TV3

El Teatre Princesa de València acollirà aquesta setmana dos dels cantautors catalans més carismàtics: Lluís Llach i Joan Manuel Serrat.

Llach presentarà els dies 6 i 7, a les 11 de la nit, el seu disc *Geografia*. L'actuació està emmarcada dins de la campanya «Sí a TVV, sí a TV3», i compta amb el patricini de la Crida a la Solidaritat. Aquesta serà una nova manifestació en favor del dret a la informació de tots els ciutadans del país.

El dia 8, Serrat presentarà també el seu nou disc *Material Sensible*, i a més actuarà el dia 5 a Elx, el 6 a Alcoi i el 7 a Castelló, per marxar després a Barcelona on actuarà al Palau de la Música entre els dies 11 i 15. Després d'actuar a la capital catalana visitarà les Illes —Eivissa, Formentera, Mahó i Palma.

Lluís Llach.

Fay Wray visitarà Sitges

El Festival Internacional de Cinema Fantàstic de Sitges, que se celebra des del 6 fins al 14 d'octubre, comptarà amb la presència de l'actriu Fay Wray, a la qual es retrà homenatge en aquesta edició —la XXII—. A la protagonista de King Kong, que actualment té 82 anys, es dedica un monogràfic on es podran veure quatre de les seues millors pel·lícules: *The Most Dangerous Game*, d'Ernest B. Schoedsack; *Doctor X*, de Michael Curtiz; *The Mistery of the Wax Museum* i, naturalment, el film sobre el gran simi que va terroritzar Nova York, de Mirian C. Cooper i Ernest B. Shoedsack.

A la secció oficial del festival es podrà veure *The Abyss*, de James Cameron; *La Banyera*, de Jesús Garay; *Black Rainbow*, de Mike Hodges, *Celia* d'Ann Turner; *The Cook, The thief, his wife, her lover*, de Peter Greenaway; *Chances Are*, d'Emile Ardolino; *Deepsatar Six*, de Sean S. Cunningham; *Field of Dreams*, de Phil Alden Robinson; *Heart of Midnight*, de Mathew Chapman; *Kristnihald Undir Jokli*, de Guony Halldorsdottir; *Miracle Mile*, d'Steve Dejarnatt; *Posetitel Muzeia*, de Konstantin Lopushanski, *Society*, de Brian Yuzna; *The top of his head*, de Peter Mettler, *Die toton fische*, de Michael Synek; *Vampire's kiss*, de Robert Bierman; *Venus Peter*, d'Ian Sellar; i *Luna negra*, d'Imanol Uribe.

Fay Wray.

A més, hi haurà una retrospectiva del cinema nòrdic —«El Màgic Nord»— i l'homenatge que durà el nom d'«El món fantàsctic d'Alexander Korda».

L'inútil viatge de Cristóbal Colón

El Gran Teatre del Liceu acaba de ser el marc del que sempre és un esdeveniment important. L'estrena d'una òpera, i més si l'autor és autòcton, com ho és en aquesta oportunitat el barceloní Lleonard Balada. En aquest cas el factor esdeveniment s'ha vist notòriament reforçat per una sèrie d'elements laterals, molt al marge de la consideració artística. La clau d'aquesta via paral·lela se'n diu Quinto Centenario i tots sabem a què atendre'ns. Gràcies a ell, o a ella, a aquesta iniciativa d'accent polític tan acusat i de color tan definit, s'ha pogut comptar amb una més que respectable xifra a disposició, teòricament, del màxim responsable de l'empresa esponsoritzadora, 180 milions de pessetes.
presa esponsoritzadora, 180 milions de pessetes.

Així, *Cristóbal Colón*, l'òpera confegida sobre el llibret d'Antonio Gala i partitura de Lleonard Balada, és a la fi un producte mancat d'una autèntica força creativa, no aporta tan sols el dibuix d'un personatge, ni un de sol, ni un bocí de música plenament personal i innovadora. És sobretot el fruit de la confluència de dosis molt considerables de bon ofici, però no d'autèntica grandesa. Antonio Gala no ha sabut fer de la figura central de l'almirall un ser amb cos i ànima. L'afegitó d'elements més o menys fora del tòpic —les relacions amb la dama Beatriz Enríquez— no enriqueixen la seva figura i la resta es mou en el marc d'un clixé, només ornamentat per un llenguatge elegant però buit. Pinzón és un ser esquemàtic, i la Reina Isabel de Gala correspon als tòpics més gastats. Per descomptat, no s'evita el context elegíac, per bé que la insistència del cor d'indis al final, contrapuntant els cants triomfals de Colón i Isabel, amb un «Sobre mares de sangre», atorgui un cert rastre d'ambigüïtat deliberada que amb prou feines salva les aparences.

DOMÈNEC UMBERT

Montserrat Caballé.

La música de Balada és també impersonal. I amb això no vull significar que no sigui sincera. Balada ha partit, sembla força evident, del supòsit que una òpera ha de ser *cantabile*, que així ho exigeixen els cànons del gènere, el públic, els cantants i, en última instància, una iniciativa que ha de portar l'òpera a diversos escenaris europeus i nord-americans. L'ofici de Balada és manifest, especialment en el tractament orquestral. Però la referència a aquells pressupòsits, resulta una càrrega feixuga de cara a bastir una partitura formalment rigorosa i individualitzada. Balada defuig el risc, i cau en el risc de la no-aportació de res autènticament original i creatiu. Tanmateix l'obra *s'escolta*, sense dificultat —no és la temuda òpera contemporània dura i aspra—. Hi ha lirisme, entès en la seva accepció convencional, cors espectaculars en alguns moments —quasi sarsueles—, una concreta dosi de melodisme, hi ha també un embolcall sonor *contemporani* —dit així en abstracte— hàbilment emprat que, amb tot, no pertorba el context o la voluntat global ja situada.

En tot cas, el gran embolcall que va rebre l'obra va ser la seva corporització en escena. Veus, orquestra i cor, van actuar a nivell privilegiat. I en aquest apartat cal lloar l'actuació de Josep Carreras, autènticament important. La seva lluita amb un personatge mal dibuixat, va ser dura, i el tenor barceloní es va mostrar poderós en recursos expressius, en bondat i rodonesa de la veu, donant una imatge de normalitat reconfortant en el que ha estat un pas important en el seu procés postmalaltia.

Els altres papers eren de molta menor envergadura. Montserrat Caballé, molt estàtica en escena, va cantar amb la mestria i alta categoria esperables, i igualment notables van ser les aportacions de l'aragonès Carlos Chausson en el potser massa crispat paper de Pinzón i de la *mezzo soprano* xilena Victoria Vergara en el paper de Beatriz Enríquez.

El muntatge escènic va resoldre, amb elegant i funcional esquematisme, els problemes d'un argument basat en el constant *flash-back*. Muntatge brillant, amb un gens convincent joc de rajos làser al final, que acusava el fregadís d'un vestuari, que semblava tret dels depòsits d'atrezzo dels estudis Cifesa.

Jaume Comellas

Pau Riba: rock català en excedència

En una època de resorgiment de les velles glòries del *rock,* Pau Riba, un dels caps més visibles del *rock* català dels setanta, no para de guardar projectes en un calaix, mentre es parla de crisis creatives o d'inactivitat. Els diners, la manca de suport econòmic, com sempre, són la veritable raó.

—¿En quina etapa podríem dir que et trobes, actualment?

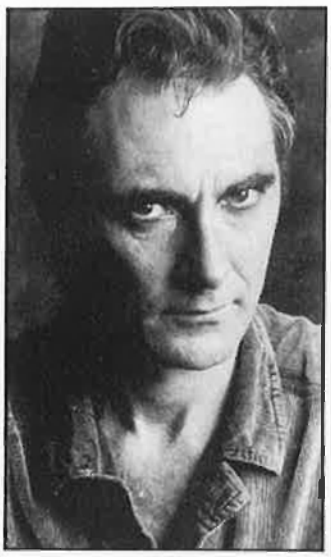
—Home, jo ara estic fent una feina de revisió. Estic escrivint en un diari sobre els anys 60, revisant des de l'arribada a la lluna, els *hippies,* el *rock and roll,* el festival de Woodstock, tota aquella revolta juvenil, que molta gent pretén que va ser un *bluff,* que tot allò es va acabar, que els *hippies* han fracassat. Jo penso que, ben al contrari, aquella va ser una revolta intel·ligent, molt diferent de totes les que havia hagut fins aleshores, que sempre eren a sang i a foc, va ser una rebel·lió pacífica, una mutació de l'espècie, d'alguna manera, com una revolució genètica, una llavor que havia de fructificar anys més tard. Des del punt de vista polític, es va crear una nació que no tenia fronteres, una nació supranacional. Va ser una gran revolució que va obrir molts modes diferents de comportament que no s'han oblidat, perquè encara se segueixen.

—¿Tu creus que es pot tornar a donar una època semblant o, simplement, que els hippies *tornaran?*

—Jo crec que allò encara ha de néixer, que va ser com una mena d'assaig general. Ara, el dia de la representació encara no ha arribat. I crec que no tardarà gaire.

—Ara mateix, ¿el Pau Riba què és: un escriptor que canta o un cantant que escriu?

—Sóc un cantant que està en

excedència, esperant que s'arregli tot... Perquè era els cantautors s'han posat en pla *xulo...*

—Tu no t'hi has ficat, però.

—Jo he estat d'acord amb ells fins un moment donat. Perquè, de fet, ha estat una història capitalizada pels de sempre. Però, vaja, molt abans que ells, tota aquesta rebequeria jo ja l'havia feta. Jo crec, de tota manera, que no es tracta d'exigir una audiència per la cara, perquè sóc català i ja està, sinó que *encara que sigui català* vull tenir els mitjans suficients per treure un bon producte. I el que han fet els polítics i els mitjans de comunicació amb la Cançó no és gens positiu ni des del punt de vista de la normalització lingüística ni des del de la normalització cultural. I, en definitiva, estar lluitant com un imbècil després de vint-i-cinc anys de professió perquè et donin un *bolo* a l'any, i havent de plorar i tot, no. M'hi nego. El dia que vulguin, que s'adonin que fa falta, i la Cançó torni a funcionar, ja m'hi ficaré. O el dia que em surti dels collons. Però avui dia no es pot viure com a professional de la Cançó. Hi ha d'haver una indústria, tota una promoció al darrere, que ara no hi és.

—¿En pots viure, tanmateix, del que escrius o del que cantes?

—Home, visc. Tan aviat faig d'actor de cinema, com de guionista, com de periodista, com de novel·lista. I, sobretot, m'he especialitzat a fer projectes.

—¿Quina mena de projectes?

—De tota mena. Sempre tenen a veure amb el món de l'espectacle. Projectes per a les Olimpíades, per a la ciutat, per a institucions diverses, per a festes particulars, sempre tenint en compte les tradicions, recuperant-les i projectant-les cap al futur. I musicalment, no deixo de pencar, tampoc. He fet, per exemple, la sintonia de les Emissores Municipals de Catalunya. He fet música per al Ballet Contemporani de Barcelona. I ara estic component cançons amb lletres de la meva àvia. No he parat. Però he deixat de lluitar.

—¿Has deixat enrere tota aquella història del Rocsenskà?

—No, tot això hi és al darrere, encara. El dia que algú ho vulgui, foto un projecte ràpidament i ho tiro endavant. Ara, l'última pàgina d'un projecte, sempre és el pressupost. Per tant, a mi que no em vinguin amb fer país ni amb hòsties. Qualsevol cosa que vulguin, que hi fotin els calés que calguin i sortirà el que sigui. ¿Vols bons cantants? Fot-hi diners i te'n portaré un paquet. El que no pot ser és que no hi hagi ni un duro per a treure un disc i que només tinguem tres sales en tot Catalunya. Després, clar, et ve la *movida* madrilenya, la gent veu que allà hi ha calés, i es posen a cantar en castellà. Aquí no hi ha cap misteri.

—Tu mateix has de tenir molt de material inèdit.

—Moltíssin, però el tinc tot en un calaix. Tinc el *Rocsenskà.* Després hi ha l'*Eskatoroc,* que és una altra història posterior. És tota una obra músico-teatral pensada de cap a peus. Després hi ha *La llei polar trinitària i cíclica de la natura,* que és una altra òpera. També n'hi ha una que és sobre animals. Després tinc l'*Astarot Universdherba,* amb música de l'Ezequiel Guillem. Hi ha una cosa que es diu *Me la trinco,* que és una sèrie de cançons on les lletres juguen amb el doble sentit entre les coses culinàries i les sexuals... i me'n deixo. Una òpera infantil que es diu *Els prínceps de Rocamadur,* inspirada en un poble occità on hi ha un castell. Tinc una carpeta on ho tinc tot ordenat perquè no es perdi, però, bé, és allò que sap greu i fa ràbia, ¿no? Fins i tot tenint en compte que... ja ho sé que sóc mal cantant, però és que ni fa falta que ho canti jo. Si hi hagués indústria, si hi hagués un moviment i tal, jo podria produir aquestes òperes i que les cantessin uns altres intèrprets.

I si no comences pel pressupost, si no hi ha ni ombra de calés, tot es complica. Quan ficar-te en un estudi ja et costa un quilo i mig i tu no el tens, te n'has d'anar a un estudi més dolent, i damunt, posar-te a regatejar amb la gent de l'estudi i amb els músics. I per això tot va com va. Però deixem-ho estar. Ara hem fet una versió ballable, de cara a les discoteques i tal, de la sintonia aquesta de les emissores, un disquet, no sé si un *single* o un *maxi,* en pla *disco,* que sortirà aviat, si res no es torça. □

Ramon Monton

L'art valencià davant el repte «Finisecular»

Entre la temptació i la històrica necessitat de fer balanços, anem escalonant a poc a poc la litúrgia periòdica que suposa, segons els casos, donar la benvinguda o l'adéu a cada dècada, potser també al corresponent gir de segle i, quan el destí ho permet, a la frontissa rovellada del mil·lenni.

De vegades, fins i tot coincideixen els engranatges de les tres efemèrides, i *dècada, segle* i *mil·lenni* passen així les seues respectives planes de manera simultània.

Donada la infreqüència d'aquesta simultaneïtat, no és estrany que, d'alguna manera, ens sentim com carismàticament tocats per una espècie de singular privilegi quan ens descobrim virtuals protagonistes del pròxim esdeveniment...

D'ací que la clausura dels vuitanta es faça pivotar sobretot, més que sobre ella mateixa, en relació al pre-anunci d'aquest joc —no massa llunyà— de simultaneïtats cronològiques, aprofitant d'aquesta manera la singular conjuntura per a avançar pronòstics i convocar certes visions prospectives.

Dins aquestes estratègies precisament, cal situar el desenvolupament de la iniciativa portada a terme pels crítics d'art J. Angel Blasco i J. V. Villaescusa, sota el significatiu títol de «Finisecular», de muntar una àmplia exposició de pintura i escultura que ha volgut descriure el panorama de la plàstica valenciana tal i com —segons el seu criteri— sembla anar ja dibuixant-se de cara al triple funcionament de les frontisses cronològiques corresponents.

Tota selecció és, certament, una aposta. I en aquesta ocasió, els comissaris de la mostra han extret quasi mig centenar de noms d'entre l'extensa nòmina de pintors i escultors valencians per a oferir-nos el perfil de la nostra situació artística actual.

La posada en servei del Centre Cultural de Mislata ha brindat els mitjans i l'oportunitat de dur a terme l'ambiciós projecte, i ha ratificat així la línia d'activitats que el municipi desenvolupa des de fa unes quantes temporades, d'igual manera que ho fa també Alfafar, Paterna, Manises, etc.

Potser manté, l'aposta dels comissaris, una certa dualitat: d'una banda, la mostra funciona, sens dubte, com espill que vol arreplegar la clausura, amb la seua oferta, del que han pogut donar de si els vuitanta i, a la vegada, d'altra banda, concita a l'obertura que ens acosta a la dècada dels noranta, sobretot de la mà de noms ben joves.

En aquest engranatge que projecta «el que ha estat fet» sobre el pronòstic que suposen les expectatives de l'esdevenidor, és on hauria de situar-se el judici del repte que l'exposició comporta.

Hi ha noms —i edats— consolidats, mentre que d'aquests mateixos estrats cronològics s'evidencien notables absències.

La mostra evidencia, però, l'íntima connexió existent entre el quefer artístic i la docència, perquè majoritàriament es dóna entre els participants aquesta correlació. Circumstància que, en conseqüència, es converteix en altament significativa, estadísticament i sociològicament, de cara al context finisecular de les arts plàstiques.

S'encetava una dècada —entre nosaltres— amb aquella nombrosa mostra «Perspectiva 80», que heterogèniament presentava la nòmina més dispar de pintors i escultors, com volent, potser, significar que eren allí, al peu del canó. Va ser una manera d'estendre acta d'existència. Després, amb «Recien Pintado», l'aposta va anar perfilant-se molt més i concretant-se, amb el seu rigor, per a tornar a obrir-se amb la itinerant «Plàstica Valenciana Contemporánea» que es feia ressò —a tall de diccionari conjuntural— del que suposava l'equador dels vuitanta. «Modos de ver» va ser també una experiència altament selectiva.

Ara, novament, «Finisecular» ve a tancar el cicle d'esdeveniments significatius pel que fa a mostres col·lectives de referència. És molt curiós el fet d'haver pres nota dels noms que a poc a poc s'han incorporat —o han desaparegut— d'aquestes col·lectives. En gran part, es reflecteix així l'insistent dinamisme i relleu generacionals.

Només com a indicatiu, hem de dir que en aquesta última exposició participen més de vint noms nascuts en els anys seixanta, i una dotzena de la dècada dels cinquanta. No arriben a deu els pertanyents als anys quaranta, mentre que s'apleguen només dos representants de les dècades dels anys vint i trenta.

Sens dubte, «Finisecular» —malgrat tot— ha volgut mirar més cap al futur que constatar empremtes. Caldrà prendre nota d'aquesta aposta.

Romà de la Calle

La millor defensa

CONTRA TODA LEY. EUA, 1989. Dir.: Michael Crichton. Guió: Bill Phillips. Fot.: John A. Alonzo. Mus.: Henry Mancini. Int.: Burt Reynolds, Theresa Russell, Ned Beatty, Kay Lenz.

Aviat farà vint anys que el novel·lista de ciència-ficció Michael Crichton es va donar a conèixer internacionalment amb el *best-seller La amenaza de Andrómeda,* adaptada al cinema per Robert Wise. Crichton va demostrar aviat que el cinema el temptava tant o més que la literatura, i, sense deixar el camp de la ciència-ficció, va dirigir el 1973 *Almas de metal,* original film de robots amb figuració de *western* que l'acreditava com un home de grans idees argumentals, no sempre ben resoltes visualment. Des d'aleshores, Crichton ha anat incrementant la seva filmografia amb pel·lícules de ciència-ficció i amb *thrillers* de desigual qualitat, que segurament van arribar a la seva formulació més feliç amb *Runaway,* divertida barreja de tots dos gèneres protagonitzada pel sempre eficaç Tom Selleck.

Tot el que tenia *Runaway* d'atractiu i impactant, ho té de monòton *Contra toda ley,* darrera i decebedora pel·lícula de Crichton, que ni Burt Reynols ni Teresa Russell aconsegueixen aixecar, malgrat tractar-se d'una història centrada en les relacions de desconfiança que tots dos protagonitzen, encarnant respectivament un home acusat d'assassinat i l'advocada que el defensa.

Contra toda ley té una escena inicial francament convincent, amb el descobriment del crim per part d'un home a punt de suïcidar-se, que ens fa imaginar equivocadament que el *film* estarà presidit per l'enginy creatiu. Però una vegada la trama argumental ens queda clara, ens trobem amb un dels guions més feixucs i poc imaginatius del modern cinema policíac. Per acabar-ho d'adobar, Crichton ha dirigit la típica pel·lícula *radiofònica* on és necessari escoltar i aprendre el nom dels sospitosos i les seves coartades, perquè en cap moment la història se'ns explica visualment.

És cert que hi ha un parell d'atractives situacions de típica comèdia sentimental, quan l'espectador s'adona que l'únic punt que té on agafar-se és el procés d'enamorament dels dos protagonistes. Una primera escena de seduccions prou aconseguida (Reynolds negant-se a acceptar que s'estan enamorant, la Russell donant-ho per descomptat) no és suficient perquè aquesta pel·lícula de monòtones investigacions i avorrides escenes de judici arribi a bon port. L'espectador enyorarà els bons temps de *Perry Mason,* a qui, per cert, el guionista té temps de citar en un diàleg, tot advertint irònicament a la protagonista que no se li assembla ni remotament.

Xavier Pérez i Torío

Inici de temporada als teatres públics

Rodolf Sirera

Aviat començarà una temporada teatral que s'anuncia tan anòmala com l'anterior pel que fa al funcionament de les sales institucionals. En efecte, entre els teatres públics, teatres que cada volta obrin les seues portes més tard, i les tanquen més d'hora —la tradicional temporada de finals de setembre a maig o, fins i tot, juny, de fa només deu anys, ha quedat ja pràcticament reduïda a novembre/abril, amb llargues pauses a les Falles, la Setmana Santa, els períodes de muntatge dels nous espectacles, etc.—, li toca enguany, tot just quan ja ha acabat la seua reforma el Teatre Principal de València, tancar les portes, també per obres, al seu homònim d'Alacant. I a més d'això, la gestió del Principal de València ha de passar de la Diputació Provincial a mans de l'IVAECM, tot just a mitjan temporada. D'altra banda, els projectes de programació de la major part de les sales, en el moment que escric aquestes ratlles, continuen sent un misteri. Se saben algunes coses —poques— del que projecta el Centre Dramàtic per al primer trimestre, el que farà el Principal de València durant el mateix període, l'últim que depèn directament de la Diputació, i quin és el primer dels tres espectacles que anualment produeix la Sala Escalante. De la segona part de la temporada, pràcticament no res. Possiblement l'excepcionalitat de les circumstàncies justifique aquesta anormalitat, però ens hauríem de plantejar seriosament que les excepcionalitats no poden convertir-se en regla. És fonamental que els teatres públics s'acostumen a desenvolupar projectes a llarg termini, que aquests projectes es donen a conèixer amb molta antelació, que es cree tot un procés d'informació i captació de públic potencial previ a la mateixa producció dels espectacles, que hi haja unes expectatives fonamentades i que es consolide l'hàbit d'anar amb regularitat al teatre, no a les estrenes, cerimònies abassegadores de tota la reflexió i la pràctica teatral de què sembla ser capaç un sector qualificat de la societat valenciana. Mentre això no es faça, cada inici de temporada teatral continuarà sent, com fins ara, una aposta a tomba oberta per la supervivència, però no pel teatre. □

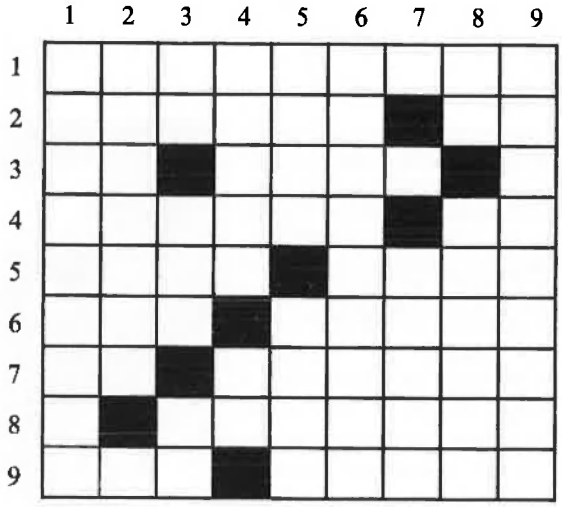
HORITZONTALS: Es va traure aquella jaqueta (1) de vestir que el feia tan galant i s'afluixà el coll de la camisa. Després sortí al jardí i meditá. Feia dos anys que es dedicava al narcotràfic a petita escala i no li havia anat malament. El seu pare i el seu avi s'havien enriquit en el contraban de tabac i l'havien convertit en l'hereu més sol·licitat de la ria d'Arosa, però estava segur que mai no haurien païtaquell canvi de mercaderia. En Xúlio va seure a l'ombra gegantina d'un arbre fruiter (2) i s'encengué un cigarret ros. Feia dies que estava capficat, donant-li voltes i més voltes a un problema. Els seus incipients negocis amb els colombians s'havien vist estroncats sobtadament per la situació de tensió existent al país sud-americà, just enmig d'una operació magna. No havia perdut els contactes, però li calia prendre l'arriscada decisió d'enviar un emissari personal per recollir la mercaderia. La tàctica li semblava clara: hi aniria personalment d'incògnit mentre un home de palla li cobria les espatlles fent el mateix viatge. Sabia que tot estava controladíssim i no volia problemes, però tampoc ho podia deixar córrer perquè s'hi jugava tot el patrimoni familiar. Només li faltava l'home de palla. Es preguntava de quin lloc (3a) podia traure un paio prou beneït perquè anés a buscar mil teòrics quilos de cocaïna a Colòmbia en plena lluita mundial contra el narcotràfic colombià.

Un fet sobtat el pertorbà en la tranquil·litat d'aquell jardí. Va sentir uns xisclets histèrics i després descobrí sorprès que una dona gran havia aconseguit travessar el filtre del servei. «Si no m'escoltes bé, et pelo (3b), Xúlio», li amollà la vella abans que el mafiós pogués reaccionar. Després es va traure un revòlver de la bossa i li apuntà. En Xúlio es féu enrere, espantat, però l'anciana va prémer el gallet amb decisió i el revòlver provocà una petita explosió (4a). Instintivament, el mafiós es va tirar a terra de cap, però ben aviat comprovà que, estomacada a banda, estava perfectament (4b). Aleshores alçà el cap, una mica atemorit encara, i li va retraure a la vella que una persona dels seus anys (5a) anés pel món gastant bromes de tan mal gust.

La vella no s'immutà. Ben al contrari, s'assegué en una gandula i començà a explicar la història del seu marit, un vell mariner (5b) de la flota familiar que en Xúlio havia jubilat dos mesos enrere. El mafiós s'incorporà de mica en mica i recordà el cas. «¡Però què més vol! ¿Que no li arriba (6a) una pensió de ca l'ample, cada mes?» La dona féu un moviment afirmatiu amb el cap, però després remugà ofesa que odiava tenir un mariner a casa tot el sant dia. «Sempre em té enganxada als fogons (6b), ell que era el millor (7a) barquer d'Arosa, ara només fa que atipar-se com un lladre. Escolti bé el que li he de dir, senyor Reixa, perquè no ho repetiré dues vegades. O torna vostè a col·locar, allà on sigui, el meu Xerardinho, o el faré detenir (7b) —el mirà amb els ulls ben oberts i prosseguí en el mateix to d'amenaça—, que fet i fumut en sé molts, jo, de draps bruts».

Després va girar cua i se n'anà, lentament però amb el cap ben alt, caminant amb l'altivesa d'una dama (8). En Xúlio es va aixecar del terra i examinà el revòlver que la vella havia deixat a la gandula. Era de fireta, segurament, comprat contra reemborsament a una empresa fantasma de les que s'anuncien a les pàgines del Tp. Allò l'enfurismà. Qualsevol colombiana de la tercera edat podia entrar a casa seva i pelar-lo d'un tret. No es calmà fins al vespre, després de maleir els ossos de l'avi, un dels seus avantpassats més il·lustres —que al cel sigui (9a)—, i d'escoltar Wagner a tot volum. A l'última hora de la nit se li va encendre finalment una bombeta. Telefonà a casa de la vella lectora del Tp i li comunicà que el seu marit, en Xerardo, tornaria a treballar per a ell. El vell mariner es va posar ràpidament al telèfon i en Xúlio li anuncià que l'endemà al matí sortiria cap a Medellín a comprar mil litres de coca-cola. El vell Xerardo, lluny de protestar, va fer un crit d'alegria brutal i afegí que allò d'anar a fer de gallec a sud-amèrica sempre havia estat la il·lusió de la seva vida. En Xúlio penjà el telèfon i s'encengué un cigarret de contraban. «Està torrat (9b)», pensà. I va somriure.

VERTICALS: 1. Mànagers dels toreros. 2. Diners metàl·lics. 3. Un romà. 4. Pronom feble. Part saltaire de les ampolles de cava. Saludable. 5. Molt llunyà. Beguda clàssica dels anglesos. 6. País base del fonamentalisme islàmic. Càntic. 7. Anarquia. Oxigen. El conyac ho és. 8. Negació. Farà soroll. 9. Aixafat per les circumstàncies.

Text explicatiu

Per resoldre aquest encreuat negre cal respondre normalment a les definicions verticals, que marquen la pauta de la graella, i intuir els mots amagats en el conte breu que hi ha sota l'epígraf d'horitzontals. Aquestes paraules ocultes van marcades ordenadament per la numeració habitual en qualsevol moment de la narració.

per Màrius Serra i Anna Genís

Problema de lògica 17

Cinc amics celebren que han acabat la *mili* amb un dinar en un restaurant. Cal esbrinar el nom dels 5 amics, els entrants i plats forts que prenen, les postres i el preu que li va costar la celebració a cadascun.

1.—El dinar de tots va costar 8.200 ptes. inclosos aquells macarrons que tant van agradar al Robert, i el Robert va decidir no demanar meló de postres.

2.—Un dels amics va acabar l'àpat amb un flam i un altre va demanar calamars de plat fort.

3.—Ni el Santi ni en Miquel no van pagar 1.750 ptes.

4.—El meló amb pernil d'entrant no se'l va menjar el mateix que va demanar meló de postres.

5.—En Joan va menjar el típic bistec de plat fort, però no el va acompanyar amb paella d'entrant ni amb síndria de postres.

6.—El menú d'en Jaume va pujar 1.600 ptes., quaranta duros més que el del Robert, però cent duros menys que el d'un altre dels amics.

7.—El còctel de gambes d'entrant i el gelat de postres van ser escollits per la mateixa persona.

8.—El menú més car constava de graellada de plat fort i el més econòmic tenia d'entrant un bon plat d'escudella.

9.—De plat fort, en Miquel va menjar tonyina i en Jaume, llom.

10.—En Santi va acompanyar l'entrant, que no era paella, amb un flam de postres.

11.—Ni en Robert ni en Jaume no van prendre pinya.

Nom					
Entrant					
Plat fort					
Postres					
Preu					

Solució en la pàg. 72

Dijous, 5 d'octubre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «60 minuts». «Oscamandit».
13.45: T/N comarques.
14.00: La senyoreta. (Cap. 4).
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (111).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (67).
17.20: El genet solitari. (Dibuixos animats).
17.45: Cursos idiomes.
18.00: Dibuixos animats. (Versió original).
18.20: Matraca, no.
19.00: Micky Moto Club.
19.45: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres pics i repicó.
22.50: Esports flash.
23.50: Telenotícies.
00.10: Tot l'esport 2V.
00.35: Fi d'emissió.

Divendres, 6 d'octubre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Esports flash». »Actual». «Senyals».
13.45. TN comarques.
14.00: La senyoreta. (Cap. 5).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (112).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (68).
17.20: El genet solitari. (Dibuixos animats).
17.45: Cursos idiomes.
18.00: Dibuixos animats. (Versió original).
18.20: Matraca, no.

'Com a casa'.

Pel·lícules

Dijous, 5 d'octubre

Robinson Crusoe (1953; 90 minuts), de **Luís Bunuel.** Adaptació de l'obra homònima de Daniel Defoe, que pertany a l'etapa mexicana de Buñuel. TVE-2. 22.35 hores.

Mi amigo el vagabundo (1984; 86 minuts), de **Jacinto Molina.** Paul Naschy/Jacinto Molina va abandonar amb aquest film el gènere de terror per realitzar una correcta historieta urbana, en la qual el seu fill, Sergio Molina és el principal protagonista. Junt amb Sergio, José Luis López Vázquez i José Bódalo. TVE-1. 2.00 hores.

Divendres, 6 d'octubre

La fierecilla domada (1955; 90 minuts), d'**Antonio Román.** Carmen Sevilla i Alberto Closas, interpreten aquesta divertida adaptació de l'obra teatral de William Shakespeare. TVE-2. 17.15 hores.

Tres en raya (1978; 89 minuts), de **Francesc Romà.** Pel·lícula ben realitzada però amb un guió mal estructurat. Tracta sobre les relacions entre uns joves que sofreixen el problema de l'atur. Amb Pep Munné, Mireia Ros i Iñaki Miramón. TV3. 0.00 hores.

El signo del Zorro (*The mark of Zorro,* 1949; 90 minuts), de **Rouben Mamulian.** La millor creació que mai s'ha fet del mite del Zorro, un aristòcrata que desdobla la seua personalitat i es converteix en un defensor dels oprimits. El duel final entre Tyrone Power i Basil Rathbone és inoblidable. TVE-1. 0,45 hores.

El barranco (*The Ravine,* 1969; 97 minuts), de **Paolo Cavara.** Coproducció italo-iugoslava protagonitzada per David McCallum i Nicholetta Machiavelli. TVE-1. Matinada.

19.00: Micky Moto Club.
19.45: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La vida en un xip.
22.50: Montecarlo. (1).
00.05: Telenotícies.
00.25: Tot l'esport 2V.
00.50: Cinema de mitjanit: «Tres en raya».
02.20: Fi d'emissió.

Dissabte, 7 d'octubre

TV3

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Resum setmanal: «Matraca, no».
12.00: Resum setmanal: «Micky Moto Club».
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Bona cuina.
15.35: Els Picapedra (Dual). (Capítol 26).
16.00: Les aventures de Sherlock Holmes. (Reposició). (Dual). (13).
17.00: La ciutat dels àngels. (13).

17.55: Esports en acció.
20.00: Vida salvatge: «Un tigre a la teulada».
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Pel·lícula: «Jo, el vaquilla».
23.10: L'hora d'Alfred Hitchcock. (Dual): «El convidat».
00.15: Fi d'emissió.

'Casablanca'.

Diumenge, 8 d'octubre

TV3

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Signes dels temps.
10.30: Els picapiedra 2V.
11.30: Cadència 2V.
13.00: Gol a gol (Hoquei).
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.35: Festival Tex Avery. (Dibuixos animats).
16.00: Les aventures de Guillem Tell, Ballesta (47).
16.20: Batman. (Reposició).
16.35: Tarda de western: «El jugador».
18.00: Gol a gol (Bàsquet).
20.30: Telenotícies.
20.55: El temps.
21.00: Trenta minuts.
21.35: Califòrnia (Dual). (17).
22.35: Gol a gol. (Edició nit).
24.00: Fi d'emissió.

Dilluns, 9 d'octubre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada. «Gol a gol». «La caixa sàvia».
13.45: TN comarques.
14.00: La senyoreta. (Cap. 6).
14.30: Telenotícies.

Dissabte, 7 d'octubre

Encuentros en la tercera fase (*Close encounters of the third kind,* 1977; 127 minuts), de **Steven Spielberg.** L'obra mes personal de Spielberg i en la qual el director americà aconsegueix un major grau de lirisme. Una nova concepció del cinema de ciència-ficció. Interpretada per Richard Dreyfuss, Terri Garr i François Truffaut. TVE-1. 16.05 hores.

Jo, el vaquilla (111 minuts), de José Antonio de la Loma. TV3. 21.20 hores.

El exorcista (*The exorcist,* 1973; 115 minuts), de **William Friedkin.** Pel·lícula que va marcar un estil dins del gènere de terror. La història sobre la xiqueta posseïda pel dimoni i el rector que l'havia d'exorcitzar va guanyar l'*Oscar* al millor guió el 1973. Amb Ellen Burstyn, Max Von Sydow i Linda Blair. TVE-1. 22.20 hores.

La pasión Beatriz (*La passion Beatrice,* 1988; 127 minuts), de **Bertrand Tavernier.** Una història d'amor i odi emmarcada en la França del segle XIV. Amb Julie Delpy i Bernard Pierre Donadieu. TVE-1. 1.05 hores.

Sugarbaby (*Zuckerbaby,* 1985; 82 minuts), de **Percy Adlon.** Una de les pel·lícules que més èxit ha tingut darrerament en els circuits no comercials, en la qual se'ns va descobrir la dolça grosseta Marianne Sägerbrecht. TVE-1. Matinada.

Diumenge, 8 d'octubre

Un domingo en Nueva York (*Sunday in New York,* 1963; 100 minuts), de **Peter Tewkesbury.** Divertida comèdia sobre les relacions pre-matrimonials als Estats Units. Protagonitzada per Cliff Robertson, Jane Fonda i Rod Taylor. TVE-1. 16.05 hores.

El jugador (*Tennessee's partner,* 1965; 84 minuts), d'**Allan Dwan.** El millor treball de Dwan al llarg dels cinquanta. Amb John Payne i Ronald Reagan. TV3. 16.35 hores.

Los vigilantes del cielo (*Air raid Wardens,* 1943; 65 minuts), d'**Edward Sedgwieck.** Comèdia bèl·lica interpretada per Stan Laurel i Oliver Hardy. TVE-2. 18.30 hores.

Chicas con gancho (*All the marbles,* 1981; 108 minuts), de **Robert Aldrich.** L'última pel·lícula d'Aldrich, que va ser rebuda pèssimament per la crítica. Peter Falk és el manager de dues guapíssimes joves que es dediquen a la lluita lliure. TVE-1. 22.40 hores.

Si, Giorgio (*Yes, Giorgio,* 1982; 106 minuts), de **Franklin J. Schaffner.** Film ambientat en el món de l'òpera amb Luciano Pavarotti com a protagonista. TVE-1. 0.45 hores.

Dilluns, 9 d'octubre

El colós de Rodes (*Il coloso di Roda,* 1961; 111 minuts), de **Sergio Leone.** La Televisió Valenciana enceta la seua programació cinematogràfica amb una espectacular obra d'història-ficció del creador del *spaghetti western.* Amb Rory Calhoum i Lea Massari. Canal 9. 17.00 hores.

La vaquilla (1985; 116 minuts), de **Luis García Berlanga.** Una de les pel·lícules espanyoles més taquilleres, interpretada per Alfredo Landa, José Sacristán i Guillermo Montesinos. Canal 9. 21.30 hores.

Els herois de Kelly (*Kelly's heroes,* 1970; 143 minuts), de **Brian G. Hutton.** Film que va constituir una revelació en el gènere bèl·lic. Barreja amb molt d'encert violència, acció i sentit de l'humor. El repartiment està format, en els papers principals, per Clint Eastwood, Telly Savalas i Donald Sutherland. TV3. 21.45 hores.

Sur (1987; 91 minuts), de **Fernando Solanas.** Pel.lícula representativa del nou cinema argentí, interpretada per Susa Pecoraro i Miguel Angel Sola. TVE-2. 22.35 hores.

15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (113).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (69).
17.20: El genet solitari. (Dibuixos animats).
17.45: Cursos idiomes.
18.00: Dibuixos animats.
18.20: Matraca, no.
19.00: Micky Moto Club.
19.45: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tot un senyor. (13): «Avui és el primer dia».
21.45: Pantalla: «Els herois de Kelly». (Dual).
00.10: Telenotícies.
00.30: Tot l'esport 2V.
00.55: Fi d'emissió.

'El signo del Zorro'.

Canal 9

15.30: Carta d'ajust.
16.00: Avanç de programació
16.02: Especial informatiu.
16.25: Presentació Canal 9.
17.00: Pel·lícula: «El colós de Rodes». 1961 (111').
19.00: Especial Mostra de València, Cinema del Mediterrani.
19.30: Herculoids. (Capítol 1).
19.55: Phyllis. (Capítol 1).
20.25: El show de Joan Monleon.
21.00: Notícies 9.
21.30: Primera fila: «La vaquilla». 1985 (116').
23.30: En directe des de la Mostra.
23.50: Oficis i beneficis. (Capítol 1): «Gerard, l'últim de la saga».
24.20: Bona nit.

24.04: Fi d'emissió.

Dimarts, 10 d'octubre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat Oberta.
11.15: Segona vegada: «Trenta minuts». «Futbol 90». «Basquetmania».
13.45: TN comarques.
14.00: La senyoreta. (Cap. 7).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (114).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert (Dual). (Reposició). (70).
17.20: El genet solitari. (Dibuixos animats).
17.45: Cursos idiomes.
18.00: Dibuixos animats.
18.20: Matraca, no.
19.00: Micky Moto Club.
19.45: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La parada.
22.50: L'hora d'Alfred Hitchcock. (Dual). (18): «La teranyina».
23.45: Telenotícies.
00.05: Tot l'esport 2V.
00.30: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: Herculoids. (Capítol 2).
19.55: Mary. (Capítol 1): «La vuelta de Mary».
20.25: El show de Joan Monleon.
21.00: Notícies 9.
21.30: 1 de 5.
22.50: Los objetivos de Andros. (Capítol 1): «La muerte de la reina del porno».
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

Dimecres, 11 d'octubre

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «La parada». «Tres, catorze, setze». «Thalassa».
13.45: TN comarques.
14.00: La senyoreta. (Cap. 8).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual). (115).
15.45: Com a casa.

Dimarts, 10 d'octube

La isla del tesoro (*Treasure Island,* 1934; 100 minuts), de **Victor Fleming.** La millor de les adaptacions que mai s'ha fet de l'obra de Robert L. Stevenson, la qual desafortunadament haurem de veure en versió acolorida. Amb Jackie Cooper, Wallace Beery i l'extraordinari Lionel Barrymore. TVE-1. 22.20 hores.

Tartufo (*Tartuff,* 1925; 69 minuts), d'**F. W. Murnau.** L'obra més complicada del sublim cineasta alemany. Interpretada per Emil Jannings, Lil Dagover i Werner Kraus. TVE-1. 2.00 hores.

Dimecres, 11 d'octubre

Tempesta sobre Washington (*Advise and Consent,* 1962; 139 minuts), d'**Otto Preminger.** Henry Fonda, Charles Laughton, Don Murray, Walter Pidgeon i Peter Lawford formen l'extraordinari repartiment. Film que pretén traure a la llum draps bruts de la política americana, a través d'una crítica dissecció de la Casa Blanca. Aquesta és l'última pel·lícula en què va treballar l'inoblidable Charles Laughton. TV3. 21.55 hores.

Casablanca (1942; 98 minuts), de **Michael Curtiz.** Una de les pel·lícules més reeixides de la història del cinema, que està ambientada en temps de la segona guerra mundial. Memorables interpretacions de Humphrey Bogart, Ingrid Bermang i Claude Rains i Paul Henreid. Canal 9. 21.30 hores.

Érase una vez en América (*Once upon a time in America,* 1984; 221 minuts), de **Sergio Leone.** Un dels millors films dels darrers anys, on es tracta amb una enorme sensibilitat les històries tradicionals de gàngsters de la primera meitat de segle als Estats Units. Fenomenals interpretacions de Robert de Niro i James Woods i commovedora música d'Ennio Morricone. TVE-1. 2.00 hores.

El embrujo de Manhattan (*Romance in Manhattan,* 1934; 92 minuts). Correcte llarg-metratge de **Stephen Roberts.** Protagonitzat per Ginger Rogers i Francis Lederer. TVE-1. Matinada.

16.30: A cor obert (Dual). (Reposició). (71).
17.20: El genet solitari. (Dibuixos animats).
17.45: Cursos idiomes.
18.00: Dibuixos animats.
18.20: Matraca, no.
19.00: Micky Moto Club.
19.45: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Informatiu cinema.
21.55: Cinema 3. (Dual): «Tempesta sobre Washington».
00.20: Telenotícies.
00.40: Tot l'esport 2V.
01.05: Fi d'emissió.

Canal 9

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Avanç de programació.
19.32: Herculoids. (Capítol 3).
19.55: Newhart. (Capítol 1): «Y al principio Dios hizo...».
20.25: El show de Joan Monleon.
21.00: Notícies 9.
21.30: En pantalla: «Casablanca». 1942 (98').
23.20: Fulles grogues. (Capítol 1): «Els xiquets de la guerra».
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

'La vaquilla'.

AGENDA

FER TEMPS

Paco Cano Sellés. Actor i director de doblatges. Nascut a Altea, a la Marina Baixa, aquest dijous, 15 d'octubre, celebrarà, entre doblatge i doblatge, els seus 41 anys. Amb cava. El trobem als estudis TCR, al centre de València. Doblaven *La força de la tendresa,* per a la Televisió Valenciana. De fet, la major part dels encàrrecs d'aquesta empresa són de Canal 9-TV. Paral·lelament a aquesta pel·lícula, Paco Cano i l'equip de dobladors que dirigeix, treballen en el doblatge d'una extensa sèrie còmica —també per a Canal 9—, que es diu *Phyllis:* «Són 48 capítols de mitja hora de duració, amb un humor bastant sa i intel·ligent. Després d'això, que ja estem acabant, començarem a doblar una altra sèrie, americana com l'anterior, que es dirà *Wayne and Schuster,* també en to de comèdia».

Paco Cano, que sovint també posa la seua veu —especialment en curtes intervencions de personatges secundaris— ens avança algunes de les obres que han doblat per a la programació de Canal 9-TV: «Destacaria la pel·lícula de Robert Redford *Gent Corrent;* una molt divertida sèrie de 156 capítols de cinc minuts, de dibuixos animats, de Stan Laurel i Oliver Hardy, o el film *Ahir i hui,* que han passat recentment».

D'altra banda, i pel que fa a la seua faceta d'actor, ens fa: «El teatre, ací, tret d'honorables excepcions, està ben mort. Si no és que parlem de teatre independent, que no conec especialment».

Manuela de Madre Ortega. Tinent d'alcalde a Santa Coloma de Gramenet i diputada al Parlament de Catalunya pel PSC. Nascuda a Huelva el 1954, el pròxim divendres, dia 6, farà els 35 anys.

Regidora pel PSC des dels primers ajuntaments democràtics, Manuela ens comenta que la seua il·lusió i aspiració és arribar a assolir l'alcaldia de la seua ciutat, per la qual tornarà a ser la candidata pel seu partit a les pròximes eleccions. És membre de l'equip de govern i de diferents consells com el de política territorial, urbanisme, situació, de la dona...

«La gent em considera una mena d'alcaldessa, molt sovint es dirigeixen a mi per solucionar els seus problemes. Pensa que aquí, la gent del carrer està molt polititzada; és molt esquerrana».

Delineant de professió, ara, amb una filla i a l'espera d'un nou xiquet —està embarassada de tres mesos— s'ha matriculat per fer l'accés a la Facultat de Dret. Mentrestant, treballa també en l'elaboració dels pressupostos del pròxim

any i en el Pla estratègic per la Santa Coloma del 2000, un ambiciós projecte per a la seua ciutat, iniciativa d'un ajuntament —ens assegura— inquiet.

Eugeni Jofra Bafallui. Humorista. Dimecres, 11 d'octubre, complirà els 48 anys, i nasqué a Barcelona.

L'*Eugenio,* amb un prestigi i una popularitat guanyats a pols i gràcies a una manera de fer tan particular, prepara un nou disc que, com els anteriors, de segur tornarà a ser un altre èxit de vendes. Quant a les actuacions en directe —la base del seu ofici— part de la seua agenda és aproximadament la següent: el dissabte, dia 7, baixa a València, a una

coneguda sala de festes; del 10 al 14 durà els seus acudits a les festes del Pilar, a Saragossa; el 21 intentarà alegrar una important convenció d'una empresa privada, a Salamanca; el 22 i 23 gravarà dos programes per a la TV gallega; pel novembre té previst viatjar a Xile per fer TV i actuar al Casino de Vina del Mar, una institució en el continent sud-americà, i pel desembre tindrà una nova convenció, ara de la BMW i a Tunísia.

I recordeu felicitar, també: Dijous, dia 5: **Enric Català,** 36. **Toni Giménez,** 30. **Àngel Daban,** 32. **Carlos Laguna,** 36. Dissabte, 7: **Xavier Casp,** 74. **Xavier Marí,** 35. **Francesc Infante,** 33. **Guillem Frontera,** 44. **Rafael Alemany,** 37. **Maties Mazarico,** 41. Dilluns, 9: **Josep M. Puigjaner,** 52. **Gonçal Castelló,** 77. **Boro,** 26. Dimarts, 10: **Enric Arias Vega,** 46. **Manolo Mompó,** 62. **Francesc de Borja Moll,** 86. **Manuel Llombart,** 49. **Juli Sanchis Harca,** 47. I dimecres, 11: **Ernest Garcia,** 41. **Jordi Villacampa,** 26. **Peica Bes,** 28. I **Jaume Camino,** 53.

Jesús Prats

Nom	Robert	Santi	Miquel	Joan	Jaume
Entrant	Macarrons	Meló-pernil	Escudella	Cóctel Gambes	Paella
Plat fort	Calamars	Graellada	Tonyina	Bistec	Llom
Postres	Síndria	Flam	Pinya	Gelat	Meló
Preu	1.400	2.100	1.350	1.750	1.600

LA TECNOLOGIA AJUDA A LA PREVISIÓ DE CATÀSTROFES

Quan bufa el vent

A finals de setembre, un nou huracà afectava els països antillans i poc després als Estats Units. La predicció, feta amb molt de temps, va aconseguir salvar moltes vides, i ha mostrat el gran avanç de la meteorologia ajudada, més que mai, per l'alta tecnologia.

Josep Ma. Trigo

La relació entre l'home i la natura sembla que es concreta amb el temps atmosfèric. Així, totes les activitats humanes estan directament afectades pel clima i la gent pateix els factors climàtics com ara la temperatura i la humitat. Per aquesta raó, des de sempre hem volgut predir tots els fenòmens atmosfèrics que ens afecten, però fins les últimes dècades d'aquest segle amb l'aparició de les noves tecnologies, era una tasca àrdua i difícil.

Amb els moderns ordinadors, ara podem fer ràpidament una anàlisi tridimensional de les masses d'aire i calcular els desplaçaments de les línies i superfícies frontals, tot i que en les prediccions mai podrem arribar a la perfecció absoluta, perquè cal tenir en compte molts factors.

Efectes produïts en els núvols per un huracà.

Aquesta teoria de fronts que molt bé coneixem pels programes de televisió, va ser desenvolupada fa molts anys i va significar tot un canvi de la visió que teníem de l'atmosfera i sobretot dels mètodes de predicció del temps.

Tota una revolució

A punt de finalitzar el segle, un meteoròleg noruec anomenat Vilhelm Bjerknes i el seu fill Jacob, aplicaren a l'art de la predicció del temps la seua teoria del front polar i el nou concepte de masses d'aire i fronts, fet amb el qual revolucinaren la meteorologia. A poc a poc, els treballs que van fer els dos meteoròlegs van tenir-se en compte i sorgiren molts col·laboradors que més tard confirmarien i perfeccionarien la teoria. Aquesta ha sofert des de la seua aparició una evolució bastant significativa, tot i que les aplicacions que es poden fer ara són més nombroses perquè tenim uns mitjans tecnològics enormes.

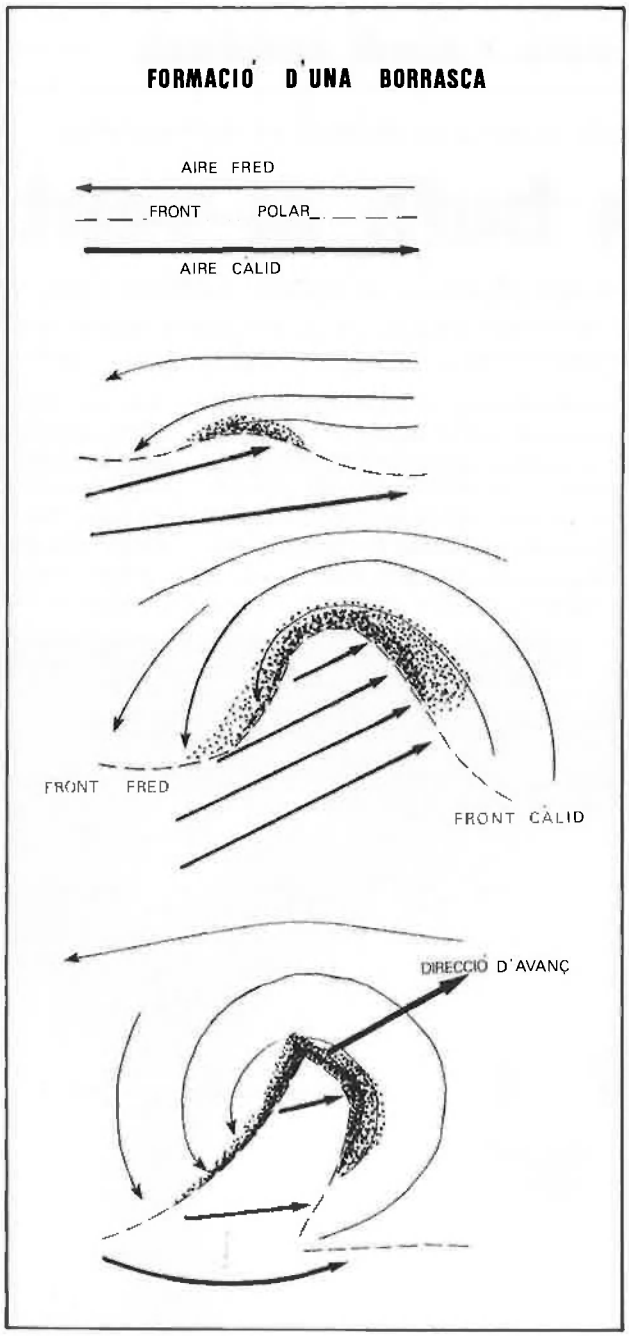
Huracà i cicló

Les paraules cicló i huracà son sinònims

als Tròpics, però en les nostres latituds els ciclons no tenen aquesta força i no podem parlar pròpiament de la seua existència. A Europa, tenim zones de baixes pressions no massa acusades —anomenades borrasques— amb fronts freds i càlids que originen pluges i vents moderats i que beneficien tota l'agricultura, però no pertorbacions violentes i exacerbades com les dels Tròpics. Aquesta gran diferència climàtica és deguda al fet que no es donen grans fluctuacions de la pressió atmosfèrica a les zones templades —que produeixen, com veurem més endavant, els ciclons tropicals— i si se'n donen, ho faran en períodes de temps més grans.

De vegades, pot originar-se alguna pertorbació d'escala menor que els ciclons i aquesta l'anomenarem huracà, perquè els vents poden arribar a velocitats semblants a les que tenen dins d'un cicló tropical.

¿Però com es forma un d'aquests ciclons i com pot produir grans devastacions en un període de temps mínim?

Formació dels ciclons

La formació de ciclons i la corresponent frontogènesi —procés que va conduir a la formació d'un front— es pot explicar de la següent manera:

La massa d'aire freda d'origen àrtic, troba tallat el seu camí cap al sud per un corrent d'aire càlid. La superfície de separació imaginària entre les dues masses és anomenada «front polar» i té un caràcter estacionari causat per la direcció oposada dels vents de les dues masses. Al front polar tindran lloc ondulacions —originades de la mateixa manera que les ones ho són pel vent— que s'accentuaran més i més fins a formar una veritable circulació ciclònica que avançarà amb una velocitat que depén d'aquesta que porta el vent fred.

D'altra banda, el front fred queda caracteritzat per moviments ascendents ràpids de l'aire humit i càlid, que, empès pel corrent fred i sec —amb l'aire més dens—, origina una condensació d'enormes quantitats de vapor d'aigua amb un despreniment d'energia calorífica, fet que es tradueix en un més ràpid moviment vertical de la massa aèria. Aquest moviment formarà una profundització de la depressió central i provocarà un desnivell —anomenat gradient adiabàtic— que segueix el vent des de les zones d'alta pressió fins a les de baixa pressió. El fenomen origina una multiplicació acusada de la celeritat dels vents, que arriben inclús als 200 Km/h.

Així, doncs, la formació de l'huracà és deguda principalment a la trobada dels dos fronts, càlid i fred, i a l'aparició d'unes condicions d'humitat grans. Precisament, com més acusada és la diferència entre la temperatura dels vents, major són les possibilitats de formació de ciclons; per aquesta raó es pensa que l'escalfament de l'aire produït per l'efecte hivernacle pot afavorir la formació d'un major nombre d'aquests ciclons, ja que tindríem fronts molt càlids.

Una vegada la massa es posa en moviment, va originant al seu pas vents molt forts i pluges torrencials en un temps limitat. Malgrat tot, no sempre es pot predir el seu pas amb prou antelació, perquè les influències locals —com el relleu del terreny— poden originar molts canvis en la direcció d'avanç del cicló. Per aquesta raó, l'ajuda de l'aviació o dels satèl·lits artificials és imprescindible, ja que l'estudi dels núvols i les masses d'aire és molt més senzill en una visió des de l'aire.

Els últims huracans

Durant les últimes setmanes, dos huracans han afectat els països antillans, els Estats Units i la Xina. El primer d'aquests —anomenat Hugo— ha produït greus pèrdues al seu pas i ha estat considerat un dels més forts que s'ha donat en aquesta zona en les últimes dècades. La predicció i l'estat d'alerta de la població ha evitat una gran catàstrofe, tot i que a la Xina el tifó Vera —a l'Àsia els huracans es diuen tifons— ha produït centenars de víctimes.

Sens dubte, les catàstrofes d'aquests últims anys no tenen comparació amb les produïdes durant les primeres cinc dècades d'aquest segle amb més de 50.000 morts en diferents huracans tristament coneguts. Segons mostren els estudis fets per diversos investigadors, com Blanfort, a l'any i per terme mitjà es produeixen 2 ciclons al golf de Bengala i 9 a l'oceà Índic, illes Salomó, Hébrides, Tonga i Samoa. Una de les zones més afectades, amb 11 ciclons per any, són les Filipines.

És evident que la meteorologia en les últimes dècades ha sofert una gran evolució i ha prestat una gran ajuda en la predicció de catàstrofes naturals. Encara, però, hi ha moltes zones subdesenvolupades on aquests ciclons poden suposar grans perills per a la població, ja que la meteorologia no pot lluitar amb les nostres pròpies injustícies. □

EXPOSICIÓ DINÀMICA AL MUSEU DE LA CIÈNCIA

Dinosaures en moviment

Una exposició itinerant mostra reproduccions de dinosaures fetes a escala. Al mateix temps, uns mecanismes donen moviment i veu a aquests animals.

Xavier Duran

DINAMATION (Cedides pel Museu de la Ciència de Barcelona)

DINAMATION (Cedides pel Museu de la Ciència de Barcelona)

DINAMATION

Dalt a l'esquerra, Pachycephalosaurus. A la dreta, Tyrannosaurus. Baix, Parasaurdophus.

De *Mar i cel* els dinosaures. Un canvi total d'ambient amb un referent comú: Isidre Prunés i Montse Amenós van fer el muntatge de l'obra de teatre. Ara han creat un escenari adient per a una exposició sobre dinosaures. La mostra es va inaugurar al Museu de la Ciència de Barcelona el passat dia dos i estarà oberta fins al mes de febrer.

Els dinosaures sempre han cridat l'atenció, de la mateixa manera que han despertat la imaginació. Sovint, l'han despertada massa, fins al punt que ens imaginem els dinosaures com animals grans i ferotges, contra els quals s'enfrontaven els homes prehistòrics. Però homes i dinosaures no van coincidir en la mateixa era. I exposicions com aquesta intenten desmitificar. Per això, res millor que fer un muntatge espectacular que mantingui el rigor científic.

L'exposició ha estat creada per la Dinamation International Corporation, dels Estats Units, i es munta per primera vegada a l'estat espanyol. Ja ha estat visitada pel públic de Londres i de Viena, en els respectius museus d'Història Natural.

A Barcelona es poden contemplar reproduccions de diversos dinosaures, com el Tyranosaurus, l'Apatosaurus —o Brontosaurus— i el Triceratops, alguns dels quals mostren l'animal adult i la cria. Les reproduccions estan fetes a escala. Al mateix temps, es pot veure la grandària real de la pota i el cap d'un Tyranosaurus, un carnívor impressionant, que arribava als dotze metres de llarg i sis d'alçada, i a pesar unes 6 tones. El públic del museu veurà l'arma que aquest animal feia servir: el cap, amb el qual donava cops a la seva presa.

Un dels atractius principals de l'exposició és el seu dinamisme. Les reproduccions tenen un automatisme intern, que permeten el moviment de cap, boca, potes, cua i ulls. A més, uns sintetitzadors de veu faran que els dinosaures també tinguin so.

Rigor científic

Tant l'aspecte dels dinosaures com els moviments que realitzaran, han estat estudiats de manera que estiguin d'acord amb les investigacions científiques realitzades fins ara. D'aquesta manera, l'exposició manté l'imprescindible rigor, tot i que s'hagi escollit l'espectacularitat com a forma de captar i seduir el públic. D'aquesta manera, molta gent se sentirà cridada pel tema i entendrà que la divulgació del coneixement científic no té per què ser avorrida.

En el museu també es pot veure un vídeo on s'expliquen les possibles causes de l'extinció dels dinosaures, fa uns 65 milions d'anys. Hi ha teories molt diverses, però dues de les més versemblants apunten cap a la caiguda d'un gran meteorit o una intensa activitat volcànica desenvolupada a l'Índia.

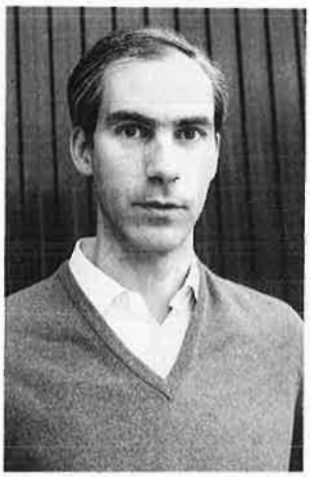
La companyia que ha fabricat les reproduccions es va crear fa set anys i està situada a Califòrnia. Han ajudat a fundar un museu de dinosaures a Colorado, han coproduït un musical basat en aquests animals i han pensat d'editar una revista dedicada exclusivament als dinosaures.

Per l'elaboració d'aquestes reproduccions calen moltes hores de conversa entre científics i artistes. Es construeix l'esquelet metàl·lic, es col·loquen vàlvules i pistons i s'incorporen els sistemes d'aire comprimit. Sempre, sota la supervisió dels experts en dinosaures. Finalment, es posa la pell de poliuretà i es cuiden els últims detalls.

El resultat final és un animal que es mou sense que cap mecanisme es deixi notar. I un producte que demostra que la ciència, amb rigor, també pot ser espectacle. □

Opinió

*David Jou**

Boltzmann i Mallarmé

Hi ha associacions d'idees, vingudes qui sap d'on, que us indiquen un camí d'exploració i us obren la curiositat. Boltzmann i Mallarmé. De fet, res no lliga aquell físic i aquest poeta, excepte haver viscut en la mateixa època: de 1844 a 1906 Boltzmann, de 1842 a 1898 Mallarmé. Cap relació entre l'un, austríac, i l'altre, francès. I, tot i això, sentiu que la casualitat us ha posat sobre una pista i la voleu seguir.

I descobriu, sí, paral·lelismes. L'atomisme de Boltzmann i la fragmentació visual d'«Un coup de dés jamais n'abolira le hasard». La *stosszahlansatz,* de Boltzmann, o hipòtesi de caos molecular, i l'afirmació de l'atzar en el poema de Mallarmé.

Per a Boltzmann, un dels personatges interessants de la Viena de finals de segle, l'atomisme, en la versió quantitativa de la teoria cinètica dels gasos, és un cavall de batalla: «Sóc un individu solitari que treballa contra el corrent del seu temps; però cal que dugui fins a la fi la meva feina per estalviar-la als qui vindran després de mi i comprendran la realitat de l'atomisme». Les disputes amb Ostwald i Mach, oposats a l'atomisme, el desgasten i el duen finalment al suïcidi, el 1906, precisament quan l'atomisme comença a imposar-se irrevocablement.

Amb la seva equació d'evolució de la funció de distribució de les velocitats moleculars, basada en la idea de col·lisions a l'atzar entre les partícules, Boltzmann aconsegueix un dels resultats cabdals de la física del segle passat. El seu teorema H (eta majúscula) franqueja per primera vegada el pas de la mecànica reversible a la termodinàmica irreversible. La clau del pas és aquest element d'atzar: l'oblit continu de les correlacions moleculars, establertes a través de les col·lisions anteriors. Aquest punt, difícil de localitzar en el desenvolupament de la teoria, a causa de la seva subtilesa, és el que permet que l'entropia creixi en l'aproximació del sistema a l'equilibri.

Col·lisions d'àtoms en l'espai buit, entre el determinisme mecànic i l'atzar. Versos escampats per la blancor de la pàgina, en homenatge a l'atzar. Mallarmé pensa en galàxies o estrelles, i no en àtoms, però es complau en la col·lisió visual dels versos, en el xoc conceptual de les imatges. La pàgina és vista com l'espai buit on tindran lloc totes aquestes col·lisions.

El *coup de dés,* el llançament de daus, ¿manifesta l'atzar o obeeix un destí? Són els fets més improbables els que plantegen amb més acuïtat aquesta eterna disjuntiva. Mallarmé opta per l'atzar en contra del destí, a consciència. Boltzmann opta per l'atzar sense acabar-se'n d'adonar: en les condicions inicials de les col·lisions binàries moleculars. «Toute pensée emet un coup de dés»: el pensament mecànic de la col·lisió emet també el seu llançament de daus i porta la distribució molecular a l'equilibri.

Probablement, seria il·lícit dur gaire més enllà el paral·lelisme. Tot i això, el joc de mots de Mallarmé en l'espai blanc de la pàgina suggereix si més no una estructura formal que podria ser força adient per escriure un poema sobre l'atomisme, sobre la teoria cinètica dels gasos o sobre el movimenmt brownià.

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Física

CENTRO G. LEOPARDI
Italià
- Elemental, mitjà i superior.
- Curs de traducció i interpretació.
- Professorat natiu experimentat.
- Grups micro amb mètodes avançats.
- Videoteca lingüística.
- Cursos de cuina italiana.
- Viatges culturals.
- Beques d'estudi a Itàlia.

Curs 89-90: 4 i 5 d'octubre
Únic centre a València especialitzat en llengua i cultura italiana.
Misser Mascó, 6-2a. Tel. 362 17 11

LES CONFESSIONS DEL VOLUM VIII DEL 'DICCIONARI ETIMOLÒGIC'

A Joan Coromines li agrada el cafè

A Joan Coromines li agrada el cafè i demana que Déu el salvi d'aigüeroles enervants o excitants. Aquesta és una de les confessions que el filòleg inclou en el darrer volum aparegut del seu 'Diccionari Etimològic'.

Lluís Bonada

El volum número VIII del *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* de Joan Coromines, editat per Curial Edicions Catalanes en col·laboració amb la Caixa de Pensions, La Caixa, el darrer publicat fins ara, torna a ser ple de confessions personals, algunes de caire ideològic, i de tant en tant, torna a ser amanit amb referències autobiogràfiques. Quan parla del te, per exemple, recorda que ben aviat s'estengué popularment entre nosaltres, però només com a beguda calmant per a malalts. I, afegeix, entre parèntesi, que «Déu ens guardi el cafè i ens salvi d'esnobs, i d'aigüeroles enervants o excitants», de la qual cosa cal deduir que Coromines creu que beure cafè és més genuïnament català i que aquells que tenen el costum de prendre aigües fetes sense estar malalts són uns esnobs.

A vegades, en compte del canvi d'una beguda per una altra el que ha fet la gent és canviar una paraula per una altra, equivocadament. En aquest volum torna a reivindicar la bondat de la salutació *bones tardes,* en plural, que alguns han cregut acastellanat. El *bona tarda,* diu Coromines, «no s'havia sentit mai ni a ningú, fins als anys 1930, en què començà a dir-ho algun jovenet de família bilingüe obsessionat per la bona intenció de fugir del castellà». «S'hi van aferrar —continua— alguns en to pedant cap a 1940, i avui ja ho sentim a molta gent sense prejudicis, que creu que val més dir-ho així (no cal dir que els vells barcelonins de parlar popular, i genuí, deien *bones tardes, El Punt de les Dones,* Pitarra, a. 1865). Si *bona tarda* s'imposa, tant se val; però històricament és infundat creure que en aquest plural hi hagués cap influència castellana...».

Altres vegades, el comentari és pu-

rament biogràfic. Així, en parlar de *trenc,* anota un record d'infantesa: «Me'n vaig fer un en el front jugant en caure d'un tricicle el 1908, amb cicatriu tornada séc que encara es veu». A l'article *turo,* el record és de la guerra civil, cosa que aprofita per a expressar la seva opinió sobre algun dels protagonistes d'aquell fet. L'inclou quan parla del *turturà:* «Jo mai no ho havia sentit dir en el meu món barcelonès; fins que vaig veure, en greus circumstàncies, que a Bna. mateix ho diuen els homes d'ofici. Plovien bombes i canonades de l'esquadra de Mussolini: el cuirassat *Giovanni delle Bande Nere,* tirant contra la ciutat oberta, per junyir-nos al carro del seu criat Franco; quan els veïns de la meva promesa cavaren un refugi a dalt del carrer de Lepanto, i tots agafàrem pics i pales per tenir-ho a punt per a ella i per a tothom, quan sonessin sirenes (¡tritllejar mortuori dels nostres dies!). Fins que, a uns tres metres de profunditat, el pouataire que ens dirigia, digué «ja tenim el *turturà*: ja n'hi ha prou»; prou per fer-hi l'entrada del refugi per sota, que ja era prou fort per suportar l'explosió d'una bomba (febrer de 1937)». A la pàgina 211 trobem aquesta altra nota: «Encara que ho afirmi cert "gran tastapastes" que quan fou catedràtic meu a Bna. (1924) s'esmunyí d'ensenyar-me l'àrab, i el 1928 em féu copiar a la Bibl. Nal. de Madrid un llarguíssim ms. d'astrologia cabalística en llatí, en lloc d'ensenyar-me l'hebreu talmúdic (un dels del grup d'Alhandreus, que després publicà sense esmentar la meva tasca). Prou devia costar-li al pobre d'arribar a Madrid; i si vaig ajudar-li no em dol, sense anar a tornajornals».

Si els que deixen el cafè són uns esnobs i els que primer abandonen el *bones tardes* van ser uns pedants, els qui van iniciar el costum d'abusar del tuteig ho van fer per imitació dels falangistes: «Aprofitem l'ocasió per denunciar l'imperdonable abús del tuteig, que per imitació de les horrendes habituds i manyes falangistes, es va iniciar entre nosaltres després de la victòria, en els anys 40, dels traïdors venuts a l'estranger». Una vegada més, Coromines fa de notari de la nostra història. La censura franquista la van fer «els feixistes castellans, i catalans traïdors», diu a la pàgina 498. I a la pàgina 247, «els nostres botxins de 1939ss. ens fan dir *vaguada* per *tàlveg*.

Els catalans poden ser traïdors, o bé desertors. Aquest darrer és el cas de Boscà (pàgina 228). En general, és un poble ferm. En parlar de l'exclamació *¡sus!*, escriu: «Verament antiga i explicable: que ens duu al món dels caçaires muntanyencs, dels almogàvers del desperta-ferro caient damunt la flor de la cavalleria francesa, valenta, intel·ligent i refinada, però que topa amb un poble que vol viure dret, amb un rei al cos, sense ajupir-se a llustres d'altri ni afalagar ningú». A la pàgina 404 recorda una vegada més el tracte històric que hem rebut dels castellans. Escriu que s'han fet «multiseculars i persistents esforços per aconseguir una institució d'alt nivell universitari purament catalana, pagada per l'estat, i tossudament i hipòcritament refusada per tots els reis i governs castellans, amb subtils maniobres». A la pàgina 905 torna a insistir en el tema universitari, troba un disbarat a l'Alcover-Moll i comenta que és un «disbarat que hem de mirar amb indulgència, com a ingènua confessió d'ignorància total de la fonètica històrica (no és culpa d'ells, sinó de la tossuda negativa dels governants hegemònics, de dotar el nostre país de vertaderes i durables universitats)». Més anotacions històriques. Article *Temple,* pàgina 389: «Mirada inquisitiva i severa la del gran Almirall de Mallorca, que, desafiant el Lleó, es mostra, dins la seva catalanitat suprema, més espanyol que aquells que compraren amb el Rosselló l'ajuda del Gall en l'obra d'aferrar el formiguer català sota l''Oso madroñero': en el seu bloqueig de Gibraltar, a, 1779, 'alguns cinc o sis mesos / Barceló voltejà *contemplant* los inglesos / dintre de Gibraltà /... Barceló / il·lumina Gibraltà (ab lo canó' (MilàF, *Romllo.,* 130B)».

El castellanisme —aquest és sempre el missatge implícit que ens transmet Joan Coromines— és dolent perquè contamina el català, no cal dir-ho, i perquè el poble que ens el duu és un poble amb vicis, i això sí que cal dir-ho. Prenem com a il·lustració el que escriu a *redituar.* «Excel·lent i important mot català que evita l'intolerable i vergonyós castellanisme *devengar* amb què ens foraden les orelles alguns financers, revelador de llur trista incultura catalana. (...). ¡En lloc d'aquesta venerable expressió, catalana, d'un poble mestre en economia i estalvi, van a pidolar els mots d'una llengua d'aspirants a classes passives!».

Però hi ha més exemples. Quan parla de l'extensió de *tanda,* mot peculiar del català, cap a la llengua castellana, ho fa d'aquesta forma: «En escriptors de Castella el mot no apareix fins més tard, des de Fz. de Oviedo, i molt sovint en cronistes i lleis d'Amèrica, a l'administració de la qual sembla que

Amb Verdaguer, Coromines pensa que el llenguatge del poble és molt més pur i creador del que pensen alguns.

fou traslladada per Ferran el Catòlic la institució i la paraula. El «bon» rei consort, tot excloent d'Amèrica els seus propis súbdits, per odi xovinista de família castellana, i per por del geni democràtic dels catalans i aragonesos, no tingué inconvenient a implantar en el Nou Món els avantatges de la nostra experiència administrativa. I així l'ús del mot proliferà aplicant-s'hi als torns de treball dels indis, aquelles *mitas* també anomenades des de llavors *tandas,* a què enjoncaven els pobres indis, tiràniçament, atuïnt i embrutint cada vegada més aquelles nobles races».

Un altre dels punts més interessants del diccionari de Coromines és el de saber quines coses dirà de la gent, en especial de la que li és antipàtica, o de la que creu que no fa les coses bé. Del vigatà Jaume Collell, l'acusa de ser «pedant explotador» de Jacint Verdaguer i el qualifica de «poetastre». D'un altre mossèn, Antoni Griera, diu que els desvaris i les barroeries són habituals en la seva feina. Qualifica de «malèvola» la introducció de Riquer a una edició del *Tirant* i diu, en un altre lloc, que té el costum d'escollir el manuscrit pitjor en l'aspecte lingüístic. Sant Vicent Ferrer, el presenta com un «gran demagog».

El seu blasmat col·lega Germà Colon torna a merèixer la seva atenció. Parlant d'una filòloga que segueix Colon, G. Schib, l'editora dels *Sermons*

DOMÈNEC UMBERT

Coromines va trobar un barbarisme en Foix.

En aquest últim volum del 'Diccionari Etimològic', Coromines torna a reivindicar la bondat de la salutació «bones tardes».

de Sant Vicent Ferrer, acaba les seves observacions d'aquesta forma: «Errors comprensibles de filòlegs mal informats, com ella i el seu guiador Colon, però explicables per la deplorable tendència d'aquest a erigir una muralla xinesa entre el valencià i els altres parlars de la llengua». Parlant de l'etimologia de *torró,* inclou, entre parèntesi: «Deixant a banda les rampoines que s'entreté a recollir Colon en el seu article, totes tan fantàstiques com aquell que ho feia venir de Sant Martí bisbe *Turonensis*: ens abstindrem de perdre-hi temps». «És sabuda», afegeix algunes línies després, «la miopia de Colon en aquest punt». Més qualificacions: Antoni M. Alcover, un altre mossèn, és un 'maniàtic francòfob'. ¿Aquesta mania que li té a Germà Colon no pot néixer, entre altres raons, perquè es va pensar, en llegir el seu nom, que era un frare? Coromines és potser el darrer menjacapellans de la nostra història.

Del lingüista Barnils, diu: «mestre de sords, muts i tartamuts, i home carregat de prejudicis». Al filòleg i erudit Amadeu Pagès, finalment, tampoc no el té en gaire bon concepte, perquè va publicar les *Cobles* de P., J. i A. March, «amb les seves habituals exhibicions d'ignorància, i extravagants canvis de text».

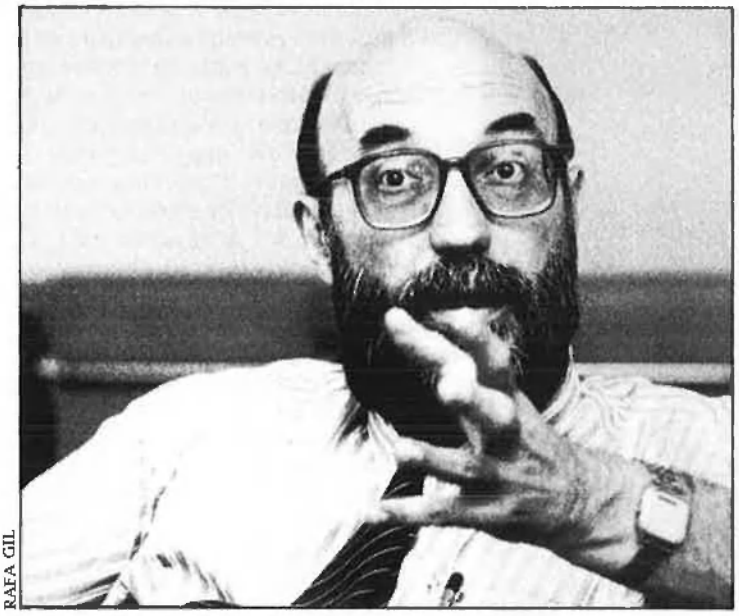
Joan Coromines tampoc sap estar-se de fer judicis literaris. De Llorenç Riber no li agrada la seva poesia, però sí la seva prosa. En un cas es demana si «no serà més que un reble de poetastre l'ús que fa LI. Riber de *til·la* per *tell*» (pàgina 382). I quan li cita un fragment del text en prosa *La Minyonia d'un infant orat,* no es pot estar de lamentar-se així: «Quina pena que aquest orat no vagi fer sempre excel·lent prosa mallorquinissima com aquesta, sense el fumós versejar amb tronats plagis dels Antics». I una reivindicació, la de Josep Tarongí, poeta del segle XIX. Li dedica tota aquesta nota: «El pobre xueta que cregué prudent usar el pseudònim "Un mallorquí" i al qual AMAlcover nega gairebé tot valor en la seva bibliografia del BDLC VIII, si bé reconeixent-li (¡que magnànim...!) que pot tenir alguna engruna de bo, no sense sincerar-se amb allò de «la raó a un... moro, que diuen». El pobre s'hagué de refugiar a l'últim en el Sacromonte de Granada, on morí d'enyorança de la dolça Roqueta, deixant-nos així penjats en la F- del diccionari; que ell, més nostre que Amengual, redactava en la nostra llengua; i que hauria estat més útil que el d'Amengual i que moltes obres d'AMAlcover, que el qualifica severament d'"aficionat": ell mateix no era gaire més i tots dos foren bons estudiosos, i certament bons catalans. Tarongí fou poeta considerable, de qui he llegit bells poemes. Però li feren el buit per l'horrend «pecat original». Aquesta llarga nota es troba a la pàgina 691.

Sabuda és la fòbia de Coromines contra els correctors que no fan bé la seva feina. Parlant d'*atropell,* diu que «no ha existit més que en la ploma de bàrbars correctors d'impremta que han cregut salvar així l'intolerable castellanisme *atropello...*» (Pàgina 882). El «corrector de català», les cometes són de Coromines, de la Perenne és també un bàrbar (pàgina 442), cosa que torna a recordar a la pàgina 453, bo i remetent el lector al seu *Lleures i converses d'un filòleg*: «Per a la barbàrie del 'corrector de català', que va fer imprimir en l'edició d'O.C. (1960, pp. 158-160) *'bocaterrosses* o badades', amb desvergonyit menyspreu per al llenguatge de Maragall, i deixant un text absurd (amb *badades* sense sentir), veg. *Lleures,* 48, n. 9».

Una vegada més, Coromines reivindica en aquest volum el geni de la llengua viva, les paraules creades pel poble, i denuncia els barbarismes —de Foix en cita un, que troba a l'Alcover-Moll, *terrisses*— com també els savis que se n'allunyen. «El llenguatge del poble —escriu a la pàgina 223—, com deia tan bé Verdaguer, és molt més pur i creador que el que pensen alguns *doctuli,* però la *doctulorum audacia* no sempre rendeix...; alguns cops sí..., cert temps...; de vegades en són víctimes grans homes, com Verdaguer mateix (que no va arribar a les bodes de platí...)». I també critica els barbarismes semàntics, l'ús incorrecte d'un mot. Això és el que ha detectat en un mot viu en català antic, *captenir-se,* que té el sentit de «comportar-se, amb algú bé o malament i que mai significà 'fer-se càrrec d'una cosa'. «És —anota— posar-se en ridícul usar mots de llenguatge mort, però molt coneguts, amb un sentit que no han tingut mai». Tampoc pot aprovar l'ús d'*entorn* que ha vist en un article de la *Revista de Catalunya* de l'octubre del 1986, en concret en aquesta frase: «aquelles qüestions que interessen... especialment al nostre entorn cultural».

I, finalment, el toc moral. Sabut és que a Joan Coromines no li agrada la literatura desvergonyida, ni les paraules *fortes.* A la pàgina 921 en fa servir una, *titola* i afegeix, entre parèntesi: «perdoneu, lectors».

El volum VIII del *Diccionari Etimològic i Complementari de la llengua Catalana* inclou tota la lletra T, acaba la lletra S i enceta la U. D'aquesta darrera lletra no n'hem pogut extraure res: tot el text de la lletra U ha estat redactat per J. Gulsoy. □

RAFA GIL

ANTONI ESCARRÉ, EL CONSELLER PERPLEX

La transició pacífica

Antoni Escarré (Alacant, 1941), catedràtic d'ecologia i, des del 19 de setembre, conseller de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana. Autor de diverses investigacions sobre la disciplina que professa, s'enfronta ara a les decisions complexes. Té el cap desertitzat per la superfície, l'alçada d'un dia sense pa, els ossos a flor de pell i les ulleres, a simple vista, configuren l'única expressió contemporània de la seua cara.

M. Alberola

Diga'm que no s'ho esperava, senyor Escarré.

—És que, en principi, no té molta lògica. El partit, per a segons quins càrrecs executius, procura destinar gent que tinga un pes polític que jo, evidentment, no tinc. Per tant, no m'ho esperava.

—Exactament, ¿quan ho va saber?

—El dissabte 16 de setembre, de vesprada.

—La primera reacció, quan es va veure involucrat en el bombo, ¿quina va ser?

—Perplexitat.

—En la conferència de premsa del dia 20 va indicar que no li feia cap gràcia ser conseller.

—I no és la cosa que més m'agrada, efectivament.

—¿I per què ha acceptat?

—Perquè de vegades toca fer coses que no ens agraden. Per compromisos polítics.

—¿Ha estat pressionat?

—No, en absolut.

—¿Vostè milita en el PSPV-PSOE?

—Sí, però a nivell de base. Hi vaig entrar junt amb una altra gent de la Universitat d'Alacant, justament després de l'intent de colp d'estat. Va ser la reflexió d'un grup de gent que estàvem lluitant per millorar la Universitat. Vam arribar a la conclusió que la posició apolítica de l'intel·lectual pur, per damunt del bé i del mal, havia de repensar-se. Sobretot, en un país en què estava massa de moda la devaluació dels polítics. Una devaluació que podia ser perillosa.

—Tota aquesta explicació que m'ha fet, ¿té alguna cosa a veure amb l'intel·lectual orgànic de Gramsci? ¿O acabe de formular un disbarat?

—No, no. Els intel·lectuals tendeixen a fer models intel·lectuals. I mai es preocupen de realitzar qualsevol projecte que no siga elucubratiu o científic. I, per tant, mai han portat les coses realment a la pràctica. Clar, les limitacions per part del model teòric, quan l'enfrontes a la realitat, són evidents. És molt difícil aquesta operació i es presta a una certa por, a una certa covardia. Perquè és molt més fàcil i indolent ser teòric.

—¿En quin sector del PSPV-PSOE està vostè?

—En cap. No em considere dins de cap corrent familiar. Per formació científica, m'agraden més les regularitats, les coses més generals, que no les particularitats. Això els passa a tots els militants de base.

—A tots els militants de base que no tenen un càrrec.

—Jo sóc una persona que, precisament per no ser de cap sector, no estic mal vista pels líders del PSPV.

—El fet que vostè no estiga mal vist per cap dels sectors del partit, ¿podria interpretar-se com una falta d'acord entre els senyors Ciscar i Lerma?

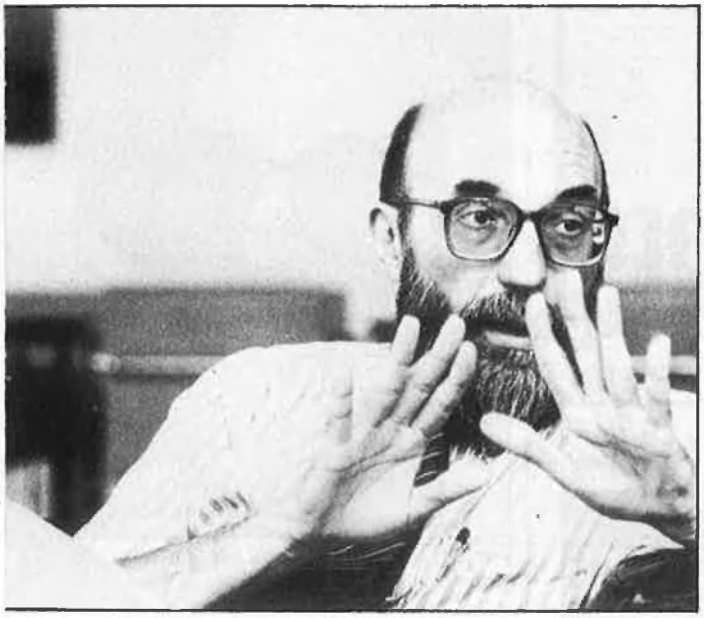
—Jo no ho sé, però voldria pensar... A mi, hi ha certes discussions en el partit que no m'agraden. Sobretot, les lluites pel poder. Aquest no era el moment per una transició en lluita en la Conselleria, sinó el d'una transició pacífica.

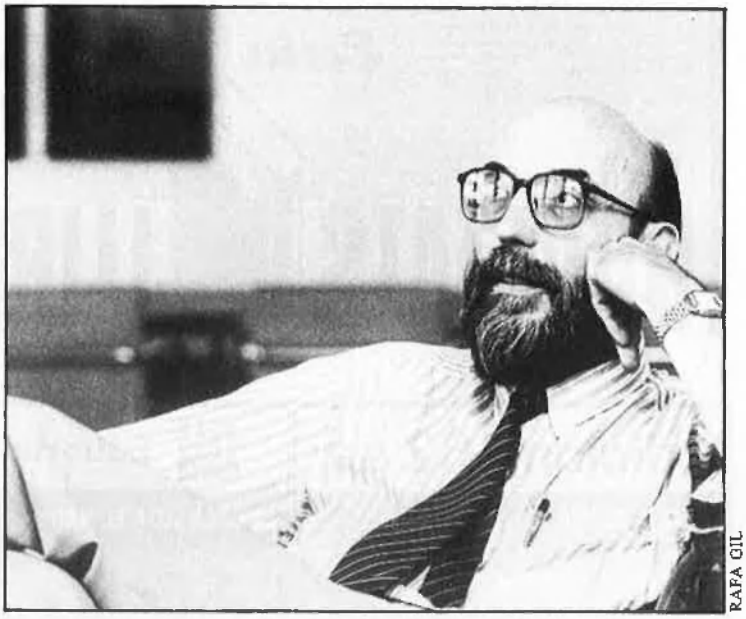
—Es diu que vostè solucionava els problemes de la seua direcció general, la d'Ensenyaments universitaris i investigació, d'una manera efectiva i sense recórrer al conseller Ciscar. ¿És cert?

—És que Universitats té aquesta tradició. I no l'he encetada jo. Universitats discuteix els seus pressupostos, mentre que les altres no ho fan.

—¿Com ha dirigit el pas de científic a gestor?

—Són dos passos. El primer pas a la direcció general s'explica un poc, diguéssim, perquè un va acumulant certa frustració de les coses que no fun-

RAFA CIL

«Jo tinc poques ànsies de paternitat en les realitzacions de projectes polítics».

cionen. I el segon, el pas a conseller, igual. La possibilitat de decidir coses és interessant, sobretot si són decisions complexes. És una cosa que no em fa por. Tampoc és que m'agrade massa, eh.

—Recentment ha indicat que continuarà la gestió en el sentit marcat per l'ex-conseller Ciscar, ¿no?

—Sí, bàsicament. Els pressupostos estan fets i la programació, acceptada; de manera que se seguirà amb la mateixa gent i amb el mateix projecte.

—Gestionar un projecte ja definit, ¿no li lleva un poc de mèrit a vostè?

—Sí, evidentment. Però jo tinc poques ànsies de paternitat en les realitzacions de projectes polítics. No tinc especial interès per dir: això és la meua obra. També és evident que hi ha coses que es canviaran, perquè canvien les circumstàncies i t'has d'acomodar als moments. I en mesos pot haver-hi algun canvi.

—La direcció general que vostè ha deixat, ¿ja té candidat?

—No. Hi ha un període de transició. Els rectors m'han mostrat la seua preocupació perquè era un mal moment per a efectuar un canvi dràstic. I fins a finals d'octubre es mantindrà com està.

—Vostè és catedràtic d'ecologia i coneix molta fauna. ¿La fauna política també?

—La fauna política, menys. I no massa bé. Jo pense que seguim pensant massa malament de la gent que s'ocupa de la política. És una mania que arrossega el nostre subconscient. I darrere d'això hi ha un cert discurs totalitari.

—Parle'm de la seua relació amb els professors Oriol de Bolòs i Ramon Margalef.

—Són els meus mestres. Bolòs va ser el director de la meua tesi sobre taximetria i Ecologia dels roures. I vaig discutir molt amb ells per qüestions, diguéssim, de taximetria. Ell va fer una bona estratègia, com a director de tesi: em va proposar un tema que jo no dominava molt, cosa que ajuda en la formació de coses que no són la teua especialitat. A Margalef, jo l'havia tingut com a professor d'ecologia en 5è. I l'admirava molt perquè era una personalitat en el món de l'ecologia, des del punt de vista científic. Després, ja vaig tenir més contacte amb ell. Quan vaig aprovar les oposicions i ell em va oferir una plaça a Barcelona. No he fet col·laboracions científiques, amb ell, però estic molt influenciat per ell.

—Fa unes setmanes Margalef declarava a EL TEMPS que el Mediterrani està saníssim. ¿Vostè ho comparteix?

—Margalef veu el Mediterrani com un sistema i té raó. Les xifres que dóna no són alarmants.

—Com a catedràtic d'ecologia, ¿vostè creu que s'exageren apocalípticament els desastres de la naturalesa? ¿O, efectivament, és com es diu?

—Comença a haver-hi dades que fan pensar en canvis importants. I no és per moda. L'extinció d'espècies i de deforestació, la contaminació... S'estan produïnt fenòmens que seran importants a la llarga. En el cas del Mediterrani, com diu Margalef, tot sistema natural té mecanismes de protecció i de regulació. Una cosa és el que un mira —la contaminació— i una altra cosa que no es compta és que el mar també té un sistema d'autodepuració. En aquest sentit, encara que hi ha indicis d'alarma, jo crec que a vegades s'exagera. O perquè és notícia o pel que siga. Ara: socialment és bo que apareguen moviments que facen una advertència, encara que a vegades siga massa apocalíptica. Això és positiu.

—¿Continua mantenint relació amb Margalef i De Bolòs?

—Sí, precisament demà tinc un sopar amb ells.

—¿Li van explicar ells el pi de les tres branques?

—Home, noooo. Ha, ha.

—Vostè va viure a Guinea. Conte'm això.

—Això va ser una bogeria. Hi vaig anar de becari: sense cap infrastructura, sense cap possibilitat de desplaçarme per allà i sense ajuda de res. No hi havia ni mitjans de locomoció. És una llàstima que no hi haguera comptat amb els mitjans suficients.

—¿L'ecologia està ben integrada en l'ensenyament, senyor conseller?

—Jo crec que s'hauria d'integrar més en els nivells inferiors. En EGB i en mitjanes hi ha un cert retard, perquè l'enfocament és naturalista i avui els problemes no són tan naturalistes. Avui, per exemple, preocupa més saber quina classe de molècules orgàniques hi ha en l'aigua de precipitació. Els problemes estan passant a ser més

Estiu

NOVETATS en LLIBRES

edicions 62 s|a

LA CASA RÚSSIA

John le Carré
El Confident, 2. 357 pàgines

Una novel·la d'amor...
Una novel·la d'espies...
Una història del nostre temps...

Editorial Laia

LA CASA SOTA EL MAR

Joaquim Carbó
El nus, 79

La darrera de les aventures de la sèrie «La casa» aquesta vegada sota l'aigua.

Edicions BROMERA

LA BUTACA MALEÏDA

Gaston Leroux
A la lluna de València, 11

Tots els aspirants a ocupar la butaca buida de l'Acadèmia Francesa moren misteriosament. Una novel·la amb grans dosis d'intriga i humor.

EDITORIAL EMPÚRIES

APRENDRE A APRENDRE

Eines d'estudi
Irene de Puig

Aquest llibre ajuda els alumnes a aprendre a estudiar, augmenta el rendiment acadèmic i és útil, també, per a professors, tutors i pares.

GREGAL LLIBRES
consorci d'editors valencians s.a.

ANTOLOGIA

Blai Bonet
Pròleg i selecció de Xavier Lloveras
Gregal poesia, 23

LA GALERA, S. A., EDITORIAL

ELS FILLS DE NOE

Jean Joubert
Col·lecció Cronos, 31

Una catàstrofe ecològica a tot l'hemisferi nord l'any 2006.

EDITORIAL TRES I QUATRE

COLL DE SERPS

Cremades i Arlandis
Narratives 3i4, núm. 7

La història d'un home que no volia sar soldat i que fou afusellat.

Premi Sant Jordi de novel·la 1977

curial

ELS MARGES 40

Revista de llengua i literatura
Dirigida per Joaquim Molas

Edicions Proa

LLIBRE DELS FETS

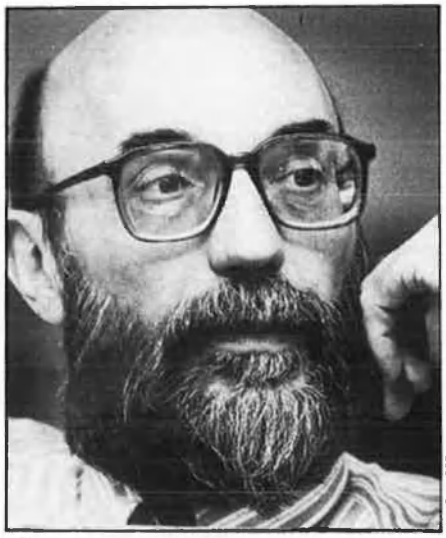
JAUME I
Adaptació de M. Planas i J. M. Pujol
Il·lustracions de Joma
El fanal de Proa 9
96 pàgines 1.200 pessetes.

EDITORIAL TRES I QUATRE

EL QUARTO DE LES FIGUES

Quim Soler
La Unitat, 133

Com el seu nom indica, un vaporós homenatge a Pere IV i una condemna ferotge de la sexualitat acomplexada.

RAFA GIL

«No em considere dins de cap corrent familiar».

generals. Són més físics i químics.

—¿Vostè és l'únic catedràtic d'ecologia al País Valencià?

—No, el país està ben representat: en som dos.

—Una nòmina important. ¿És cert que vostè presideix la Federació de Hockey?

—Sí. I el practique mentre puc.

—¿Hockey herba?

—Sí, sí. De tota la vida. Vaig començar a practicar-lo en el Club Atlètic Montemar d'Alacant. L'any passat jugava en el Club Atlètic Sant Vicent, de Sant Vicent del Raspeig. És un club de primera. I espere que enguany em facen la fitxa també i puga jugar algun partit durant la lliga. Si m'alinea l'entrenador, clar.

—¿Vostè va nàixer a Alacant?

—Clar. ¿Vols veure el carnet d'identitat?

—No. Ho dic perquè, de tant en tant, diu «diguéssim».

—Perquè jo parle les dues fonètiques. Mon pare era de Valls i ma mare de Tarragona. Mon pare era funcionari del Ministeri d'Educació i el van destinar a Alacant quan va guanyar la plaça d'inspector.

—Vostè no deu tenir res a veure amb l'abat Escarré, ¿veritat?

—No. Mon pare ho va preguntar i va arribar a saber que les dues famílies provenien del mateix poble, de l'Arboç. Es només una coincidència en el cognom. Un cognom que, d'origen, sembla ser xueta.

—Senyor Escarré, una pregunta ecològica per acabar: ¿com està de foradada la capa d'ozó del lermisme?

—Ha, ha, ha. □

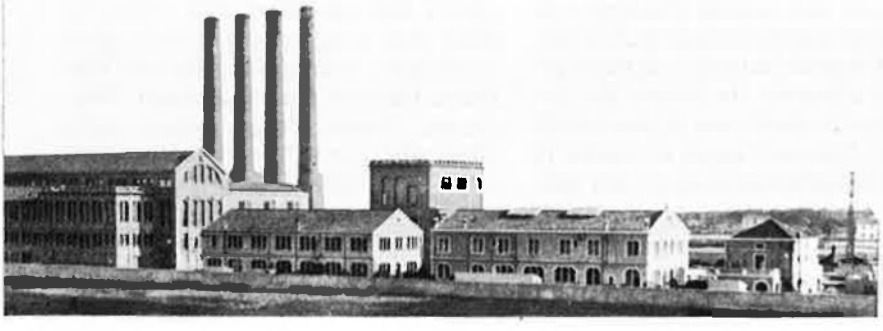
Història Gràfica del Moviment Obrer a Catalunya

Sindicalisme, solidaritat, guerra civil, marxisme, antifranquisme, progrés... Des de fa 150 anys, Catalunya ha estat la capdavantera en la lluita social.

La Diputació de Barcelona, compromesa com mai amb la nostra societat, ha fet un extens i complet recull gràfic per recordar els moments i la gent que al llarg de la història han fet possibles els avenços socials.

Més de 700 fotografies en 370 pàgines, que Francesc Bonamusa, Pere Gabriel, J. L. Martín Ramos i Josep Termes han convertit en el testimoni del que va ser la lluita de les classes treballadores, des de la Catalunya de la primera revolució industrial fins a la de la transició democràtica.

Diputació de Barcelona

EL SÍNDIC DE GREUGES ES PREOCUPA PEL SEU DÈFICIT

La crisi de l'Aula de Música

Mentre la tardor ha portat la firma del conveni del nou Auditori de Barcelona, la música dins els Festivals de l'Olimpíada Cultural es vesteixen de Carpa, i l'Aula de Música, tancada abans de l'estiu, obre el curs amb el dèficit acumulat, alguna dimissió o reestructuració interna i l'oferta d'espònsors com la SGAE (Societat General d'Autors).

PORTA/BIOSCA

El president Jordi Pujol, amb Enric Herrera, fins ara director de l'Aula de Música (a l'esquerra) i Manel Camp, fins ara director musical (a la dreta), en una visita a la Fundació.

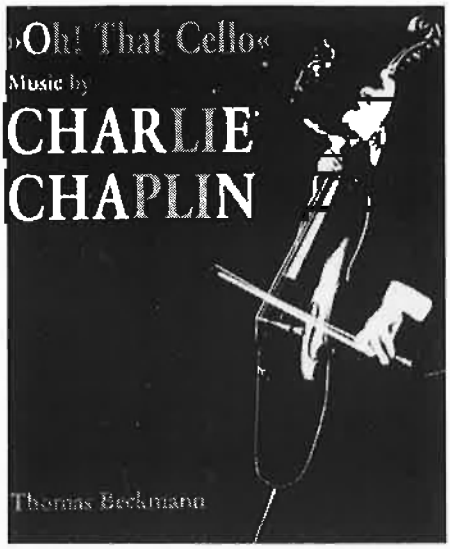
A. Agramunt

El dilema és etern: ¿primer l'ou o la gallina? I amb la música passa una cosa semblant: ¿primer la música o el músic? Encetada la tardor, la música i els músics tornen a saltar a la palestra. La Fundació Aula de Música ha rebut la resposta del síndic de greuges de Catalunya que ha manifestat que el seu cas serà tramitat en les institucions catalanes per a obtenir una resposta. Malgrat tot, la Fundació Aula de Música, que aquests dies ha realitzat les inscripcions d'alumnes del nou curs, no ha paralitzat les seves negociacions. L'Aula pot acumular un dèficit global. Fonts de la Fundació han manifestat a EL TEMPS que la continuïtat dels programes de l'Aula de Música es podria veure en principi garantida per recursos d'espònsors i per aportacions com la de la Societat General d'Autors o el Ministeri de Cultura.

Tot això, però, no amaga una certa reestructuració interna de l'Aula de Música que des de l'estiu ençà ha viscut la dimissió del fins ara director, Enric Herrera, com també la nova composició de la direcció musical, a càrrec de Manel Camp, i que a partir d'aquest curs es col·legia amb un consell pedagògic del qual continua formant part. Precisament Camilo Rodríguez, membre de l'esmentat Consell Pedagògic, ha dit a EL TEMPS que hi ha probabilitats de sortir-se'n bé, però amb un cert escepticisme davant l'actitud institucional.

Sembla que l'acord sobre assumir o no l'Aula de Música revesteix algunes polèmiques. Des de l'Ajuntament de Barcelona mateix, per part de la regidora Eulàlia Vintró, es podria haver manifestat que casos com el de l'Aula són competències autonòmiques. La Diputació, en plena etapa de traspassos, manté una actitud prudent, i la Generalitat només compta amb la resposta de Ramon Juncosa, director general de l'Institut de Noves Professions, que ha manifestat al director de l'Aula de Música l'interès a estudiar la situació del dèficit mitjançant una anàlisi dels fets i remarcant també que es tracta d'un ensenyament alternatiu. Precisament l'Institut Català de Noves Professions, que depèn del Departament d'Ensenyament, va ser qui va assumir l'any 1988 el reconeixement dels estudis impartits a l'Aula i qui va signar els primers diplomes oficials a més d'assistir als actes de lliurament. Alguns d'aquells diplomes del març de 1988 són signats per Joan Guitart, aleshores Conseller d'Ensenyament i President de l'ICNP, i per Miquel Reniu, que n'era el director general. Els representants del Centre han manifestat que ja ve del 1985 la conversió de l'Aula en Fundació després d'una proposta del Departament d'Ensenyament per tal que passés a ser entitat sense lucre.

Actualment, l'Aula de Música té oberta una sala d'art amb obres cedides com a suport per artistes prou reconeguts, com Tàpies, Barceló, Mariscal, Ràfols-Casamada, Amat, Viladecans, Llimós, Vargas o Zush, entre altres. Aquests i altres recursos poden servir per a afrontar provisionalment

el manteniment de la infrastructura de les instal·lacions del carrer Montornès de Barcelona, amb un lloguer i unes despeses que s'aproximen a les 500.000 pessetes mensuals. Unes instal·lacions que tenen 1.000 metres quadrats edificats i un jardí de 500 metres més, sala d'actes insonoritzada, equips musicals, cafeteria, biblioteca, fonoteca, una vintena d'aules, despatxos, i un servei docent complet durant tot el dia que fins ara, després de dotze anys de funcionament, a partir de la idea d'un ensenyament musical alternatiu —alguns n'han dit ensenyament de música moderna i de *jazz*—, ha acollit 2.500 alumnes regulars, i un altre miler en cursos d'estiu i seminaris especials.

L'Aula de Música, una de les úniques d'Europa dedicada a l'ensenyament de la música moderna, ja va veure els seus programes reconeguts l'any 1987 per part del Berklee College of Music, de Boston, i en el seu currículum d'alumnat consten les fitxes de músics bastant reconeguts i que formen part de grups i orquestres de molt diversos camps com El Último de la Fila, Lluís Llach, Joven Orquesta Nacional de Espana, Professors de l'Escola Gislaved a Suècia, Orquestra Plateria, La Locomotora Negra, la Banda Municipal o el grup Dagoll Dagom. El mateix Joan Manuel Serrat va ser un dels primers a integrar-se en el Patronat de la Fundació pel fet que el seu fill és avui un dels joves estudiants.

La música milionària

Però la pregunta del principi, torna: ¿primer el músic o la música? Davant el dèficit de 10 milions de l'Aula de Música, la Tardor no acusa la crisi econòmica, musicalment parlant. Només a tall d'exemple podem esmentar el recent conveni signat entre el Ministeri de Cultura, la Conselleria de Cultura de la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona per a enllestir d'aquí a quatre anys l'Auditori de Barcelona de la plaça de les Glòries amb un pressupost de 6.216 milions de pessetes, els quals han de procedir, a parts iguals, de les dues institucions catalanes. I, també a tall d'exemple, l'apartat musical dins els Festivals de Tardor de l'Olimpíada Cultural, articulada pels seus organitzadors «com un balanceig entre l'avantguarda i la tradició». Una trentena d'espectacles musicals volen cobrir entre octubre i novembre l'accés a uns àmbits fins ara inabastables «per normalitzar-se en relació amb altres capitals culturals del món». Perquè això sigui possible, la majoria d'actuacions hauran de tenir com a escenari l'anomenada Carpa de Tardor, ubicada al final del Moll de la Fusta, una carpa que ofereix una bona prestació acústica, coberta de material impermeable, opac i ignífug, de color blanc exterior i negre interior, amb una superfície de 1.042 metres quadrats i una capacitat de 1.000 persones, en un total de 63 metres de longitud i una amplària de 18 metres. Per als incrèduls, es pot afegir encara que aquesta carpa va ser utilitzada pels Comediants en els Festivals de Otono de Madrid. Però per dificultats tècniques d'última hora referents a la instal·lació de la Carpa al Moll d'Espanya, les actuacions mundials dels Festivals de Tardor es traslladen al teatre de l'Aliança del Poble Nou. Un recull d'actuacions que presenten Thomas Beckmann, The Dirty Dozen Brass Band de Nova Orleans, Yomo Toro de Puerto Rico, Luis Paniagua Septeto, The Hilliard Ensemble, els londinencs The Balanescu String Quartet, Michael Nyman Band, The Max Roach Double Quartet, Diamanda Galas, Steve Reich, Aditti Quartet, Les Misérables Brass Band, Ricciotti Ensemble, Durutti Column, a més de la IV Mostra Catalana de Música Contemporània que tindrà com a marcs el Palau de la Música i el Centre Cultural de la Caixa de Pensions. El pop, doncs, el *funky,* el *jazz,* la música clàssica, la barreja de minimalisme, el renaixement o el *rock* i el ventall més ampli de la música contemporània no s'aixoplugaran sota la carpa preauditori mentre esperen al de la plaça de les Glòries. Els Festivals de Tardor tenen un pressupost global de 379 milions, inclòs el teatre i la dansa. Ara només cal esperar que la profecia popular es contradigui amb allò de «músic pagat no fa bon so». Ja se sap que el refranyer no sempre l'encerta. □

Thomas Beckmann i Arditti Quartet formaran part dels grups participants en el Festival de Tardor de l'Olimpíada Cultural.

El prestigi de l'autor

Amb motiu de complir-se els 25 anys de l'estrena d'*Una vella coneguda olor* al Romea, Blanca Lucas entrevista Josep Maria Benet i Jornet (EL TEMPS, 2 d'octubre). Benet i Jornet diu que «la figura de l'autor teatral torna a estar prestigiada».

Benet i Jornet, el meu amic *Pepitu* Benet i Jornet, il·lustra el regrés de l'autor teatral amb diversos exemples: en la present temporada teatral barcelonesa s'estrenen textos d'autors al Romea, al Condal, al Lliure, al Regina... Belbel, Gomis, Barbero, Lucchetti, Teixidor, el mateix Benet i Jornet, com també del Munoz i Pujol de *Vador,* veuran representades les seues obres en aquesta temporada. Una cosa realment insòlita, una cosa que, segons diu Benet i Jornet, no s'havia produït en el teatre català de la postguerra.

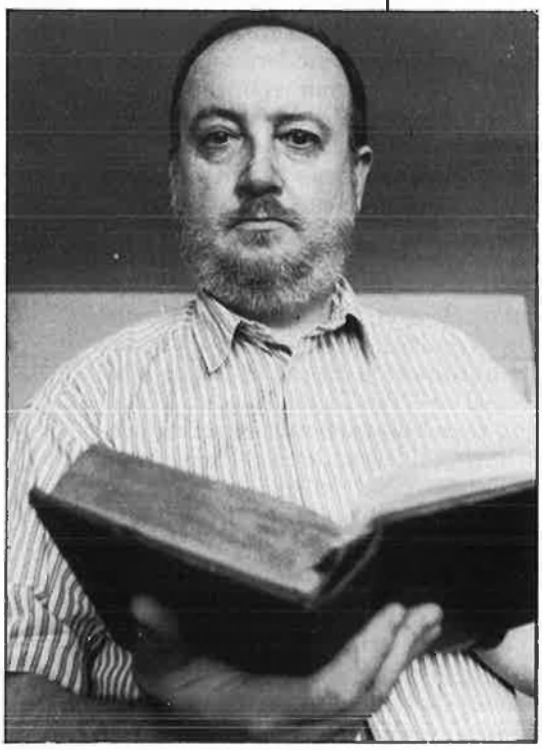
Benet i Jornet és molt optimista. És comprensible, i més en una persona que, com a autor teatral, se li ha negat el dret a l'existència durant alguns anys. L'hi han negat, començant per la gent de teatre —directors, actors, crítics... fins a l'últim mamarratxo—, seguint per la gossada literària (per a la qual fer literatura dramàtica és com fer el carrer) i per la classe política, convençuda que Guimerà i Sagarra pertanyen al juràssic català, que formen part d'una espècie definitivament extingida.

Personalment, i a pesar que la temporada n'és, d'insòlita, jo no seria tan optimista. Gran part dels autors que estrenen aquesta temporada ho fan com a conseqüència d'haver guanyat algun premi nacional o ajudats a pujar per teatres oficials o amb una subvenció de tal o tal institució pública. Amb això vull dir que no se la juguen; que si les obres funcionen bé, millor; però que si no funcionen, tampoc es tracta de cap tragèdia.

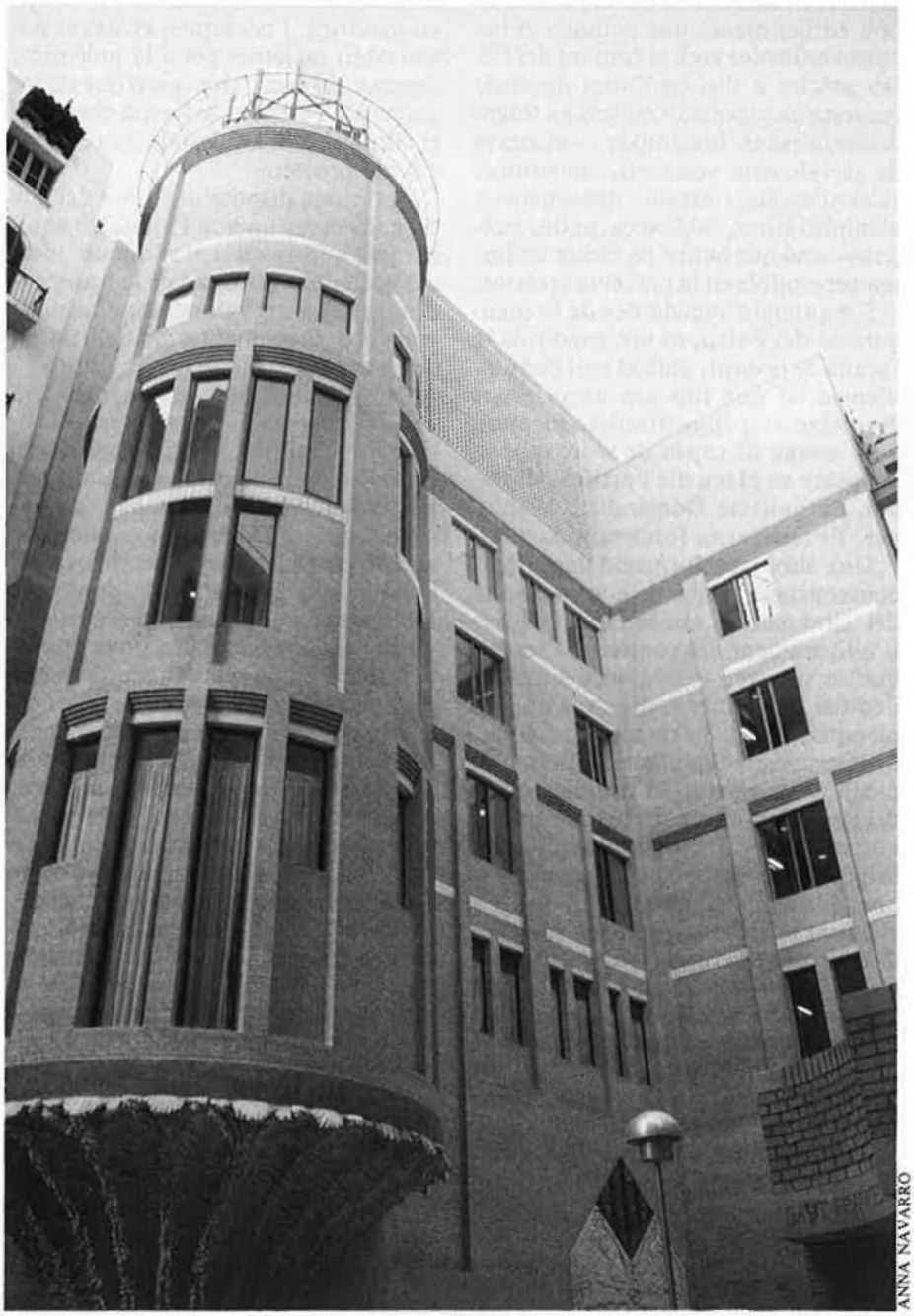
Perquè torni l'autor teatral hi ha d'haver risc, i perquè hi hagi risc hi ha d'haver un teatre comercial que aposta i se la juga. Tota la resta és literatura, encara que no descarto la possibilitat d'un autor que neixi a l'empara d'un teatre oficial o subvencionat (¿quin no ho està, bé que sigui mínimament, avui dia?) i després emprengui el vol.

Avui dia, si una pel·lícula no funciona, la retiren de cartell i n'hi posen una altra. En teatre això no passa: si una obra funciona, es manté en cartell, fins a la data prevista per a la pròxima estrena.

Perquè torni la figura de l'autor teatral, perquè aparegui un nou Anouilh, un nou Tennessee Williams o un nou Sagarra, cal córrer un risc, cal jugar-se la pell. Deixar de confondre d'una vegada per totes el teatre amb l'assistència pública. El prestigi, això rai; l'important és la taquilla. □

Joan de Sagarra

ANNA NAVARRO

Exterior de l'edifici que s'ha construït de forma annexa al Palau. La coherència estilística del conjunt s'ha aconseguit gràcies a l'ús de l'obra de maó.

1.800 MILIONS DE PESSETES INVERTITS EN LA REFORMA DE L'EDIFICI

Històries de Palau

Vuitanta anys després de la seva inauguració i a dos de la commemoració del centenari de l'Orfeó Català, s'ha presentat acabada la vasta obra de reforma del Palau de la Música Catalana. Es tracta d'un esdeveniment que marca de forma molt significada i transcendent l'inici de la temporada musical, i no sols musical, de Barcelona.

Jaume Comellas

La importància d'aquest fet es pot considerar en funció de vectors molt diversos. En un pla immediat podríem parlar dels 1.800 milions de pessetes que ha costat aquesta reforma; o dels sis anys de treballs ininterromputs —sense parar l'activitat normal de l'hemicicle— que han durat les obres. I òbviament de la profunda transformació funcional que ha sofert aquest equipament.

La història d'aquesta reforma ve de lluny. De fa més de deu anys, quan es posa en marxa en l'Orfeó Català —propietari del Palau— una nova dinàmica que pretén trencar amb una inèrcia basada en el pes excessiu del referent històric de la casa, indiscutiblement gloriós, però inoperant considerat en si mateix. Aquesta nova dinàmica se centra en dos objectius molt concrets. Reconversió qualitativa del cor i reconversió funcional del Palau, les prestacions del qual resultaven insuficients per a atendre les exigències de la seva condició d'auditori pràcticament únic a Catalunya i, per tant, seu de les manifestacions més importants del concertisme del país.

El Palau de la Música Catalana havia estat inaugurat l'any 1908 amb uns objectius i finalitats que el pas del temps va anar depassant. De ser seu privilegiada de l'Orfeó Català, va haver de convertir-se en marc de la música gran del país. Hi havia per tant un ventall de serveis no necessàriament contemplats en origen, als quals se'n van afegir altres derivats de l'evolució —així en abstracte— dels temps. No es tracta només de l'aire condicionat —equipament imprescindible el 1989 i inexistent el 1908—, sinó també de vestidors per als components de les orquestres i dels cors, camerinos individuals i sales de descans. En un altre ordre de coses, cal citar l'evolució de les exigències legals pel que fa a mesures de seguretat i altres aspectes com la mobilitat derivada de la cada dia més atapeïda activitat de l'hemicicle. Encara cal parlar dels canvis soferts en els criteris de valoració de l'acústica, i més en el context d'un auditori concebut sobretot per a acollir música coral.

Sobre la base d'aquesta irrenunciable tipologia d'urgències es va posar en marxa un procés laboriós i inicialment força dur, dirigit pel president de l'Orfeó Català, Fèlix Millet, que passa per referències tan concretes com la inicial i decisiva col·laboració de la Diputació de Barcelona en satisfer els 5 milions que va costar confegir el projecte de reforma a la creació del Consorci del Palau de la Música Catalana el

1982, amb la presència de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació, que va cobrir les espatlles financeres del projecte. D'un projecte ja inicialment ambiciós i al qual les circumstàncies van inflar la seva envergadura.

I aquestes circumstàncies fan referència a l'atenció a imprevistes i substants deficiències constructives descobertes sobre la marxa. El Palau, per causa d'un plantejament constructiu massa atrevit, oferia greus perills. Cal recordar que la seva estructura és de ferro, material molt emprat pels arquitectes modernistes, i que sobre l'abast de les seues prestacions constructives no existia una experiència consolidada en aquells moments. Aquesta circumstància va comportar uns esforços addicionals considerables que no sols han retardat la realització de les obres sinó que també van provocar replantejaments financers en profunditat. Guarismes inicials de 400 milions de pessetes s'han convertit, amb l'ajuda també de la complicada i paralitzadora faramalla administrativa i burocràtica, en els ja citats 1.800 milions.

Al final, avui, després del 2 d'octubre en què s'ha inaugurat oficialment la reforma, el Palau de la Música Catalana és un auditori capaç d'atendre amb rigor i suficiències les prestacions que puguin formular-se a un equipament d'aquest tipus.

La clau de la reforma rau en l'edifici annex construït a la part que dona a la Via Laietana. Edifici que ha estat possible gràcies al fet que el bisbat de Barcelona va cedir un terreny situat darrere de l'església de Sant Francesc de Paula, església que, consegüentment, ha vist reduïda la seva envergadura. El nou edifici manté una acusada coherència estilística amb el conjunt del Palau gràcies a l'ús de l'obra de maó. Aquesta incorporació no sols ha tingut conseqüències funcionals —ubicació de serveis com vestuaris, camerinos, sales d'assaig i estudi, dependències administratives, biblioteca, arxiu, etcètera— sinó que també ha incidit de forma perceptible en la parcel·la creativa.

Per primera vegada des de la inauguració del Palau, es pot gaudir de la façana de ponent, amb el vast conjunt d'envidriat que fins ara havia restat cec. Això dóna una absoluta plenitud a la imatge de capsa de vidre que va concebre en el seu dia l'artífex del Palau, l'arquitecte Domènech i Muntaner. El resultat és força espectacular.

Una altra transformació important, conseqüència també de la construcció del citat edifici annex, és el *foyer*. L'alliberament del conjunt de serveis que se situaven a la planta baixa de l'edifici ha permès configurar un ampli espai, desprovist de compartiments, que permet contemplar en tota la seva plenitud una parcel·la arquitectònica del Palau fins ara acotada entre envans i dependències. El projecte de reforma, la paternitat global i executiva de la qual és d'Òscar Tusquets i en què inicialment va intervenir també Lluís Clotet, ha tingut com un dels objectius centrals, no sols mantenir-se fidel a l'obra de Domènech i Muntaner, sinó també fer-la més evident, mostrar-la en la seva plenitud.

En tot cas, ha calgut resoldre molts problemes i ha calgut afrontar decisions, no sempre còmodes, en la difícil resposta a l'equació que conté com a variables la funcionalitat i la fidelitat històrica. I per aquest costat es poden obrir escletxes per a la polèmica, segurament inevitable, però que en tot cas no s'ha encetat de forma oberta en el curs del dilatat període de realització del projecte.

Barcelona disposa des d'ara del que cal considerar un *nou* Palau. Un equipament que assoleix el súmmum ideal del pòsit de la història i de la transcendència dels seus valors monumentals, amb una funcionalitat actualitzada i completa.

Curiosament, la seva *reinauguració* es produeix pocs dies després que el ministre de Cultura, Jorge Semprún, el conseller Joan Guitart i l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, signessin el conveni de construcció del nou auditori previst per a ser inaugurat l'olímpic any 1992. A partir, doncs, del 1993, si es compleixen els terminis previstos, pot començar una nova fase de la història de la vida musical barcelonina pel que fa a equipaments. Una fase que planteja noves perspectives per a la vida del Palau. Aquest és un repte que s'ha de tenir en compte i que, probablement, haurà de resoldre's pel camí de la complementarietat de serveis amb el nou espai advingut en el camp de la música clàssica de gran format —simfonisme i música simfònico-coral— i de la intensificació d'altres parcel·les, musicals o no, fins ara de protagonisme més o menys marginal. No obstant, això no deixen de ser especulacions a confirmar una vegada encetada la nova, o les noves, dinàmiques, en aquest any després del 1992, tan i tan obert a tota mena d'expectatives. □

TAULA

LA RELLA
NÚM 7 MAIG DE 1989 Baix Vinalopó PAÍS VALENCIÀ
REVISTA D'ESTUDIS COMARCALS

TEXTOS DE RECERCA

El comerç il·licità a finals del segle XV: un exemple, Fernando de Madrit, per Anna Maria Alvarez, pàgina 9

El port del Cap de l'Aljub al segle XVI: primer intent de construcció d'un moll, per Alfred García i Mas i Carolina Martínez i Corbí, pàgina 23

Problemàtica del català a l'ensenyament mitjà davant la reforma, per Ricard Calatayud i Everilda Garriga, pàgina 31

Literatura infantil, lectura i educació (Reflexions sobre unes necessitats), per Joan J. Ponsoda Sanmartín, pàgina 47

L'experiència del teatre, per Manuel Molins, pàgina 61

TEXTOS LITERARIS

Si Sharp al País de ia música, de Francesc Xavier Llorca, pàgina 73

Cinc Poemes, de Maties Macià i Bri, pàgina 85

ALBERTO KORDA

ALBERTO KORDA

Fidel Castro i el 'Che', pescant sobre un vaixell.

UNIVERS BERTRANA

A l'esquerra, 'Don Quijote de la farola'. A la dreta, Alberto Korda.

PERPINYÀ ESTRENA EL SEU VISAT PER LA IMATGE

Festival Mundial del Fotoreportatge

La ciutat de Perpinyà ha viscut per primera vegada el seu Festival Mundial de Fotoreportatge, batejat amb el nom de Visat per la imatge i organitzat a iniciativa de l'Ajuntament de la fidelíssima vila amb patrocini i assessorament del grup Filipacchi —els gerents de les revistes 'Paris Match' i 'Photo', entre altres.

Univers Bertrana

Repartides en catorze espais diferents de la capital del Rosselló, més de trenta exposicions presentaven, durant tot el dia, els millors reportatges fotogràfics del món, i fins i tot alguna retrospectiva temàtica com la «Història del fotoperiodisme de 1839 als nostres dies» o els reculls per agències com «De Noguès a Aubert: ¡les news primer!» —Sygma—, «L'actualitat dia a dia» —AFP— o «La dècada prodigiosa», de l'agència SIPA. També s'hi recollien les especialitats, i entre elles, la fotografia esportiva, presentada pel grup de Vandystadt, i la reeixida sèrie de fotografies aèries —vull dir d'avions— d'Alain Ernoult, el professional que ha omplert més portades a les revistes internacionals d'aeronàutica.

Amb la serenitat que procura la consciència del treball ben fet, els germans David i Peter Turnley —Sygma i Rapho— exposaven a la cèntrica Sala Arago la seva excepcional visió dels esdeveniments a la plaça Tiananmen.

Excepcional també el reportatge que Deborah Copaken —Gamma— presentava al Convent dels Mínims: retrats de la drogaaddicció presos en gran angular a vint centímetres del rostre —o del braç— en els suburbis de Nova York i Zuric, cosa que li va costar tres agressions i una violació. El brasiler Sebastião Salgado —Magnum— mostrava també al Museu Rigaud la seva sèrie de reportatges centrats en el tema del treball humà mentre que, al Palau de Congressos, els *paparazzi* de Daniel Angeli revelaven les nueses i els secrets més íntims de les estrelles que setmanalment descobrim a les revistes del cor.

Per fi, Alfred Yaghobzadeh —SIPA— fou remarcable per les seves corprenedores imatges de la *intifada,* tema d'altra banda tractat per la nord-americana Alexandra Avakian, darrerament col·laboradora de Deborah Copaken, constantment assetjada pels que preferien discórrer sobre la bellesa del seu cos que sobre l'esplendor del seu treball. «Fora de quadre», titulava el diari *L'indépendent,* i la frase «...hauria de posar-se davant, i no rere la càmera» sovintejava pels passadisos.

El Festival Mundial del Fotoreportatge es configurava, però, a través de les *soirées* públiques en les quals milers d'espectadors assistien, al Castell Reial, a les confessions dels millors reporters del planeta. I l'expectació vingué dels països socialistes. Els soviètics Dmitri Baltermants i Igor Gavrilov, com també el cubà Alberto Korda, centraren tots els debats.

L'inventor del 'Che'

Alberto Díaz Gutiérrez, amb el pseudònim d'Alberto Korda, ha esdevingut cèlebre gràcies a la realització d'una de les fotos del segle, el retrat d'Ernesto *Che* Guevara que, venut a quasi un milió d'exemplars, ha decorat les parets de tots els estudiants i esquerranistes del món.

La història va començar l'any 1960, quan Cuba sofria el bloqueig nordamericà. Ernesto *Che* Guevara havia comprat aleshores una embarcació a Bèlgica per al transport d'armes a fi de lluitar contra una eventual invasió dels Estats Units. El vaixell fou destruït per la CIA durant el descarregament al port de l'Havana, amb una explosió que causà 140 morts. En memòria de les víctimes, el *Che* va assistir a un acte funerari —amb Fidel Castro, Jean-Paul Sartre i Simone de Beauvoir— durant el qual Alberto Korda va copsar per sempre més l'esguard profund i enigmàtic del qui esdevindria el símbol més difòs de la Revolució Cubana.

UNIVERS BERTRANA

Igor Gavrilov.

«És una simple foto de carrer», deia, però, el fotògraf, «i està mal enquadrada. Mira, només vaig fer dues fotos, una d'horitzontal i una de vertical. En l'horitzontal es veu una persona a l'esquerra del *Che* i una palmera a la dreta. I en la vertical hi ha un cap darrere d'ell que l'inutilitza completament».

Tot i la mala qualitat del negatiu, que fou més tard requadrat, ¿quines són, doncs, les raons del seu èxit? La resposta és rocambolesca. «Deixa que t'expliqui», fa Korda amb un gest, «jo faig la foto i a la nit vaig cap al diari *Revolución* amb els carrets de l'acte, ¿d'acord? Bé, no em van publicar la foto del *Che*... Però a mi em va agradar i vaig fer-ne còpies per donar a alguns amics i posar-ne una al meu estudi. I uns sis o set mesos després de l'assassinat del *Che* —va morir el novembre del 1968— arriba al meu estudi un italià amb un paper signat per un funcionari del govern cubà dient que era un amic que anava buscant una foto del *Che* i demanant que li ensenyés les que jo tingués». L'italià es deia Feltrinelli, gerent d'una important editorial milanesa. «Li vaig ensenyar el meu retrat del *Che* i em va demanar si li'n podia fer dues còpies. L'endemà va venir a recollir-les i va dir: '¿Quant costen?' Li vaig dir: 'No res'. 'És un regal. ...I es va endur les dues còpies».

Aquell dia, Korda va deixar escapar la fortuna. A la mort de Guevara a Bolívia, Feltrinelli imprimiria un cartell d'un metre per setanta centímetres que esdevindria el pòster més venut del segle. Sense rancor per no haver cobrat mai res, Korda encara agraeix l'editor italià «per haver divulgat una imatge revolucionària a tot el món», bo i que «convertir el *Che* en un estereotip ha fet que els joves utilitzin ara aquesta imatge com si fos James Bond o Mickey Mouse».

Dues visions de l'URSS

Malgrat les diferències d'edat i de visió sobre la realitat soviètica que tenen, Dmitri Baltermants i Igor Gavrilov han compartit de bon grat l'experiència de la seva visita a Perpinyà i l'espai de la Capella de Sant Domènec per a les exposicions, acostumats com estan a trobar-se regularment en els corredors de la revista *Ogoniok,* el nou setmanari de la *perestroika.*

Baltermants és, però, una mena de fotògraf oficial del Kremlin, i als seus 77 anys, ha retratat tots els caps d'estat soviètics, des de Stalin fins a Gorbatxov, i la majoria de grans personalitats polítiques de la nostra època. «Ni sota Stalin ni ara, mai no he estat el fotògraf titular de cap dirigent», puntualitzava, «simplement els he fotografiats tots».

També l'han fet famós les seves imatges de la segona guerra mundial, durant la qual una rudimentària càmera negra reemplaçà el fusell que li hauria estat assignat si no hagués dit que sabia fotografiar.

Gavrilov, en canvi, és el màxim exponent de l'anomenada *generació de la perestroika,* els joves fotògrafs que revelen la cara, fins ara oculta, de la societat soviètica: els desastres del progrés tecnològic, les conseqüències humanes dels conflictes armats o el difícil problema de les nacionalitats, entre altres.

Els seus treballs li han aportat el reconeixement internacional que necessitava i ha rebut darrerament diversos premis. Una de les seves fotografies ha estat nominada *foto de l'any* pel setmanari *Newsweek.* Col·labora ara amb revistes com *National Geografic* o *Time.*

Visat d'Or per a Sygma

No obstant, cap dels grans reporters fins ara anomenats no va rebre el Visat d'Or al millor reportatge. En l'acte de cloenda, el trofeu va ser atorgat a Pierre Perrin, fotògraf de l'agència Sygma que, en col·laboració amb el redactor Jean Pierre Vaudon, ha estat l'autor del reportatge sobre *Perm 35,* camp soviètic de presoners. Perrin és el primer reporter occidental que ha pogut penetrar dins el *gulag,* després de molts mesos de negociacions amb les autoritats del país. Per obtenir l'autorització, els responsables de Sygma II van argumentar que, per una millor *transparència,* només un occidental podria fer *creïbles* les fotografies. □

In vitro cultura

VALENCIA-FRUITS

• Divendres dia 6, a l'Ajuntament d'Algemesí se celebrarà l'acte de proclamació com a fill predilecte de la ciutat del periodista i escriptor valencià **Martí Domínguez i Barberà.**

Martí Domínguez i Barberà és una de les peces clau del periodisme valencià d'aquest segle. Va ser col·laborador de publicacions com *Diario de Valencia,* el *Sol* i *Informaciones,* entre altres. Va participar en la fundació dels diaris *Levante* i *Al Día,* i del setmanari econòmic *Valencia-Fruits,* del qual va ser director.

També fou director de *Las Provincias* des del 1949 fins al 1958, càrrec del qual fou cessat arran d'un famós discurs, anomenat «Quan els homes callen, les pedres parlen», en què acusava el govern franquista d'haver oblidat València després de la riuada de 1957. Mai el diari *decano* de la ciutat de València va reparar aquesta injustícia. Ni tan sols fa unes setmanes quan reproduïa un titular de grans lletres en què deia: «Algemesí nombrará hijo adoptivo a Martín Domínguez». Un *lapsus* més de *Las Provincias.*

Aquest homenatge —ell sempre va defugir aquest tipus d'actes— arriba dos anys després que l'Ajuntament d'Algemesí, sent-ne alcalde l'independent **Joan Girbés Masià,** aprovara la proposta de nomenament. També durant el manament de Girbés el consistori de la Ribera va publicar, juntament amb l'editorial 3i4 la novel·la pòstuma de don Martí, *L'Ullal,* on es recullen records i imatges de la seua adolescència als carrers d'Algemesí i la rodalia.

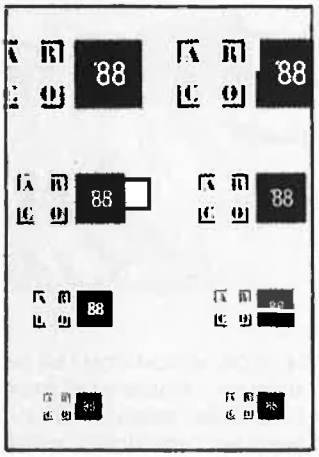
Martí Domínguez i Barberà va ser també regidor de l'Ajuntament de la ciutat de València i president de l'Associació de la Premsa. Com a escriptor va tocar la majoria de gèneres literaris. Va escriure la novel·la *Els horts,* entre altres; poesia, teatre, amb obres com *No n'eren 10* i un assaig sobre els Borja valencians.

• Potser és cert, com apuntava la crítica d'art **Victoria Combalía** amb motiu de la passada edició de BIAF'89 (Barcelona International Art Forum), que Barcelona, en matèria d'art, «ha metido la pata». Però també és cert que els crítics més professionals també poden fer-ho. Perquè la Combalía, en la seva carregada subjectiva i fulminant, al tercer dia de la inauguració de la BIAF, s'implicava d'una manera excessiva en els interessos dels «galeristes professionals» de la ciutat, és a dir, els de tota la vida. Uns senyors que és conegut que són reacis i bel·ligerants amb tot el que no passi pels seus circuits.

Tothom n'ha sortit una mica cremat, d'aquesta primera edició de la BIAF. Però més que ningú, els mateixos artistes, professionals més o menys bons, que el darrer dia encara al·lucinaven del tracte que havia rebut la seva obra, titllada de «popurri» i de producte de «mercado callejero».

«És clar —diuen— que aquí hi ha coses dolentes. BIAF és una fira, i aquí hi ha hagut de tot, però nosaltres mai havíem estat tan dolents com aquí, a Barcelona —comentaven entre irònics i deprimits—. L'Arco del primer any era, en conjunt, molt pitjor que això, i bé que s'ha anat promovent. Veurem, d'aquí a un mes, si a València som tan dolents com ho som a Barcelona».

El pitjor del cas és la imatge que s'ha donat, especialment a l'estranger, de la Barcelona artística. Les queixes per insults i per falta de suport institucional podrien arribar a nivell d'ambaixades. Malgrat tot, malgrat l'obstaculització

municipal, malgrat Arco, malgrat els atacs dels galeristes i la crítica «professionals», i malgrat els errors de l'organització de BIAF'89, sembla que hi haurà una pròxima BIAF'89, amb el suport de la Generalitat de Catalunya.

• Convocat per l'Institut de Projecció Exterior de la Cultura Catalana (IPECC), s'han concedit els primers premis Josep Maria Batista i Roca, guardó que es dóna anualment en reconeixement de la feina que duen a terme els catalans de fora per a mantenir la presència catalana en el món i augmentar el coneixement dels Països Catalans i la cultura catalana a l'estranger. El premi d'enguany ha estat per a **Abili Bassets i Roura,** professor de català al Casal

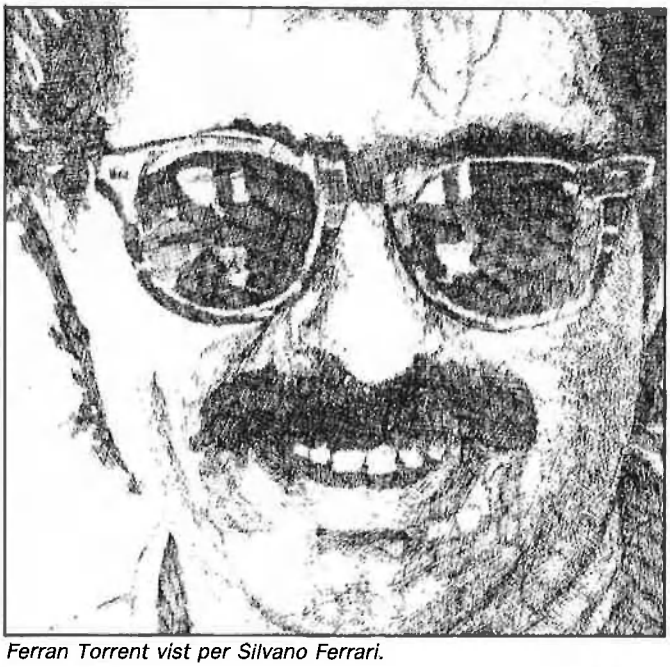
de Catalunya de Buenos Aires i membre de l'Acadèmia Brasilera de Filologia; **Ramon Cavaller García,** que ha treballat il·lustrant volums de rondalles amb **Francesc de Borja Moll** i estudià escenografia a Suècia; **Josep Espallargues Aymamí,** president de la Casa Catalana de Saragossa; **Pere Garriga i Marsal,** expert en tecnologia espacial i secretari del Casal dels Catalans de Califòrnia; **Jordi Mates i Gil,** gestor cultural i soci de la Casa Nostra de Ginebra; **Jaume Mir Serinà,** animador de les emissions catalanes de Ràdio País de París; **Àngel Perella Puig,** president del Centre Català de Rosario (República Argentina), un dels casals més actius del món; **Pere Pruna Gascon,** col·laborador dels programes radiofònics *Hora Catalana* de Xile i membre actiu del Centre Català d'aquest país; **Adela Ramon Lligé,** organitzadora de la Biblioteca Pompeu Fabra i membre de l'Orfeó Català de Mèxic; i **Matilde Romagosa Gironella,** de l'Associació d'Amics de Pau Casals a Wolfenbüttel.

EL LLIBRE DE LA SETMANA

JOAN ORIOL I GIRALT

Una continüitat engrescadora

FERRAN TORRENT: Cavall i rei. *Edicions dels Quaderns Crema, 1989, 210 pàgs.*

Ferran Torrent vist per Silvano Ferrari.

Després de *No emprenyeu el comissari* (1984), *Penja els guants, Butxana* (1985) i *Un negre amb un saxo* (1987), Ferran Torrent es referma amb *Cavall i rei* com un dels escriptors més interessants dels anys vuitanta i com el més sòlid dins la novel·lística que correntment anomenem de gènere negre. Sobretot perquè les seves obres s'allunyen de les novel·les-esquema, és a dir, Torrent defuig el relat policíac o la novel·la-enigma, i en aquest sentit s'aparta d'aquells escriptors de la seva generació que, en un intent d'escriure novel·la de gènere, redueixen les seves obres a uns esquemes preestablerts, a un cúmul de tòpics, al pur clixé; obres on la intriga i el misteri esdevenen, fet i fet, la mateixa finalitat del llibre. Torrent, en canvi, en no pensar en termes de gènere, s'encamina cap a un tipus de narració molt més personal, que escapa dels estereotips. L'escriptor valencià, en fer-se seus la ciutat, els ambients i els personatges, retorna en el fons a l'esperit de l'originària novel·la negra nord-americana, aquella que amb una actitud testimonial o crítica reflectia, més enllà de la peripècia personal del protagonista, una societat corrupta, un sistema en descomposició. Torrent poua en l'esperit de la ciutat i ens la descriu amb totes les seves contradiccions. És llavors quan surt a la superfície la brutícia del sistema, amagada sota un vernís de legalitat.

En les novel·les de Ferran Torrent, la descripció crítica de la realitat presentada es basa sovint en el recurs del contrast, del joc d'oposicions entre dos mons, el dominant i el marginal. A *Un negre amb un saxo,* per exemple, l'acció oscil·lava entre el món judicial i el dels baixos fons. A *Cavall i rei,* el món de la justícia ha estat substituït per l'empresarial i l'econòmic, el de la burgesia valenciana. Hèctor Barrera es mou entre aquests dos extrems, tant en l'àmbit professional com personal. Perquè inicialmnt el periodista s'enfronta a dues investigacions paral·leles, la del segrest de l'industrial Bernat Ros, un empresari aparentment modèlic i ben relacionat amb tots els sectors socials (la banca, els sindicats, els polítics, ...), i la de l'assassinat d'una prostituta germana d'un amic seu. Aquestes dues recerques li permeten recórrer, d'una banda, els ambients més sòrdids de la ciutat (i aquí és on el lector troba la galeria de personatges que tan bé sap retratar Ferran Torrent: traficants, macarres, drogaaddictes, etc.), i de l'altra, un món nou per a Barrera, el de l'alta societat, farcit de personatges tibats i ridículs que freqüenten les festes socials i el Club Espanol de Tenis. I és justament al final de l'obra quan aquests dos universos es donen la mà. En el fons, no estan tan lluny l'un de l'altre. Tots dos són igual de corruptes.

«L'estat natural dels humans és la corrupció», pensa Barrera en un moment de la novel·la. I sembla que aquesta sentència presideixi tota la narració. Perquè cap dels estaments ni dels personatges presentats no s'escapa a la corrupció, ni l'òrgan directiu del diari on treballa Barrera, ni el comissari Tordera, ni Toni Butxana, ni el segrestat Bernat Ros, ni el mateix Barrera. Ningú no escapa de la crema. Els personatges esdevenen llavors uns éssers mesquins, degradats i alhora ridículs. La novel·la, en aquest punt, assoleix un aire corrosiu, de crítica mordaç. No hi falta tampoc l'humor i la ironia, que ja des d'un principi, des del mateix epígraf que encapçala l'obra, es passeja per tota la narració. Els diàlegs són plens d'una ironia subtil i de referències burlesques, sobretot a les converses entre Barrera i el comissari Tordera, que faran les delícies del lector.

En definitiva, *Cavall i rei* té molts punts de contacte amb les novel·les anteriors de Torrent, sobretot amb *Un negre amb un saxo,* com ara la recurrència d'espais (la València fora-llei), de personatges (Toni Butxana, el comissari Tordera, el fotògraf Trilita, etc.) i de tècniques (Torrent repeteix aquí la narració en primera persona). Un dels encerts d'aquesta última obra és la separació entre Butxana i Barrera. Si a la novel·la anterior les diferències entre tots dos no quedaven prou marcades, aquí, en canvi, els trets que els caracteritzen són molt definits. Butxana, amb uns quants quilos de més, ja no és el detectiu anticonstitucional d'abans, sinó un amistançat d'una viuda rica, amb xofer i minyona, que gaudeix d'una vida burgesa i tediosa. Barrera, doncs, es queda sol en la seva rebel·lió contra l'ordre establert i la injustícia. I si bé és cert que l'ex-directiu l'ajuda en la investigació, de fet és el periodista qui ha de fer front al sistema en la seva recerca de la veritat. D'una banda amb el *staff* directiu del diari, que no vol perdre la posició de privilegi que manté, i de l'altra el corrupte comissari Tordera, massa compromès amb el joc brut dels qui remenen les cireres. Però Barrera aquesta vegada ha après la lliçó. Si a *Un negre amb un saxo* tenia la gasodia de pensar que podia canviar el món, aquí, en canvi, aviat s'adona que ell només és un peó de la partida. I que un peó sol no pot fer mai escac i mat. □

Novetats de tardor

Alguns en diuen *rentrée,* d'això de la tardor, però potser és molt més, és com afegir vida nova a un món que de juny a setembre va morint-se a poc a poc... Només es tracta, però, d'aconseguir unes cendres de fàcil revifalla i, així, la tardor se'ns presenta una vegada més plena de novetats, de projectes, d'il·lusions renovades.

Per combatre la malenconia

La tristesa característica d'aquesta època de l'any és un temps ben propici per a la lectura de narrativa, i els editors s'han posat d'acord per a donar-nos-en una bona collita. L'editorial Laia reedita *Negra i consentida,* del reeixit col·lectiu Ofèlia Dracs, i, de nous, apareixen *La casa sota el mar,* de Joaquim Carbó i *La rebel·lió,* de Joseph Roth. Tres i Quatre publica *Efectes personals* i, ben aviat, *La casa sota el llac de la lluna,* ambdues de Francesca Duranti, un dels millors escriptors italians del moment; també, novel·les de Ferran Garcia Oliver, *Oc; No digues adéu,* d'Adolf Beltran i l'esperada novel·la de Joan F. Mira, *Els treballs perduts.* Pel que fa a La Magrana, publicarà en català el descobriment de l'any, la troballa que és *La bíblia de neó,* de John Kennedy Toole, l'autor de la magnífica *Una conxorxa d'enzes,* i tot gràcies a la seva mamà; a banda, llibres de Maria Barbal, *Ressaca,* Alberto Cavallari, *La fuga de Tolstoi,* i Gesualdo Bufalino, *El sembrador de pesta,* entre altres. Edhasa traurà *Dones enamorades,* de D. H. Lawrence, *Un niu de tòrtores, Alguna cosa infantil,* de Katherin Mansfield i *El turó de Watership,* de Richard Adams. De Planeta, un nou llibre de Xavier Benguerel, *I tu, qui ets?* Mentre que en Proa veurà la llum un interessant llibre entre la memòria i la ficció: *Vocabulari familiar,* de Natàlia Ginzburg; *John l'infern,* de Didier Decoin, premi Goncourt; *Amèrica,* de Franz Kafka i una nova de Baltasar Porcel, *El divorci de Berta Barca,* un intent de novel·la popular; a banda, diversos clàssics en col·leccions de butxaca. Edicions 62 treu un nou llibre de Montserrat Roig, *El cant de la joventut,* que promet ser ben interessant; a més, inaugura col·lecció, «El Confident», amb títols de John Le Carré, *La casa Rússia,* per el gaudi dels amants de la novel·la d'espies, i un altre de Bohumil Hrabal, *Una solicitud massa sorollosa,* un escriptor txec que pega fort i que s'ho mereix; altres novetats de 62 en narrativa són *La delfina bizantina,* d'Aldo Busi; *Principi i fi,* de Naguib Mahzuf; *Opera àcid,* de Miquel Creus i *La garden party i altres contes,* de Katherin Mansfiel. L'editorial Columna publica *Artemisa,* de Maria Angels Anglada; *Pel·lícules tristes,* de Mark Lindquist; *Efectes secundaris,* de Woody Allen; comença una biblioteca dedicada a P. G. Woodehouse, amb títols com *Aigua calenta* i *Ukridge;* però el que pot ser la sensació de la tardor és el *Diccionari Khàzar,* de Milorad Pavié, un llibre que són molts llibres i que configura una d'aquestes experiències literàries irrepetibles. També en Columna, una excel·lent biografia de *Milena,* la corresponsal de Kafka, a càrrec de Margarete Buber-Neumann, i *Sang Innocent* en la bibliteca P. D. James. En Quaderns Crema, cal no oblidar l'última de Ferran Torrent, *Cavall i rei,* que ja es comenta com la millor de les seves; *Exercicis d'estil,* de Raymond Queneau; un nou de l'exquisida Louis Erdrich, *La reina remolatxa.* Destino ens ofereix un nou llibre de Milan Kundera, *El vals de l'adéu;* el debatut pèndol d'Eco; *Vella Nova York,* d'Edith Wharton; i un Gerald Brenan, *Una vida pròpia;* d'autors catalans tindrem: *La Primavera de Pavia,* de Teresa Pàmies; *Puntes de coixí: Co,* de Norbert Bilbeny; i *Nocturn de Primavera,* de Josep Pla. Per Empúries, podrem llegir entre altres, *La nena del diumenge,* de Gudrun Mebs i *El dia d'Acció de Gràcies,* de Truman Capote, en traducció i pròleg de Quim Monzó. En Bromera podem llegir *Rosa Vermell, detectiva privada,* de Josep Lluís Seguí.

La poesia a l'espera

Cada vegada més, el pols de la poesia —si exceptuem la revisió de clàssics— la dóna any rere any els premis de la tardor, època de l'Ausiàs March, del Vicent Andrés Estellés, quasi del Carles Riba. Així, una de les novetats més recomanables és la traducció que Miquel Desclot ha fet dels *Llibres profètics de Lambeth,* de William Blake, això en Proa. Edicions 62 treu un nou llibre d'Antoni Marí, *El viatge d'hivern,* en la seva col·lecció Poètica, editada per Península. També en 62, la reedició de l'*Estimada Marta,* de Miquel Martí i Pol i, del mateix autor, l'*Obra Poètica I.* De novetat de pes es pot considerar la *Poesia completa,* de Marià Manent, en Columna, com també, en la mateixa editorial, *El color de les pedres,* primer llibre de poemes del pintor Albert Ràfols-Casamada. En Quaderns Crema, *El lent creixement dels coralls,* de Jaume Creus.

L'assaig i el teatre

En l'apartat d'assaig cal destacar l'aparició de *Farenheit 212,* de Joan Orja, una interessantíssima anàlisi sobre literatura actual, escrit de manera bastant llegidora, el trobarem en La Magrana, on també s'ha publicat *La lògica de Sherlock Holmes,* de William Neblett, que farà les delícies dels aficionats. Laia ens ofereix un curiós *Introducció al mètode de Leonardo Da Vinci.* En Edicions 62 cal destacar la *Lingüística poètica i altres assaigs,* de Roman Jakobson i *J. V. Foix; 1918 i la idea catalana,* de Vinyet Panyella. I, en Quaderns Crema, *Fora d'hora,* de J. M. Ruiz Simón, sucosos textos de filosofia quotidiana.

En quant al teatre, la novetat ve pel costat de Tres i Quatre, que inaugura col·lecció amb un text de Thomas Bernhard, i publica *Alfons IV,* de J. M. Munoz Pujol, que va ser premi Nacional Ignasi Iglésies. Però també d'Edicions 62 que trau a la llum *El desig agafat per la cua/Les quatre nenes,* de Pablo Picasso i *Un cor normal,* de Larry Kramer. I, en Bromera: *Ni tan alts ni tan rics,* de Manuel Molins, i *Indian Summer,* de Rodolf Sirera.

La tardor, doncs, es presenta sorprenent i curiosa, només ens queda començar a llegir.

X. R. T.

EL CLOT

Josep Piera, becat a València

L'escriptor saforenc Josep Piera ha estat distingit amb una de les quatre beques que anualment concedix la Conselleria de Cultura de València. Sembla que l'autor d'*Un bellíssim cadàver barroc* utilitzarà els diners de la beca per acabar el llibre que

té entre les mans, *Cap a l'altra banda del mar,* com també per a viatjar a alguns països del Mediterrani africà que completaran el seu cicle de viatges per aquest mar. El premi li ha servit, a Piera, per a arrodonir un any ja excel·lent, amb la pròxima publicació d'*Un bellíssim cadàver barroc* a Itàlia, per l'editorial Tullio Pironti de Nàpols, i la traducció al castellà d'una *Antologia poètica* a càrrec de Jaime Siles. A més d'això, ha començat a córrer la veu que la seva obra poètica completa serà editada pròximament.

Altres becats van ser Manolo Molins, que la va rebre per *Cendres,* una obra de teatre sobre Maria Callas, i per a Antonio Fornés i Joan Gargallo, per un projecte d'itinerari marítim, *De mar estant.* L'altra beca va ser concedida a un escriptor castellà.

Montse Ferreter

L'ESCRIPTOR I EL SEU LLOC

La Barcelona de Jaume Fuster

Hi ha tantes Barcelones com ciutadans, perquè la ciutat no és només un espai físic objectiu, sinó que és sobretot un munt de sensacions, de records, de frustacions i de projectes subjectius i intransferibles.

Vaig néixer a Barcelona i, de fa anys, hi visc amb intermitències, alternant la ciutat, primer amb la Cerdanya i actualment amb Mallorca. Bona part de la meva obra, doncs, ha estat escrita lluny d'allò que considero el meu lloc íntim: la Barcelona de la infantesa i de l'adolescència que va de les places de la Universitat i de Catalunya fins a Colom, de la Ronda de Sant Pere fins al barri de la Ribera i l'actual que es mou per la dreta de l'Eixample, de la Sagrada Família al passeig de Gràcia i de la Diagonal a la Gran Via, encara que aquesta llunyania no impedeix que la ciutat molt sovint sigui l'escenari primordial dels meus relats. Potser pel fet d'escriure sovint fora de Barcelona m'ajuda a crear espais de ficció mítics que volen ser un retrat personal de la ciutat.

Diuen que Barcelona és dura. Estudis sociològics demostren que és una de les ciutats més dures d'Europa. No vull tancar els ulls a aquesta realitat però, ¿què voleu?, per a mi hi ha una Barcelona tendra, de matí assolellat de primavera, quan la boira bruta i humida de l'hivern desapareix i l'aire pinta de nou les façanes modernistes de l'Eixample, o de capvespre de tardor quan un cel rogent —pluja o vent— amoroseix les parets escrostonades del barri vell i en dissimula la brutor.

Però Barcelona, sobretot, és tendra per als barcelonins que la viuen, l'omplen i la pateixen dia a dia: les dones de mitjana edat, carregades amb cistells, que van i vénen de plaça, els badocs que s'entretenen mirant les obres que esventren els carrers i les places com una maledicció bíblica, els infants que s'arraïmen a la sortida d'escola i s'encalcen i juguen a futbol i molesten els vianants, els vells que entomen el sol a les places massa dures o als esquifidíssims espais verds, les parelles que, ¡encara ara!, busquen la foscor dels portals pels seus honestos jocs de mans, els homes malcarats i benvestits que a punta de migdia entren i surten dels bancs de la plaça de Catalunya, que és com una City londinenca que no ha pogut ser, la dels *yuppies* de calè fàcil i prepotent que passegen les postmodernitats més tronades i nocturnes pels bars de moda.

Tendresa dels xarnegos que els dissabtes a la tarda assalten la Rambla, procedents dels guetos de la perifèria amb posat de conqueridors enlluernats; tendresa dels burgesos que els matins de diumenge surten de missa a Pedralbes o a Sarrià, grisos i protuberants; tendresa dels joves de Gràcia que seuen als bars o als restaurants, s'agafen les mans i somien; tendresa dels vells resignats que arrosseguen els peus pel Raval i Ciutat Vella i tendresa, ¿per què no?, de les putes de l'Arc de Triomf, els transvestits de la Diagonal, els xoriços del Xino, els jonquis i els camells de la plaça Reial...

Hi ha tantes Barcelones com barcelonins. I la meva és una ciutat de cines de sessió contínua, de quioscos de la Rambla per comprar-hi els tebeos, d'aquella olor rònega i tenebrosa del Col·legi Condal, com de punta de llapis, pixum de criatures, sotana de frare i guix de pissarra i la remor dels trens a l'estació del Nord, mesclada amb el «fes bondat» de la mama, l'«au, vinga, no us entretingueu» del papa i el «ja us escriurem» tranquil·litzador de la iaia que em feia rum-rum al cap i accentuaven l'excitació d'unes llargues vacances a la Cerdanya, des d'on aprendria per sempre la dolcesa d'enyorar Barcelona.

Jaume Fuster

La força de mirar més enllà

MARGARETE BUBER-NEUMANN: Milena, *Barcelona, Columna, 1989. 247 pàgines.*

De la ploma de Margarete Buber-Neumann ens arriba aquesta biografia de Milena Jesenskà, dona fortament contradictòria i inquietant. Totes dues dones van concidir en una etapa de la seva vida, per a Milena l'última, en un camp de concentració de Ravensbrück per a preses polítiques i dones en general que feien nosa al règim de Hitler. Milena, de qui ja teníem referències literàries en *Cartes a Milena* de Franz Kafka, on l'escriptor txec demostrava una gran admiració per aquesta dona, va tenir una infància difícil; per una banda, la relació amor-odi amb el seu pare, per l'altra, la malaltia de la seva mare, crònica i incurable que acabaria amb la seva vida d'una manera lenta i fastigosa. La seva adolescencia va transcórrer vertiginosament i aviat va descobrir el món de la cultura que la va colpir. Adolescent rebel, va violar les normes socials burgeses, manera de vida que menyspreava, sobretot per la falta de sinceritat davant les realitats quotidianes.

Milena va viure en una època de grans contrastos, en una Europa on irromp el *jazz,* la psicoanàlisi; és l'apogeu del comunisme i dels avanços del nazisme que fustigaria tot el continent. Immergida en l'ambient de Praga, carrerons, places, cafès, tavernes del barri antic, tertúlies literàries, se sent feliç; s'estima Bohèmia, somia amb la seva pàtria. El seu amor és tan fort que mai l'abandonarà, ni tan sols en els períodes d'absència.

La seva relació amb els homes va ser sempre tempestuosa, amb fortes crisis d'identitat, però el seu esperit autocrític i la seva gran passió per la vida va ser sempre el motor per a la seva contínua lluita existencial. Inicia la seva incursió en la literatura amb articles de moda amb una interpretació molt personal d'aquest tipus de periodisme: «tot el que fa un home traeix el que ha aconseguit que sigui la seva ment i la seva ànima». Els textos ens diuen que es tracta més d'un vehicle per a expressar el pensament de l'autora i la seva visió de la societat que l'envoltava.

Després d'una gran crisi i lliure ja de la seducció de la forma, inicia una tasca creativa com a traductora i periodista. Activista, militant, i desencantada del partit posteriorment (ja que la seva postura immovilista entrava en contradicció amb el caràcter crític i individualista de Milena), l'abandonaria per a dedicar-se plenament a la seva tasca periodística. I va encetar una altra lluita, prestant suport als drets fonamentals de l'ésser humà, interessant-se per les velles aspiracions nacionalistes del seu poble. Si haguérem d'anomenar les qualitats humanes d'aquesta dona, per força faríem servir paraules com naturalitat, plenitud, foc, i segons Franz Kafka, «la força de mirar més enllà».

De tot l'anterior es pot deduir l'interès del llibre. La seductora Milena apareix amb tota la seva intensitat en el text de Margarete, sovint corroborat per les opinions d'altres personatges importants de la vida cultural i política de l'època.

Júlia Cortès

Disparar amb salves

CARME RIERA: Joc de miralls, *Premi Ramon Llull, 1989. Ed. Planeta. Barcelona, 1989. 189 pàgines.*

Algú va dir de Liliana Cavani que era una directora de cinema amb grans idees, però que les malbaratava en posar-les en imatges. Una mica d'això és el que em fa l'efecte que passa amb la darrera obra de Carme Riera. *Joc de miralls* és una novel·la construïda a partir d'una idea atraient a través de la qual es podia haver explotat tot un món de relacions i situacions que l'agombolessin fins a crear l'atmosfera necessària per transcendir la mera anècdota i reflexionar sobre les possibilitats que ofereix la trama. El darrer premi Ramon Llull opta, però, per una narració precipitada, per un dibuix esquemàtic dels personatges, per una banalització del tema que no justifica l'aparent complexitat estructural.

Joc de miralls narra el doble procés de suplantació que viuen Pablo Corbalàn, escriptor de la república sud-americana d'Itàlica, compromès i afavorit per l'èxit, i Antonio Gallego, modest rendista, antic company de viatges de Corbalán i, com ell, segrestat i torturat per l'exèrcit d'Itàlica. Teresa Mascaró, resident a Barcelona, és l'entusiasta seguidora de l'obra de Corbalán que descobrirá la podrida relació existent entre aquest escriptor i un desconegut Antonio Gallego a qui Corbalán va plagiar la novel·la i va manllevar-li l'amant. Darrere el Corbalàn grimpador i cínic, amoral i aprofitat, Teresa Mascaró descobreix el tímid, culte i idealista Antonio, que, en un segon colp d'estat dels militars, després d'anys de presó, accepta suplantar Corbalán, mort en una sessió massa dura de tortures, a qui l'opinió pública internacional reclama en llibertat i estalvi. El plantejament, doncs, a partir de la clàssica oposició entre el bé i el mal, tot i que sense cap ironia en el tractament, oferia moltes possibilitats que, al meu parer, Carme Riera desaprofita. La novel·la es redueix a un seguit d'anècdotes, de vegades molt tòpiques, planes i sense cap gruix ni reflexió pausada , escrita, això sí, amb un llenguatge dúctil i ric. D'altra banda, personatges que s'albiren importantíssims desapareixen sense més o són caricatures de difícil ubicació. Blanca, l'amant de tots dos protagonistes, n'és un bon exemple: de sobte desapareix del relat sense cap lògica coherent i, paral·lelament, és un personatge que no s'aguanta en absolut. Tot plegat, disparar amb salves.

Josep M. Lluró

PRESTATGERIA

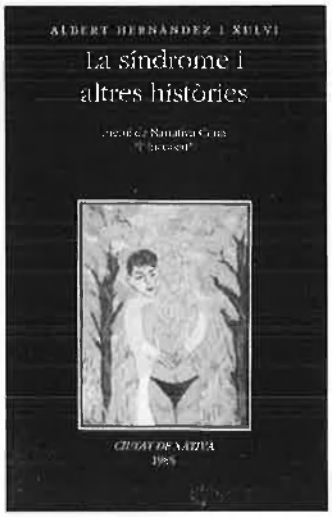
JOSEP-LLUÍS SEGUI: Rosa Vermell, detectiva privada. *Alzira, Bromera, 1989, 159 pàgs.*

Amb il·lustracions de Maria Montes, ens arriba aquesta novel·la que conté molts dels elements característics de la literatura policíaca, però que és, de fet, una anti-novel·la policíaca. Tot amb la particular perspectiva de les comèdies cinematogràfiques americanes.

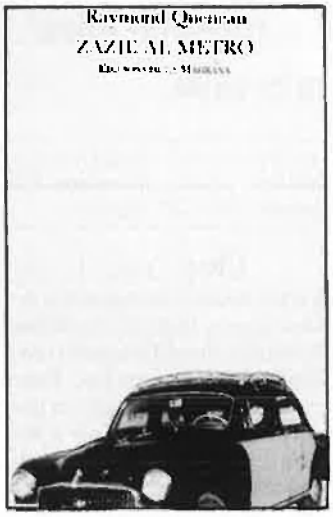
MICHEL ZIMMERMANN: En els orígens de Catalunya (Emancipació política i afirmació cultural, *Barcelona, Edicions, 62. 1989, 216 pàgs.*

Historiador francès, especialitzat en història medieval de Catalunya, Zimmermann ens hi dóna una ampla perspectiva dels orígens de Catalunya. El present volum és un recull d'alguns dels seus assajos més importants.

ALBERT HERNÀNDEZ I XULVI: La síndrome i altres històries. *Ajuntament de Xàtiva, 1989. 82 pàgines.*

Aquest recull de contes va guanyar l'any 1988 el premi de Narrativa Curta «l'Encobert». Històries quotidianes, de vegades amb un punt de bogeria, d'aquest autor que ha guanyat recentment diversos premis al País Valencià.

RAYMOND QUENEAU: Zazie al metro. *Barcelona, Edicions de La Magrana, 1989. 205 pàgs.*

La història de Zazie és la més popular de Queneau, un dels més importants renovadors de la literatura francesa del segle XX. Una nena de províncies arriba a París amb la intenció de veure el metro. En poques hores esdevé una experta en humanitat.

QUADERN DE TREBALL

VÍCTOR RIPOLL

• Edicions Bromera acaba d'editar la setena edició del *Diari d'un jove maniàtic,* d'**Aidan Macfarlane** i **Ann Peperson** que segeix amb un ritme de vendes imparable a la Gran Bretanya, on continua a la llista dels llibres més venuts. Aquest èxit continuat ha fet que els autors hagin fet una segona part del llibre, que és a punt de comercialitzar-se al Regne Unit i que Bromera editarà al seu moment.

• Columna ha adquirit el Club Editor, la història editorial de **Joan Sales,** l'editorial que va fer famosos **Mercè Rodoreda** i **Llorenç Villalonga,** que portava la viuda, **Núria Sales,** que es dedicava, gairebé exclusivament, a reeditar els grans títols del seu fons. Núria Sales, segons el contracte, passaria a formar part de la plantilla de Columna. Una de les coses que vol fer Columna amb el fons del club Editor és rellançar el «Club dels Novel·listes», col·lecció estrella de l'editorial, amb un nou disseny. A mitjans de setembre, Columna i el Club Editor pensaven fer públic el seu acord a principis d'octubre.

• L'èxit pot ser perjudicial, sobretot si no es vigilen els tiratges. L'èxit inicial a les llibreries, a finals de l'any passat, del llibre-joguet dels *Minimals,* llançat amb el suport d'una costosa campanya publicitària, va engrescar l'editorial Aliorna a fer un nou tiratge de molts, molts més exemplars. La primera edició es va vendre força bé, però no així la segona. Es parla d'uns cinquanta mil exemplars, pel cap baix, editats de més. Aquesta clatellada ha estat tan forta que ha afectat seriosament l'economia de l'empresa, fins al punt que podria fer canviar la propietat de mans.

• Els articles d'**Eugeni Xammar,** recollits per **Josep Badia,** apareixen aquest octubre als Quaderns Crema amb el títol *Periodisme.*

• *Principis bàsics del bilingüisme,* d'**Hugo Baetens Beardsmore,** a la col·lecció «Orígens», de La Magrana, una guia introductòria a les preguntes que es fan a propòsit del coneixement de més d'una llengua. L'autor és belga, però es va educar i diplomar a la Gran Bretanya.

• L'edició catalana de Destino d'*El pèndol de Foucault,* d'**Umberto Eco,** és cent pessetes més barata que la castellana.

• El «Venècies» d'aquest mes l'aporta La Magrana i és un títol italià, *La fuga de Tolstoi,* d'**Alberto Cavallari,** que relata els darrers dies de la vida de Tolstoi a partir dels seus diaris.

• Edicions Bromera ha signat un contracte amb **Manuel de Pedrolo** per a reeditar el llibre *El premi literari i altres coses,* un llibre de relats publicat per «La Selecta» fa una pila d'anys.

• Edicions 62 té actualment quaranta col·leccions.

• El *Català guai* ja és aquí. És el número 7 de la col·lecció «Lectures i itineraris» que dirigeix Alfred Sargatal a Leartes. En són els autors, **Mercè Foradada** i **Lupe Moratalla.**

• Una antologia d'**Isaac Asimov** sobre monstres, *Joves monstres,* a «L'Esparver», de La Magrana. □

L'esforç de La Forest d'Arana

L'hivern de 1986 al 1987 el País Valencià va assistir al naixement d'un nombre inusitat, en tot el que duem de segle, de col·leccions de poesia: Gregal, Bromera, Edicions de la Guerra, la Forest d'Arana..., se sumaven a la ja veterana 3i4 (1973).

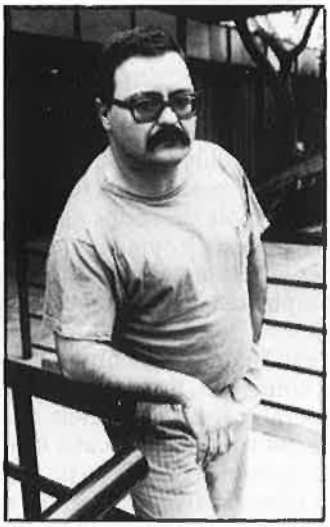
La Forest d'Arana va tenir origen en les tertúlies que se celebraven tots els dimarts d'octubre a juny a l'Arana, un pub del barri del Carme de València, i que continuen celebrant-se ara al cafè Lisboa. Els pares de l'invent foren Manel J. M. Romero i Pere Bessó, un barista desvagat i inquiet ficat a editor, i un poeta de la hipotètica generació dels 70 que tot ho manegava. I, naturalment, tota una colla d'amics que anava creixent continuadament i que dinamitzava les reunions. Les tertúlies han donat a conèixer obres inèdites de poetes novells, de poetes consagrats, d'homenatges i s'hi ha discutit llargament sobre tot, i sobretot de poesia: autors, crítics, lectors, editorials... S'ha instaurat també un Premi de poesia que va ja per la tercera convocatòria i que enguany es lliura el 3 d'octubre.

Però, l'orgull de la casa és la col·lecció La Forest d'Arana. El format triat ha estat la *plaquette,* poemaris que oscil·len entre 24 i 44 pàgines, amanosets, amb tapes de cartoné verjurat en gris clar i fulles en paper crema també verjurat; i la impressió en negre, llevat del títol de la portada, en roig sanguini. S'han triat gravats suggestius d'autors diversos, amb preferència pels post-romàntics i modernistes (Mucha, Colvert, Knowles, Ricketts, Bartolozzi, Vallotton...) per a les portades. I es completa el poemari amb una o dues pàgines finals on hi ha un extracte biobibliogràfic i una foto de l'autor. Les edicions són de bibliòfil, 500 exemplars numerats i signats per l'autor, i resulten d'una factura esmeradíssima, harmònica i discreta, i excel·lent, diríem, la relació qualitat-preu. Des del primer moment, la col·lecció va estar rebuda per crítics i poetes amb elogis. Manent, Pessarrodona, Susanna, Sala Valldaura... en van parlar des de distints mitjans d'informació, agraint la iniciativa i encoratjant-ne els autors.

Els criteris de publicació són bastant heterodoxes; només aquestes intencions, expressades repetidament pel seu director Pere Bessó: donar a conèixer autors novells del país, respectar un espai proporcional per a les dones poetes (1/4) i oferir traduccions de clàssics contemporanis.

Tot i que algun dels autors ja havia publicat abans en antologies o revistes, en són majoria els que han publicat el seu primer poemari en La Forest d'Arana: Josep Mir, 1. *Viure no és necessari, navegar sí* i 11. *Gènesi del Seny*; Francesc Collado: 2. *L'ull petit*; Susanna Toledo: 4. *Les formes de la matèria*; Maria Fullana: 8. *I escadussers*; Josep Enric Grau: 10. *De la cambra al mar no hi ha paranys*; Montse Anfruns: 13. *Entre les dents, fils d'aram i nicotina*; Ramir Català: 14. *Cercle de vida*; Lluís Roda: 16. *El subratllat és meu*; Encarna Sant-Celoni i Verger: 20. *Sènia de petits vicis*. D'altres, que ja havien publicat en altres col·leccions amb distint èxit i/o assiduïtat, són: Vicent Berenguer: 5. *Dalila*; Lluís Alpera: 7. *L'esplendor de l'àmfora*; Francesc Lòpez i Bàrrio: 17. *A frec de coltell*; Josep Ballester: 19. *Foc al celler*.

Pere Bessó, un dels màxims impulsors de «La Forest d'Arana».

Quant a les traduccions, Amós Belinchon presenta el 6. *Llibre per a la vesprada dels diumenges*, de Sergio Corazzini. Josep Ballester, 9. *Recull*, de Patricia Cavalli. Víctor Soler, 12. *Esthétique du mal*, de Wallace Stevens. Sarah Andrea Steinbök, 15. *Al bosc*, d'Erich Fried. I encara, un 21. Homenatge als Trobadors, on han participat 19 poetes.

Les novetats que apareixeran a l'octubre són 22. *L'Hoste perfecte*, de Francesc Rodrigo, 23. *Una gota de lluna*, de Vicent Galan, 24. *Bagatel·les*, d'Antoni Ferrer i Perales; i les traduccions, els tan esperats 3. *Epigrames*, de John Donne a cura de Pere Bessó, 18. *Les Quimeres*, de Gerard de Nerval a cura de Francesc Collado; i un poemari d'Emily Brontë *A serious poet;* a cura de Pilar García i Vicent Galan.

Poesia lírica, metafísica, descreguda, formalista, vitalista, arrauxada, retòrica, màgica... Tot un ventall de tendències que dóna idea de la diversitat de propostes i possibilitats de lectura que ofereix la poesia catalana dels 80.

Francesc Collado i Soler

CONVOCATÒRIES

El «Ciutat d'Alzira», un premi amb futur

Si la setmana passada parlàvem en EL TEMPS de la necessària remodelació dels premis literaris cap a una vessant cultural més àmplia, tot procurant ampliar l'oferta pública, ara ens hi arriba el programa del lliurament del Premi Ciutat d'Alzira que és una bona mostra de com un premi, ja en nàixer, es planteja ser alguna cosa més.

Així, amb motiu de la concessió d'aquest premi que organitzen l'editorial Bromera i l'Ajuntament d'Alzira, estan previstes durant els dies 3 al 6 d'octubre, dia aquest del sopar de lliurament que presentarà el periodista i escriptor Emili Piera, unes jornades culturals que inclouran taules rodones i projeccions cinematogràfiques. De les primeres hi haurà dues, l'una sobre «Cinema i novel·la, dos llenguatges», amb la participació de Josep-Lluís Seguí, Vicent Sanchis i Toni Canet; l'altra sobre «Adaptacions cinematogràfiques: la història d'una infidelitat», amb Rafa Aranal, Rodolf Sirera i Carles Mira. Totes dues taules seran moderades per Josep Ballester. Quant a les pel·lícules, els títols seran: *Dublineses,* de John Huston; *Ábrete de orejas,* d'Sterphen Frears; *Un negre amb un saxo,* de Francesc Bellmunt, i *La insoportable levedad del ser,* de Philip Kaufman.

A banda hi haurà exposicions paral·leles i regals —llibres, ¿com no?— per als assistents al sopar. Un bon començament per a un premi que promet.

X. R. T.

L'anell de Rê

Quan jo era menut, que començava a caminar, em van posar al coll una cosa com un escapulari, amb un Cor de Jesús brodat, a fi de guardar-me del mal d'ull i de la hipotètica mala voluntat de qui sap quins veïns o passavolants. Era una cosa pràctica, i sense excessives pretensions terapèutiques: una simple protecció, una precaució. Després, he portat molt de temps escapularis i medalles diverses, com corresponia a un fill devot de l'Església Romana. L'Església, tot s'ha de dir, tampoc ha fet mai massa insistència en les virtuts màgiques de les medalles i els escapularis: alguna indulgència, algun benefici espiritual, i en últim extrem el passaport per a eixir del purgatori. Poca cosa, tot plegat.

Poca cosa, en efecte, si es compara amb les virtuts dels talismans que ara es despatxen per catàleg comercial. Són una meravella, el remei de tots els mals, la pedra filosofal que tot ho cura i tot ho converteix en or. Consideren, si no, les virtuts anunciades de l'*anell de Rê*, tal com les explicava *mademoiselle* Danièle Gilbert en una carta «personal» a tots els possibles beneficiaris. La pobra Danièle Gilbert era una coneguda presentadora de la televisió francesa (la «Grande Duduche», li deien), i un bon dia la van despatxar de la feina. Un desastre. Però va arribar l'anell. «D'ençà que em van despatxar de la televisió, el 1981», explica Danièle, «no vaig conèixer més que desgràcies. Des que porte aquest anell, tot ha canviat». I tant, que va canviar tot: l'anell, que costa tres francs de fabricar i tres més de despeses d'enviament, el venien Danièle i els seus associats per la mòdica suma de 189 francs (475 francs si el volies en plata), i si comptem que només ente abril de 1988 i abril de 1989 en van vendre més de 400.000, ja poden fer-se una idea dels canvis possibles en la vida de Danièle.

Danièle, però, es referia a unes altres virtuts: «Quantitat d'homes i de dones començaren a tenir sort des del moment que es van posar l'anell de Rê. Guanyaven a les curses o a la loteria —sovint quantitats grosses—, rebien herències inesperades, o els arribaven esdeveniments feliços en el treball, la vida sentimental o la salut». *Mademoiselle* es documenta, consulta «llibres científics d'insignes professors» (de prestigi internacional), i descobreix el secret: es tracta de l'anell que portaven els faraons d'Egipte, ja fa sis mil anys, i que miraculosament s'ha pogut reproduir, amb les inscripcions geomètriques particulars que li donen tota la virtut i la força: l'anell de Rê crea una aura de protecció integral que envolta qui la porta, i emet alhora unes ones «subtils» que afecten, en interès del beneficiari, esdeveniments, coses i persones. Imagineu que *mademoiselle* Gilbert fins i tot va patir un horrible accident de cotxe, el cotxe va quedar fet un munt de ferralla retorçuda, i *mademoiselle* en va sortir sense un arrap i fresca com una rosa. És difícil demanar-li més garanties a un anell: l'accident va ser la prova definitiva per a Danièle. La qual, generosament, vol compartir amb el públic tan insigne meravella.

I el públic respon, aquesta és la qüestió: 400.000 persones en un any només (no sé quanta gent l'havia comprat ja els anys anteriors). I d'aquestes 400.000, només un deu per cent l'han tornat protestant per falta d'eficàcia provada. La resta, el noranta per cent, el deuen portar encara tan contents, salvant-se d'accidents, guanyant rifes i fent-se rics i feliços. Ni medalles ni escapularis mai no havien fet tant per la humanitat. Tampoc es venien per correu. □

J. F. Mira

10 MOSTRA DE VALENCIA

CINEMA DEL MEDITERRANI • 2 AL 10 D'OCTUBRE 1989

FILMOTECA MUNICIPAL DE CINE

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

Mostrar l'Art / Obrir els sentits als nous corrents / Desvelar el panorama europeu / Albirar Amèrica / Homenatjar els que han brillat pel seu bon ofici / Fer de València la gran Pantalla del Mediterrani.

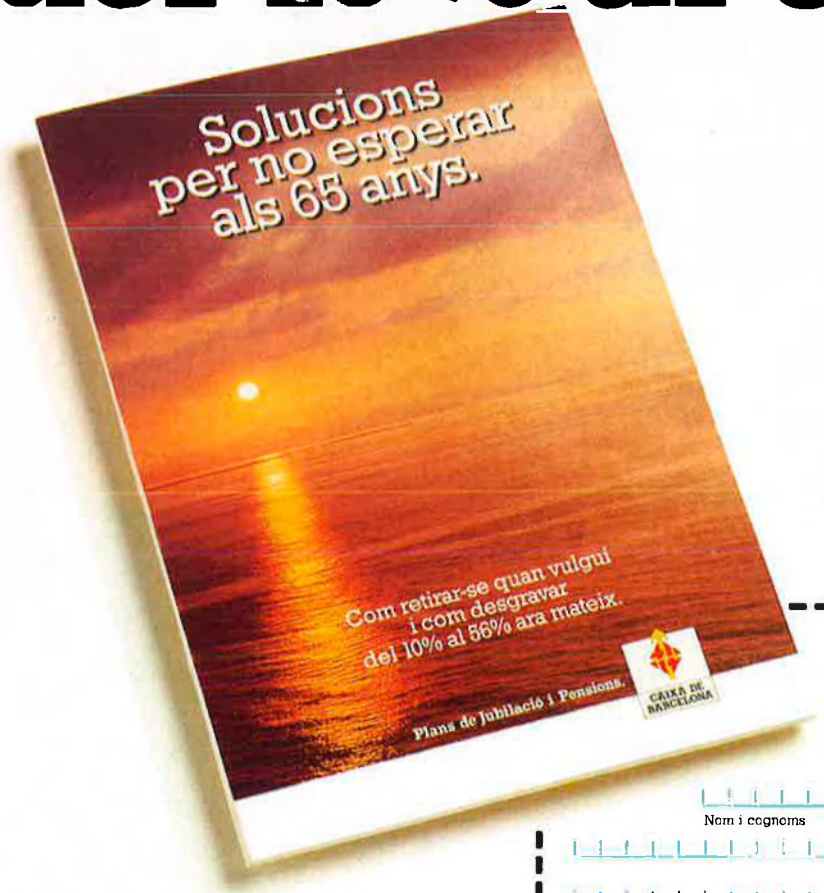
- Sordi vist per Sordi
- Panorama Europeu
- Panorama Amèrica
- Homenatge: Pepe Nieto
- 1789: Cine i Revolució
- Homenatge P.: Joris Yvens
- Secció Oficial
- Secció Informativa
- Secció Especial
- Mostra Infantil
- Palmeres d'Or
- Realitzador: René Allio

Exposició Charles Chaplin i «Fireta del Col·leccionista» en la carpa de la Plaça de l'Ajuntament

Col·laboració especial de:

Fortuna

Demani'l ara i desgravi del 10% al 56%.

Demani'ns el quadern "Solucions per no esperar als 65 anys".

L'hi enviarem a casa seva, gratis, encara que no sigui client de Caixa de Barcelona.

Perquè pugui fer-se un Pla per retirar-se quan vulgui, modificar les aportacions com li convingui, posar i treure diners en qualsevol moment i, a més, **desgravar del 10% al 56%.**

Enviïn-me per correu, gratis i sense compromís, el quadern "Solucions per no esperar als 65 anys".

Nom i cognoms

Domicili

Codi postal Població

Telèfon D N I

És titular d'algun compte a Caixa de Barcelona? ☐Sí ☐No

En cas afirmatiu, indiqui: Cl. Oficina

Signatura

×

Nº de compte

Lliuri aquest cupó a qualsevol de les nostres Oficines o enviï'l per correu a: CAIXA DE BARCELONA (Pla de Jubilació i Pensions). Diagonal 530, 08006 Barcelona

Plans de Jubilació i Pensions.

CAIXA DE BARCELONA